

GÖKKUŞAĞI

AYLIK AKTÜALİTE DERGİSİ 2,000 TL NİSAN 1988

Sağlığımız Allaha emanet!

Profil:
Dr. Nihat Sargin
Dr. Selçuk Erez

Antalya'daki Saatli Bomba
Bilim Kış Uykusunda

BATI TRAKYA TÜRKLERİ
VE
İSTANBUL RUMLARI

ITBA'e gelin.
İngilizce öğrenin.
İngilizce'nizi geliştirin!

İNGİLİZCEYİ İNGİLİZ KÜLTÜR DE ÖĞRENİN

Türkiye'de İngilizce'yi
30 yılı aşkın bir süredir
(Türk-İngiliz Kültür Derneği),
ITBA öğretir.

ITBA, İngilizce'yi
en modern yöntemlerle,
en gelişmiş audio-video teknolojisiyle,
uzman kadrosuyla öğretir.
İstediğiniz hız ve düzeyde öğretir.
Dilerseniz işyerinizde öğretir.

Arayın ITBA'ı... Öğrenin!
Tel : 148 34 12 - 147 68 48

İstanbul Türk-İngiliz Kültür Derneği
Süleyman Nazif Sokak, 10
Nişantaşı, İstanbul

7

8

9

1

ITBA

6

5

9

1

GÖKKUŞAĞI

1 Nisan 1988, Yıl 1, Sayı 5

Merkez Basın Yayın Tic. A.Ş. adına
Sahibi ve Genel Yayın Yönetmeni
Ali Taygun

Yayın Danışmanı
Niyazi Dalyancı

Yayın Yönetmeni
Hasan Eriş

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü
Bülent Utku

Teknik Yönetmen
Sinan Şanlier

Haberler
Füreyya Ersoy, Harun Karakuş,
Neşe Kars, Meliha Okur,
Yasemin Öztürk,
Jülde Gülizar, Ankara
Stephanie Mills, Londra

Kapak Fotoğrafı
Harun Karakuş

Planlama
Tuğrul Bal

Reklam ve Halkla İlişkiler
Selma Genç

Muhasebe
Aysel Yağmurdereli

Dizgi
Yayın-Dizgi Merkezi
Ekol

Teknik Hizmetler
Gökkuşak Yayınılık Matbaacılık A.Ş.

Renk Ayırımı
Teknik Çözüm

Baskı
Kent Basımevi
Telefon: 528 08 15

Merkez Basın Yayın Tic. A.Ş. Yönetim Kurulu
Ali Taygun, Niyazi Dalyancı, Halim Bulutoğlu

Adres
Cemal Nadir Sok. 17
Cağaloğlu, 34400 İstanbul
Telefon: 511 75 47-48

ABD Temsilciliği
Pat Tummons
3-A, 818 So Brentwood Bd., Clayton, MO 63105
Telefon: (314) 721 5947

New England & the East Coast
Dr. E. Ahmet Tonak
Simon's Rock of Bard College
Great Barrington, MA 01230

F.Almanya Temsilciliği
Dr. Mustafa Danış
Lütticherstr 14, 5000 Köln
Telefon: (221) 52 68 85 Telex: 888 6391 mp d

Batı Berlin
Cemal Demirer
Dernburg Str 17, 1000 Berlin 19
Telefon: 321 52 88

İngiltere
Dr. Mehmet Ali Dikerdem
13, Bolton Walk, Andover Estate, London N7
Telefon: (1) 263 44 76

Fransa
Mahmut Değer
19, Square Monsoreau, 75020 Paris
Telefon: (1) 43 67 48 46 Telex: 217 519 f

Avusturya
Mehmet İnhan
Malzgasse 5/15, 1020 Wien
Telefon: 334 78 44

Yunanistan
Aris Abacı
Kristalli 52, 162 31 Viron, Athens
Telefon: (1) 764 11 88

Fiyatı:
2,000 TL (KDV dahil)

İÇİNDEKİLER

3 Merhaba

4 Yurttan kısa kısa...

6 Ankara'dan

—Jülde Gülizar

7 Nisan gündemi

—Niyazi Dalyancı

8 Bu ay

11 Kitap kurdu

12 Akdenizde tehlike!

—Harun Karakuş

16 Sağlığımız Allaha
emanet!

SHP'den Prof.
Türkân Akyol ve
DYP'den Dr.
Ahmet Küçükkel
sağlık sorununun
çözümü amacıyla
köklü öneriler
getiriyorlar.

24 Parası yoksa
vatanında öl!

—Baskın Oran

26 Profil:
Dr. Nihat Sargın

TIP Genel Sekre-
teri Dr. Nihat
Sargın, siyasal
yaşamının önem-
li evrelerini ve
demokrasi anla-
yışını sergiliyor.

32 Bilim kış uykusunda!

—Yasemin Öztürk

38 70'lik delikanlı: A.A

40 Dünyadan kısa kısa...

41 Beyaz Sarayın
Engibeli Yolu

43 Favorim Dukakis

—Pat Tummons, St Louis/ABD

46 Mitterand atakta

—Mahmut Değer, Paris

Saygı Yağmurdereli

48 Demir Lady'nin
Paskalya seferi

—Stephanie Mills, Londra

Batı Trakya
Türklerinin so-
runları İstanbul
Rumlarıyla bir-
likte karşılaştı-
rılmalı olarak ele
alınıyor.

50 Ayın dosyası:
Batı Trakya

—Aris Abacı, Atina

60 Turizm
Davos'un ilk meyvası

64 Flaş ülke: Türkiye

—Cemal Demirer, B.Berlin

66 Profil:
Dr. Selçuk Erez

74 Edebiyat:
Sabahattin Ali

—Atilla Birkiye

76 Bale:
Meriç Sümen

—Yekta Kara

78 Müzik:
Aheste çek kürekleri...

—Füreyya Ersoy

80 Moda: Yürek hoplatan yaz

82 Koşturmaca başlıyor

İstanbul'lu sa-
natseverler ye-
dinci sanatın en
büyük ustaları ve
yapıtlarıyla ta-
nışmaya hazırla-
nıyor.

84 Dünya festivallerinden
Sinema Günlerine

—Vecdi Sayar

90 Nerede o eski şıklık?

92 Okur Mektupları

93 Forum

94 İstikrar kime yarar?

—Ali Taygun
Bulmaca

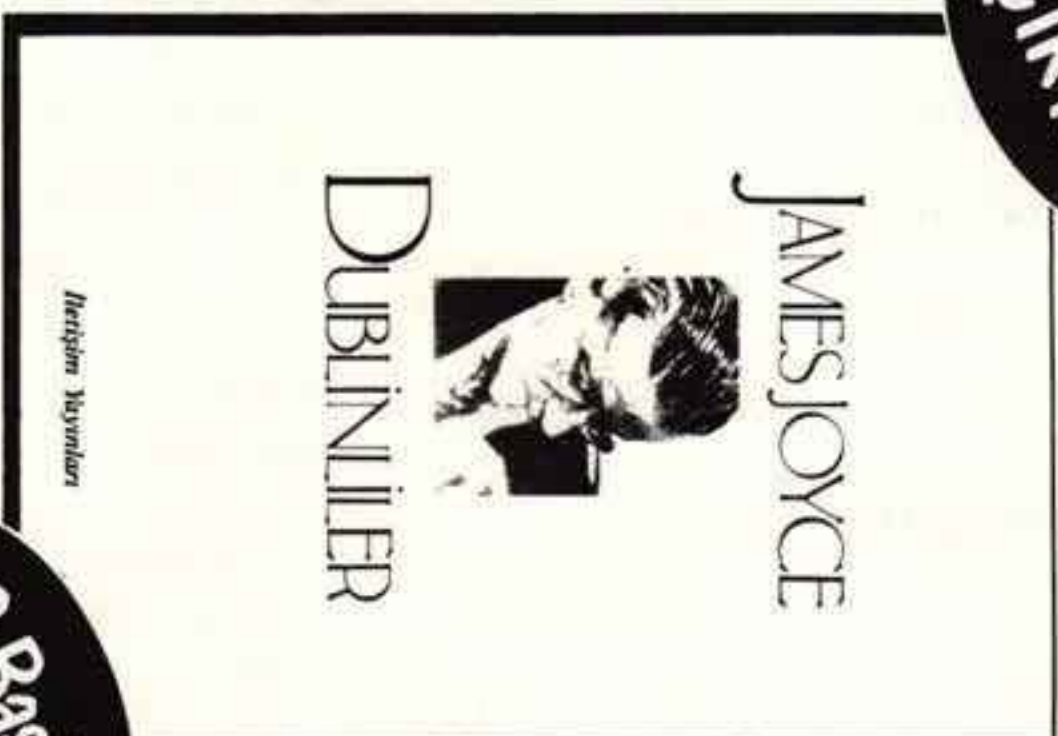
96

JOYCE BERGER KUNDERA NABOKOV

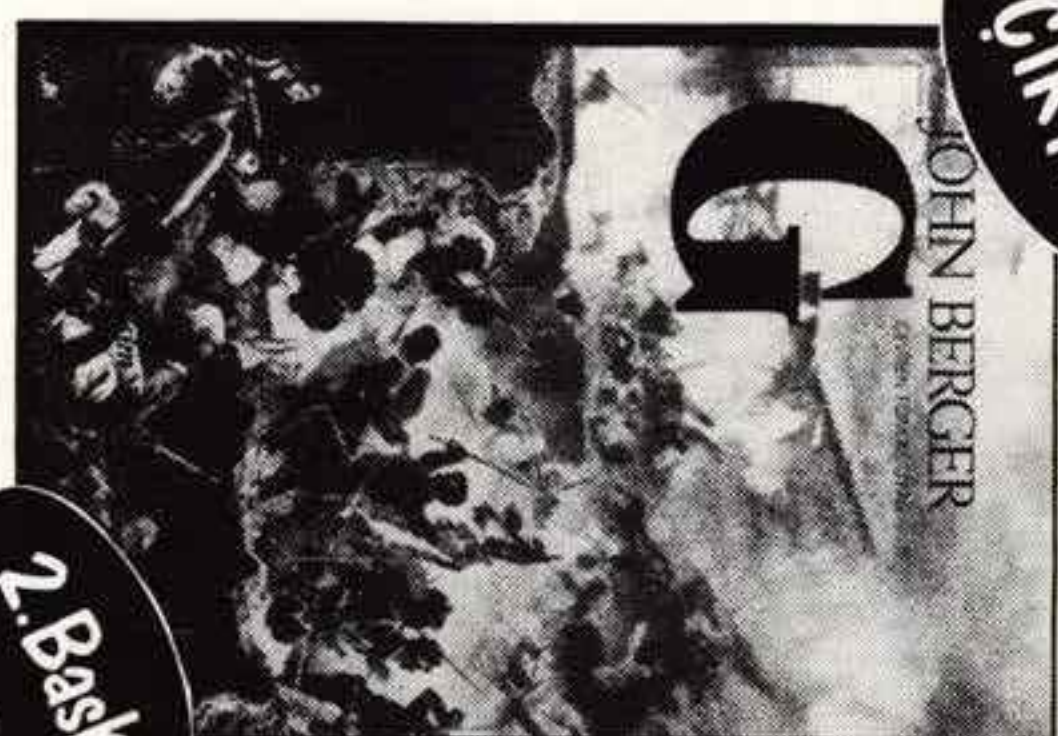
İletişim'den çağdaş edebiyat

ÇIKTI

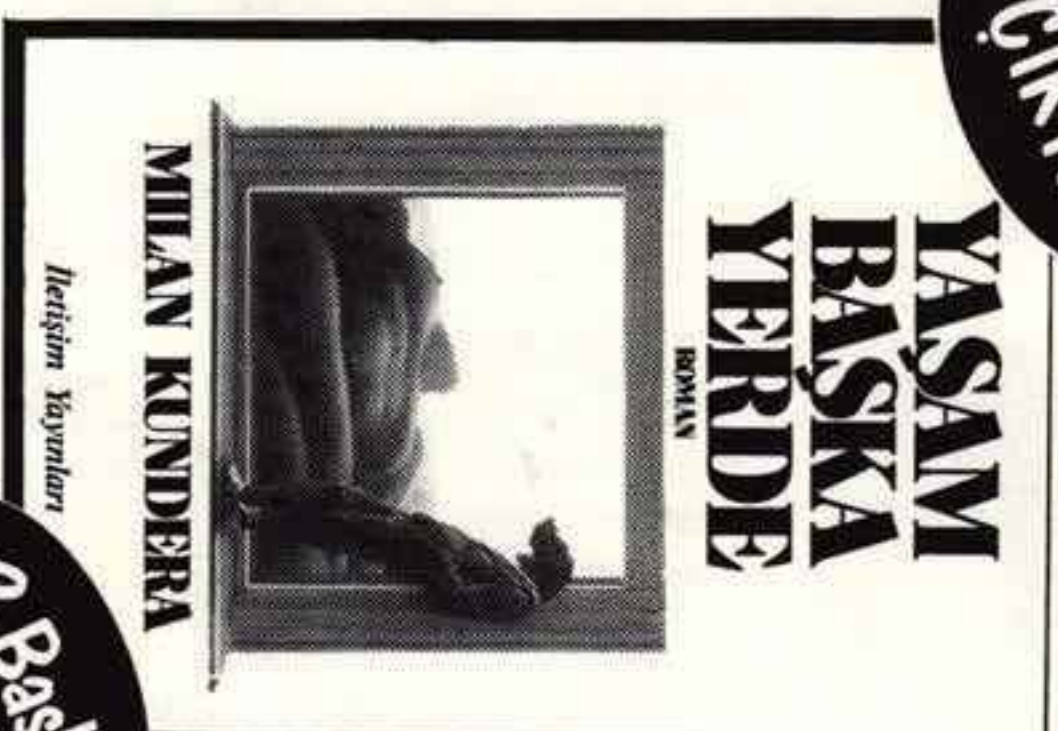
2. Baskı

ÇIKTI

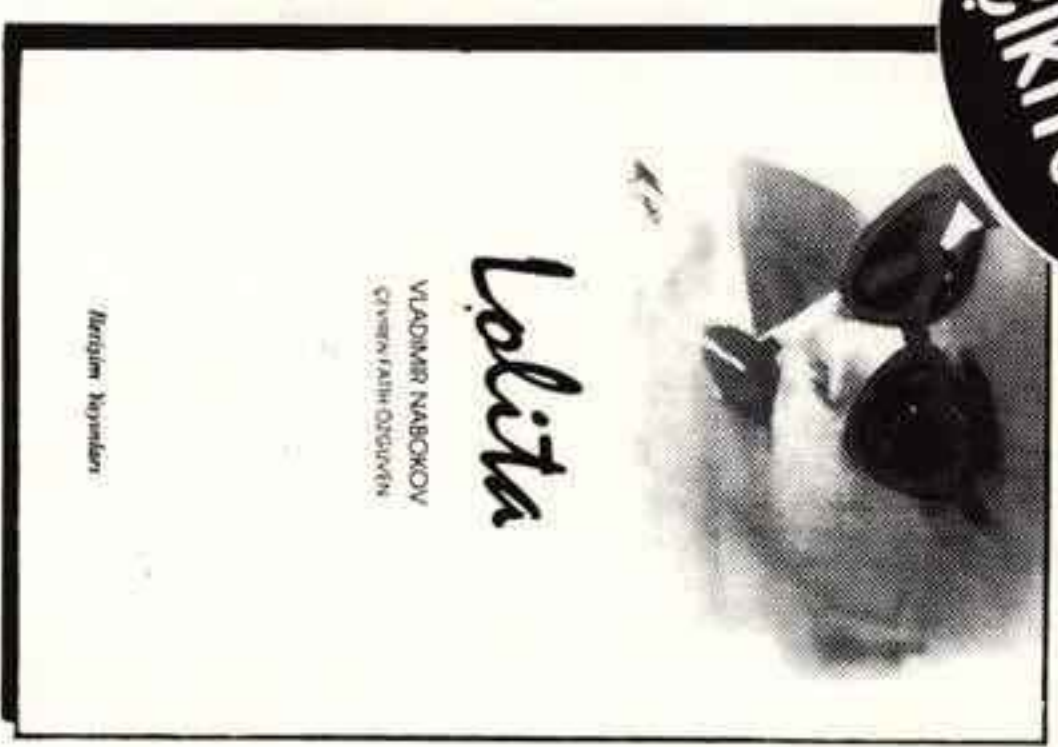
2. Baskı

ÇIKTI

2. Baskı

ÇIKTI

İletişim Yayınları

Klodfarer Caddesi, İletişim Han Cağaloğlu/İST. Tel: 520 14 53 - 520 14 54

Seçkin kitaplar çok okunur

Merhaba

Muhalefetteki belli belirsiz bir kıpırdanmanın ardından askeri darbe tartışmalarının piyasaya sürüldüğü bir ayı geride bıraktık. Kamuoyu yoklamaları iktidarda erime belirtilerini ortaya çıkarırken başta kağıt olmak üzere bütün girdilerindeki zamlarla bunalmış basın, ince tuzaklarla bezenmiş yeni yasalarla karşılaşıyor. Ekonomi artık kronikleşen bir darboğazdan bir türlü düze çıkamamanın sıkıntılarını yaşıyor. Sendikalar huzursuz. İşverenler tasalı...

Tablo, tekrar tekrar altı çizilmesi gereken bir sorunun çözümünü dayatıyor: Demokrasi...

Ara dönemleri, duraklama noktalarını, geri dönüş yollarını tıkayan, sorunların çözümünü

özgür tartışma ortamının yarattığı ufuklarda arayan, kişilere ya da kurumlara göre ölçü ve sınırları değişmeyen bir demokrasi..

Toplumumuzun iki değişik kesiminden iki kişi, biri bulunduğu cezaevindeki en yaşlı tutuklu, TİP Genel Sekreteri Dr. Nihat Sargın, diğeri meslek hayatının doruğuna ulaşmış ama onca işinin arasında kalemmini elinden bırakmamış biri, Dr. Selçuk Erez, güncel yaşamımızın temelindeki soruna ortak teşhis koyuyorlar. Demokrasi.. İki doktorun "profil"leri ayrı yaşam tarzındaki ortak çizgiyi belirliyor..

Son vergilerle acısını yeniden tattığımız sağlık sorunu arkadaşımız Jülide Gülizar'ın hazırladığı dosyada işleniyor. Muhalefetin iki kanadında yer alan Dr. Türkân Akyol ile Dr. Ahmet Küçük'ün köklü çö-

züm önerileri ilginç..

Ayın dosyasında Batı Trakya Türklerinin içinde bulundukları ciddi sorunları ele alıyoruz. Farkımız, çuvaldızı kendimize baktırmamız. Diğerleri ile kıyaslanacak düzeyde olmasa bile İstanbul Rumlarının da bazı sorunları var elbette. Bu konuda gözümüzü yummak istemedik.

Dış dünya ile ilgili yazılarımızın da ilgi çekeceğini sanıyoruz.

Batının beş devinden ikisi seçimlere hazırlanıyor. Fransa'daki başkanlık seçimle-

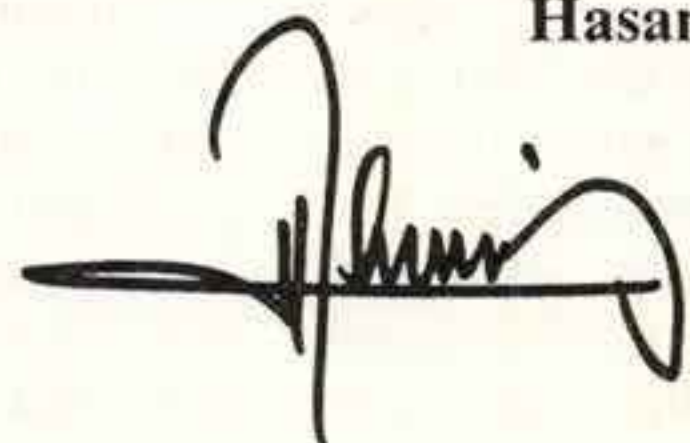
ri ortamını Mahmut Değer, ABD'dekini Pat Tummons yazdı. Dukakis'e şans veren Tummons'un yazısının önüne, bu ülkedeki karmaşık seçim sisteminin inceliklerini, deyim yerindeyse oyunun kurallarını açıkla-

yan uzunca bir bölüm eklemeyi yararlı gördük. İngiltere'den yazan Stephanie Mills ise, Thatcher'ın ziyareti öncesinde konuştuğu hükümet ve İşçi Partisi sözcülerinin görüşlerini aktarıyor. Biz Thatcher'ı Özalcı bilirdik, onlar tersini düşünüyorlarmış! Bir farkla: Biri kemer sıkarken liberalliğine hallet getiriyormuş ama diğeri insan haklarını biraz zedeliyormuş...

Turizm, müzik, bale ve moda diğer yazılarımız arasında yer alıyor.

Yeni sayıda buluşmak dileğiyle...

Hasan Eriş

Eriyen Oylar

Kamuoyu araştırmaları ANAP'ta belirgin bir yıpranmanın varlığını ortaya koyuyor. PİAR'ın Sabah için yaptığı anketin sonuçların göre, seçimlerde yüzde 36.3 oranında oy toplayan ANAP yüzde 24'e kadar gerilemiş durumda. Aynı araştırma SHP oylarının yüzde 25'e çıktığını gösteriyor. Kararsızların oyu yüzde 21.8 dolayında bulunuyor. Sonuçlar bir bakıma ayın siyasal gelişmelerinin barometresi niteliğindeydi.

Hoptirinam..

Askeri darbe lafını ortaya ilk atan Başbakan Özal'ın yakını Mehmet Keçeciler oldu. ANAP Genel Başkan Yardımcısı Partisinin Konya İl Kongresinde konuşurken Türkiye'nin bu yıl büyük miktarda dış borç ödemek durumunda olduğunu, bu

borç ödenmediği takdirde ülkede ne hükümet, ne parlamento ne de muhalefetin kalacağını söyledi. Artık Türk siyaset edebiyatında temel hak ve özgürlüklerin kaldırılması ile eşanlı olan "ara rejim" terimini kullanan Keçeciler, muhalefetin işçi, çiftçi, öğrenci ve memurları sokağa dökmek yerine iktidarla işbirliği yapmasını önerdi.

Ardından atağa kalan Özal, muhalefet içinde, özellikle de sol basında askeri darbe arzulayanların bulunduğunu bildirdi. Özal'a göre muhalefet dışarıya da jurnalcılık yapıyordu.

Yemek boykotu

Uzun süredir sessiz kalmayı yeğleyen Türk-İş, tabanındaki hoşnutsuzluğu dile getirmek amacıyla yurt düzeyinde geniş bir katılım sağlayan yemek boykotunu gerçekleştirdi. Haziran ayında yapılacak ILO toplantısına kadar ciddi bir mesafe katetmeyi de amaçlayan Türk-İş, enflasyon oranı ve ilkelelerinin altında sözleşme imzalamak için eylem birliği kararı aldı.

Yemek boykotunu Çalışma Bakanı İmren Aykut yumuşak karşıladı, Başbakan Özal'ın tepkisi ise "Ekmek nimettir, demek ki karınları tok" demek oldu.

TBKP davası

TKP Genel Sekreteri Haydar Kutlu (Nabi Yağcı) ile TİP Genel Sekreteri Nihat Sargın ve arkadaşları için hazırlanan iddianame sanıkların avukatları tarafından "politik bir suçlama" olarak değerlendirildi. Av. Ersen Şansal, 231 sayfalık iddianamede TKP, TİP ve TBKP ile bir sacayağı kurulmaya çalışıldığını ileri sürerek, "TBKP kurulmadan bir suçlama yapılması herhangi bir hukuki nitelik taşımaz. TİP ve TKP ise 12 Eylül döneminde açılan davalarla yargılanmışlardır. İddianame, delil mantığı bakımından çok zayıf kalmaktadır." dedi.

Bu arada uluslararası tepkiler de devam ediyor. Yunanlı kompozitör Mikis Teodorakis 8 Martta Paris'te yaptığı bir basın toplantısında, "Kutlu ve Sargın'a Özgürlük Ulusla-

rarası Komitesi" kurmak izin girişimlere başladığını açıkladı. F.Alman Komünist Partisi Başkanlık Divanı Sekreteri Heinz Schroder de yazılı bir açıklama yaparak iki genel sekreterin serbest bırakılmalarını istedi.

Bayrampaşa mitingi

TRT'nin resmi sansürüne basının ise otosansürüne uğrayan Refah Partisi Genel Başkanı Necmettin Erbakan, Bayrampaşa'da düzenlenen 'Filistin Halkıyla Dayanışma' mitinginde yaptığı konuşmada ANAP iktidarını sert bir dille eleştirdi. Yaklaşık 20 bin kişilik bir topluluğa seslenen Erbakan, hükümetin Filistinlilere karşı yapılan zulme seyirci kaldığını söyledi. Mitinge çok sayıda kadın ve çocuğun da katıldığı gözlemlendi. Sosyalist Parti İstanbul İl Başkanlığı da yayınladıkları bildiri ile düzenlenen mitingi desteklediklerini açıkladı. Refah Partisi Bursa İl yöne-

ticilerinin helikopterle geldiği miting alanına girişte kendisine yapılan sevgi gösterileri arasında bir ara ezilme tehlikesi de geçiren Necmettin Erbakan'ın bir saat süren konuşması sık sık, "Mücahit Erbakan", "Ha Hitler Ha Sharon", "Kahrolsun Siyonizm" gibi sloganlarla kesildi.

pahalılığını ve zamları protesto mitingi"nde konuşan İnönü, parti olarak, önce belediye seçimlerini kazanmaları gerektiğini vurguladı. 10 binin üzerindeki bir kalabalığa seslenen SHP liderinin yerel yönetimlerin önemini kavradığı gözleniyor. Ege gezisine Grup Başkan Vekili Deniz Baykal ile katılan İnönü'nün Turgutlu'daki mitingine Genel Sekreter Fikri Sağlar'ın da katılması SHP'lilerin yüreğine su serpti. İnönü artık, Devlet hastanesi önünde basın toplantısı düzenleyebiliyor. Çarşığı, pazarı dolaşıp vatandaşın arasına katılarak onların sorunlarını dinleyebiliyor. İnönü'deki bu 'bahar canlılığı' ona güvenenleri de hoşnut ediyor.

Kemerdeki delikler

4 Şubat kararlarına yol açan ekonomik gelişmelerin ve uygulamaların iş çevrelerinde yarattığı tedirginlik sürüyor. Çeşitli kuruluşlar tepkilerini daha sık dile getirirlerken yaklaşık 20 TUSİAD üyesinin İzmir'de yaptığı toplantı değişik değerlendirmelerin yapılmasına yol açtı. Selçuk Yaşar'ın evinde yapılan toplantıdan sonra Etap otelinde bir basın toplantısı düzenleyen TUSİAD Başkanı Ömer Dinçkök, "özel sektörün kemeri var. Delikleri de her gün ufağa doğru gidiyor Kamu da kendisine bir kemer edinmeli" dedi.

Muhalefet canlandı

İnönü'nün istifasından sonra kısa bir şok dönemi yaşayan SHP'de, Genel Başkanın tekrar koltuğuna oturmasıyla sükunet şimdilik sağlanmışa benziyor. Erdal İnönü'nün Ege bölgesinde yaptığı gezi parti tabanına, 'endişelenecek bir şey yok' mesajını verdi. İnönü bu gezisi sırasında geçmişe göre daha atak görüldü. Turgutlu'daki, "Hayat

- DSP Genel Başkanlığından ayrılan Bülent Ecevit'in yerine Necdet Karababa getirildi.
- Teletaş'taki kamu hisseleri, "özelleştirmenin ilk adımı" adı altında yürütülen bir kampanyayla satıldı.
- Mart ayı boyunca 1988 yılı bütçesinin görüşülmesine devam edildi. 20 trilyon 840 milyarlık bütçe tasarısının gelir hedefi 18 trilyon 375 milyar lira.
- 8 mart dünya kadınlar günü Türkiye'de de çeşitli etkinliklerle kutlandı. SHP tarafından Dünya Sinemasında düzenlenen paneli Jülide Gülizar yönetti.
- İstanbul Tabip Odası meslekte 40. ve 50. yılını dolduran tıp doktorlarına plaket verdi. 1988 Sağlık Hizmeti Ödülü Prof.Dr. Hüseyin Hatemi'ye verildi.
- Federal Almayna Çalışma Bakanı Norbert Blum'un davetlisi olarak Bonn'u ziyaret eden Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı İmren Aykut, "gurbetçiler de süper emeklilikten yararlanacaklar. Askerlik bedelini 10 bin marka düşürdük" dedi.
- TUSİAD tarafından yayınlanan "Türkiye'de Modernleşme, Sanayileşme ve Gelişme Göstergeleri" adlı raporda, 1.080 dolar olan kişi başına milli gelirin cari satınalma gücü partileri kullanılarak hesaplandığında 1985 yılı için 3.594 doları bulduğu, bunun da 6.001 dolar olan Yunanistan'a yada 10-15 bin dolar olan gelişmiş OECD ülkelerine göre hayli geride kaldığı belirtildi. Raporda kısa zamanda yapılması gereken hamleler sıralandı.
- Güvenlik soruşturması uygulamasının kapsamı daraltıldı.
- Devlet Bakanı Yusuf Bozkurt Özal, 1987 sonu itibariyle Türkiye'nin dış borçlarının 40 milyar 895 milyon dolar olduğunu açıkladı. Bu yıl 7.2 milyar dolar dış borç ödenecek.
- Geçen yıl sonu itibariyle kayıtlı işsiz sayısı 1 milyon 134 bin 854 kişiye çıktı.
- Sağlık ve eğitim hizmetlerine yeni kaynak yaratmayı amaçlayan ve akaryakıt başta olmak üzere bir dizi mala ek vergiler getiren tasarı Meclisten geçti.
- Geçtiğimiz yıl İran, Endonezya ve Sovyetler Birliği'ne büyük oranda ihracat yapan Bağfaş, Bandırma Gübre Sanayii A.Ş.'nin 18. Genel Kurulu yapıldı. Kuruluş yüzde 88 temettü dağıtacak.

Avrupa kapısında

Dolu-dolu, dopdolu bir ay olacak Nisan. Herşeyden önce TBMM'de görüşülmesi gereken koskoca bir bütçe var gündemde. Komisyonlardaki görüşülmesi geçen ay tamamlanan, sekiz aylık 1988 malî yılı bütçe tasarısı bu ayın ilk haftası içinde TBMM Genel Kurulu'na inecek, bir ay boyunca da iktidar ve muhalefet arasında tartışılacak. Ülkenin A'dan Z'ye bütün gelir ve giderleri, iktidarın yaptıkları ve yapamadıkları üzerinde iki taraf içlerini dökecek. Daha ilk gün, giderleri gelirlerinden 2.8 trilyon daha fazla olduğu Maliye ve Gümrük Bakanı tarafından açıklanan '88 bütçesi için sağ ve sol muhalefetin ağır topları alabildiğine hazırlanıyorlar. *"Peki ya iktidar partisinininkiler,"* mi diyorsunuz? Onların böyle bir çalışmaya gereksinimleri yok. Çünkü, muhalefet ne derse desin, ne yaparsa yapsın bütçe tasarısının 290 oyla kabul edileceği bir gerçek. Bilirsiniz bütçe görüşmeleri iktidarların ulus önünde girdikleri sınavdır, verdikleri hesaptır. ANAP İktidarının bu sınavdan, bu hesaptan *"yüzünün akıyla çıkacağı"* ise, başından bellidir.

Nisan, Mayıs... Uluslararası Çalışma Örgütü ILO'nun Türkiye'ye tanıdığı sürenin son iki ayı. Türk çalışma yasaları ILO'nun standartlarına uygun ölçülere getirilmezse Haziran ayında Türkiye, ILO'nun kara listesine alınacak. Kara listeye alınmak, DİSK Genel Başkanı Abdullah Baştürk'

ün dediği gibi *"Türkiye'nin bütün uluslararası kuruluşlarda herşeye sıfırdan başlaması"* olacak. Bunu göze alıp almamak elbette iktidarın bileceği bir şey.

Peki ya sonrası? İşçilerin öteki hakları? İş yasalarındaki çağdışı kısıtlamaların, yasakların kaldırılması? DİSK'in durumu vs..?

Yıllardır zaten yarı tok bir yaşam sürdüren işçiler, TÜRK-İŞ'in nihayet uyanması sonucu, Mart

Çağdışı yasaklarla AT kapısına dayandık

ortalarında bir öğle saatinde de örgütlerinin aldığı karara uyarak *"tam aç"* kaldılar. O gün uyguladıkları ve Bakan Aykut'un *"zarif bir protesto"* diye nitelediği yemek boykotu, Başbakan Özal'ın görmek istememesine karşın, başarılı oldu, ses getirdi. TÜRK-İŞ'in bu eylemini Nisan boyunca başkaları izleyecek. Adana ve İstanbul'daki iki büyük işçi mitingi var. Ama geniş boyutlu bu eylemlerin öncesinde de, işçinin yoğun olduğu yerlerde toplu yürüyüşler ve mitingler düşünülüyor. İşçi liderleri söz

konusu bu yürüyüş ve mitingler için bu yerlerdeki işyeri temsilcilerinin ve baştemsilcilerin katıldıkları toplantılar yapıyorlar. Aynı gün fazla ilçede ya da ilde mitingler yapılması bile mümkün.

8-15 yıl... 55'er yıl... 66'şar yıl. Toplam 550 yıl... Hayır 1017 yıl. Yok yok, bunların hiçbirisi değil, idam!

Cezayı isteyen savcıya, hesaplar yapan gazetelere ve ajanslara, isteği yorumlayan hukukçulara göre değişen... Sonuç olarak, ne olduğu, ne kadar olduğu bir türlü anlaşılamayan ceza istemleri.

Anımsayacaksınız, Türkiye'de *"bütün kurum ve kurallarıyla işleyen bir demokrasinin varlığını dosta düşmana kanıtlamak amacıyla"* ve böylesine demokratik bir ortamda Türkiye Birleşik Komünist Partisi'ni kurmak niyetiyle, hem de kendi istekleriyle, TİP ve TKP Genel Sekreterleri Sargın ve Kutlu 16 Kasım 1987 günü Ankara'ya gelmişlerdi. Kutlu ve Sargın'ın tıptış-tıptış geldikleri ülkelerinde, daha Esenboğa hava limanında başlayan serüvenlerini bütün ayrıntılarıyla biliyorsunuz. 16 Kasım akşamı başlayan ve dört ay kadar süren sorgulamalar, işkenceler, ifadelerin değerlendirilmesi vs... tamamlanarak, iki genel sekreter hakkındaki iddianame hazırlandı. 11 klasörden oluşan dosya hâlen DGM heyetinin incelemesinde.

"Marksist-Leninist bir düzene bağlı devlet şeklinin Türkiye'de kurulmasını amaçlamak, bu nedenle iki yasa dışı partinin sevk ve idaresini üstlenmek, sosyal bir sınıfın öteki sosyal sınıflar üzerinde tahakkümünü kurmak, devlet aleyhine bu yönde propagandalar yapmak" ile suçlanan Kutlu ve Sargın'ın yargılanmalarına bu ay sonlarında başlanacak. Yargılanacaklar yalnızca Kutlu ve Sargın değil elbette. Çünkü, aralarında davanın avukatlarından Atilla Coşkun'unda bulunduğu 16 sanık

Talkım, salkım

hakkında da dava açılmış durumda. Bu sayı daha da artabilir. Nitekim DGM Savcısı Nusret Demiral "polisin bütün Türkiye genelinde başlattığı TKP ve TİP soruşturmaları sonunda yeni davalar açılabilir" diyerek hafif bir çıtlatmada bulundu. Şimdi sıra yeni sanıkların bulunmasında!

Türkiye'de her sol partinin ve her solcunun günah defterinde "Marksist-Leninist bir düzen kurmak" suçu vardır. Büyük çoğunluğu "Müslüman-milliyetçimuhafazakâr" olduğu ve "Komünizmin, bu millete ters düştüğü" söylenen bir ülkede yetkililer bir yandan, "bir avuç solcunun buna güçlerinin yetmeyeceğini" haykırır, bir yandan da dava üstüne dava açarlar. Kurulmasıyla kapatılmasının istenmesi arasında çok az bir zaman olan Sosyalist Parti de bu suçlamalardan nasibini aldı. Cumhuriyet Başsavcısı Firuz Çilingiroğlu'nun SP'nin kapatılması istemiyle Anayasa Mahkemesi'nde açtığı davanın görüşülmesine bu ay başlanacak. Bu görüşmelerin sonunda verilecek olumlu ya da olumsuz karar, Türk solunun birtakım konular üzerinde yeniden düşünmesini gerektirecek. SP üyeleri ve sempatizanları şimdilerde "bir buldum bir kaybettim gönülümün neşesini" şarkısını söylüyorlar.

Basının üzerinde aylardır sallandırılan Demokles'in kılıcı bu ay kesin olarak tepesine indirilecek. Basının sesi soluğu tümünden kesilecek. 1980'den bu yana işçi sınıfının üzerine bindirilen baskılarla bir yere varılamadığını öğrenemeyen yöneticiler bu kez de basının baskı altına alınması yolunu ve bu yolla düze çıkmayı deneyecekler.

Ama olsun! Dostlara müjde, düşmanlara inat olsun diye biz, biri kurulmuş, biri daha kurulamamış iki sol parti hakkında açılan davalarla, susturulan basınla, Avrupa Topluluğu'nun kapısına dayanmamızı sürdüreceğiz. ■

Bir yanda askeri darbe tartışmaları, öte yanda dış politikada sürekli manşette kalmayı sağlayan ataklar ve ekonominin geleceği konusunda ki belirsizliklerle geçip gitti mart ayı...

Mart ayının dış politika manşetleri, Türkiye'nin son derece aktif bir politika izlediği izlenimini yaratmak için düzenlenmiş sanki. Başbakan Özal ile Yunanistan Başbakanı Andreas Papandreu arasında su sızıyor.

Şimdilik iki ülke arasındaki sorunların herhangi biri çözüme kavuşturulmuş olmasa bile bol bol diyalogdan söz ediliyor. Gözlerden kaçırılan nokta, Özal'ın Yunanistanlı meslekdaşı ile görüşmeyi daha 1986 yılının Davos toplantısında gerçekleştirmek istediği ama böyle bir fikri Papandreu uygun bulana kadar beklemek zorunda kaldığı.

Aktif politikanın örneklerinden birisi de Özal'ın Mart ayı içinde çıkıp İran ile Irak arasındaki şehirler savaşını durdurduğunu açıklaması oldu. Bir yandan füze savaşı durmadı, öte yandan da Irak Dışişleri Bakanı Tarık Aziz, Türkiye başbakanının füze savaşının durdurulması için yapılan girişimlerde herhangi bir rolü olmadığını söyledi. Ama, tüm bu gelişmeler hükümeti yıldırmadı. Daha sonra Amman'da yapılan İslam Konferansı Örgütü dışişleri bakanları toplantısında Türkiye'nin Ortadoğu'da aktif bir rol üstlendiği yeniden açıklandı.

Bu kadar aktif politika içinde galiba Türkiye'nin sözü bir tek ABD'ne geçmiyor. Mart ayı içinde Washington ile Savunma ve Ekonomik İşbirliği Antlaşması (SEİA) ek mektubun Türk hükümetince onaylanması ile resmen

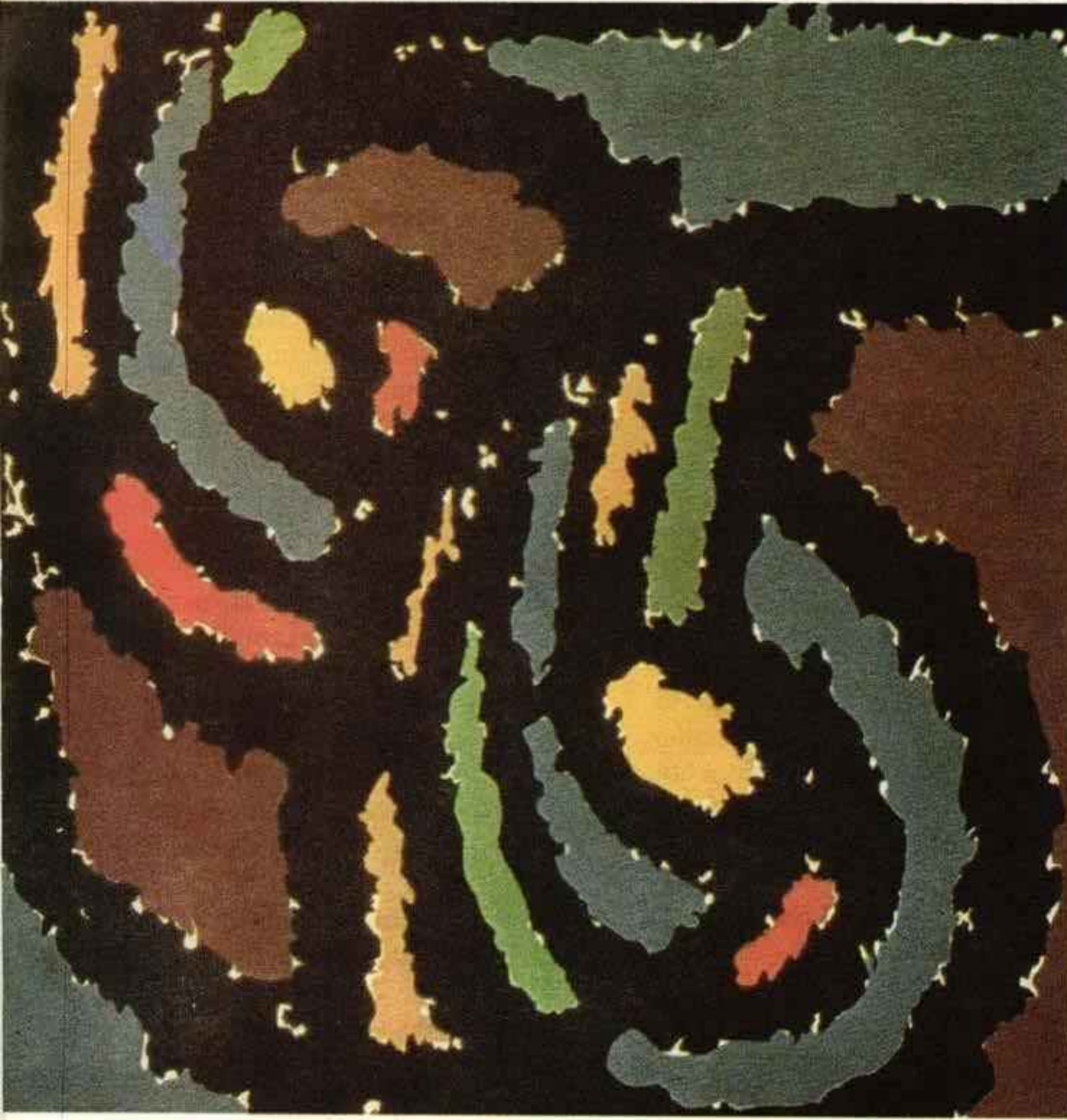
beş yıllık bir süre için uzamış oldu. Hayli sessizce alınan ve Resmi Gazete'de yayımlandıktan sonra kamuoyuna yansıyan bu kararla Türkiye elinde tuttuğu ama bir türlü kullanamadığı bir kozu da vermiş oldu. Ek mektubun imzalanması uygulamada bir şey değiştirmede ama hiç değilse Washington'un kendine karşı kullanılabilir kozlara karşı ne denli hassas olduğunu ortaya koydu. Üç yıldır onaylanmayan ek mektubun neden onaylandığı konusunda sorulan sorulara Dışişleri Bakanı Mesut Yılmaz "şu anda Washington'un açabileceği bir takım olanaklardan yararlanma olasılığı çıktığı" gibi yuvarlak bir cevap verdi. Böylece, Türkiye'nin başka ülkeleri ilgilendiren konularda hayli aktif olan dış politikasının kendisini ilgilendiren konularda pek cevval olmadığı anlaşılmış oldu.

Ekonomide ise göstermelik de olsa hükümetin başarılarını sergileyecek haberler bulmak güç. İki ay önce, 4 Şubat'ta alınan kararların verdiği gözle görülür sonuç iktisatçı ağzı ile döviz kurlarındaki makasın kapanması oldu. Yani yabancı paraların karaborsa fiyatları ile banka kurları arasındaki fark kapandı.

Döviz kurlarındaki makas kapandı ama gelir dağılımı makası alabildiğine açılmaya devam ediyor.

Türkiye işte böyle bir görünüm ile Nisan ayına girdi. Göstermelik uygulamalar ve flaş haberler Nisan ayında da sürecektir. Ama nereye kadar? Ehlileştirilmiş Türk-İş bile işçi tabanının baskısına dayanamayarak eylem kararları alıyor. Toplumun her kesiminde tepkiler yoğunlaşıyor. Bu yüzden de işi bugüne kadar uygulanan güdümlü kamuoyu yöntemleri ile idare etmek güç. Başbakan Özal'ın işi güç.

Renkler dünyasında gezinti

SABRİ BERKEL'in çeşitli dönemlere ait çalışmaları 12 Nisan-11 Mayıs tarihleri arasında **TEM Sanat Galerisi**'nde sanatseverlere sunuluyor.

Sabri Berkel, 1930'larda başlayan sanat serüveni klasisizm, gerçekçilik, post kübizm, taşizm, soyut ve post-modern akımların yörüngesinde gelişmiş bir sanatçı. 1950'lerden bu yana resimlerinde soyut söylemi ele alıp yorumlayan Berkel, "son çalışmalarıyla aşkın bir görselliği ön plana çıkarıyor. Düşünen, düşünerek kendi içinde inişli çıkışlı bir rota sürdüren sanatçı, sürekli arayan, özgürlüğünü tinsel plastisite üzerinde şekillendirerek birey duyar-

lılığının yanı sıra, resimsel içkinlikle lirizmin sınırlarını çözümleme savaşı veriyor. Yapıtlarında renk kütlelerini yan yana getirirken tonlar arasında şiddetli bir hareket ve ritm ögesi geliştiren sanatçının bu sırada kullandığı renklerin pürlüğü ve netliği dikkat çekiyor." Bunun nedenini ressam **Hakkı Anlı**'nın "**Sabri Fettah Sergisi**" adlı yazısında buluyoruz: "**Odasının onu tatmin edecek rengi buluncaya kadar sekiz defa badana olduğunu söylersem, titizliğinin yalnız giyiminde olmadığı anlaşılır.**"

Halen 82 yaşında ona sanatçı bu sergisiyle bir kez daha Türk resmi içerisindeki özgün yerini koruyor.

"Bulutsuzluk Özlemi"

Adını "*gençlik ve parlak, yeni bir dünyaya olan özlemi*" diye getiren bir gazete manşetinden alan bu genç topluluk üç yıldır çalışmalarını birlikte sürdürüyor. Toplulukta, **Nejat Yavaşoğulları** (gitar, vokal), **Sina Koloğlu** (klavye), **Philippe Sümbülkaya** (bateri), **Kanöz Ozon** (Bas gitar), **Tahsin Ünüvar** (saksofon) yer alıyor. Çağdaş kent yaşamının değişik boyutlarını irdeleyerek, müziklerinde yansıtmaya çalışan topluluk, otantik müzik öğelerini de kendi müzik anlayışları içinde eritiyor. Özgün bir müzik anlayışının temsilcisi olan **Grup Bulutsuzluk Özlemi** 27 Nisan Çarşamba saat 17.00 de **VAKKORAMA**'da bir dinleti gerçekleştirecek.

Nisan ayı boyunca da **VAKKORAMA**'da sürecek olan kültür matinelelerinin üçüncüsü olan bu dinleti dışında, 6 Nisan Çarşamba "**Grup Dinlence**" dinletisi, 13 Nisan Çarşamba **Zuhal Olcay**'la "**Tiyatro ve Sinemamız**" konulu bir söyleşi, 20 Nisan Çarşamba "**Masalıcı Derya Abı ve Sürprizleri**" adı altında çocuklara yönelik bir söyleşi yer alacak.

Bulutsuzluk Özlemi

Gülhane etkinlikleri

Geleneksel Gülhane Etkinlikleri çerçevesinde 30 Nisan-8 Mayıs tarihleri arasında "Gülhane Çocuk ve Çiçek Bayramı" yer alacak. Bayram nedeniyle ilkokullar arası folklor yarışması, "çocuk ve çiçek" konulu resim yarışması, çocuk tiyatroları, ilkokullar arası müsamere yarışması, karagöz, kukla ve çocuklara yönelik çeşitli etkinliklerin yanı sıra çiçek sergileri düzenlenecek.

İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nce düzenlenen Geleneksel Gülhane Etkinlikleri arasında Türk Sanatçıları'nı özendirmek ve sanat ortamına özgün eserler kazandırmak amacıyla resim, özgün baskı, heykel ve rölyef, seramik, afiş, hat, karikatür, fotoğraf, öykü, şiir dallarında yarışmalar yer alıyor. "Güzel İstanbul" konulu yarışmalara herhangi bir dalda katılmak isteyen sanatçıların başvurularını 25 Nisan Pazartesi gününden 30 Nisan Cumartesi günü akşamı na kadar Festival Komitesi İrtibat Bürosuna teslim etmeleri gerekiyor.

Biz aşağıda imzası olanlar

İki Sovyet yönetmeni, Aleksandr Aleksandroviç Kalyagin ve Oleg Nikolayeviç Yefremov, geldiler, yüreğimize dört boyutlu bir imza atıp gittiler. Harbiye Muhsin Ertuğrul Tiyatrosunda sahneledikleri, çağdaş Sovyet yazarlarından Aleksandr Gelman'ın "**Biz Aşağıda İmzası Olanlar**", iki yönetmenin ayakta alkışlanası ustalıklarıyla bir solukta okunuveren, aynı zamanda da hiç bitmesin istenen kitaplar gibi çekip götürüyor seyirciyi.

Yazar, amansız bürokrasi eleştirisini alabildiğine hızlı bir tempo ile zarif mizah duygusu arasında bir köprüye oturtmuş. Bu yaklaşım, oyunu kuru, donuk, sevimsiz bir keçi boynuzu olmaktan çıkarıp, Mozart kıvraklığında bir çizgiye vardiıyor. Seyircinin de oyuncularla birlikte bindiği gece ekspresinde sürekli kreşendoların coşkusunu yaşıyorsunuz. "Glasnost"ların, "Perestroika"ların da tek kişiye bağlı veya tepeden inme olmadığını, yaşama katılan, sanatı ve politikayı birlikte yaşayan sanatçıların katkısıyla varılan bir kreşendo olduğunu algıyorsunuz.

Ersin Satgan'ın "olsa olsa bu kadar olur" dedirten dekoru,

yönetmenlerin çalışmasıyla nasıl da güzel bütünleşmiş. Uzun ince bir tren koridorunun iki boyutu üzerinde, dekoratör de, yönetmenler de sadece üç boyutu yakalamakla kalmamışlar, zaman boyutunu da dördüncü köşeye oturtmuşlar. Tren ilerliyor, hızla, gürültüyle, sarsılarak. "Yahu geldik geliyoruz istasyona, hadi uzatma lafı da, deyiver diyeceğini Leonya", ya da "Şu istasyonu vatanımdan çözümleyin şu işi" diye diye soluk soluğa kalıyorsunuz. Ve istasyona geliyor tren. Dillerin altındaki baklalar çıkıyor mu hepten, çözülüyor mu işler? Sahnede çözülmemese de, yaşamda çözülmesine ışık tutuyor ya, siz ona bakın. Tünelden üstümüze gelen tren, çiğneyip geçecek bir ölüm de olabilir, tünelin ucundaki ışık da...

"**Biz Aşağıda İmzası Olanlar**" oyununda, sadece yönetmenleri, oyuncularını değil, emeği geçmiş herkesi tek tek kutlayıp alkışlamak gerek. Hepsi, yönetmenlerin ustalığından bir coşku payı almışlar, o coşkuyu sevinçle, umutla büyük bir dinamizm içinde bizlere aktarmışlar. Tümüne *bravissimo!*

—Seçkin Cılızoğlu

“Ev içinden kesitler”

Elif Ayiter'in birinci kişisel sergisi 31 Martta Ankara Urart Sanat Galerisi'nde açıldı. 1980 yılından bu yana Amerika'da yaşayan sanatçı yoğunlukla pastel ve füzen gibi materyalleri yeğlediği büyük boyutlu yapıtlarında eviçi ve bu mekandaki ilişkileri yansıtıyor. Sergi 26 Nisan'a kadar izlenebilecek.

Tezonar'ın yontuları

Heykeltıraş Haluk Tezonar'ın çalışmaları *Galeri Lebriz*'de 1-18 Nisan arasında sergileniyor. Sanat çalışmalarını 1966 yılından bu yana sürdüren *Prof. Tezonar*, halen İstanbul Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi öğretim üyesi ve heykel bölümü başkanı. Bir çok uluslararası sergiye katılmış olan sanatçı bugüne kadar yurt içi ve yurt dışında yirmiye yakın kişisel sergi açmıştır. Heykellerinin dışında resim ve seramik çalışmalarında olan Tezonar'ın uygulanmış çok sayıda anıtları da vardır. Sanatçı, son olarak 1988 yılında Ankara'daki *Mehmet Akif Ersoy Anıtı*'nı gerçekleştirmişti.

Gösteri

VIZON SHOW 1-3 Nisan tarihleri arasında İstanbul Hilton Oteli Exhibition-Convention Center salonlarında dev bir moda gösterisi düzenliyor. Geleneksel *VIZON SHOW*'da *Pierre Balmain*'in '88 koleksiyonunun yanı sıra Viyana 'avant-garde'ları *LEOS* (*Leo Oswald*), *ASSASIN* (*Klaus Höller, Dieder Böcksteiner*), *MACCU PICCU* (*Nicole Adler*), *ELİSA-BETH KRAUTINGER* (*Elisabeth Krautinger*), *SCHMUCK DESIGN* (*Gabriela Kutschera*), *PETER HERMANN* (*Peter Hermann*), ve Sydney'li klasiklerin yeni kreasyonları izleyicilere tanıtılacak. Bu yıl Urart'ın kurucularından *Mehmet Kabaş*'in yeni kuruluşu *ARŞİPEL* de Vizon Show'da çok özel bir takı defilesi sunacak.

Sergiler

TEM Sanat Galerisi'nde 15 Mart 9 Nisan arasında *Seyyit Bozdoğan*'ın eserlerinden oluşan dördüncü kişisel sergisi yer alıyor. Ayın geri kalan döneminde 12 Nisan-14 Mayıs arasında ise sanatçı *Sabri Berkel*'in resim sergisi izlenebilecek.

Galeri Lebriz'de 1-18 Nisan arasında heykeltıraş *Haluk Tezonar*'ın eserleri sergileniyor. Daha sonra 19 Nisan-7 Mayıs arasında genç resamlardan *Zeynep Erboy*'un ilk kişisel sergisi yer alacak.

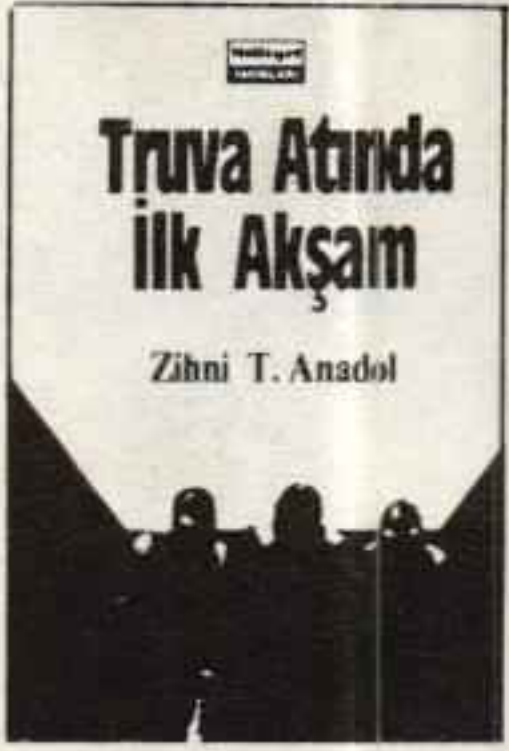
OPERA Sanat Galerisi'nde 16 Mart-4 Nisan arasında *Yasemin Ergun, Muzaffer Ergun* karma sergisi var. 6-25 Nisan tarihleri arasında da ressam *Ünsal Toker*'in eserlerinden oluşan bir sergi yeralacak. *MAÇKA Sanat Galerisi*'nde 5-30 Nisan arasında sanatçı *Mengü Ertel*'in yapıtları sergileniyor.

EDPA Galerisi'de 8-27 Nisan tarihleri arasında İzmir'li ressam *Cavit Atmaca*'nın eserlerinden oluşan bir sergi izlenebilecek.

Kağıda gelen ardı arkası kesilmeyen zamlara karşın, yayınevleri, 'düşmana inat' kitap yayımlamayı sürdürüyorlar.

Adam Yayınları'nın Nisan'da yayımlayacakları arasında **Aragon** var: *Mutlu Aşk Yoktur*. Seçilmiş şiirlerinden oluşan yapıtı dilimize **Gertrude Durusoy** ile **Ahmet Necdet** kazandırmış. Bu yayınevinin bir sürprizi var; ya da edebiyata katkısı: **Nâzım Hikmet**'in bütün şiirlerinin birinci cildi. Kitaplığında **Nâzım**'ın şiirleri "olmayan"lar için büyük olanak. Birinci cilt **Nâzım**'ın sağlığında yayımlanan ilk beş kitaptan (*825 Satır, Jokond ile Si-Ya-U, 1 + 1 = Bir, Varan 3, Sesini Kaybeden Şehir*) oluşuyor.

Altın Yayınları, Time'in "bu çağın en önemli kitabı" diye nitelendiği **J.K. Galbraight**'in *Ekonomi Kimden Yana* adlı incelemesini çıkaracak. Kitap, "dünya ekonomik bunalımı"nın nasıl önlenilebileceğini araştırıyor.

Bu yayın döneminde kitap kervanına katılan *Amaç Yayınları*'nın son kitaplarından biri **Aziz Çalışlar**'ın *Tüm Yönleriyle Perestroika*'sı. Kitap, **Aziz Çalışlar**'ın Sovyetler Birliği'ndeki gezi izlenimleri ile başta **Gorbaçov** olmak üzere Perestroika'nın mimarlarının yazılarından oluşuyor. Perestroika, siyaset, ekonomi, sosyoloji, sanat, kültür, bilim vb. yönleriyle okura sunuluyor.

Yeni kurulan *Ayrıntı* yayınevi de zamlardan nasibini almak için, baharda kolları sıvıyor. İlk kitapları arasında **Yevgeni Zamyati**'nin 1920'lerde yazılan; 1972'de ABD'de yayımlanan, SSCB'de de 1987'de programa alınan *Biz* adlı 26. yüzyılda geçen ve özellikle de

Orwell'i aşırıca etkilemiş olan bir bilimkurgu romanı yer alıyor.

Omar Cabezas'ın "Sandinista'ların yirmi yıllık öyküsünü anlatan" *Dağdan Kopan Ateş*'i (**Carlos Fuentes**'in önsözüyle) ile **Bahman Nerumand**'ın *İran Soluyor Çiçekler ve Parmaklıklar Arasında*'sı (çev: **Kemal Kurt**; yazarıyla yapılan bir söyleşiyle birlikte) *Belge Yayınları*'nın Nisan programında yer alıyor.

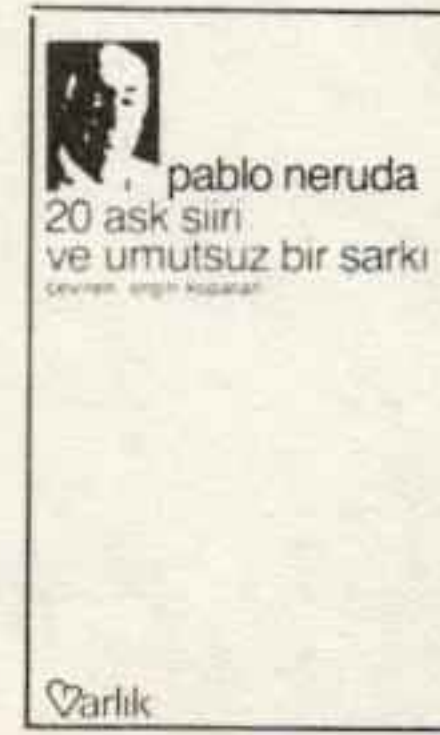
"Ben halkım, yürürüm ölümün üstüne, /bağrım da gurbet yaraları" diyen **A. Kadir**'in *Mutlu Olmak Varken* adlı "Bütün Şiirleri"ni içeren kitabı da *Can Yayınları* arasında yayımlanacak. Yapıtın ilk basımı 1968'de yapılmış; bu, genişletilmiş 3. basımı. Bir kısmı hiç yayımlanmamış ya da yalnızca dergilerde kalmış 60 yeni şiiri var bu kez. Yayınevinin yeni kitaplardan biri de bir "mapusane" kitabı: Duyarlı, sıcak, öğretici ve bir şiir gibi. "Barışçılar"dan **Erdal Atabek** *Sözüm Sanadır*'da içerdeki insanı, bedeni tutsak ama akli özgür insanı yazıyor.

Cem Yayınevi Mart ayında *Türkiye Tarihi*'nin ikinci cildini (*Osmanlı Devleti 1300-1600*) yayımladı. Yayın yönetmenliğini **Sina Akşin**'in yaptığı ve 4 ciltte tamamlanacak olan yapıtta, ele alınan dönemin siyaset, ekonomi, düşünce, mimarlık ve sanat tarihi ayrı ayrı bölümlerde incelenmiş (kollektif bir çalışma).

Rafael Alberti'nin *Yitik Kuru*'su *De Yayınları* arasından çıkıyor. Kitapta Alberti, öncesinde ve sonrasında İspanya İç Savaşı'nı ve edebiyat ortamını anlatıyor.

Dr. Baskın Oran'ın *Dost Yayınları*'ndan çıkan son kitabı "Atatürk Milliyetçiliği - Resmi İdeoloji Dışı Bir İnceleme" adını taşıyor. Kitap, esasında **Oran**'ın 12 Eylül sonrasında Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi'nden uzaklaştırılmasından önce verdiği (ve o dönemde reddedilen) doçentlik tezi. **Oran** bu çalışmada, Atatürk ve Atatürkçülüğü tabulaştırmadan irdeliyor.

Milliyet Yayınları'ndan geçtiğimiz aylarda yazar, politikacı **Zihni T. Anadol**'un *Truva Atında İlk Akşam* adlı anıları yayımlandı. Kitap için Mehmet Başaran şöyle diyor: "Geleceğe yol döşeyenlerin, aydınlığa omuz verenlerin, kendilerini halka adayanların; düşünceleri uğruna "dama" düşenlerin yaşamına ışık tutuyor Zihni'nin anıları."

Remzi Kitabevi'nin Nisan'daki kitaplarından biri *Romantizm Sanat Ansiklopedisi* (çev: **Özdemir İnce-İlhan Usmanbaş**). **Francis Claudon**'un hazırladığı yapıt, romantizmin çeşitli alanlarındaki uygulamaları ve ünlü romantiklerin yaşamöykülerini içeren bir başvuru kitabı.

Dünya şiirinin ustalarından **Neruda**'nın *20 Aşk Şiiri ve Umutluz Bir Şarkı*'sı *Varlık Yayınları*'nın yeni kitabı. **Ergin Koparan**'ın türkçeleştirdiği şiirler, insana yaraşır bir yaşamın gerçekleştirilmesi için çaba harcanmasının savunusuyla, böylesine bir yaşamın erişilmezliği karşısında düşülen karamsarlığı ve düşkünlüğünü dile getiriyor. ■

Kitap Kurdu

Cephane yüklü batık savaş gemisi Liman'ın tam ortasındaki dubanın altında yatıyor.

Akdeniz'de tehlike

Antalya koyunun tam ortasındaki savaş gemisi patlamaya hazır bomba gibi...

HARUN KARAKUŞ

1942 yılının güzü... Savaş bütün şiddetiyle sürüyor. Alman işgalcileriyle işbirliği halindeki Vichy hükümetine bağlı Fransız savaş gemilerinden oluşan filo

Doğu Akdeniz'e doğru ilerlemekte. Alman emre göre, İskenderiye açıklarından hücumu hazır vaziyette beklenecek.

Suriye, Beyrut, Kuzey Afrika adeta 'kaynayan kazan'... İngiltere'den resmi açıklama: "Türkiye kıyıları hariç, Doğu-Akdeniz tehlikeli bölgedir."

Ve beklenen ikinci emir gelir.. Akdeniz'deki konum ne pahasına olursa olsun muhafaza edilecektir. Üç Fransız gemisi Suriye'de çarpışan birliklerine malzeme temin etmek için İskenderiye'den hareket eder.

Ölüm seferi başlamıştır. Gemiler Suriye açıklarına geldiğinde

İngilizlerin top ateşiyle karşılaşır-
lar. Mermi ve silah yüklü gemiler-
den ikisi yeniden güneye döner-
ken, aldığı yaralarla ağır hasar gö-
ren Kaptan Claude'un 19 bin gross-
ton'luk, top mermileriyle yüklü
modern savaş gemisi Akdeniz'in
azgın dalgalarıyla boğuşmaktadır.
Kaptan Claude, tek kurtuluş yolu
olarak tarafsız bölge olan Türk
karasularına sığınmayı uygun gö-
rür.

Ölümün soğuk nefesini ense-
lerinde hisseden mürettebatın teh-
likeli yolculuğu Antalya kıyıları-
nın ufukta belirmesiyle bitecek gi-
bidir. Ancak, ağır hasar gören ge-
mi, deniz üzerinde bir fındık ka-
buğu gibi sallanmaktadır. Dev sa-
vaş gemisi kıyıya 150 metre kala
Akdeniz'in mavi sularına gömü-
lür. Mürettebatın kurtulan olma-
mıştır...

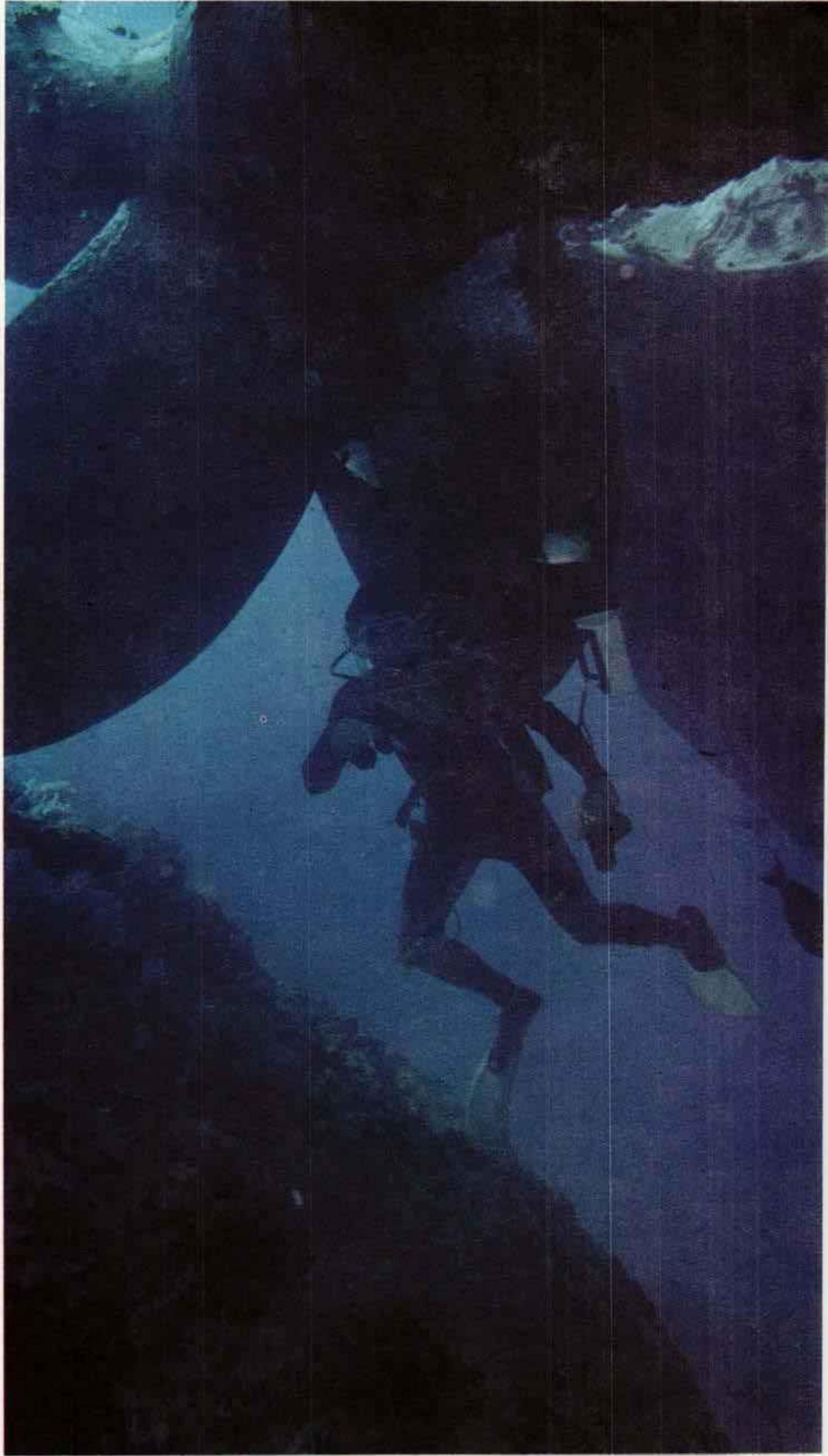
Dipteki canavar

Gemi, bugün yüzlerce yerli ve
yabancı turistin yatını demirledi-
ği limanın hemen önünde, denizin
40 metre derininde yatıyor. Ve pat-
lamaya hazır...

Bu cephane enkazı özellikle
balıkçılar açısından büyük tehlike
oluşturuyor. Limanın çevresinin
modern binalarla sarılmış olması
da burada yaşayanlar için ayrı bir
tehlike unsuru. Ne zaman patlaya-
cağı belli olmayan bir mayının ya-
nında bulunmak hoş olmasa ge-
rek.

Geminin yerini ilk belirleyen
ve fotoğraflarını çeken profesyonel
dalgiç ve sualtı fotoğrafçısı Oğuz
Altunseçen, gemide bulunan top-
ların bir kısmının önceki yıllarda
balıkçılar tarafından çıkarıldığını
ve tekrar denizin açıklarına atıldı-
ğını belirtiyor.

Bu arada, gemide milyonlar-
ca lira değerinde altınla dolu bir
kasanın da olduğu ileri sürülüyor.
Balıkçıların kasayı bulabilmek için
defalarca dalış yaptığını söyleyen
Oğuz Altunseçen, altın kasası ola-
yını şöyle anlatıyor:

Altunseçen, Fransız gemisinin pervanesinin altında...

"Her gemide bir para kasası bulunur. Ancak, bu kasanın yerini sadece kaptan bilebilir. Kasa geminin gizli bir bölümünde saklıdır. 70'li yıllarda bu kasanın altınla dolu olduğu söylentisi yayıldı. Hatta iki amatör dalgıç kasayı bulmak isterken boğuldular. O olaydan sonra kimse kasayı ara-

ye'de yok. Dinamitle veya elektrik kaynağıyla da kesilebilir fakat bu da tehlikeli."

Deniz altındaki uçaklar

Yedi deniz'de araştırma ve incelemelerde bulunan *International Oceanography Geography Institute*'de eğitim görmüş olan Oğuz

"1942 yılıydı sanırım. Alanya'daki Küçük Alara Çayı'nın denizle birleştiği yerin yakınına bir ABD nakliye uçağı düşmüştü. Ben o zaman çocuk denecek yaşıyordım, fakat hatırlıyorum. Uçağı bulmak için dalışlar yaptım. Hatta uçakta gümüş dolarlar buldum. Bir süre sonra Amerikalılar, uçağı bulmak için dalış yaptığını öğrenmişler. ABD Büyükelçiliği bir yazı yolladı. Yazıda, uçakta bomba olabileceği, patlayıcı madde kullanmamam ve çalışmalarımı kendi can güvenliğim açısından durdurmam gerektiği bildiriliyordu."

Altunseçen'in bulduğu 'saatli bombalar' bunlarla da bitmiyor. Yine, 2.Dünya Savaşı sırasında düşen Alman *Messerschmitt 109* modeli savaş uçağı Alanya açıklarında yatıyor. Altunseçen, *Messerschmitt 109*'un da yerini tespit ettiğini ve dalışlarını sürdürdüğünü belirtiyor.

Yetkililerin ilgisizliği

Yıllar süren bütün uğraşlarına karşın yetkililerin ilgisizliğinden yakınan, Türkiye'nin 'Captan Cousteau'su, "Bulduğum savaş enkazlarını defalarca ilgililere, zamanın Turizm Bakanlarına anlattım, sonuç çıkmadı," diyor.

"Bir yerde dalış yapıyorum, tarihi bir eser bulduğum zaman müzeye götürüyorum, 'Tamam biz ilgileniriz' diyorlar. Fakat günler, aylar geçiyor henüz yapılan bir girişim yok. Örneğin, Norveç kıyılarında bizde olduğu gibi bir savaş gemisi bulundu. Adamlar o gemiyi çıkardılar. Şimdi müzede sergiliyorlar. Gemiye görebilmek için kişi başına 20 kron ödemek gerekiyor. Oradan çok büyük turizm geliri elde ettiler. Bizimkiler turizm patlar diye yıllardır kafa patlatıyor..."

Akdeniz sahillerinin arkeolojik eserler açısından paha biçilmecek derecede zenginliklerle dolu olduğunu kaydeden Altunseçen,

Batık Savaş gemisi, deniz dibindeki bir yarın kenarında sünger tarlasının üzerinde yatıyor.

maya cesaret edemedi. Ancak her an bir deli çıkabilir ve bütün Antalya'yı havaya uçurabilir.

Patlayıcı madde bulunması nedeniyle enkazın çıkarılmasının çok güç olduğunu belirten Altunseçen, bunun için sadece üç yol olduğunu kaydediyor:

"Bu savaş gemisi ancak dip-ten hava basmak suretiyle çıkarılabilir ki, o teknik olanaklar Türki-

Altunseçen'in üç oğlu ile bir kızı da profesyonel dalgıçlık yapıyor.

ABD'nin ihtarı

Antalya limanındaki tehlikenin bir benzeri de Alanya'da yatıyor. Bütün sahil şeridini, "avucumun içi gibi biliyorum" diyen Oğuz Altunseçen, Alanya kıyısında yaptığı dalışlar sırasında bulduklarını şöyle anlatıyor:

dünyanın bir çok müzesinde Antalya sahillerinden çıkarılan tarihi eserlerin sergilendiğini ileri sürüyor:

"1961'de bir İtalyan, Side'de bulduğu som altından yapılmış Apollon Heykeli'ni Yunanistan'a kaçırdı. Halen kimseden ses çıkmadı. Heykelin akıbeti meçhul."

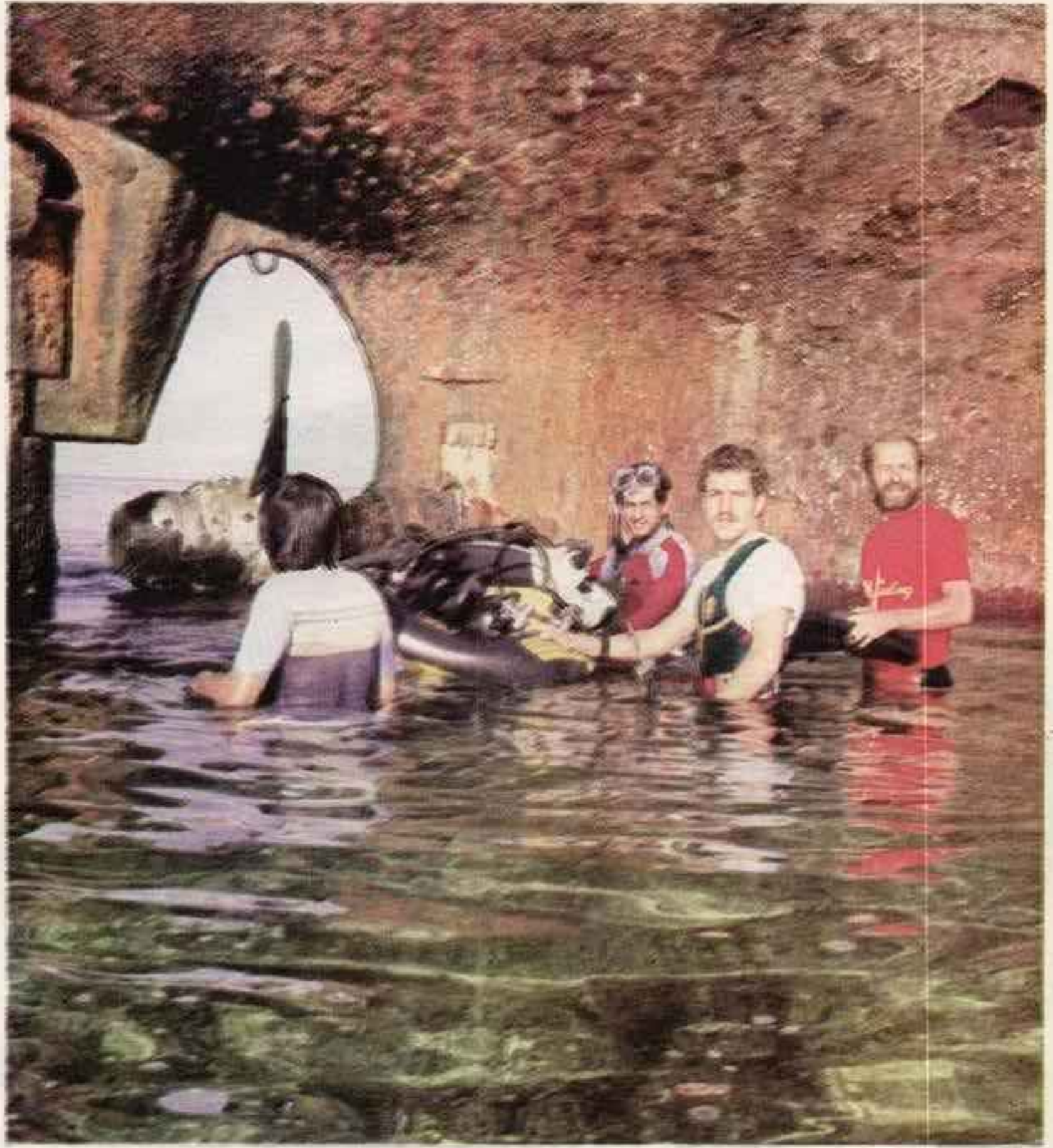
Roma gemisi

Williamsburg Sualtı Okulu'nu da bitiren ve sayısız bröveye sahip olan 'gönüllü turizm neferi', sualtındaki tarihi zenginlikleri saymakla bitiremiyor:

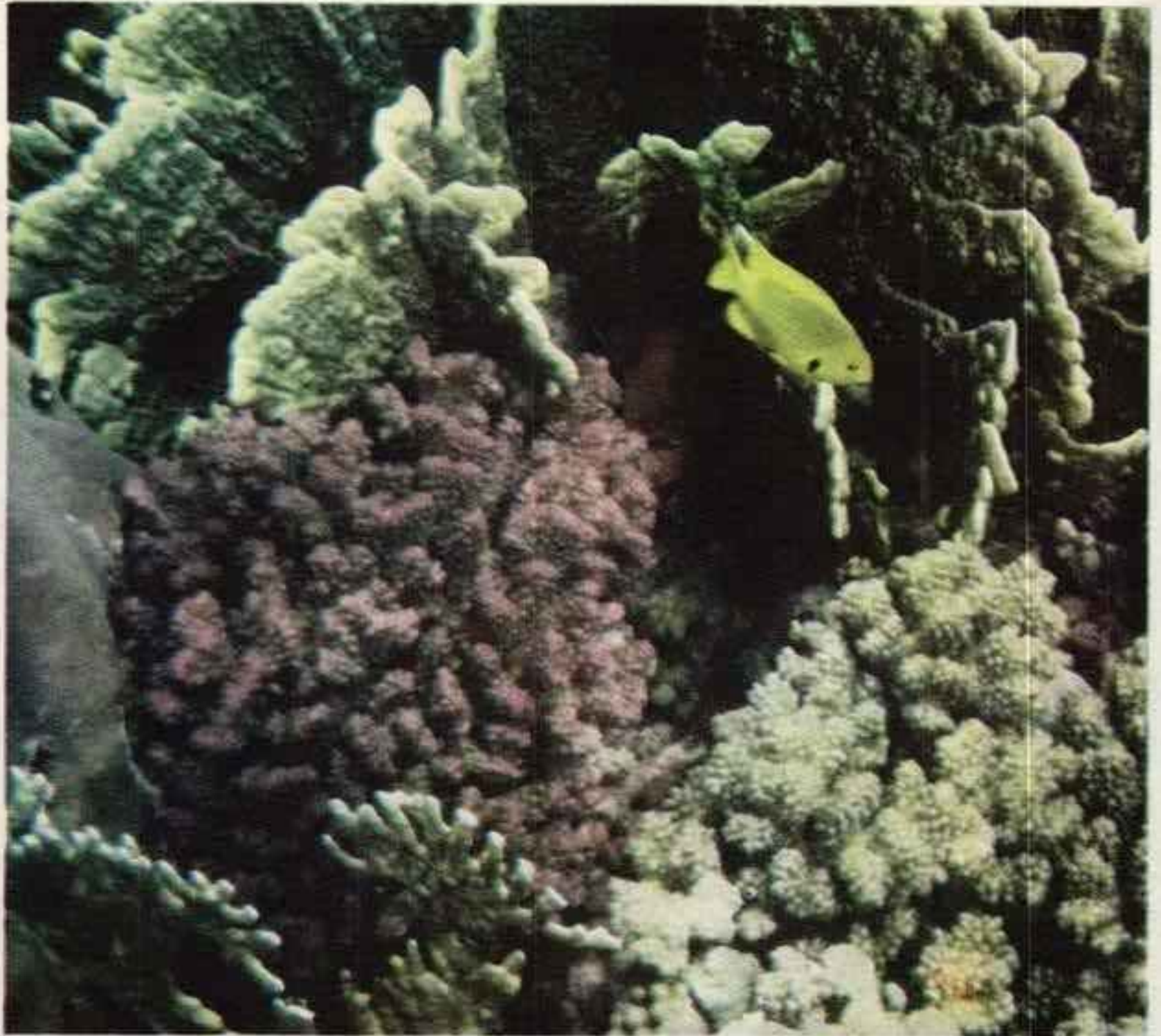
"Oğlumla birlikte, Alanya açıklarında deniz kaplumbağalarının yumurtalarını arıyorduk. Büyük bir top bulduk. Topu Alanya Müzesi'ne teslim ettim. Daha sonra aynı yerde bir gemi enkazı bulduk. Geminin Roma devrine ait olduğu saptandı. Müze yetkililerine bildirdik. Çünkü, balıkçılar gemi enkazından buldukları madeni parçaları ağlarına ağırlık yapması için kullanıyorlardı. Tabi sonuçta önlem alınmadı."

"Ben denize aşığım. Bütün ömrüm sualtında geçti" diyen Altunseçen, sözlerini şöyle sürdürüyor:

"Tek istediğim Antalya'da bir sualtı müzesinin kurulması. Fakat nereye başvurduysam sonuç alamadım. Bir kaç hükümet yetkilisine durumu anlattım. Sigara paketlerinin arkasına not aldılar. 1983 yılında Suudi Arabistan'da sualtı fotoğraflarından oluşan bir sergi açtım. Orada benden bir sualtı müzesi kurulması için plan yapmamı istediler. Şimdi Suudi Arabistan'da bile müze var. Biz 20 yıldır çırpınıyoruz hala bir şey yapamadık. Bugün dünyanın en büyük sualtı akvaryumu Florida'da. Türkiye'de de bunun bir benzerini kurabiliriz. Hiç olmazsa sualtındaki canlıların yarısını tanıtabiliriz. Ancak, benim tek başıma bürokrasiyi aşabilmem mümkün değil." ■

Altunseçen ve arkadaşları, karaya oturmuş bir başka geminin kenarında. Akdeniz Sahilleri hurda bakımından da zengin (!)

Deniz dibi birbirinden güzel görüntüler veriyor.

Prof. Akyol
ve Dr. Küçükkel
“şovlar
sergilenerek
hizmetlerin
sunulmasına”
ve sağlık
hizmetlerinin
“işletme
anlayışı ile”
verilmesine
karşılar.

Bakan ise
sağlık
sorununun
beş yılda
“çözümleneceğini”
müjdeliyor.

Sağlığımız Allaha emanet

*Mesleği hekimlik olan
muhalefet sözcüleri
sağlık sorunlarındaki
“çözumsuzlüğün”
politikasızlıktan
kaynaklandığı görüşünde.*

JÜLİDE GÜLİZAR

Ülkenin hekim gerek-
sinmesini karşıla-
mak için son dört
yılıda, plansız-prog-
ramsız, alt yapısız
açılan tıp fakülteleri.. Bu fakülte-
lerdeki öğretim üyelerinin sayısı
gerekenin çok altında.

Eksik öğretimli bu fakülteler-
den her yıl mezun olan beş bin do-
layında hekim. Ayrıca bunlar ba-
şarı ölçeği 100 üzerinden 40'a, eği-
tim müfredat programları yarıya
indirilmiş bir öğretimin ürünleri.
Sağlık hizmetlerini en uç bi-

rimlerdeki insanlara kadar ulaşı-
tırmak amacıyla açılmış sağlık
ocakları.. Ama bunların da çoğu
hekimsiz.

Hastanesiz yerleşim birimle-
ri.. Bunların yanısıra hekimsiz
hastaneler.. Hekimi var, aracı-
gereci yok hastaneler.. Aracı-
gereci, tıbbî aygıtları tamam, ama
bunları kullanacak personelden
yoksun hastaneler.. Bir yanda ya-
taklarının yüzde 40'ı boş duran,
öte yanda kapılarına insan yığın-
larının biriktiği hastaneler..

Sağlıksız toplum

Bazı hastanelerin bodrumla-
rında paslanmaya, çürümeye bı-
rakılmış röntgen cihazları, elektro

makinaları, narkoz cihazları vs... Bazı hastanelerde bunların bulunmamasından dolayı, yeterli hizmeti verememekten yakınan hekimler... Büyük kentlerin hastanelerindeki hekimler yetersizliklerle boğuşmaktan yılgın... Taşra hastanelerinde çeşitli olanaksızlıkların getirdiği umutsuzluk içinde kıvranan hekimler...

Bireylerinin kimileri aşırı beslenmekten, kimileri yeterince beslenememekten dolayı sağlıksız bir toplum.. Her yıl canlı doğan bin bebekten yüzünün ölmesi.. Her gün 350 dolayında bebekle, 110 dolayında çocuk ölümü.. Sağlık-ları korunamayan analar.. Yeterli çalışamayan alt birimlerden dolayı, Ankara, İstanbul ve İzmir'deki hastanelerin kapısında biriken hastalar.. Ve bu hastalara söz konusu hastanelerin —doğal olarak— yeterince sağlık hizmeti verememesi..

Çelişkiler, çelişkiler, çelişkiler yumağı.. Dengesizlikler, dengesizlikler, dengesizlikler birikimi..

Politikasızlık

Sosyal Demokrat Halkçı Parti İzmir Milletvekili Prof.Dr. Türkân Akyol tüm bu çarpıklıkları, "sağlık sorunlarındaki çözümsüzlüğün ilk nedeni sağlık politikasızlığıdır" diyerek özetliyor. Ve sürdürüyor:

"Yani sürekli ve ulusal boyutta olan, partilerin programlarına göre değişmeyen, sağlam temellere dayalı bir sağlık politikası yok demek istiyorum. Bütün anayasalarımızda Türk Devleti sosyal bir devlet olarak tanımlanmış ve yaşam hakkının Devletçe güvence altına alınacağı vurgulanmıştır. Ama insanın en doğal hakkı olan yaşam hakkının güvenceye alınmasını sağlayacak adımlar atılmamıştır."

Doğruyol Partisi Elazığ Milletvekili Dr. Ahmet Küçükkel ise sözlerine "sağlık bütçelerimize baktığımızda, sağlık sorunlarının

önemsenmediğini görüyoruz, bütçelerde sağlığa ayrılan miktarın yüzde 2.9'u geçememesi bunun en açık kanıtıdır", diyerek başlıyor. Ve öteki ülkelerden örnekler veriyor:

"Oysa gelişmiş ülkelerde, sağlık alt yapısı tamamlanmış olduğu halde, bu oran yüzde 12-15'tir. Ötesini siz hesabedin artık."

İktidara göre değişen politikalarla sağlık personelinin şaşkına döndüğünü, alt yapısı tamamlanmamış bir ülkede, sağlık hizmetlerinin, gelişmiş ve sosyo ekonomik, kültürel yapısı tamamen farklı ülkelerden alınan modellerle yürütüldüğünü, benzeri çelişkileri, aksaklıkları, eksiklikleri sergileyen bir tablo..

Dünya ülkeleri arasında yerimiz

KİTALAR ve ÜLKELER	YIL	Hastane Sayısı	Yatak Sayısı	10.000 Nüfusa Düşen Yatak
AVRUPA				
F.ALMANIA	1980	3.234	707.710	115.0
D.ALMANIA	1978	...	177.386	105.8
AVUSTURYA	1981	...	81.310	112.3
BELÇİKA	1981	521	92.436	93.7
BULGARİSTAN	1981	...	23.188	26.1
ÇEKOSLOVAKYA	1981	580	190.676	124.5
DANİMARKA	1979	132	41.842	81.8
FİNLANDİYA	1980	...	74.292	155.5
FRANSA	1977	3.548	644.118	121.4
İNGİLTERE	1974	...	420.943	85.6
İSPANYA	1979	1.135	203.819	54.8
İTALYA	1979	1.832	554.595	97.5
MACARİSTAN	1981	...	98.272	91.8
NORVEÇ	1981	928	61.508	150.0
POLONYA	1979	1.086	266.447	75.6
ROMANYA	1981	...	196.146	87.3
YUGOSLAVYA	1980	...	133.399	59.7
YUNANİSTAN	1981	688	59.914	61.7
SOVYETLER BİRLİĞİ	1977	23.700	3.140.000	121.3
AMERİKA				
ABD	1980	7.051	1.333.360	58.6
ARJANTİN	1969	2.864	133.847	55.8
BREZİLYA	1976	5.426	445.818	40.8
KANADA	1978	1.226	182.791	77.8
KÜBA	1979	305	39.809	40.7
MEKSİKA	1974	1.575	67.363	11.6
ŞİLİ	1980	300	37.971	34.2

Şaşkın personel

Ötesini biz hesabettiğimizde ortaya hiç de iç açıcı olmayan bir tablo çıkıyor. Topluma sağlık eğitiminin verilemediğini, ana ve çocuk sağlığının korunamadığını, sağlık hizmetlerinin sosyal devlet anlayışıyla bağdaşmayacak usullerle yürütülmeye çalışıldığını, her

Dr. Akyol ve Dr. Küçükkel, siyasal tercihleri değişik iki hekim ve iki milletvekili. Sağlık konusunu ayrı zamanlarda konuştuğumuz bu iki uzman doğal olarak sorun partilerinin politikaları açısından baktıkları halde, zaman zaman aynı noktaların üstüne parmak bastılar. Akyol da Küçükkel de sosyal devlet anlayışında sağlığın

bir kamu hizmeti olduğu, yurtdaşların gereksinim duydukları yerde, yörede ücretsiz olarak sunulması gereğinde birleştiler. Sosyal Devlet olmanın sorumluluklarının gözar-dı edilerek, insan sağlığının inanıl-maz bir vurdumduymazlıkla satı-şa çıkarıldığını vurguladılar. Sağ-lık ve millî eğitim hizmetlerinin Devlet'in temel görevleri olduğu-

Bir çözüm modeli

— Bu kadar olması neden sa-yın Türkân Akyol? Hangi aksak-lıklar, eksiklikler ya da yanlışlık-lar bu kadarda bırakıyor hizmeti?

— Bir değil birçok aksaklık, eksiklik ve yanlışlıktan dolayı. Ama en başta tutarlı ve kalıcı bir sağlık politikasının oluşturulama-masından kaynaklanıyor.

manda ulaştıramazsınız. Bu konu-da başarıya sağlık hizmeti sevk sis-teminin en uç noktalara kadar gö-türülmesiyle ulaşılır.

Türkân Akyol sağlık sorunla-rına çözümün bu sevk zincirinin oluşturulabilmesiyle getirileceği yolundaki görüşünü inatla, ısrar-la savunuyor. Ve bu zincirde ilk bi-rimin *sağlık evi* olduğunu söylü-yor. Akyol'un modelinde sağlık evinde hekimin bulunması şart de-ğil. Nitelikli bir sağlık memuruy-la bir kayıt memuru yeterli. Önem-li olan, sağlık evine bağlı bölgenin demografik haritasını çıkarmak. Yaşlılar, çocuklar, analar, ana ola-cak kızlar gibi, sağlıkta risk grup-larını saptamak. Ve buralarda ana-çocuk sağlığı, beslenme eğitimi, aşılama gibi koruyucu hizmetleri vermek.

Akyol ikinci aşamanın *sağlık ocağı* olduğunu söylüyor. 1,500-2,000 nüfuslu her yöre için bir he-kim, bir ebe, bir sağlık memuru ya da hemşireden oluşacak sağlık ocakları. Bunlar, bir mobil araçla en yakın yataklı kurumlarla bağ-lantı kurmak zorunda. Bu araçla-rın, ilk tanıyı koymakta ve ilk te-daviyi yapmakta gerekli araç ge-reçle donatılması şart. Yöre heki-minin olanakları dışına çıkan vak'alarda, hastanın, hekimin gö-zetiminde, bu araçla en yakın ya-taklı tedavi kurumuna götürülme-si ancak böyle mümkün olur.

Ara sevk merkezleri

Üçüncü aşama *grup sağlık müdürlükleri*, Türkân Akyol'un sevk zincirinde. Bunların, yörenin coğrafî yapısına, iletişim ve ulaşım olanaklarına göre ve "gerçekçi bir düzenlemeyle organize edilmesi ve yörenin sağlık ocaklarının bağlı olduğu *ara sevk merkezleri* olarak düşünülmesi" gerekli.

— Sayın Akyol, zincirinizin bundan sonrasında neler var?

— Grup yataklı kurumları var dördüncü aşamada. Bunlar il-çe yataklı tesisleri olup, dahiliye,

KITALAR ve ÜLKELER	YIL	Hastane Sayısı	Yatak Sayısı	10.000 Nüfusa Düşen Yatak
ASYA				
AFGANİSTAN	1981	64	4.423	2.7
ÇİN	1981	65.911	2.017.088	20.5
ENDONEZYA	1979	998	83.101	5.6
FİLİPİNLER	1980	8.626	540.768	7.9
HİNDİSTAN	1981	9.224	1.362.161	115.8
JAPONYA	1981	9.224	1.362.161	115.8
IRAK	1981	205	25.443	18.8
İRAN	1981	585	61.443	45.4
İSRAİL	1981	52	13.221	33.4
NEPAL	1980	68	2.556	1.8
PAKİSTAN	1981	...	48.441	5.7
SAUDİ ARABİA	1981	95	14.451	15.5
SURİYE	1981	151	10.308	11.1
TAYLAND	1980	714	71.718	15.2
TÜRKİYE	1981	831	97.765	21.1
TÜRKİYE	1986	736	107.152	21.0
AFRİKA				
CEZAYİR	1979	367	47.116	24.6
FAS	1981	143	24.342	11.8
KENYA	1978	...	24.708	16.6
LİBYA	1981	74	15.375	49.7
MISIR	1981	1.521	86.898	20.0
NİJERYA	1980	...	61.628	8.0
SENEGAL	1977	44	5.827	11.1
SUDAN	1981	160	17.328	9.2
TUNUS	1980	98	13.571	21.3
ZAMBİA	1981	636	20.638	34.6

nu dönüp dönüp anlattılar ve "bu temel görevler fonlarla vakıflar aracılığıyla yürütülemez, yürütülürse de bu kadar olur," dediler. Her iki hekim de sağlık hizmetle-rinin "şovlar sergilenerek" sunul-masına karşı çıktılar. Akyol aşı kampanyasının, Küçükkel de siga-rayı bırak kampanyasının şova dö-nüştürülmesinden yakındılar.

— Tutarlı, kalıcı ve doğru bir sağlık politikasında en önemli öge nedir?

— Sosyal Devlet anlayışında sağlık politikasının en önemli ve temel ögesi, oluşturulacak örgüt modelidir, tüm alt yapının örgüt-lenmesidir. Modeli doğru seçme-diğiniz zaman kişiye sağlık hizme-tini gerektiği yerde ve gerektiği za-

Türkiye'de yataklı tedavi kurumları (1923 - 86)

Yıl	Kurum sayısı	Hasta yatağı sayısı	Bir yatağa düşen nüfus	10.000 nüfusa düşen yatak sayısı
1923	86	6.437	1920	5.1
1925	167	9.561	1360	7.3
1930	182	11.398	1260	7.8
1935	176	13.038	1240	7.0
1940	198	14.383	1240	8.0
1945	197	16.133	1160	8.5
1950	301	18.837	1100	9.0
1955	426	34.526	690	14.4
1960	566	45.807	600	16.6
1965	626	55.451	560	17.8
1970	746	71.876	490	20.3
1975	798	81.264	493	20.3
1980	827	99.117	451	22.2
1985	722	103.918	495	20.2
1986	736	107.152	481	20.8

NOT: Milli Savunma Bakanlığına bağlı 44 kurum ve 15.100 hasta yatağı dahil değildir. Bu rakamların dahil edilmesi halinde, kurum sayısı 780, hasta yatağı sayısı 122.252, bir yatağa düşen nüfus 121 ve 10.000 nüfusa düşen yatak sayısı 23.7'dir.

Dr. Türkân Akyol (SHP)

çocuk, kadın-doğum ve cerrahi dalında dört uzman hekimden oluşan bir grupla yönetilir. Zor doğumlar, acil ameliyatlara ve yatarak tedavisi gereken hastalara hizmet buralarda verilmelidir. Tam teçhizatlı, yani tüm olanaklara sahip *bölgesel devlet hastaneleri*'ni bu zincirin beşinci halkası olarak düşünüyorum. Ben bu zinciri özel ihtisas hastaneleriyle, üniversite hastaneleriyle tamamlıyorum. Ve yine ısrarla diyorum ki, bu sistemin başarısı için önce çok sağlıklı bir örgüt alt yapısı şarttır. Binasıyla, aracı gereciyle, insan gücü kad-

Dr. Ahmet Küçük (DYP)

rosuyla ve bunların sürekli eğitimiyle, sağlam bir alt yapı..

Altyapı kurumları

"Alt yapı mı?" diyor Dr. Ahmet Küçük, "Bu sorun gelişmiş bölgelerimizde on yıldan, Kayseri'den Doğu sınırına kadar olan bölgelerimizde ise yirmi yıldan önce çözümlenemez."

— Böyle diyerek elimizi kolumuz bağlayıp oturmak gerektiğini söylemiyorsunuz değil mi?

— Elbette hayır. Ama bu sözlerimle sorunun bir uzun vadeli

çözümü olduğunu ve artık harekete geçilmesi gerektiğini anlatmak istiyorum. Sağlık sorunlarına el atmakta gecikilmiştir. En kısa zamanda bu yoldaki çalışmalar başlatılmalıdır ki, daha fazla zaman kaybedilmesin. Bunun yanı sıra sorunun kısa vadeli çözüm yollarını da harekete geçirmek gerekir.

— Sayın Küçük, Türkiye her bakımdan bölgelerarası farklılıkların çok fazla ve çok belirgin olduğu bir ülke. Acaba bütün Türkiye için düşünülen kısa ya da uzun vadeli çözümler yararlı olabilir mi? Yoksa her bölgenin kendine özgü koşullarını...

Kısa vadeli çözümler

— Evet efendim, dikkate almak gerekir. Özellikle kısa vadeli çözümler düşünürken. Bu farklılıkların gerektirdiği özel tedbirleri almak şarttır. Yani, 7-8 ile hitabeden ve 1.5-2 yıl içinde personele belirli bir akademik eğitim verebilecek merkezler kurulmalıdır. Bu merkezler her branşta hizmet verebilmelidir. Yerleşim birimleriyle bu merkezler arasındaki bağlantı ve ulaşım için mutlaka helikopter kullanılmalıdır. Oysa biz, bazı bölgelerimizde hamile bir kadını veya acil bir hastayı en yakın tedavi kurumuna hâlâ kızakla ulaştır-maya çalışıyoruz.

— Sağlık sevk zinciri size göre nasıl başlamalı?

— Sağlık evlerinden, sağlık ocaklarından başlamalı. Bu zincirde bilhassa sağlık ocakları çok önemli olduğundan, bu ünitelerin yeniden ele alınması şarttır. Buralardaki hekimlerin, az önce sözünü ettiğim merkezlerde zaman zaman staj görmeleri, akademik eğitimden yararlanmaları mutlaka sağlanmalıdır. Ben diyorum ki, yaz aylarında büyük şehirlerdeki üniversite hocaları, hatta tıp öğrencileriyle birlikte bu merkezlere gidip eğitime katkıda bulunmalıdır. Sağlık ocaklarına küçük laboratuvarlar açılması da şarttır.

Dr. Ahmet Küçükkel bugün hemen her ilde ve birçok ilçede bir hastane bulunduğunu, bunların kısa sürede, sözünü ettiği merkezlere dönüştürülebileceğini anlatıyor. Ve hemen arkasından da yakınmaya başlıyor:

“Ne var ki hiçbir hastanede teşhis araçları, tedavi araçları ve personel tam değil. Bugünkü tıp fakültelerinde, özellikle taşrada olanlarda iyi bir tıp eğitimi yapıldığı kanatinde değilim. YÖK yasası’na rağmen, o fakültelere yeterince öğretim üyesi gönderilemediği bir gerçek. Büyük kentlerimizdeki tıp fakültelerinde de, full-time ve part-time statüsündekilerin olaya bakış açılarının değişik olmasından kaynaklanan sancılar yaşıyor. Bu sancılar eğitime de yansıyor tabii.”

Ortaya bir soru atıyorum. “Ülkemizde koruyucu hekimlik?”

Yanıtlar iki ayrı yerdeki iki kişiden birbirinin yankısı gibi geliyor:

“Yıllar yılı ihmale uğramış. Kalkınan ülkelerde hep böyle olmuş ama, onlar bir noktada bu gidişe dur demişler. Bizse devam ediyoruz.”

Ahmet Küçükkel sözün arkasını getiriyor:

“Bu tür tedavi yıllarca iller bazında, sağlık müdürlükleri eliyle ve kısıtlı imkânlarla yürütülmüş. Mesela bir müdür, üç-beş hemşire, bir kırık-dökük jeep vs.yle. Bu yolla başarıya ulaşmak mucize olurdu. Sıtmayla, veremle savaş elbette önemliydi ama onlar da palyatif tedbirler olarak kaldı.”

Ve Türkân Akyol bağlıyor sözünü:

“Koruyucu hekimlik hizmetleri, sözlerime başlarken anlattığım sevk zincirinin gerçekleşmesiyle mümkün olur.”

Tedavi hak getire

İki ayrı politik görüşte iki hekim, sağlık politikasında en önemli ögenin koruyucu tedavi hizmet-

lerinin en uç birimlere kadar yaygınlaştırılması, yani insanları HASTA ETMEMENİN sağlanması olduğunu söylüyorlar.

— Peki ya tedavi edici hizmetler?

Gene bir yanımdan bir yanıt, öteki yanımdan yankısı..

“Yataklı tedavi kurumları bir sağlık işletmesi, yani kâr getiren kuruluşlar olarak düşünülürse sağlık hizmetlerinin yürütülmesi mümkün olmaz. Olursa da ancak bu kadar olur.”

Sonra sesler ayrılıyor. Küçükkel, “iki-üç enfarktüs geçirmiş bir

kalp hastasına bile ameliyat için 2-3 yıl sonrasına gün verilebiliyorsa, hastanelerde yatak fiyatları lüks otellerin fiyatlarına ulaşmışsa, toplumda gelir dağılımı böyleyse, insanların millî gelirden aldıkları pay buncasına dengesizse, kim nerede ve nasıl tedavi olacak?” diye sürdürüyor ve ekliyor:

“Hastaneleri sağlık işletmesine dönüştürmek yoksullara, kırsal kesime hizmet götürmez. Bu işletmeler de belli kişilerin inhisarına girer. Bu uygulama sosyal devlet anlayışının iflası demektir.”

Türkân Akyol konuşuyor:

“Benim anlattığım sevk zincirinde hizmet devlet eliyle sağlanır ve *üç..ret..siz..dir*. Belki ilaçta yüzde 2’lik filan bir katkı istenebilir. Ve bu zincirdeki hizmetlerden tüm sosyal güvenlik sistemlerinin mensuplarıyla emeklileri yararlanır.”

Akyol daha sonra bu hizmetin tam gün olduğunu, tüm hiz-

ramları, ihtisasları, tıpkı Yüksek Hakimler Kurulu gibi, *kendi temsilcilerinin ağırlıklı olduğu ve SSYB’liğine bağlı özerk bir kurum aracılığıyla yapılacaktır.*”

Sözün burasında iki tarafın yanıtları tek sese dönüşüyor:

“Türkiye’de koruyucu sağlık hizmetleri de, tedavi edici sağlık hizmetleri de iflas noktasına ulaşmıştır. Sağlık, artık Hükûmet politikası olmaktan çıkmış, *devlet*

hizmetlerinin niteliğini yükseltip, tüm Türk halkını sigortalasanız bile sorunlar yine devam eder.”

Ahmet Küçükkel de sağlık sigortasının alt yapısının 15 yıldan önce tamamlanamayacağını vurgulayarak söze giriyor. Nüfusun yüzde 60’ının kırsal kesimde yaşadığı bir toplumda, maddî güçleri böylesine sınırlı insanların nesini alarak sağlık sigortasının gerçekleştirileceğini soruyor. Küçükkel bugünkü koşullarla, Amerika’dan vs.. uyarlanacak sistemlerle sağlık hizmetlerinin yürümeyeceği inancında. “Evet” diyor, “vatandaşın istediği hekime ya da tedavi kurumuna gidebilmesi güzel bir şey, ama vatandaşa buralarda verilecek hizmetin parasını kimler karşılayacak?”

Sosyalleştirmenin çıkmazları

Sağlık hizmetlerinin çözümünde “*sosyalleştirmenin*” bir yol olduğu da düşünüldü bir ara. Ve ilk uygulama 1961 Anayasasıyla getirildi. Sosyalleştirme önce yedi pilot bölgede başlatıldı. Amaç on yıl içinde bütün ülkede yaygınlaştırmaktı. SHP’li Türkân Akyol’a göre “sosyalleştirmeye özgü ücret sistemi, zorunlu tam gün çalışması, sağlık personelinin bu sistemin gerektirdiği hizmete göre eğitilememesinden dolayı” uygulama başarılı olamadı. Ama SHP “sağlık hizmetlerini mutlaka sosyalleştirecek ve gerekli örgüt modelini düzenleyecektir.

Çünkü:

Ancak bu modelle en uç birimlere kadar hizmet götürülebi-
lecek. Bugün Anadolu’da, yeterli hizmeti veremediği için yarısının altında kapasiteyle çalışan bölgesel hastanelerdeki atıl kapasite işlerlik kazanacak. Mevcut sistemde, sosyal güvenlikleri olduğu halde kırsal bölgede yerleşmiş insanlar yararlanamadıkları sağlık hizmetine kavuşacaklar. Özel muayenehaneler de elbette bulunacak bu sistemde. Çünkü, hem hekim seç-

Türkiye’den sağlık tabloları

- Ülkenin 100 bin hekime gereksinmesi var. Yetkililer 35 bin hekimi bile “istihdam edemediklerini” söylediler.
- Tıp Fakültelerinden her yıl beş bin hekim mezun oluyor. Ama bunların eğitimleri yeterli düzeyde değil.
- Uzman hekimlerin sayısı pratisyenlerden fazla. Diş hekimleri on bin dolayında bir sayı oluşturuyor. Hemşire sayısı ise 35 bin, sağlık memurları 15 bin, ebeler 25 bin, eczacılar 15 bin dolayında.
- Hastane sayısı geçen yılın ikinci yarısında 756, bunlardaki yatak sayısı da 111 bin 135’di. Sağlık merkezleri 100’den biraz fazla. Bunların yatak sayısı da iki bin dolayında.
- Hekimlerin yurt düzeyindeki dağılımları son derece dengesiz. Genel dağılımda, hekimlerin yüzde 68’nin Ankara, İstanbul, İzmir, Adana ve Bursa gibi beş büyük kentte toplandığı görülüyor.

- Her yıl mezun olan beş bin hekimden ancak bini istihdam edilebiliyor. Yabancı ülkelerde hekim başına düşen hasta sayısı 400-500. Bizde ise bu sayı 1300.

BEBEK VE ÇOCUK ÖLÜMLERİ

Ülkemizde her yıl bir yaşına kadar 125 bin, 1-4 yaş arasında 40 bini aşkın çocuk ölüyor. Bunların günlük ortalaması 500 dolayında. Bebeklerin yüzde 85’i ilk altı ay içinde, bunun da yarısı doğumun birinci haftasında kaybediliyor.

Bir karşılaştırma yapılırsa: Yılda 1-4 yaş arası bin çocuktan, Çin Halk Cumhuriyeti’nde 67, Filipinler ve Tunus’ta 51, Sri Lanka’da 37, Yugoslavya’da 34, Yunanistan’da 14, Japonya’da 7 çocuk ölüyor.

Türkiye’de ise her yıl canlı doğan bin çocuktan 100’ü kaybediliyor.

metlilerin lojman, araç, çocuklarının eğitimi ve tatil olanakları gibi gereksinmelerinin Devlet güvencesinde olacağını ücretlerin ise hizmetin gece ya da gündüz, acil ya da normal sağlık hizmetleri olmasına göre değerlendirilerek saptanacağını anlatıyor. Hekimlerin tam ve sağlıklı rotasyonlarının sağlanacağını vurguluyor ve diyor ki:

“Sağlık personelinin tayini, terfii, hizmet içi gelişme prog-

politikası durumuna gelmiştir?”

— Sayın Akyol, sayın Küçükkel, ya sağlık sigortası..

Sözüm ağzımda kalıyor. “Sağlık sigortası, sağlık hizmetlerinin çözümünde çare değildir”, diye başlıyor. Türkân Akyol, “sigorta sağlık hizmetinin bedelinin ödenmesinin garantisidir ve sigortalı kişiler haklı olarak, ödedikleri primler karşılığında en iyi hizmeti beklerler, tüm ülkede sağlık

me özgürlüğüne duyulan saygı, hem de hekimlerin 2/3'nün serbest çalıştığı gözönünde tutularak, bu muayenehaneler sistem içindeki yerlerini koruyacak. Özel bir muayenehanede tedaviye başlamış hasta bunu bir yataklı kurumda sürdürmek isterse sevk işlemi, yörenin sosyalleştirme örgütüne yapılacaktır. Bu, özellikle *hekimlerin ve hekimliğin onurunun korunması ve yıllardır, birkaç kötü örnek genelleştirilerek tüm hekimlere yöneltelen çirkin söylentilerin önünün alınması için* mutlaka gerçekleştirilecek."

DYP'li Ahmet Küçükkel ise, sağlık sorunlarının çözümünde sosyalizasyonun da düşünülebileceğini, *özel tedbirler içinde buna da ihtiyaç duyulabileceğini, sosyalizasyonda da sağlam bir alt yapının şart olduğunu söylüyor ve ekliyor:*

"Ama çözüm ille de sosyalizasyonla olmayabilir."

— Peki başka neler gerekiyor?

— Ben size bir şey söyleyeyim mi? Sağlık hizmetlerinde maddî kaynak elbette çok önemlidir. Ama *İDRAK* çok daha önemlidir. Hizmet etmek herşeyden önce bir gönül meselesidir, sorunları bilmek, anlamak meselesidir. İhtiyaçları ve noksanları iyi bilmek gerekir. Bugüne kadarki uygulamaların doğru ve yanlış yanlarını gözden geçirmek, bunlardan bir sonuç çıkarmak şarttır. Sağlık sorunlarını şovlardan kurtarmak, YÖK yasasında birçok değişiklik kaçınılmaz olmuştur. Unutmayalım ki emir-komuta zinciri içinde bir eğitim modeliyle nitelikli hekimler yetiştirilemez."

Bakan ne diyor?

Sağlık sorunlarını iki ayrı siyasal görüşteki iki hekim politikacının yardımıyla irdeledik. Peki ya iktidar kanadı ne diyor?

İşte konunun sorumlusu ve

yetkilisi, Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanı Bülent Akarcalı'nın söyledikleri:

— Ülkemizde halen sobayla ısıtılan yataklı tedavi kurumları vardır.

— Taşıt parkının yüzde 74'ü, 15 yaşın üzerinde ve kullanılmaz durumdadır.

— Birçok konuda sağlam istatistiklere ihtiyaç var, ama bu istatistikleri bulmak mümkün değil.

vaatler geliyor:

— Bakanlık olarak hekimlerin yanındayız.

— Hekimlerin maddi koşulları düzeltilecek.

— Yardımcı personel açığını gidermek için yeni sağlık meslek liseleri açılacak.

"Aldığımız ve alacağımız önlemlerle, beş yıl sonra ülkede sağlık sorunu kalmayacak."

İkinci beş yıllık iktidarında

— Tıbbî cihazların bakım ve onarımını yapacak imkânlar yoktur. Ayrıca doktor ve yardımcı personel açığımız vardır.

— Her türlü sağlık hizmetinde çok büyük önem taşıyan, merkez ve taşra üniteleri arasında telefon, telgraf veya mektup dışında, çağdaş haberleşme tekniğine sahip değiliz.

Bunlar, konunun en yetkili kişinin yakınmaları. Ardından

ağırlığı millî eğitim ve sağlık sorunlarına vereceğini defalarca ilan etmiş bir hükûmetin sağlık politikası bu. 565 milyar 90 milyon. 1988 malî yılı bütçesinde sağlık hizmetleri için ayrılan miktar da bu. Ve vergi yasalarından beklenen toplam 700 milyarın bir bölümü...

Sonuç?

Cek, cak, cek, cak, cak, cak, cak. Özetle "ölme güzelim ölme, yaz gelince çiçekler açacak." ■

Özen — Parasını almaya kararlı.

“Paran yoksa vatanında öl!”

SSK yurtdışı tedavilerinde zorluk çıkartıyor

BASKIN ORAN

Hayır Beyefendi. Biz size güçlük çıkarmıyoruz. Mevzuat çok açık. Bakın: ‘İş kazası ve meslek hastalıklarının yurtdışı tedavi ücreti ödenir’ diyor. Demek ki, bunun dışındakiler ödenmiyor. Kendi yorumunuza güveniyorsanız gider tedavinizi yaptırır, gelir davanızı açarsınız. Kazanırsanız öderiz.”

Genç mimarın, nuh deyip de peygamber demeyen SSK yetkilisi ile ayakta durup cebelleşecek hali yoktu. Son bir iki ay içinde sağlığında çok hızlı bir kötüleşme ol-

muş, tamamen iflas eden böbrekleri vücudunu diyaliz yardımıyla da ayakta tutamaz hale gelmişti. SSK Genel Müdürlüğü’nden çıktı, içinden söylene söylene evin yolunu tuttu. Aslında SSK yasında “iş kazası ve meslek hastalığı dışında sigortalılar yabancı ülkelere tedaviye gönderilmezler” diye bir hüküm yok. “Türkiye’de kadavra böbreği takılamamaktadır” diye heyet raporu alındığı halde, yetkilinin; “Davayı kazanın, paranızı verelim” demesi en hafifinden, şu anlama geliyordu: “Paran yoksa Türkiye’de öl kardeşim...”

Allah’tan, genç mimarın parası yoksa bile arkadaşları vardı. Toplayabildiği kadar borç parayla Londra’nın yolunu tuttu. Yalnız,

yola çıkmadan önce bir avukat arkadaşısı gelmiş, “Bir Yargıtay kararı buldum, demişti. Sen orada her şeyin faturasını al, dönüşte ben bu parayı geri almaya çalışacağım”.

Para da, az para olmayacaktı hani. Ev kirası hariç, Haziran 1986 rayicine göre 21 milyon liradan fazla tutacaktı. Yine de, Londra’da her şey umulandan iyi gitti. A pozitif böbrek üç hafta gibi kısa bir sürede bulundu. Bir trafik kazasına kurban gitmiş 16 yaşındaki Amerikalı kızın böbreği özel uçakla getirilerek genç mimara takıldı ve vücut reddetmedi. Bu arada ilk faturalar Ankara’ya yollandı. Avukat arkadaşısı “şimdilik” olmak kaydıyla harcamaların ilk 250 bin liralık bölümü için Ankara 3. İş Mahkemesi’ne 996/875 sayılı davayı açtı.

Ankara’ya dönen ve sağlığına çok umutsuz bir noktadan sonra tekrar kavuşan hasta, sevinçten mahkeme işini unutmuş, borçlarını azar azar da olsa mimarlık bürosu kazancından ödemeye başlamıştı. Zaman zaman laf olsun diye “Nasıl gidiyor bizim dava yahu?” demek bile aklına gelmiyordu. 23 Haziran 1987 günü büro- nun zili çalındı. Gelen avukat arkadaşısıydı. Hafif bir gülümseme ile içeri girdi ve “Para lazım mı abi?” dedikten sonra elindeki siyah çantanın içindikileri birdenbire proje masasına boca etti. Odadakilerin faltaşı gibi açılan gözleri önünde 21 milyon 170 bin Türk Lirası aydın- ır kâğıdının üzerine saçılıvermişti.

SSK sigortalılarından tedavisi Türkiye’de mümkün olmayanların yurtdışına gönderilmesi konusunda 1977’den önceki durum, gerçekten “Parası olmayan Türkiye’de ölsün” biçimindeydi. Bu tarihte açılan bir davada Yargıtay 10. Dairesi ve arkasından da Hukuk Genel Kurulu, iş kazası ve meslek hastalığı durumu dışında da gerekiyorsa yurtdışında tedavi olanağının bulunması gerektiğini kararlaştırmıştı. Ama SSK yöneticileri

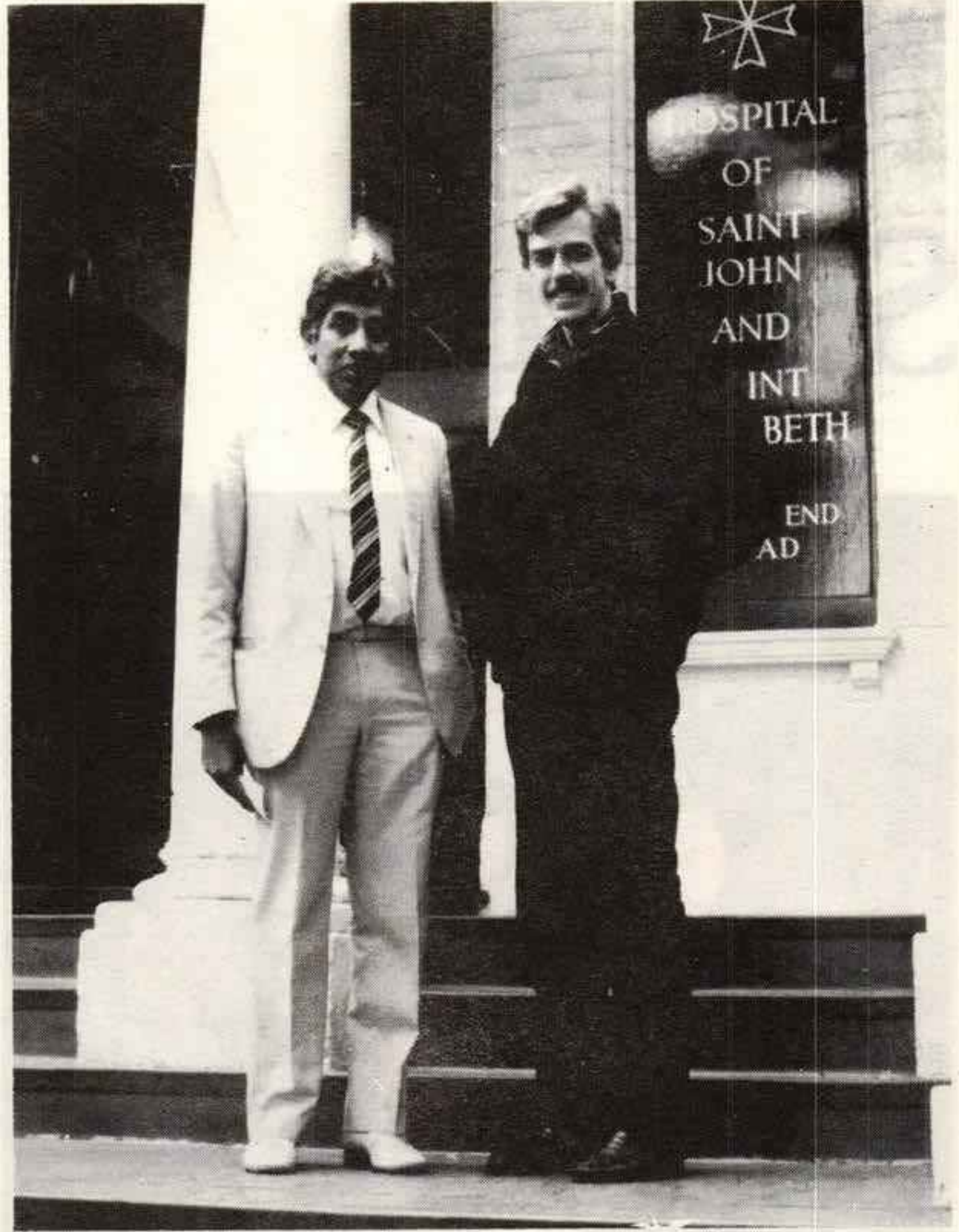

görüşlerini değiştirmiş değillerdi. Avukat Haluk Ömerbaş işte bu karardan yola çıktı. Yargıtay kararını gerekçe gösterdi. 14.7.1986 günü, herhalde “yargıcı ürkütmemek” için 250 bin lira olarak açılan dava 11.2.1987’de olumlu sonuçlandı ve Yargıtay tarafından da 5.3.1987’de 1987/1190 esas ve 1987/1192 karar sayısıyla onandı. Bu kesin kararın örnek gösterilmesine dayanan ikinci ve 19 milyon 355 bin liralık davanın kazanılması ise bundan sonra çocuk oyuncuğu olmuştu. Üstelik işlemiş faizler de tahsil edilmişti.

Nasıl olduysa, arkasından — galiba buna bağlı olarak — güzel birşey oldu. 9.7.1987 tarih ve 19512 sayılı Resmî Gazete’yi açanlar SSK yasasına bir E fıkrası eklendiğini okudular. SSK artık, “Yurtiçinde tedavisi mümkün olmayan hastalıklarda yurtdışı yol, tedavi ve refakatçi parası” ödeyecekti.

Bununla birlikte, huylunun huyundan tam vazgeçmesinin zor olduğu anlaşıyordu. Birincisi, hastalığın anlaşıldığı tarihten önceki bir yıl içinde en az 120 gün hastalık isgortası primi ödemiş olmak gerekiyordu. Prim falan iyi de, “Hastalığın anlaşıldığı tarih” deyiminin yurtdışına gitmeyi fiilen engellemesi çok mümkündü. Bu süre nasıl kontrol edilecekti? Türkiye’de ne kadar hastane varsa birer birer yazılıp da “Bu adam size şu hastalıktan daha önce gelmiş miydi?” diye sorulursa, hasta beklemekten ölebilirdi.

Doğrusu, ilk bakışta biraz fazla kuşkululuk sayılabilecek bu endişe, ikinci bir nokta gözönünde tutulduğu zaman paranoya olmaktan çıkmaktaydı. O da şuydu: SSK sağlık tesislerinden “Yurtiçinde tedavisi olanaksızdır” diye heyet raporu olmak gerekiyordu. Bu normaldi de, gerek hasta ve gerekse SSK bu rapora karşı Sosyal Sigortalar Yüksek Sağlık Kurulu’na itiraz edebiliyordu. Hastanın iti-

Yatman — Ameliyattan 15 gün sonra Cerrah Dr. Fernando ile...

rasız doğaldı da, SSK’ya ne oluyordu? SSK, resmen kendi hastanesinin verdiği sağlık kurulu raporuna itimat etmediğini kabul ediyordu. İtiraz mitiraz derken hasta rahatça mevtaya döneşebilirdi. Ayrıca, Yüksek Kurul’un kararı kesin olacaktı. “Kesin” demek yargı yolu kapalı demektir. Durum böyle ise, SSK yasası bu düzeltilmiş haliyle bile, yargı yolunu kapamakta 1402’ye taş çıkartıyor demektir.

Bütün bu tatsızlıklara rağmen, bugünlerde YÖK’zedelerden Dr. Haldun Özen de benzer bir mücadeleye umutla girmek üzere. Onun da durumu mimar Affan Yatman’ın Mayıs 1986’daki duru-

muna çok benziyor. Şu andaki Emekli Sandığı Yasası da Türkiye’de tedavisi olmayan emeklileri yurtdışına göndermeyi yasaklamıyor. Ama yetkililer, kalan tek bölgenin de yarısını aldırıp Londra’dan geçenlerde dönen ve bu iş için cebinden yedi milyon lira harcayan heyet raporlu Dr. Özen’in dilekçesine gönderdikleri 23.7.1987 tarih ve 110585 sayılı, teksir edilmiş yanıtta, Türk üniversite hastanelerindeki tedavi gideri olan 261.001 TL’den kurus fazla ödemeyeceklerini bildirdiler. Çünkü “Yurtiçinde tedavisi mümkün olmayan emekliler yurtdışında tedaviye gönderilebilirler” diye açık hüküm yok. ■

Nihat Sargın

“Demokrat kamuoyunun ve dünya kamuoyunun olayımıza bu derece ilgi duyarak sahip çıkacağını, zihnimizde bu kadar açıkça canlandırabilmiş değildik.”

Demokrasinin kazanılması, giderek geliştirilmesi ve derinleştirilmesi” diyordu TİP Genel Sekreteri Nihat Sargın, TBKP Programının birkaç kelime ile özetlenmesi istendiğinde yurda dönerken. Bir başka soruya da şöyle yanıt veriyordu:

“Hayır, yanılıyorsunuz; bahsettiğiniz olasılıklar elbette vardır ve başımıza gelmesi de mümkündür. Ama böyle olsa da biz ne maceraperestiz, ne de kahraman. Bizler sade insanlarız; sade insan, sade vatandaş olmanın ötesinde bir sığfata ne istek duyuyoruz, ne de ihtiyaç. Bahse konu olasılıkların hiç gerçekleşmemesi yürekten dileğimizdir. Ama gerçekleştiği takdirde de gene bu sıfatlara hak kazanmış olmayacağız. 12 Eylül’den bu yana Türkiye her gün bunların nicesini yaşadı, yaşamakta.”

“Yurda dönüyoruz; o olasılıkların hepsini dikkatle değerlendirmiş ve her türlü olasılıkta da önümüzdeki adımın bundan başkası olamayacağının ortak kararına varmış olarak yurda dönüyoruz; o olasılıkları tersine çevirecek süreçte bu adımımız ve devamı ile bizlerin de önemli katkımızın olacağı bilinci içinde.”

Yukarıdaki cümleler uçaktan inmeden önceki son sözleriydi Nihat Sargın’ın. Arkası herkesçe biliniyor.

En yaşlı tutuklu

Şimdi Ankara Merkez Cezaevindeki iki Genel Sekreterden Nihat Sargın, kendi izlenimlerine göre, tutuklu ve hükümlülerle birlikte cezaevi savcısı, müdürü de dahil, galiba cezaevinde bulunanların en yaşlısı.

Gerçekten Dr. Sargın artık 60’ını aşmış durumda. Yaş konusunun açıldığı bir gün gülerek şöyle demişti dostlarına: “Parti bir okuldur, denir. Doğrudur. Partili herkes bunu kendi deneyimiyle

bizzat yaşayıp görmüştür. Ama ben bütün o kazanımların ötesinde koca bir yıl da kazandım partinin sayesinde. Ve nüfus kağıdındaki 28 Nisan 1927 doğum tarihinin hemen altındaki "tashih 1926" ibaresini anırtarak açıklamıştı:

"Yıl 1966. TİP senato seçimine katılıyor. Malum, senato adayı olmak için yüksek öğrenim görmüş olmak ve 40 yaşında veya aşmış bulunmak gerek. Partimizin yüksek öğrenimli birçok üyesi var; ama bunlar arasında 40'ını aşmış

son çocuğu. İlk, orta, lise öğrenimini İstanbul'da tamamlamış. Bu 11 yıllık öğrenim süresinde belki onu en iyi niteleyen, resmi öğretim içinde ve dışında her konuya hemen hemen ayırım gözetmeksizin merakı ve öğrenme isteği ile birlikte giden okuma açlığıdır. Zamanla okunanlar arasında, özellikle bizzat satın aldıklarında ister istemez tercih ve seçim başlar ve giderek sol'a yönelir.

Bir sohbet sırasında coğrafyadan söz açıldığında, "Bizim kuşak

bilir, okuduklarının ve etrafında konuşulanların elbette etkisi olmuştur bu taraf tutmada. Ama belki de kralcılara karşı cumhuriyetçilerin yanında olmuştur doğal olarak.

Cumhuriyet ruhu

Gerçekten cumhuriyet çocuğudur onlar, öyle bir kuşak vardır. Cumhuriyetle yaşattırlar. Yabancı şirketler satın alındıkça bayram ederler, Şark şimendiferleri, tramvay kumpanyası, hatta hatta özel

nerdeyse. Üstelik bunların herhangi bir itiraz vukuunda diploma, nüfus suretleri, sabıka kaydı gibi belgelerinin iki gün içinde Yüksek Seçim Kurulu'na iletilebilmesi için Genel Merkez'in derhal erişebileceği bir yakınlıkta olmaları da gerek. Ben ise o sırada Genel Sekreter Yardımcısı olarak özellikle seçim işleriyle görevliydim. Ve sonuçta hediye hak kazandım."

Dr. Sargın İstanbul doğumlu, orta halli bir memur ailesinin 3. ve

dünya coğrafyasını bizzat yaşayarak öğrendi" demişti; arka arkaya patlayan savaşları anımsatarak. Çin-Japon savaşı, derken Mussolini İtalya'sının Etyopya'yı işgali, İspanya İç Savaşı ve arkasından İkinci Dünya Savaşı.

İspanya İç Savaşı'nda Nihat Sargın ilkökul 4 ve 5. sınıf öğrencisidir ve cumhuriyetçilerin tarafındadır. O safta sayar kendini. Son Madrid savunmasını ve en son üniversitenin düşüşünü gözleri yaşlı, yüreği burkularak izler. Kim-

bir Türk ortaklığı olan Şirketi Hayriye, Boğaz vapurlarını işleten şirket bunlar arasındadır. Sümerbank fabrikaları kurulur, bayram ederler; demiryolunu Zonguldak'a götüren Irmak-Filyos hattı açılır; demiryolu Yolçatı'ya ulaşır, bayram ederler; yerli malı haftaları yapılır, temsiller düzenler, pamuk, kömür olurlar bu temsillerde. Osmanlı borçlarının son taksiti de ödenince, artık yabancıya borcumuz kalmadı diye bayram ederler. Kısacası bugünün tersine bir gidiş.

Doğal olarak anti-emparyalisttir o dönem gençliği, Kurtuluş Savaşı henüz belleklerde canlıdır.

Tek Parti döneminde

Ama "Tek parti, tek şef, tek millet" dövizini de süsler bayramlarda kurulan takları. "Ebedi Şef" tir ölümünden sonra Atatürk'ün adı ve İnönü "Milli Şef" olmuştur onun yerine. Faşistler, ırkçılar, Turancılar, Anadoluocular, Bozkurt Gökbörü dergileri, Aylıkurt yayınları sereserpedir ortalıkta Yurt ve Dünya ile Adımlar'a karşılık. Sargın hepsini alır, okur, düşünür ve adım adım yolunu çizer. Stalingrad savaşlarında liselidir; Türkçe yayın yapan hemen her radyo istasyonunu dinlemektedir geceleri. Ankara Radyo Gazetesi'nden sonra BBC ve Moskova'yı kaçırmamaya çalışır. 1944'de İstanbul Lisesi'ni bitirdiğinde savaşın talihi ile birlikte onun da yönü genel çizgisiyle çizilmiştir artık.

Dönüm noktası

1946 yılı ülke için de onunla birlikte Nihat Sargın için de dönüm noktasıdır. Savaşa girilmemiş, ancak pahalılık, yokluk, sefalet veremden sıtmaya, tifüse almış yürümüştür; karaborsa yaygındır, o günkü deyimle vurguncu hacıağalar, türedi'ler türemiştir. Alttan gelen büyük dalga sarsmaktadır tek parti iktidarını; dışta ise müttefiklerin hazırlıklarını sürdürdükleri Birleşmiş Milletler örgütüne bizi kabul edebilmeleri için ağır baskıları vardır, tek partili yönetim değişmelidir mutlaka. Bu ikili zorlama sonuçta çok partili dönemi başlatır. Dernekler Yasası değiştirilir; "sınıf esasına müstenit cemiyetlerin kurulabilmesi" kabul edilir. Sosyalist partiler, Dr. Şefik Hüsnü'nün başkanlığında Türkiye Sosyalist Emekçi ve Köylü Partisi kurulur; her tarafta sendikalar adeta fişkirircasına arka arkaya kurul-

maktadır; arkasından birlikleri, federasyonları örgütlenir. Süreli-süresiz yayınlar birbirini izler. Üniversite yasası değişir, özerklik benimsenir. Rektörle dekanlar atamayla değil, kendi kurullarından seçimle geleceklerdir artık. Ve de İstanbul'da üniversiteli gençler tek parti döneminin, her öğrencinin üye olmak zorunda bulunduğu, ilk başkanı dekan, ikincisi onun atadığı hoca ve ancak üçüncü başkanın öğrenci olduğu korporatif Fakülte dernekleri ve Üniversite Talebe Birliği'ne alternatif olarak, o

*1946 yılı
ülke için
olduğu gibi,
Sargın
için de,
dönüm
noktasıdır.*

güne kadar hiçbir örgütlenmenin bulunmadığı yüksek okullar da içinde, demokratik bir öğrenci derneği kurarlar, İstanbul Yüksek Tahsil Gençlik Derneği'ni 2 Temmuz 1946'da. (Gerçi sayılan gelişimin süresi 6 ayı geçmez. 16 Aralık'ta bütün sosyalist partiler, sendikalar, yayınlar sıkıyönetimce kapatılır; yöneticiler, üyeler tutuklanır. Öğrenci derneği ise bir sonraki tutuklamaya, 51'e kadar dayanacaktır.)

N. Sargın İYTGD'nin kurucuları arasına katılır, diğer fakül-

te ve yüksek okulla arkadaşları arasında tıplı olarak kurucu yönetimde yer alır. Bu gençler çevrelerinde solcu olarak tanınmışlardır, aralarında kısa süre önceki İleri Gençler Derneği davasında yer almış olanlar da vardır; eğer TSEKP'e üye olmamışlarsa görevlerinin dernek çalışmasında olduğu bilincinden dolayıdır. Hareketle kendi arasında doğal bir köprü oluştururlar Sargın için. Bundan sonrasında, bugüne kadar süregiden 40 küsur yıllık politik yaşamın doğal seyridir Nihat Sargın'ın yaşam hikayesi.

Dernekte iki dönem Genel Sekreterlik, onu izleyen yılda derneğin yayın organı Hür Gençlik dergisini yeniden canlandırıp yayınlama görevi, ilk kez düzenlenen "üniversite harçları"nı "haraç" sayıp kaldırma kampanyası, Nazım'ın hapisten kurtarılması kampanyasına aktif destek, derginin özel sayısı... ve de, 1950 Temmuz'unda yeni DP iktidarının bir tugay asker göndererek Kore Savaşına Amerikalıların yanında aktif katılma kararı ile bunu protesto eden Boran'ın başkanlığındaki Barışseverler Cemiyeti'nin kurucu yönetim kurulunun -ki içlerinden ikisi İYTGD'nin, artık okullarını bitirmiş eski başkanlarındandır- tutuklanması. Hür Gençlik Ağustos sayısında bu kararı ve tutuklamaları protesto eder ve gençliği mücadeleye çağırır.

İlk tutuklanma

Sargın da tutuklanır. İlk tutuklanmasıdır bu Sargın'ın. "Milli menfaatlara zarar verici faaliyette bulunmak"tan ve bunu "propaganda" yoluyla işlemekten üç yıl dokuz ay hapse mahkum olur. O sırada 141 ve 142'nin asgari haddi bir yıldır henüz; Sargın da Tıp Fakültesinin son sınıfındadır. Cezasının bitimine bir ay kala yasa değişir, ceza toplam olarak altı aya iner; daha sonra mahkum

olduğu fıkra tümüyle kaldırılacaktır. Tahliye olunca fakülteye döner ama, uzun süre ara verdiği için yeniden 4. sınıftan başlama zorunda bırakılır. Bu sırada 51 tutuklaması davası ile ilgili olarak da menî muhakeme kararı almıştır.

6-7 Eylül

Ancak daha bir yıl geçmemiştir ki, 6-7 Eylül 1955 olayları dolayısıyla, DP hükümeti olayı komünistlere yıkabilmek için 50 komünistin tutuklanması emrini verir. Piyango N. Sargın'a da çarpmış, listede yer almıştır. Dernekten arkadaşı Yıldız Baştımaz'la yeni evlenmiştir o sırada ve sınavlara hazırlanmaktadır; 4 ay yatar.

Ona sorarsanız tümüyle uydurma olan ve son aya kadar hiçbir hakkında bir tutuklama kararı bile verilememiş bu olaydan büyük yarar sağlamıştır. "Gerçekten" der, "Harbiye hücreleri o sırada hareketin tam bir canlı tarihi gibiydi; kimler yoktuki, tutuklananlar arasında" ve lakaplarıyla saymaya başlar eskinin meşhurlarını: "Dede'ler, Hamdi Şamilof'lar, Bileke'ler, Tabelacı Ziya'lar, Tornacı Emin'ler, Gandi Nihat'tan, Barışçı Ferit'e kadar; Kemal Tahir, Aziz Nesin, Hasan İzzettin Dinamo'yu saymazsak."

1957'de fakülte biter. Yedeksubaylığı sırasında eski mahkumiyet kararına dayanılarak er yapılma-ya kalkışılır Bakanlar Kurulu kararıyla ve Cumhurbaşkanı C. Bayar, Başbakan A. Menderes ve Milli Savunma Bakanı E. Menderes'in imzalarıyla. İtiraz eder; yeni bir kararla durum düzeltilir.

Söz açıldığında Dr. Sargın bu olayı gülerek anlatır dostlarına ve ekler: "Ben bugüne bugün hakkında iki Bakanlar Kurulu kararı çıkmış insanım, hem de Bayar'ların, Menderes'lerin imzalarıyla."

TİP kuruluyor

Daha sonra asistanlık dönemi gelir; 64'ün başında artık gö-

ğüs hastalıkları mütehassısıdır Dr. Sargın.

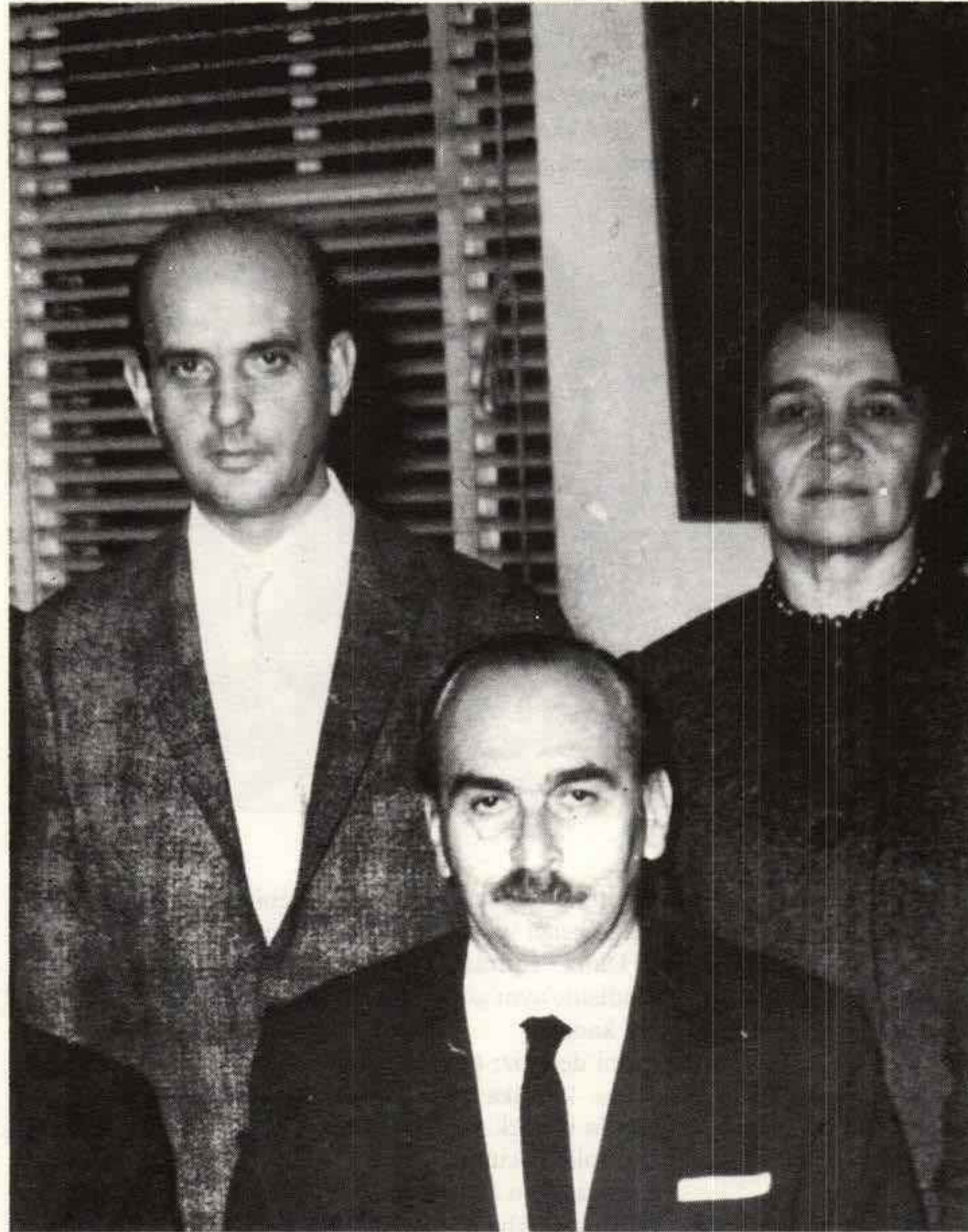
Ve o dönemin sonlarında 61 Anayasası ile birlikte önce Temel Hakları Yaşatma Derneği kurucu yönetim kurulu üyeliği, Anayasa-ya aykırı, anti-demokratik kanunların kaldırılması kampanyası ve Aybar'la Boran'ın arkasından Türkiye İşçi Partisi'ne giriş; yıl 1962'dir. Parti'de önce Bilim, Basım ve Örgüt gibi merkez büro üyelikleri görevlerini alır; 1964 I. Büyük Kongre'de Genel Sekreter Yardımcısı, 1966 Malatya Kongre-

si'nden sonra da Genel Sekreter seçilir.

68'deki Parti içi tartışmada Boran'ın yanında yer alır. 4. Büyük Kongre'de, daha fazla Ankara'da kalmasına maddi olanak bulamadığından Genel Yönetim Kurulu üyeliğinin ötesinde aday olmaz.

12 Mart'tan sonra ilk tutuklananlar arasındadır. Komünist Parti üyesi olma iddiasıyla altı ay yattıktan sonra tahliye olur, sonra beraat eder.

1975'te TİP'in yeniden örgüt-

Yıl 1962... Nihat Sargın, Behice Boran (Ayakta), Mehmet Ali Aybar.

Dostlar arasında... (Soldan) Nevzat Hatko, Behice Boran, Munise Aren, Yıldız Sargin, Nihat Sargin, Sadun Aren.

Eşiyle başbaşa...

lenişinde aktif rol alır ve Kurucular Kurulu tarafından genel sekreterliğe getirilir. Daha sonraki kongrelerde de kendisine aynı görev verilir, bugüne kadar.

Başka ilgileri mi dediniz; örneğin spor, müzik vs. Politika ve ondan sıra kaldığında meslek yaşamı yeteri kadar doldurucudur aslında. Lise sıralarında iken kros yarışlarına katılmıştır. Herhangi bir derece dersiniz, "Yok, hayır"

der. "bitirebilmek yeterli marifet-i benim için; ama bu iki yıl iyi bir atletizm seyircisi olmama yetti." Lise sonunda ise, Türkkuşu kampına katılmış, planör ve paraşüt brövesi sahibi olmuştur. 40 küsur yaşına kadar da çocukluğunun gözdesi bisikleti terketmemiştir; hafta sonlarında İstanbul'un çevresinde 40-50 km'lik gezilerle.

Müzikte de iyi bir izleyici, dinleyici olma çabasıdır kendi

söylediğince. "Türk Beşleri"nin birçok eserinin premier'lerinde ya salonda bulunmuştur, ya radyo başında; ayrıca yenileri, genç kuşağı da merak ve istekle izlemektedir fırsat buldukça. Ama ilk sırada Saygun'dur her zaman; yabancılar içinde de önce Greig, sonra Debussy ve diğerleri.

Ruhi Su'nun, üstelik 54'ten bu yana yakından tanıma olanağını bulduğu bir insan olarak hep-sinden, herkesten ayrı bir yeri vardır; herhalde öyle olmakta da devam edecektir. Şimdilerde Türk Sanat Musikisi denilen Divan müziğine ve alaturka şarkılara gelince, doğumundan bu yana bu müzikle, farkına varmaksızın da olsa, yıllarca halli hamur olmanın, yoğrulmuş bulunmanın ne demek olduğunu zorunlu sürgün yıllarında burnunda tütercesine aradığında anlamıştır.

Kendi ifadeleriyle, "partilerinin ortak kararı ile TBKP çalışmalarını yasal olarak başlatmak üzere TKP Genel Sekreteri Nabi Yağcı ile birlikte yurda dönüşlerinde" tutuklanan TİP Genel Sekreteri Dr. Nihat Sargin'la ilgili olarak dost, arkadaş ve yakınlarından derlenen kimi bilgiler burada son bulmakta. İsterseniz bitirirken sözü gene bizzat kendisine verelim ve son olarak bir arkadaşımıza söyledikleri ile yazımızı bağlayalım: Nihat Sargin dönüşü konusunda bir arkadaşına şunları söylemiş:

Yurda dönüş

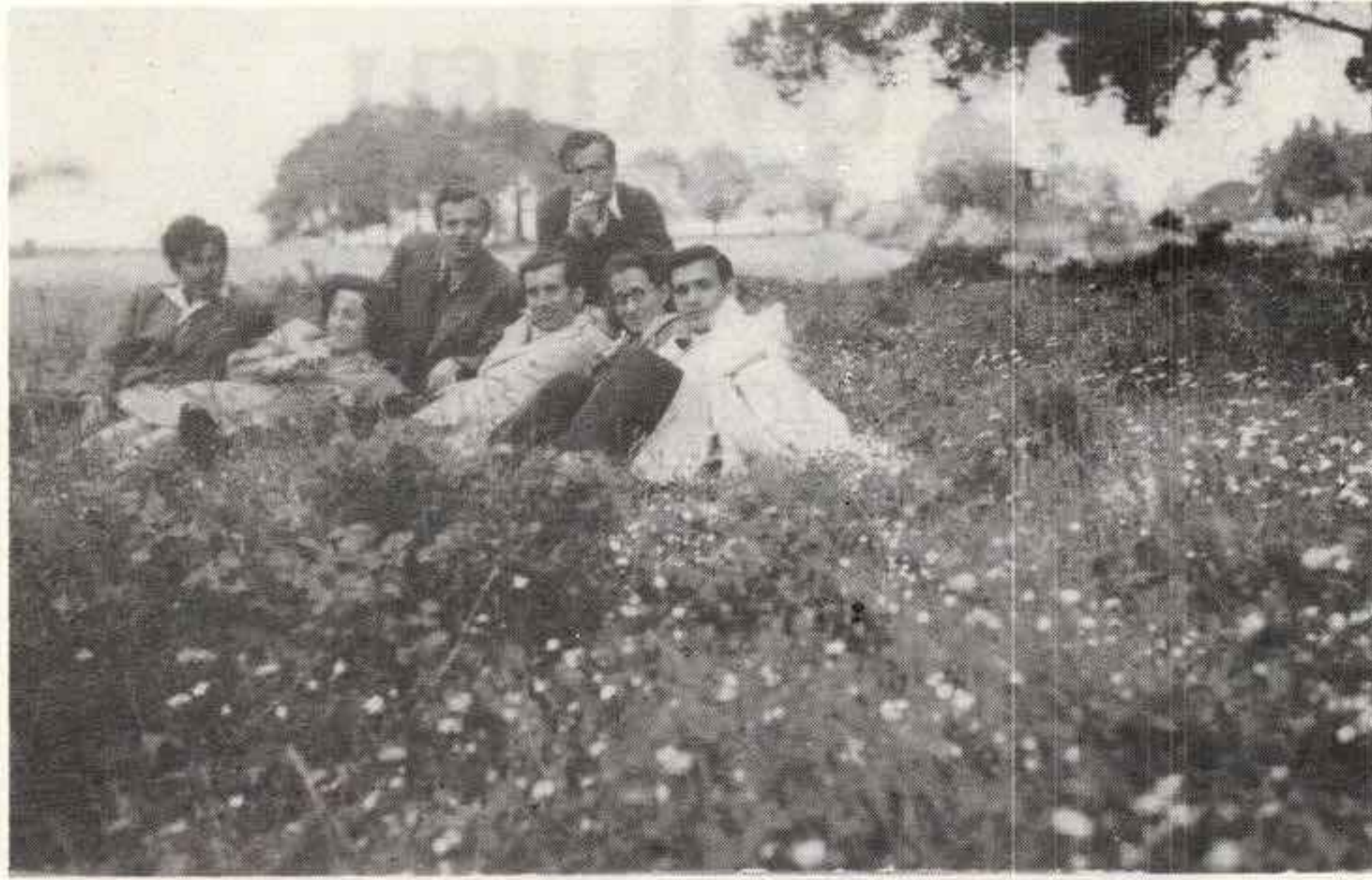
"Çok merak ediliyor, biliyorum. Acaba gelişimizden beri başımızdan geçenleri önceden tam olarak tahmin edebilmiş miydik; eğer böyle karşılanacağımızı kesin olarak bilebilseydik dönme kararımızı aynı rahatlıkla verebilir miydik? Şunu hemen belirtmek isterim: Esas olarak beklentilerimizin dışında bir durumla karşılaşmış değiliz. Hatta demokrat kamuoyumuzun ve dünya kamuoyunun ola-

yımıza bu derece ilgi duyarak sahip çıkacağını, kuşkusuz umut etmekle birlikte bu kadar açıkça zihnimizde canlandırabilmiş değildik sanırım. İşkence konusuna gelince, elbet bu da bir olasılık olarak öngörülmüştür. Ancak kendi hesabıma, doğrusu bunu oldukça zayıf bir olasılık olarak düşünüyordum. Gerçekten hiçbir şey kazanılmadan, bir sürü kayıba yol açacak aptalca bir davranış olurdu buna niyetlenecekler açısından; karşıımızdakileri de aptal olarak görmemek ilkedir. Oysa, bu zayıf olasılık gerçekleşti. Ve bizler, hem de Türkiye'nin ve dünyanın tam deyişimiyle gözleri üzerimizdeyken işkenceye uğradık. Bunun ise, gerçekten bir aptallık değilse, bütün hesapları bir yana itecek derecede gözü dönmüş bir kin ve hırs patlamasından ve belki de bununla birlikte ve buna bağlı olarak bizleri yanlış değerlendirmekten başka bir anlam ve açıklaması yok. Bu da bugün Türkiye'de bütün sorunların merkezinde bulunan ve çözümü ile diğerlerini de çözüme götürecek olan sorunun demokrasi, demokratikleşme olduğu teşhisimizi bir kez daha kanıtlıyor. Ve "barış ve demokratik yenilenme" programımızın haklılık ve geçerliliğini bir kez daha doğruluyor."

Demokrasi sorunu

"Bugün bütün sorunların merkezinde demokrasi var. Alışılmışın ötesindeki, bilinenlere bağlayabilmek için özel bir dikkat ve çaba isteyen ele alış ve önerileriyle TBKP program taslağı da bunu ifade ediyor; bu gerçekten hareket ediyor. Söz programa gelmişken, ekleyeyim. Bu taslak, birleşecek iki partinin mevcut programlarından ne birinin, ne de ötekini bir benzeri veya eklektik bir uyarlamasıdır. Günümüzün dünya ve Türkiye koşullarının analizi ile ortaya çıkan önümüzdeki görevleri halkın büyük çoğunluğu yararına ve artık işçi sınıfı ve emekçilerin ötesin-

Öğrencilik yılları... Sargın (sağ başta) bir kır gezisinde yanından hiç ayırmadığı kurt köpeğiyle...

Sol başta Nihat Sargın, sağ başta Yıldız Baştımar (Sargın)

de kimsenin gerçekleştiremeyeceği görevleri bütünsellik içinde saptamaktadır ve bu yaklaşımıyla Boran'ın ifadesiyle 'Her iki partinin programından da ayrı ama onlara temel olan görüşlerin günümüz koşullarına uyarlanmasıyla ortaya çıkmış daha üst düzeyde olumlanmasıdır bu programların.'

"Evet, Türkiye'de sorunların merkezinde demokrasi sorunu var-

dır; demokrasi sorununun özünde de kuşkusuz TBKP'nin legalitesi vardır. Gelişimiz, sorunun hem çok daha açıkça ortaya konmasına yardımcı olmuş, olanak vermiş, hem de daha şimdiden çözümü doğrultusunda önemli bir mesafe aldırıştır. Bu başarı da kararın doğruluğunu gösterir. Gelecek günler bu başarıyı katlayarak geliştirecektir.

Hiç kuşku olmasın." ■

Derin sessizlik

Bilimsel çalışmaların uzun bir 'kış uykusuna' yattığını çağrıştıran bu göstergeler, uykudan silkinebilmek için bugünkünün kat kat üstünde başarıları zorunlu kılıyor. Öyle ki, şimdinin üç katı bir başarı ile ülkeler sıralamasında ancak 31'inciliğe yükselebiliyoruz.

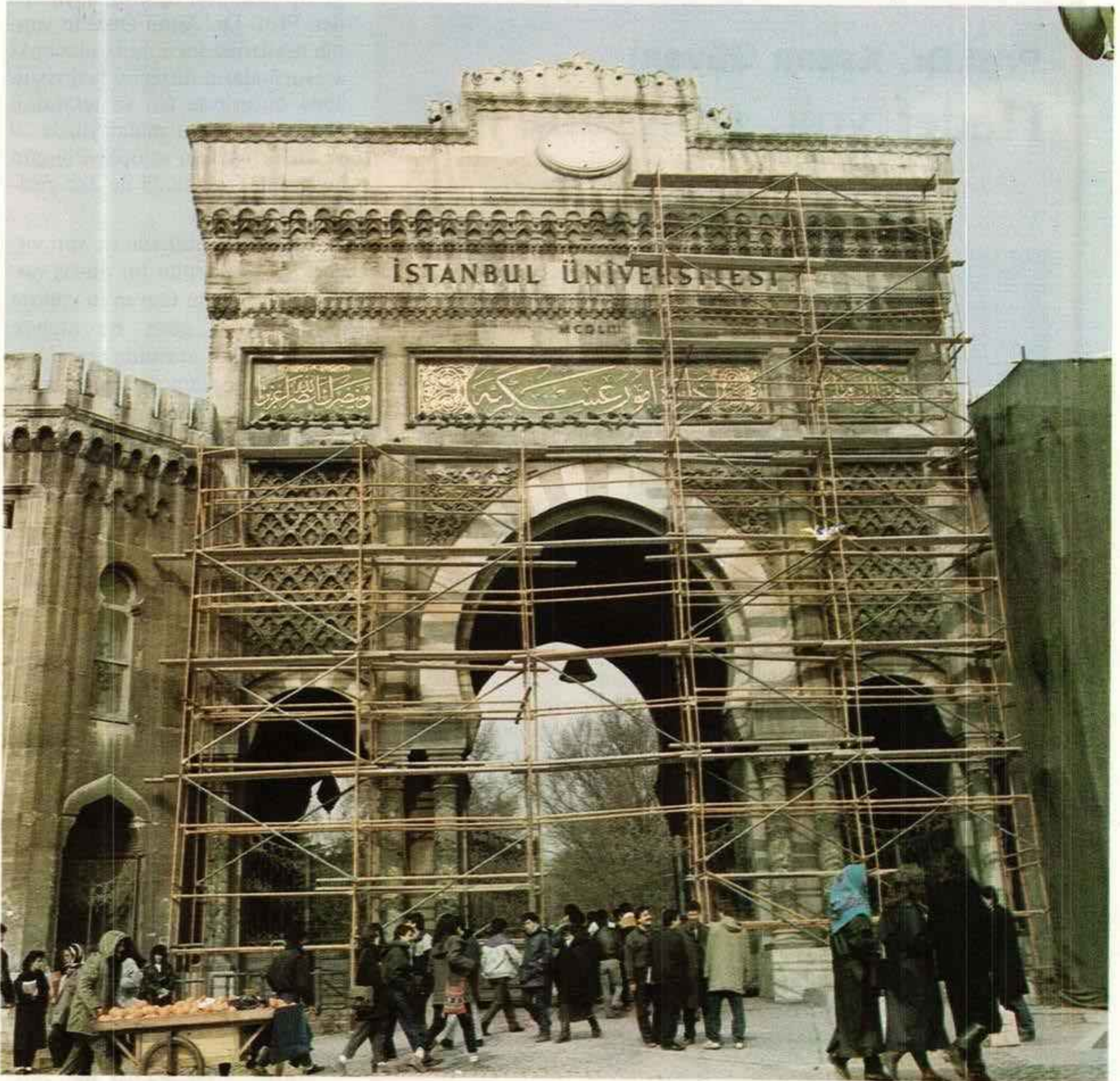
İstanbul Üniversitesi Eczacılık Fakültesi öğretim üyesi Kasım Cemel Güven'in yaptığı araştırmaya

göre, Türkiye üniversitelerinde 1975-86 yılları arasındaki toplam dış yayın sayısı, 3,384. (*SCI, Science Citation Index'den alınan rakamlar*) Buna göre Türkiye'de yılda ortalama 282 yayın yapılmakta. Bu sayı toplam 23 bin 47 öğretim üyesi ve yardımcısına oranlarsa elde edilen rakam yüzde 1.2 oluyor! Yani üniversitelerdeki her 100 araştırmacının dış yayını yılda ancak 1.2 gibi pek önemli sayılamayacak düzeyde.

Bilimin sesi

Prof. Güven, Türkiye'nin bilimsel alanda yol alabilmesi için başvurulması gereken tedbirleri şöyle sıralıyor:

"Öncelikle bir bilim akademisi kurulmalıdır. Türkiye'nin bu yarışta yerini alabilmesi için öğretim üyelerinin zamana karşı yarışmaya geçmesi sağlanmalıdır. Bu husus teşvik edilmeli, uymayanların ortamı gölgelemeleri giderilmelidir. Ayrıca, araştırma yapan dal-

Kapı yenileniyor. Binalar boyanıyor. Ya içi? Bilimsel yayın düzeyi sınırlı. Dış periyodikler zamanında izlenemiyor.

lar teşvik edilmelidir. Araştırma için alet ve malzeme temin edilmeli, yurt dışından sürekli yayınlar ve kitaplar zamanında getirilmelidir. Bunlar gerçekleştirilmezse bugünkünden daha da kötü sonuçlar gelecek yıllarda görülecektir.'

1933'ten sonra üniversitelerde yapılan düzenlemeler hiçbir gelişme sağlamadı. 1981 yılında yürürlüğe giren Yüksek Öğrenim Yasası mali, idari ve bilimsel açıdan üniversiteleri bir anlamda 'zapt-

sosyal bilimlerde gerileme var.

Prof.Dr. Kasım Güven: Hedef yok, program yok

Türkiye'de bilimsel araştırmanın 1933 reformuyla başladığı biliniyor. Ancak, bu yıla kadar Türkiye'de kaç araştırma yapıldı, ne kadarı yayınlandı bilemiyoruz. Daha sonra yapılan reformlarla ilgili olarak da geniş kapsamlı bilgi yok. Ayrıca, halen elimizde bu ülkenin bilim tarihine ilişkin hiçbir dene yok. En büyük sıkıntı bu noktada.

En Son yapılan YÖK reformuyla bilimsel araştırmada gelişme sağlanacağı söyleniyordu. Geriye dönüp baktığımızda tahminlerin gerçekleşemediğini görüyoruz. Zaten YÖK öncesi neydi ki, sonrası ne olacak?

Bugün Türkiye'nin ekonomik durumu neyse, bilimdeki du-

rumu da odur. Bu bütün dünyada böyledir. Ülkenin gelişmişlik seviyesiyle, biliminki birbirine paralel gider. Türkiye'nin bilimsel araştırma konusunda her hangi bir hedefi yok. Belli bir program yok. Araştırmacı da aklına estiği gibi çalışıyor. Onu destekleyen bir kurum mevcut değil.

Diğer yandan başka bir noktayı belirtiyim. 1933'de yabancı profesörler boş odalara geldiler. Fakat, adamların çalışma azmi vardı. Burada asıl mesele insanın yaratıcı güce sahip olmasında. Eğer bu güce sahip değilse, siz ona istediğiniz kadar maddi olanak sağlarsanız fayda etmez. Bir insanın araştırma hırslı varsa, olanakları yaratır.

Bugün Türkiye'nin dünya ülkeleri arasında araştırmada gerekli yeri alabilmesi için büyük bir hızla çalışmaya yönelmesi gerekmektedir. Öğretim üyesinin belli bir kademeye geldikten sonra durmasını önlemek için bir hedef gösterilmelidir. Profesörlük son bir kademe olmayıp, A, B, C gibi üç gruba ayrılmalıdır. En üst kademeye geçene ayrı ücret ve ayrı statü verilmelidir. Bu şekilde çalışan ve çalışmayan ayrılması yanında, belli bir süre gerçek yayın yapmayan tasviyesine gidilmelidir.

rapt' altına alıyor, bilimde ilerleme hayalleri suya düşüyordu. YÖK'le birlikte üniversitelerin sayısı 28'e yükseliyor, öğretim üyelerinin sayısı ise eskisiyle kıyaslanamayacak ölçüde artıyordu. Türkiye'deki üniversitelerin dış yayın durumları göz önüne alındığında, YÖK yasası ile kurulan Dokuz Eylül ve Gazi Üniversitelerinin payı sırasıyla sadece binde 3 ve 7'yd.

Geriyeye sayma

İstanbul Üniversitesi Cerrahpaşa Tıp Fakültesi öğretim üyelerinden Prof. Dr. Altan Onat'ın yaptığı araştırma teknolojik alandaki araştırmaların düzeyini belirtiyor. 1984 öncesinde fen ve teknoloji alanındaki araştırmalar yüzde 29 ve 26'lık paylara sahipken bugün bu oranlar yüzde 25 ile 21'e gerilemiş durumda.

Sosyal bilimlerde ise son yıllarda gözle görülür bir düşüş var. Prof. Dr. Kasım Güven'in yaptığı araştırmalara göre, bu alanda 1977-87 yılları arasında gerçekleştirilebilen toplam dış yayın sayısı sadece 290. Dahası, bu yayınlar başta Boğaziçi Üniversitesi olmak üzere yalnız 6 üniversitemiz tarafından yapılabilmiş durumda. Geriye sayma Current Contents rehberinde yerimizden de açıkça belli oluyor. Bu rehber 1985 yılında adı geçen sosyal bilimcilerimizin sayısı 33.

YÖK ile birlikte özellikle sosyal bilimler alanında çok sayıda öğretim üyesinin görevlerinden uzaklaştırılması ya da kendi istemleriyle üniversiteden ayrılması, yurtdışında yayınlanmaya değer bulunan araştırmaların sayısal olarak gerilemesinin en önemli sebepleri arasında sayılıyor.

Kem gözler

Boğaziçi Üniversitesi İİBF Kamu Yönetimi Bölüm Başkanı Prof. Dr. Metin Heper, Türkiye'de sosyal bilimlerin sürekli olarak göz ardı edildiğini vurguluyor:

"1960 ve 70'lerde yaşanan siyasi olaylar sosyal bilimlere 'kötü gözle' bakılmasında rol oynadı.

Saygı Yılmazmurdereli B2721

Nesnel bir olay var ki, o da devleti yönetenlerin sosyal bilimcilere kuşkuyla bakması. Örneğin, yöneticiler, üniversitedeki sosyal bilimcilerle işbirliği yapmakta çok çekingen. Dış politika yaparken ilgili uzmanlara gidilmiyor. Bugün Ortadoğu'daki gelişmeler çok önemli. Fakat hiçbir üniversitede 'Ortadoğu Araştırma Merkezi' yok. Amerika ile, Sovyetler Birliği ile ilişkiler merkezi yok. Öte yandan, bilimsel gelişme açısından, üniver-

site bünyesinde araştırma enstitülerinin kurulması ve bu enstitülerin ilgili bakanlıklarla işbirliği yaparak fon akışı sağlanması çözüm olarak düşünülebilir.'

Araştırma ortamı

Birkaç yıl öncesine kadar 'elit' eğitim kurumları arasında sayılan Boğaziçi Üniversitesi'nden Bilkent'e geçeceğini söyleyen Metin Heper ayrılmak istemesinin nedenleri şöyle sıralıyor:

"Araştırma yapmak için çok fazla özendirici neden yok. Yayın yaptığınızda diğer insanlardan çok fazla farkınız olmuyor. Örneğin, maaşınız artmıyor. Ben bugün aldığım maaşla üniversitenin bulunduğu semtte ev bile kiralayamıyorum. Bilkent'te Boğaziçi'ne göre daha üstün bir eğitim olanağı var. Kendi konumuzdaki tüm yayınları takip edebiliyoruz. Yurt dışındaki öğretim kurumlarıyla ve meslektaşlarla ilişkileri sürdürürebili-

Prof.Dr. Altan Onat: Sıkıntı gittikçe artıyor

Türkiye bilimde ülkeler sıralamasında 1981 yılına kadar bulunduğu 41'inci sıradan, 43'üncülüğe düşmüş durumda. Bu düşüşün nedenleri çok yönlü. Başta, araştırmaya verilen önem, kanımca azalmıştır. Öğretim üyesi senelerce ders vermekle yükümlü görüldü, hep dersine baksın denildi. Örneğin tıbbın 3 önemli fonksiyonu var. Araştırma, eğitim ve hasta bakma. Bunlardan araştırma geri plana itilmiş, rutin fonksiyon olan eğitim tek başına önem kazanmıştır.

Bunun yanında verimli bi-

rimlere gerekli malzeme, teçhizat ve öğretim üyesi yardımcısı gibi unsurlar çok kısıtlı olarak teşhis edilmiştir. Her zaman bunu çekmişizdir, ama son dönemlerde daha çok çekiyoruz.

Son iki yılda teknoloji, fen ve sosyal bilimler nisbi gerileme göstermelerine rağmen, sağlık bilimlerinin performansı yükseldi. Sağlık az gerileyen bir bilim dalı. Olumsuz unsurlar teknoloji ve fende yoğunlaşmış durumda. Bunun nedeni ise akademik kariyerdeki belirsizlikler ve rotasyon. Bu belirsiz-

likler ve öğretim üyesi olmanın artık gerekli tatmini vermemesi, teknoloji ve fen alanlarında çalışan insanların sanayiye ve özel sektöre yönelmesine neden oluyor. Hem döner sermaye olması, hemde ek ücretlerin olması nedeniyle sağlık alanı daha cazip.

Şu an dünya ülkeleri arasında Türkiye 43'üncü sırada bulunuyor. Mısır'ın, Yunanistan'ın, Bulgaristan'ın, İspanya'nın, İrlanda, Güney Kore'nin gerisindeyiz. AET ve OECD ülkeleri arasında da en geri durumdayız.

Prof.Dr. Metin Heper: Sosyal bilimler hep atlandı

Türkiye'de sosyal bilimlerin niteliği ve katkısı tam olarak anlaşılmış değil. Genel olarak Türkiye'de devleti yönetenler yönetimin esasta hukuk bilimine dayandığını düşündüler. Bu aslında Osmanlı'ya kadar dayanır. Ama toplum dediğimiz nesne aslında çok karmaşık bir olay. İnsanların, grupların tepkileri, istek ve arzuları, bütün bunları ortaya çıkaran sosyal bilimler. Toplumun çalışma mekanizmasını göz ardı edersiniz, gerekli mekanizmaları nasıl kurarsınız? Bu Anayasa'da da böyle oldu. Anayasa, anayasa

hukukçularının meselesi olarak görüldü. Halbuki Türkiye'nin yapısına uygun bir anayasa yaparken siyaset bilimcilerinin de bulunması gerekli.

Türkiye'de sosyal bilimler hep atlandı. Önceleri hukukçular, şimdilerde teknokratlar söz sahibi olmaya başladı. Oysa hukukçular, sosyal bilimciler ve teknik bilimler birlikte çalışmalı. 1960-70'lerde Türkiye'deki bölünmede bunda rol oynadı ve sosyal bilimlere kuşkuyla bakılmaya başlandı. Mesela devleti yönetenler, üniversitelerdeki sosyal bilimcilerle

işbirliği yapmada çok çekingen. Dış politika yaparken de üniversitede ilgili uzmanlara hiç gidilmiyor. Örneğin, Ortadoğu bu gün çok önemli. Ama hiç bir üniversitede "Ortadoğu Araştırma Merkezi" yok. "Amerika'yla ilişkiler Merkezi", "Sovyetler Birliği'yle İlişkiler Merkezi" yok. Bütün bunları inceleyen enstitüler kurulmalı. İlgili Bakanlıklar bu enstitüleri desteklerse buraya fonlar akar ve araştırmalar yapılır.

Böyle olmadığı zaman 43'üncü sıraya da düşeriz, 53'üncü sıraya da.

Astronomide durum

Uzay çağını yaşıyoruz. Bütün dünyada astronomi çok sayıda bilim adamının yoğun çalışma yaptığı alanlar arasında sayılıyor. Bizde ise durum tam tersi.

Astronomi dalında çalışma ve araştırma yapmak için gerekli olanaklar sınırlı. Bu durum bizi yurt dışındaki araştırma merkezlerine bağımlı kılıyor. Örneğin, 'üç renk fotometrisi' (Yıldızların üç farklı renge ait parlaklıklarının belirlenmesi) için gerekli olan plaklar 48 inçlik teleskoplarla ABD'de çekiliyor, bize Basel Üniversitesi aracılığı ile ulaşıyor. Çünkü, Türkiye'de 48 inçlik teleskop yok.

Bölümümüzün gözlemevi var, fakat araştırmaya yönelik değil.

Maddi kolaylıkları yurt dışında işbirliği yaptığımız Basel, Trieste, Münih ve Paris Üniversiteleri sağlıyor.

Durum böyle olunca astronomi bölümüne giren öğrencilerin yarısı birinci veya ikinci yılın sonunda kaydını sildiriyor. Geriye kalanlar gecikme ile de olsa mezun olabiliyorlar.

Bugün yeterince araştırma yapsak bile astronomiye olan ilgisizliğin açık olduğu ortada. Bunun nedeni tanıtımın yeterince yapılamaması.

liyoruz. Toplantılara katılabiliyorsunuz. Nihayet bir öğretim üyesi normal yaşam düzeyini sağlayacak kadar gelir sahibi olmalı, Bilkent bu olanağı öğretim üyesine sağlayabiliyor.'

Bilkent'in tüm bu özelliklerine karşılık, 3 büyük il dışında yeni kurulan üniversitelerin hiçbirinin doğru dürüst kitaplıkları ve laboratuvarlarının olmadığı bir gerçek. Buna göre, Van'daki bir öğretim üyesi araştırma yapmak isteyince kaynak taraması için Ankara veya İstanbul'a gelmesi gerekiyor.

Asistanların en büyük işi sınav kağıdı okumak

Beyin göçü durmuyor

1980'den önce yurtdışındaki üniversitelere kayan 'beyin göçü' günümüzde iş adamlarının daha rasyonel davranmaya başlamasıyla birlikte büyük şirketlere doğru sürüyor. Daha yüksek maaş ve gelecek vaat eden özel şirketler üniversite elemanlarının tercihinde ilk sırada yer alıyor.

1970'li yıllardan sonra büyük boyutlara ulaşan yurtdışına 'beyin göçü' hükümet yetkililerinin de ilgisini çekmeye başladı. Geçtiğimiz

ay Amerika'da düzenlenen "Türkiye'nin Dostları Derneği"nin toplantısında yaptığı konuşmada Devlet Bakanı Adnan Kahveci, Amerika'da çalışmalarını sürdüren Türk bilim adamlarını Türkiye'ye davet ediyordu. Kahveci, Türkiye'ye dönen bilim adamlarına her türlü olanağın sağlanacağını ve askerlikten muaf tutulacaklarını belirtiyordu.

Asistanlık zor zanaat

'Bilim adamı' olabilmenin ilk evresi sayılan asistanlık kurumu son yıllarda ancak angarya işlerin yapıldığı bir statü haline dönüşüyordu.

Mesleklerinin ve geleceklerinin tehlikeye girebileceği endişesiyle isimlerini vermekten kaçınan, çeşitli üniversitelerde görev yapan asistanlar sorunlarını şöyle dile getiriyorlar:

"Yılda 3 ayımız sınavlarla dolu geçiyor. Sınav zamanları bırakın araştırma yapmayı, eve yorgun argın ancak gidebiliyoruz. Her vize döneminden sonra asistan başına ortalama 600 kâğıt düşüyor. Bütünleme ve final dönemlerinde bu sayı 1000'e çıkıyor. Bu arada kendi derslerimizi de takip etmeye çalışıyoruz.

Ayrıca, hocaların işlerini de yapıyoruz. Kitap düzeltmekten tutun da, ast üst ilişkisi çerçevesinde her türlü iş. Ortalama 180 bin lira maaş alıyoruz. Bu parayla yurtdışında çıkan bir yayını takip etmemiz imkânsız. Sorunlarımızı yönetim kuruluna iletemiyoruz. İletmeye kalktığımızda bizlere 'tuhaf bir gözle' bakılıyor."

Türkiye'nin bilimsel araştırmalar sahasında gelişebilmesi, bir dizi sorunun çözüme kavuşturulmasına bağlı. Bugüne dek üniversitelerde yapılan 'reformlar' devletin kapıkulu yetiştirme zihniyetini değiştirmişe benzemiyor, bilimsel çalışma yapmak isteyenlerin erişebildikleri nokta 'zakkum'dan öteye geçemiyordu? ■

Dış yayın fakiriyiz.

Türkiye üniversitelerinin 1977-86

yılları arasında SSI'a geçen dış yayınları:

Boğaziçi Üniversitesi		İstanbul Teknik Üniversitesi	
Sosyal Bilimler	3	Ekonomi	2
Ekonomi	7		
Kompüter	4	Hacettepe Üniversitesi	
İşletme	5	Sosyal Bilimler	2
	19		
Ege Üniversitesi		Ortadoğu Teknik Üniversitesi	
Ekonomi	3	İşletme	4
		Politik Bilimler	2
		Sosyal Bilimler	6
			12
Ankara Üniversitesi			
Politik Bilimler	2	İstanbul Üniversitesi	
Sosyal Bilimler	5	Sosyal Bilimler	2
Kompüter	2	İşletme	3
Ekonomi	2	Politik Bilimler	4
	11		9

1 kişinin en fazla 4 yayını var.

Fotoğraf sosyal bilimler dalında bilim adamı olmak amacıyla kariyere giren bir asistanın odasında çekildi. Bir vize sınavı sonrasında paketler halinde yığılan binlerce sınav kağıdı okunmayı bekliyor. Yılda dört vize, ardından mazeret sınavları ve onbinlerce sınav kağıdı: Zaman kalırsa bilim yapmaya sıra gelecek...

70'lik delikanlı: A.A

*1920 yılında kurulan
Anadolu Ajansı kendini
sürekli yenileyerek
büyümesine devam ediyor.*

Her gün gazeteleri okuyan binlerce kişi için, bazı haberlerin başında yer alan "(AA), (UBA), (ANKA)" gibi mahreçler hiç bir anlam taşımaz. Oysa bu mahreçler her gün yüzlerce haberi gazetelere ileten, hiç tatil yapmaksızın çalışan haber ajanslarının simgeleridir.

Türkiye'ye 1920'li yıllarda devlet eliyle getirilen ajans haberciliğinin ilk örneği 6 Nisan 1920'de kurulan Anadolu Ajansı'dır. Ankara'da, İstanbul hükümetinin ve işgal kuvvetlerinin halka yanıltıcı bilgiler vermesini engellemek amacıyla kurulan Ajans o günden beri basınımıza aralıksız hizmet vermektedir. Bugün Türkiye'nin en büyük ve modern ajansı durumuna gelmiş olan Anadolu Ajansı'nın kuruluşunun 68. yılında Genel Müdür Hüsamettin Çelebi, ajansın dün ve bugününü dergimize anlattı:

Anadolu Ajansı'nın kısa geçmişi ve bugünkü yapısını anlatır mısınız?

ÇELEBİ — Anadolu Ajansı, 1920'nin Milli Mücadele ortamında, henüz Türkiye Büyük Millet Meclisi toplanmadan, Mustafa

Kemal Paşa tarafından kurulmuştur.

Mustafa Kemal Paşa, fotokopisi Anadolu Ajansı'nda kutsal bir belge olarak saklanan elyazısı tarihi genelgesinde, yapılması gerekeni açıklıkla vurgulamıştır:

"...Bütün Rumeli ve Anadolu'nun giriştiği milli ve mukaddes mücadele esnasında efrad-ı ümmetin dahili ve harici en sahih havadis ile tenviri..."

Bu ifadede, çağdaş haberciliğin en önemli ilkelerinden birini, "doğruluk" ilkesini buluyoruz. Tabii o günkü ortam içinde bile bu ilkenin vurgulanmış olması karşısında, bir haberci ve bugün A.A'nın yöneticisi olarak mutluluk duyuyoruz.

Ajans bu ilkeye devamlı uya-bilmiş midir?

ÇELEBİ — O ayrı bir konudur. Ama şunu rahatlıkla söylemek mümkündür: Ajans bu ilkeye uymanın gereğini devamlı olarak duymuştur. Zaman zaman görülebilen "inhiraf"ları değerlendirirken Türkiye'nin o sıralardaki genel durumunu da gözönüne almak gerekir.

Anadolu Ajansı, Milli Mücadele ve İnkılap yıllarında yeni devletle halk arasında köprü görevi

yapmıştır. Tarih için arşiv olmuştur. O yıllarda radyonun olmadığını veya yetersizliğini, İstanbul basınının Anadolu'ya yeterli destek veremediğini düşünerek bu sözleri değerlendirebiliriz.

Bugüne gelirsek...

ÇELEBİ — Bugüne gelene kadar basın daha yaygınlaştı, radyo-televizyon gelişti, haberleşme imkânları çok arttı.

Kuruluşundan sonraki aylar içinde Paris'e, Bükreş'e muhabir gönderdiği eski defterlerden anlaşılan Ajans ise, maalesef bir süre ihmale uğradı. Bunu söylemek zorundayım.

Bugün Ajans, kendini yenileme gayretleri içindedir. Kendini yenileme derken, bir yandan teknolojiyi, bir yandan personeli, bir yandan da iç ve dış örgütlenmeyi kastediyorum.

Son dört yılda teknolojik gelişmede önemli atılımlar olmuş, Anadolu Ajansı, dünyadaki benzerlerince kullanılan en modern -en çağdaş- teknoloji ile çalışır duruma gelmiştir. İki yıla yakın bir zamandır Ankara ve İstanbul'da bilgisayarlarla haber yazıyor ve gönderiyoruz. Hızımız iki katından fazla artmıştır. 18 Mart 1988 günü İzmir'i de aynı duruma getirdik. Şimdi sıra diğer bölge ve yurt bürolarımıza geliyor.

A.A'da Fotoğraf Servisi, maalesef çok yakın sayılabilecek yıllarda kurulmuştur. O sebeple bir fotoğraf arşivimiz maalesef yok. 1985'den itibaren konuyu yeniden ele aldık. Bugün en çağdaş teknoloji ile çalışıyoruz. Yurtiçi ve dışından siyah-beyaz olduğu kadar renkli fotoğraf da nakledebiliyoruz.

Haber bakımından durum nedir?

ÇELEBİ — A.A, şu anda dünyanın büyük ajanslarından dördü ile abone ilişkisine sahiptir. Bunlar AP, Reuters, AFP ve DPA ajanslarıdır. Bu dört ajansın bütün dünyadan verdikleri haberler 24

saat boyunca A.A haberleşme sisteminin hafızasına alınmaktadır.

Dış Haberler Müdürlüğü'nde bu haberler gözden geçirilmekte, gerekli görülenler Türkçeye çevrilmekte ve abonelere sunulmaktadır.

Bunun yanında, 40'dan fazla ülkenin milli ajansı ile anlaşmalı sözleşmeliyiz. Onların RTT yayınlarını dinliyoruz. Buralardan seçme yapıyoruz. O ülkelerden ayrıca, oralardaki önemli olaylarla ilgili haber istiyor ve alıyoruz. Aynı istifadeyi onlar da bizden sağlıyorlar.

Biz Türkiye'nin önemli haberlerini aramalı telekslerle İngilizce veya Fransızca olarak o ülkelere geçiyoruz. Türkiye haberlerinden bir seçmeyi, hergün İngilizce veya Fransızca olarak, Gölbaşı'ndaki verici ile yayınlıyoruz.

Dış Bürolar?

ÇELEBİ — Dış bürolar A.A için çok yeni sayılacak bir konu, 3-4 yılın konusudur. 1984 öncesinde sadece Lefkoşe'de bir büro bulunuyordu. O yılın sonlarından itibaren yeni bürolar açılıyor, bugün yurtdışında 10 büro faaliyettedir.

Nerelerde?

ÇELEBİ — Lefkoşe, Frankfurt, Brüksel, Londra, Washington, New York, Atina, Kahire, Tahran ve Bağdat'tır. Bağdat bürosu bugünlerde resmen açılmış olacaktır.

Yurt içinde durum nedir?

Kaç aboneniz, kaç personeliniz, kaç büronuz vardır?

ÇELEBİ — Şu anda abone sayımız 100'e yakındır. Bütün büyük gazeteler, TRT, bazı il gazeteleri, bazı bakanlıklar ve kamu kuruluşları abonelerimiz arasındadır.

Toplu sözleşmeye tabi personelimizin sayısı 341'dir. Bunun yanında bütün ilçelerde ve bütün illerde kaşeli muhabirimiz vardır.

Yurt içinde, Ankara'daki Genel Müdürlük yanında, İstanbul, İzmir, Adana, Antalya, Bursa, Gaziantep, Diyarbakır, Edirne, Erzurum, Kocaeli, Konya, Samsun, Trabzon ve Van'da bürolarımız bu-

Hüsamettin Çelebi'nin ajansın modernleştirilmesinde önemli payı var.

lunmaktadır. 24 Mart günü Kayseri Bürosu açılmıştır. Atatürk hava alanında bir irtibat büromuz bulunuyor. Esenboğa'da da aynı büroyu açıyoruz.

Bu yıl içinde Zonguldak'ta ve İstanbul/Kadıköy'de iki büroyu daha açacağız.

Cevaplarınızı toplarsak, A.A'nın bugünkü durumu ve geleceği için ne söylenebilir?

ÇELEBİ — A.A, sermayesinin yüzde 48 kadarı Devlet'e ait olmakla birlikte, faaliyetinde tamamen tarafsız bir milli kuruluşumuzdur. Bu durumunun delili, A.A'nın "tarafslılığı" hakkında herhangi bir iddianın yıllardır duyulmamakta oluşudur.

A.A, kendini yenileme çalışmalarına devam etmek, bugünkü "güvenilir" durumunu daha da güçlendirmek zorundadır.

Ajans'ın mali durumundan söz edebilir miyiz?

ÇELEBİ — Tabii. Önce şunu belirteyim:

Anadolu Ajansı yurtdışına açılarak, gelirleri arasına döviz gelirini katmıştır. Bugün Federal Almanya'da WDR radyosu, Batı Berlin'de Kablo televizyon yayını, Frankfurt'ta yayınlanan Türk gazetelerinden bazıları abonemizdir.

AP, Reuters, DPA ve AFP ajanslarıyla da karşılıklı abone durumumuz vardır. Bu ajanslara haber ve fotoğraf, ayrıca Avrupa ülkeleri milli ajanslarının ortak oldukları EPA'ya fotoğraf pazarlıyoruz. Hem gelir sağlıyor, hem Türkiye haberleri ve fotoğraflarını pazarlayıp tanıtma görevi yapmış oluyoruz. Kısaca, yıllık döviz gelirimiz, bugünkü duruma göre 150 bin dolara ulaşmaktadır. Hat bağlantılarımız tamamlandığında bu gelirin ilk aşamada 200 bin doları aşması planlanmıştır.

Ajansın gelirleri hızlı bir artış göstermektedir. 1980 yılının öz gelirleri 27.9 milyon, 1983 yılının öz gelirleri 76.3 milyon liraydı. Bu rakam 1985'de 230.7 milyon liraya çıktı, geçen yıl da 1 milyar 78.8 milyon lira olarak gerçekleşti. Bu yılki bütçe tahmini 2 milyar liranın üzerindedir.

Önemli gelir kaynaklarımızdan biri de devlete sunulan hizmet karşılığı bütçeden alınan paradır. 1980 de 140 milyon lira olan bu rakam gittikçe artarak 1985'de 1 milyar 482 milyon liraya çıkmıştır. Geçen yıl 3 milyar 60 milyon lira olarak gerçekleşen bu rakam için bu yılki bütçede 4.5 milyar lira öngörülmüştür. ■

AIDS'lilere hapis cezası

Güney Kore - Güney Kore hükümeti AIDS virüsünden etkilendiği saptanan kişilerin, virüsü yaymalarının engellenmesi için hapsedilmelerini karara bağladı. Bu yıl içinde uygulanmaya başlayacak yeni yasalara göre vücudunda virüs saptanan fahişeler, eşcinseller ve uyuşturucu müptelaları kendilerini kilit altında bulacaklar. Ancak Güney Kore hükümeti, 1988 Olimpiyat Oyunlarının başarısını tehlikeye sokmamak için ülkeye gelecek yabancıların kontrolden geçirilmesini öngören bir öneriyi reddetti. Güney Kore'de halen kayıtlara geçmiş 12 AIDS vakası var. Bunlardan onbirinde, sadece HIV virüsü görülürken biri AIDS hastası.

Hipersonik havaalanı

Avusturalya — Avusturalya'daki "Queensland" hükümeti Cape York bölgesinde bir uluslararası uzay hava (üssü) alanı inşaa ettirmeye hazırlanıyor. Bu bölge özellikle uydu fırlatma alanı inşası için ekvatora yakın oluşu nedeniyle çok uygun, bu nedenle de yeni üs Pasifik bölgesinin tümü için büyük bir uydu fırlatma merkezi niteliği taşıyacak. Ayrıca gelecekte Asya, Pasifik Adaları, Avusturalya ve Avrupa, Amerika, Afrika arasında bağlantı sağlayacak hipersonik uçaklar içinde bir merkez görevi yapabilecek. Bu büyük proje için "Queensland" hükümetine yapılan altmış başvurudan altı konsorsiyumun teklifi dikkate değer bulundu. Hükümet altı kon-

sorsiyumdan hangisine projeyi vereceğini önümüzdeki günlerde karara bağlayacak.

Kızıl pizza

SSCB - Pizza Moskova'yı keşfediyor. "Italtrade ve PepsiCo" firmaları Sovyetler Birliği'nde pizzacı dükkanları açmak için birbirleri ile mücadele ederken, New Jersey'den "Astro Pizza" firması Moskovalıları seyyar bir pizzacı ile doyurmaya hazırlanıyor. Özel olarak donatılmış bir minibüsten servis yapacak olan pizzacı günde yedi bin dilim pizza çıkaracak. Tümöyle Amerikan malzemesinden üretilen pizzaların diliminin yaklaşık 70 sente satılması öngörülüyor.

Mc Donalds kuyrukta

Yugoslavya — Uluslararası Mc Donalds Firması "fast-food" zincirinin yeni bir halkasını Yugoslavya'da açtı. Belgrad'da açılan bu şubeden sonra, Mc Donalds'ın yıl sonuna doğru Macaristan'ın başkenti Budapeşte'de de bir şube açmayı planladığı belirtiliyor. Mc Donalds firması Sovyetler Birliği'nde şube açmak için yaptığı temaslardan ise bugüne dek bir sonuç alamamış durumda.

Çekirgelere karşı cephe

Fas — Fas, ülkedeki tarım alanları açısından büyük bir tehlike oluşturan çekirge sürülerine karşı uluslararası yardım talebinde bulundu. Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü (FAO) yetkililerine

göre Kuzey Moritanya, Batı Sahra ve Güney Ceza-yir'de görülen çekirge sürülerinin boyu otuz kilometreye eni ise beş kilometreye ulaşıyor. Halen çöl bölgeleri üzerinde bulunan çekirgelerin, sıcak ve nemli hava nedeniyle giderek çoğaldıkları belirtiliyor. Çekirgeler halen temel tarım alanlarına ulaşmadıkları halde yetkililer hızlı çoğalmaları nedeniyle ciddi bir tehlike teşkil ettikleri görüşündeler. Fas, Avrupa Topluluğu'na üye oniki ülke temsilcilerine ve FAO'ya acil yardım çağrısı yaptı.

"Baba" Noriega

Panama — Tarihin en büyük uyuşturucu çetelerinden birinin liderleri arasında olmakla suçlanan ve ABD makamları tarafından hakkında tutuklama müzekkeresi kesilen Pana-

ma Genel Kurmay Başkanı General Noriega'nın çevresinde dönen olaylar geçtiğimiz ay boyunca ilgi ile izlendi.

Devlet başkanını kovalayıp iktidarı fiilen eline alan Noriega, bütün Panama ekonomisini denetim altında tutan ABD'nin ekonomik ambargosu karşısında memur maaşlarını bile ödeyemez duruma gelince, öfkeli kitleleri yatıştıramadı. Noriega, kendisine sığınma hakkı tanıyan İspanya ve Fransa gibi ülkeler arasında tercih yapmaya çalışırken, ABD Hükümeti de 600 milyon dolarlık kişisel servetine yeni hükümet tarafından el konulması için formüller arıyordu. Bir devlet memurunun "alinteri (!)" ile bu kadar büyük servet yapabilmesi ABD'nin arka bahçesindeki ne ilk, ne de son örnek...

Beyaz Sarayın engebeli yolu

Başkanlık seçiminin karmaşık yapısı, her seçim döneminde çok sayıda aday adayını sürprizlerle dolu, uzun bir mücadeleye sokuyor.

Filmlerde görürüz: Amerikan futbolu iyice acaip bir oyun gibi gelir insana. İri yarı adamlar, bir garip giyinmişler, yumurta gibi bir top, birbirinin üstüne yığıyorlar. Oysa oyunu bilenler, bunun dünyanın belki en zevkli takım sporu olduğunu iddia ederler.

Amerikan politikası da böyle. Kendi sistemimizle kıyaslanınca akılalmaz düzeyde karmaşık, anlaşılabilir bir siyasi düzeni var bu ülkenin. Hele Başkanlık seçim sistemleri!...

Ne ki bu sistemin uygulanmasıyla seçilen kişi, biz istesek de istemesek de, kendi ülkemizde, kendi oylarımızla seçtiğimiz politikacıların bir çoğundan fazla etkili hayatımız üzerinde. Onun için, kendimiz oynamasak da bu oyunu, en azından sahada ne olup bittiğini anlamamız açısından, biz de aşama aşama seçim süreci hakkında bilgi vereceğiz.

Amerikan Başkanlık seçim sisteminin değişik yapısı, her seçim döneminde çok sayıda 'aday ada-

yı'ni uzun bir mücadeleye sokuyor. Her otuzbeş yaşını aşmış, 14 yıldır Amerika'da sürekli yaşayan vatandaş Beyaz Saray'a gitme mücadelesinde şansını deneme ve 'aday adayı' olma olanağına sahip.

8 Mart günü ABD'de *Süper Salı* önseçimleri yapıldı. Bu günün '*Süper*' diye anılması o gün 20 eyalette birden önseçim yapılmasından kaynaklanıyor. Her iki partinin de esas Başkan aday adayları ortaya çıkıyor bu önseçimlerde.

ABD'de Başkanlık adayları, federatif sistemin doğasına uygun olarak her eyalette farklı yöntemlerle belirlenen delegelerin parti kurultayında alacakları karar ile saptanır. Yani, bu önseçimler aday seçimleri değil, parti kurultayına katılacak delege seçimleri. Ancak bu delegelerin ezici çoğunluğu bizdeki gibi kurultayda istedikleri doğrultuda oy veremiyorlar. Belirli bir kişiye oy vermek üzere seçiliyorlar.

O zaman akla şu soru geliyor: Madem bu delegelerin kime oy verecekleri baştan belli, neden iki de-

receli yapıyor önseçimler? Neden doğrudan aday adaylarına oy verilmiyor? Neden bir '*Extra-Süper Salı*' yapıp genel bir önseçimde belirlenmiyor Başkanlık adayları?

Güç ve kalite

Bunun birçok anlamı var. Yaklaşık bir yıl süren önseçimlerde seçmen, adayları daha uzun bir zaman aralığında tanıma fırsatı buluyor bir kere.

Ayrıca, ABD gibi çok eyaletli, her bölgesinin sorunları ayrı bir ülkede adayın her toplum kesimini ayrı ayrı tatmin etmesi gerek. Tek bir seçim olsa, altı-yedi aday arasından birisi oyların sözgelimi yüzde otuzunu temin edecek bir bölgeye, bir kesime sırtını dayayıp en fazla oyu alarak aday seçilebilir. Bu ise diğer bölgelerin işine gelmez.

Oysa bu sistemde adaylar sıra ile her önseçimi kazanmak zorunda olduklarından bazen küçük bir New Hampshire'in seçmenleri bile başkanı belirleyebiliyorlar. En azından kimin başkan olamayacağına etkin oluyorlar.

Bu uzun süreç halkın duygusal davranmasına da engel oluyor. Zaman içinde adaylar daha soğukkanlı değerlendiriliyor. Daha iyi inceleniyor.

Başiboş delegeler

Oyların adaya değil de delegeye verilmesinin ardında ise başka sebepler yatıyor. İlk başlarda aday sayısı yüksek oluyor doğal olarak. Bunlar girdikleri önseçimlerde aldıkları oy oranında delege topluyorlar. Sonra, zaman içinde, bu adayların bir kısmı safdışı kalıyor, eleniyorlar. Onlar yarıştan çekiliyor ama delegeleri kalıyor. Bu delegeler kurultaya katılıyorlar. Ve çoğu zaman başa giren iki adaydan birinin ya da ötekini seçilmesinde tayin edici rolü bunlar oynuyor.

Örneğin, 3 bin delegelik bir kurultayda sona kalan iki adayın

biner delege var diyelim. Geriye kalan bin delege elenenlere bağlı. İşte bu noktada yarıştan çekilmiş adaylar kendilerine bağlı delegeleri şu veya bu adaya kaydırabiliyorlar. Buna karşılık da o adayın platformuna belirli maddeleri ekletebiliyor, temsil ettikleri kesimler için taviz koparıyorlar. Kurultay bu pazarlıklar bakımından önem kazanıyor.

Kurultaya katılan delegelerin küçük bir kısmı doğal üyeler. Bunlar parti teşkilatının ileri gelenleri. Büyük çoğunluk ise önseçimde belirlenenler. Demokrat partide seçimle gelenlerin hepsi, Cumhuriyetçi'lerde ise büyük çoğunluk adaya bağlı olarak seçiliyor. Bu partide az bir miktar bağımsız delege de var.

"Caucus" sistemi

Delege seçimleri ilk baştan yakın geçmişe kadar "caucus" sistemiyle yapıldı. Bu sistemde mahalli parti örgütleri kendi aralarında toplanır, bir aday adayını desteklemeye karar alırlar, kurultayda bu adayı destekleyecek kişileri delege seçerlerdi.

Özellikle 1960'tan bu yana önseçim yapılması fikri ağırlık kazandı. Ancak bu önseçimler bizdekilerden çok farklı.

Önseçim sistemi

Eyaletlerin çoğunda önseçimde oy vermek için parti üyesi olmak gerekmiyor. Kimi eyalette "kapalı" önseçim yapılıyor. Seçmen tek bir partinin aday adaylarından birini beğeniyor. Sandığa gidiyor, ve o partinin aday adaylarından birine oy atıyor.

'Açık' önseçim yapılan eyaletlerde daha da serbest seçmen. Dilerse iki partiden de birer aday adayına (delegesine) oy verebiliyor.

Bu seçim dönemindeki aday adaylığı mücadelesinde geçilmesi gereken dört büyük aşama söz konusu.

Iowa'daki seçim bölgelerinde

İpi göğüsleyen aday adayları

DEMOKRAT PARTİ...

Michael S. Dukakis: 1975-79 yılları arasında Massachusetts valisi olarak görev yapan 54 yaşındaki Dukakis, 29 nisan 1983 de New York valisi Mairo M. Cuomo'nun aday adayı olmayacağını açıklamasından sonra seçimlere gireceğini bildirdi. Yunanlı bir göçmen ailesinin çocuğu olan Dukakis, Swarthmore Kolleji ve Harvard Üniversitesi Hukuk Fakültesi mezunu.

Genelde "liberal" olarak nitelendirilen Dukakis eyalet bütçesini dengelemesi, vergileri azaltması ile tanınıyor. Ülke çapında da Başkan Reagan'ın "Yıldız Savaşları Projesi"ne karşı yürüttüğü kesin muhalefetle tanınan Dukakis için kritiklerin üzerinde durdukları tek olumsuz nokta, dış politika deneyiminin eksikliği.

Jesse Jackson: Demokrat Partinin 45 yaşındaki bu aday adayı, başkanlık seçimi kampanyaları konusunda en "tecrübeli" aday. 1984 yılında da başkanlık yarışlarında Walter Mondale ve Gary Hart'tan sonra üçüncü durumdaydı. Carolina A + T'den mezun olduktan sonra Chicago Teoloji Seminerlerine katılan Jackson, daha sonraki yıllarda bir Baptist papazı ve insan hakları savunucusu olarak tanındı. Uzun yıllar Martin Luther King Jr.'la beraber mücadele yürüten, daha sonra 1971'de PUSH (İnsanlığı Kurtarmak İçin Birleşmiş Halklar) örgütünü kuran Jackson, kitleleri yönlendiren hitabet yeteneği ile puan topluyor.

Albert Gore Jr: Eski bir senatörün oğlu olan Gore 39 yaşında ve 1984 yılından beri senatör. Harvard Üniversitesinden mezun oldu. Daha sonra Vanderbilt Din ve Hukuk Okulu'nda yüksek ihtisas yaptı. Vietnam savaşı sırasında orduda hizmet yapan Gore, savaş sonrası bir süre Nashville'de muhabirlik ve başyazarlık gibi işlerde çalıştı. Ardından babasının Tennessee'deki inşaat işlerini yürütmeye başladı. 1977-84 yılları arasında Temsilciler Meclisinde görev yaptı.

Haziran ayında aday adayı olduğunu açıklayan Gore, bu yarıştaki tek güneyli aday durumundaydı.

Paul Simon: Illinois'den birinci dönem senatörü olan 59 yaşındaki Simon çeşitli dönemlerde değişik üniversitelere devam etmesine karşın üniversite mezunu değil. 1951-53 yıllarında askeri haber almada çalıştı. 1948-1966 yılları arasında "Troy Tribune" gazetesinde yayıncı ve editör olarak görev aldı. Simon'ın halen 11 kitabı bulunuyor. 1975 yılında Temsilciler Meclisine seçilen Simon, geçen yıl senatör oldu. Demokrat parti aday adayları arasında en yaşlısı olan senatör geleneksel parti liberalizmine bağlı bir kişi.

CUMHURİYETÇİ PARTİ

George Bush: Connecticut'lı bir senatörün oğlu olmasına karşın politik yaşamına Teksas'da başlayan Bush, 1981'den bu yana Başkan Yardımcılığı görevini sürdürüyor. Yale Üniversitesi'nden mezun olduktan sonra II. Dünya Savaşına katıldı. Daha sonra yerleştiği Teksas'da başarılı bir petrol şirketi yöneticisi oldu. Temsilciler Meclisi'nde iki dönem üst üste Teksas'ı temsil ettikten sonra 1971-73 döneminde Birleşmiş Milletler'de büyükelçi olarak görev yaptı. 1976-77 yılları arasında CIA yöneticisi olarak da çalışan Bush, senatör olmak üzere iki kez şansını denediysen de kazanamadı.

gerçekleştirilecek olan bölge komite seçimleri (*caucuses*) ve New Hampshire eyaletindeki ön seçim (*primary*) genellikle birinci aşama olarak kabul ediliyor.

İkinci büyük aşama *Süper Salı* önseçimleri.

Bunun ardından Mart sonunda başlayıp, Nisan ortalarına kadar sürecektir olan kuzeyin endüstri eyaletlerindeki bir dizi mücadele geliyor.

Son aşama ise New Jersey eyaletinde Haziran ayında yapılacak olan ön seçimler.

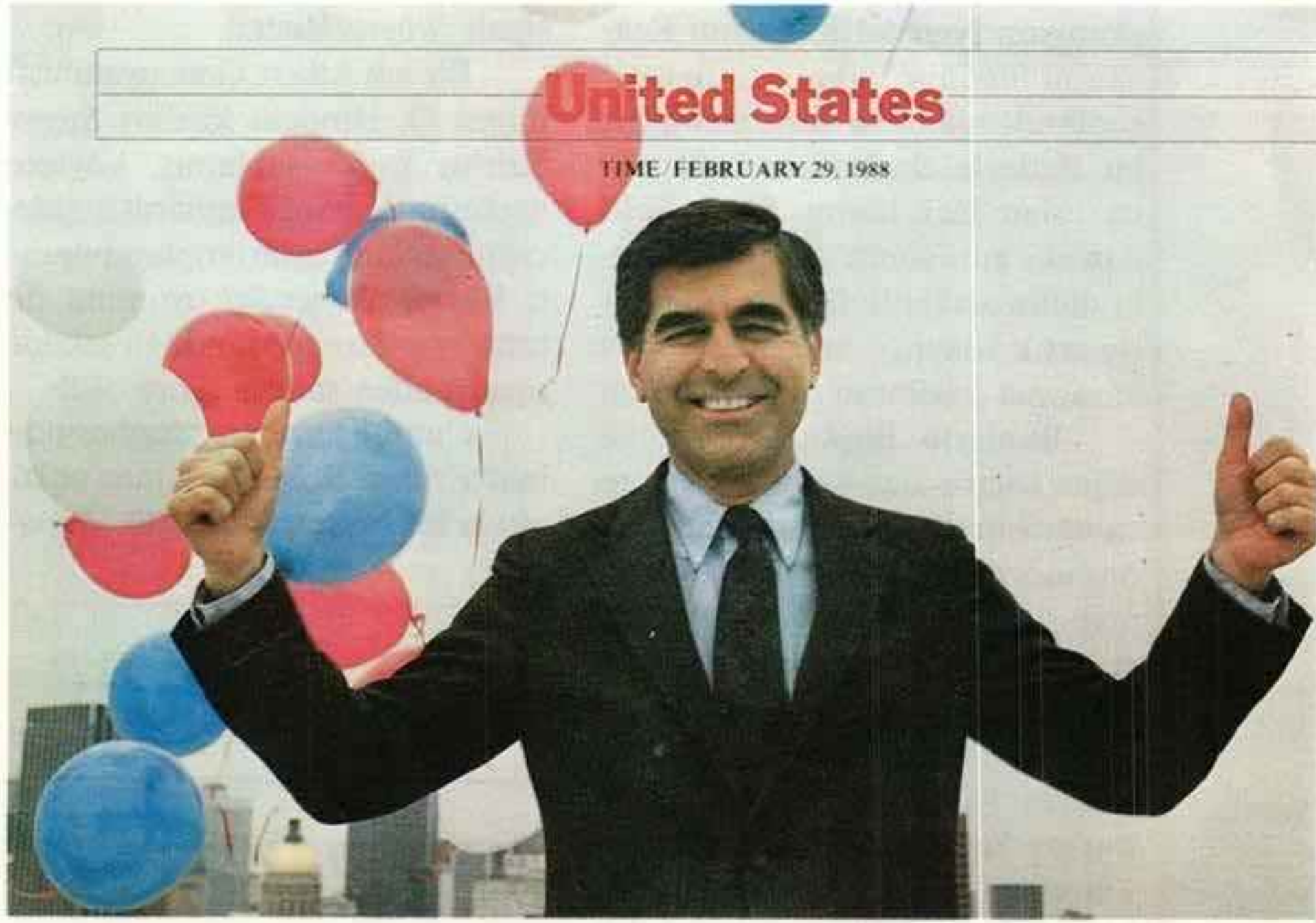
Bu önseçimler sonunda belirlenen 'adaya bağlı' delegeler, Demokrat Parti kurultayına katılan toplam 4,160 delegenin yüzde 84.5'ünü oluşturacak. Kalan 640 delege ise parti yöneticilerinden oluşuyor. Bunların oylarının rengi kurultaya kadar belirsiz kalacak. Kurultay Atlanta'da yapılacaktır.

Cumhuriyetçi Partinin New Orleans'da yapılacak kurultayına katılacak delegelerin ise yüzde 78'i bölge komite ve ön seçimlerle belirlenecek.

Kudretin kaynağı

Bu uzun ve yorucu yarışın sonunda parti kurultayının seçtiği başkan adayları kendi aralarında acımasız bir son yarışa girecekler, dünyanın en güçlü adamlarından biri ortaya çıkacak.

Oldukça sadeleştirerek açıklamaya çalıştığımız süreç görüldüğü gibi çok karmaşık. Ama bu karmaşayı Amerikalıların 'safdilliği'ne, 'cılızlığı'na bağlamak bu ülkeyi küçümsemek olur. Tam tersine! İki yüz yıllık bir gelişme sonucunda ortaya çıkmış, mükemmelleşmiş bir kalite kontrol sistemidir söz konusu olan. Amerikan zihniyetinin temelinde yatan 'püriten' dünya görüşü, yani tanrının erdemli kişiye bu dünyada zenginlik bahsettiği inancı 'doğru' kabul edilecek olursa, ABD önseçim süreci olabileceğinin belki en iyi, en demokratik örneği!

Favorim Dukakis

Demokratların Başkan Yardımcısı Gore olabilir. Simon için sürpriz derim. Cumhuriyetçi cephede ise Bush banko!

PAT TUMMONS

Süper Salı için söylenecek bir şey varsa o da ABD Başkanlık yarışındaki adayları şöyle bir silkeleyip yerli yerine oturttuğudur.

Önseçim sabahı Demokratların Gary Hart dışında beş, Cum-

huriyetçi'lerin üç adayı vardı. Akşam, sonuçlar belli olduğunda aday gösterilme şansına sahip Demokrat'ların sayısı ikiye —Dukakis ile Gore— inmiş, Cumhuriyetçi'ler ise George Bush'u handiyse Başkan adayı belirlemişlerdi bile.

Bu sonuç elbette diğer adayların yarışı terkettikleri anlamına

gelmiyor. Nerede! Kendisini Reagan'ın 'halifesi', zihniyetinin varisi olarak sunan ve biraz acımasız bir ifadeyle, önseçimde rezil rüsva olan Jack Kemp, *Süper Salı*'dan iki gün sonra adaylıktan çekildiğini açıkladı. Geride kalanlar ise artık adaylığı olmasa da *oyları* kazanma çabalarını sürdürüyorlar.

Bunların Başkan adaylığını elden kaçırmalarına rağmen bunca uğraşıp didinmelerinin nedeni, önümüzdeki büyük parti kurultaylarında kendi seçmen tabanları için bazı çıkarlar sağlamaktan tutun, Başkan Yardımcılığı'na kadar uzanan umutlar. (Adaylıktan çekilen Kemp, aslında gözünün Başkan Yardımcılığı'nda olduğunu kimseden gizlememişti zaten. Ne ki yarışta bu kadar erken saf dışı kalınca hevesi biraz kursağında kaldı sayılır.)

Bütün bunlar biz kafadan kontak Amerikalıların Başkanlık seçimlerinde ne karmakarışık bir yol izlediğimize kanıt. Üstelik bizimki Hamlet'te olduğu gibi 'maksatlı' bir delilik de değil, düpedüz çılgınlık!..

Çoğu güneyde olan 20 eyalette Başkanlık önseçimlerini hepbirden aynı günde yapmanın gereksesi, bu eyaletlere eskiden, önseçimler geniş bir zaman aralığına yayıldığında sahip olmadıkları bir ağız birliği olanağı, başkan seçiminde ortak bir adayda birleşme fırsatı tanımaktı.

Güneyin ağırlığını artıracığı düşünülen bu taktik geri tepti. Bunun fikir babalarından kimin aklına gelirdi Jessie Jackson gibi bir zencinin *Süper Salı*'dan en kârlı çıkan aday olacağı? Ama oldu işte! Güney halkı, Güney'in geleneksel politikacılarından hızlı gelişmiş; 'Güneyli' denince akla gelen o gerici, tutucu, yobaz tip kaybolmuştu. Çok daha ayrışık şimdilerde. 'Güneyli'ler: Florida'da yaşıydılar. Texas'da İspanyolca konuşuyorlardı, Georgia'da 'yuppie'leşmişlerdi, her bir tarafta ise

siyah 'liberal'diler...

Bir tek Albert Gore uyanmıştı buna: O, elindeki kozları *Süper Salı*'ya kadar saklamış, böylece herkesin Richard Gephardt'a gideceğini sandığı oyları toplayabilmişti. Böylece *Süper Salı* oyununu, ilk tasarlayanların düşündüğü şekilde oynayabilen sadece Gore oldu.

Cumhuriyetçi'ler cephesinde inatçı rahip Robertson tam anlamıyla bir hezimete uğradı. 'Papa-

Politika

cambazlarına

göre Dukakis,

Gephardt'ın

tozunu

tek şeye

dayanarak

atabildi:

"Para faktörü"

zı buldu' tabir caizse! Bunu bir tek kendisi kabullenmiyor. Ne ki ardından ağlayanı da yok. Bir kere Cumhuriyetçi'ler adamın gücünün erimesinden pek memnunlar. Nasıl olmasınlar? Geçen ay Robertson'un ağzından köpükler saçarak söylediklerini başka kim söylese, kestirmeden en yakın tımarhaneye kapatılırdı. Gizli Servis sağolsun, adamı yakın korumaya almıştırlar da paçayı kurtardı yine! Yok

Lübnan'daki Amerikalı rehinelerinin yerlerini biliyormuş, yok Küba'daki Sovyet füzeleri hakkında gizli bilgileri varmış... Bu zırvalar güneyin en muhafazakâr seçmenlerinin bile dudaklarını uçuklatıyordu. Amerikan devletini az buçuk da olsa sağduyudan yana çekmeyi uman Demokrat olsun, Cumhuriyetçi olsun harkesin yüreğine su serpti bu adamın belirgin hiç bir seçmen tabanı olmayışı.

Ne var ki, Robertson yine de Washington eyaletinde aldı *Süper Salı*'yı! İş bu, Amerikan seçim sisteminin yabancılara içinden çıkılmaz gibi gelen bir özelliğini gündeme getiriyor. (Amerikalıların da bu karmaşanın içinden çıkabildiklerini söylemek de mümkün değil ya, neyse...)

ABD'de Demokrat ve Cumhuriyetçi Parti örgütlerinin Başkanlık seçim sürecine başlangıç yöntemleri eyaletten eyalete farfeder. Eskiden, kayıtlı seçmenlerin tümünün katılıp beğendikleri adayı açıklama fırsatı buldukları önseçimler, eyaletlerin pek azında yapıldı. Şimdi modası geçmiş sayılan "caucus" sistemi uygulanır, mahalli parti gediklileri sigara dumanından göz gözü görmeyen odalarda toplanarak adaylardan hangisini destekleyeceklerine karar verirlerdi. Bu aday da o eyaletteki mahalli "caucus"lardan kaç tane-since benimsenmişse kurultayda kendisine o oranda delege sağlamış olurdu.

1960'lı yıllarda, gittikçe artan sayıda seçmen, adayların seçiminde de etkili olmak isteyince "caucus" sisteminin verimsizliği ortaya çıktı. Eyaletlerin bir çoğunda gerek Demokrat gerek Cumhuriyetçi'ler önseçim sistemine geçtiler. Bu geçiş hayli zaman aldı. Örneğin *Süper Salı* önseçimlerinin gerçekleştiği eyaletlerden önemli bir bölümünde ilk defa yapılıyordu bu önseçimler.

Şimdi gelelim Robertson'un Washington eyaletinde adaylığı

nasıl kazandığına. Bu “caucus” sistemi Washington eyaletinde hala uygulanıyor. Ve böylece bu eyalette “caucus” toplantısını kendi destekçileriyle dolduran aday adayı ‘malı götürebiliyor.’ Yandaşları az sayıda fakat fanatik olan Robertson bu sistemin geçerliğini koruduğu birkaç eyalette başarılı olabildi. Diğerlerinde kurşun gibi battı.

Bütün bunlar önseçim sisteminin olumlu yanları. Sistemin olumsuz yanı ise adayların kendilerini seçmenlere ‘satabilmeleri’ için mutlaka reklama, özellikle de televizyon reklamlarına başvurmak zorunda olmaları. Bu da “otuz-saniyelik spot” denilen TV reklamlarının gelişmesine yol açmış. Bu reklam spotlarında aday: (1) kendini tanıtmak; (2) rakip(ler)ini tanıtmak; (3) rakip(ler)ine darbe indirmek; (4) kendi liderliğindeki ülkenin imajını aktarmak durumunda. Usta bir oyuncu ve yüzeysellik uzmanı Reagan bu kalıbı, ‘Amerika’ya gün doğuyor’ zırvasıyla mükemmelleştirmişti. (Tabii böyle yapısı bozuk bir şey ne kadar ‘mükemmel’ olabilirse...)

Bu “otuz-saniyelik spot”un başarılı olabilmek için gerektirdiği iyi oyunculuktan da öte bir şey var: Para! Milyonlarca dolar! Dukakis’te vardı bu para. Gephardt’ta yoktu. Nesi var nesi yok Iowa’da kullanmıştı çünkü. Politika cambazları Dukakis’in Gephardt’ın tozunu attırmasının yegane sebebi olarak para faktörünü gösteriyorlar. (Bu açıklama yetersiz. Gore’un yarışa girmesi faktörünü hesaba dahil etmiyorlar bir kere. Ayrıca reklamcılar ne kadar ustaca paketleseler de Gephardt’ın yine Gephardt olduğu da gözardı ediliyor. Allah aşkına, doğup büyüdüğü St. Louis kentinde kendi hemşehrilerinin bile oyunu alamayıp seçimi Jackson’a verdi bu adam! Doğruya doğru: parlamenter olarak başarılı. Ama Demok-

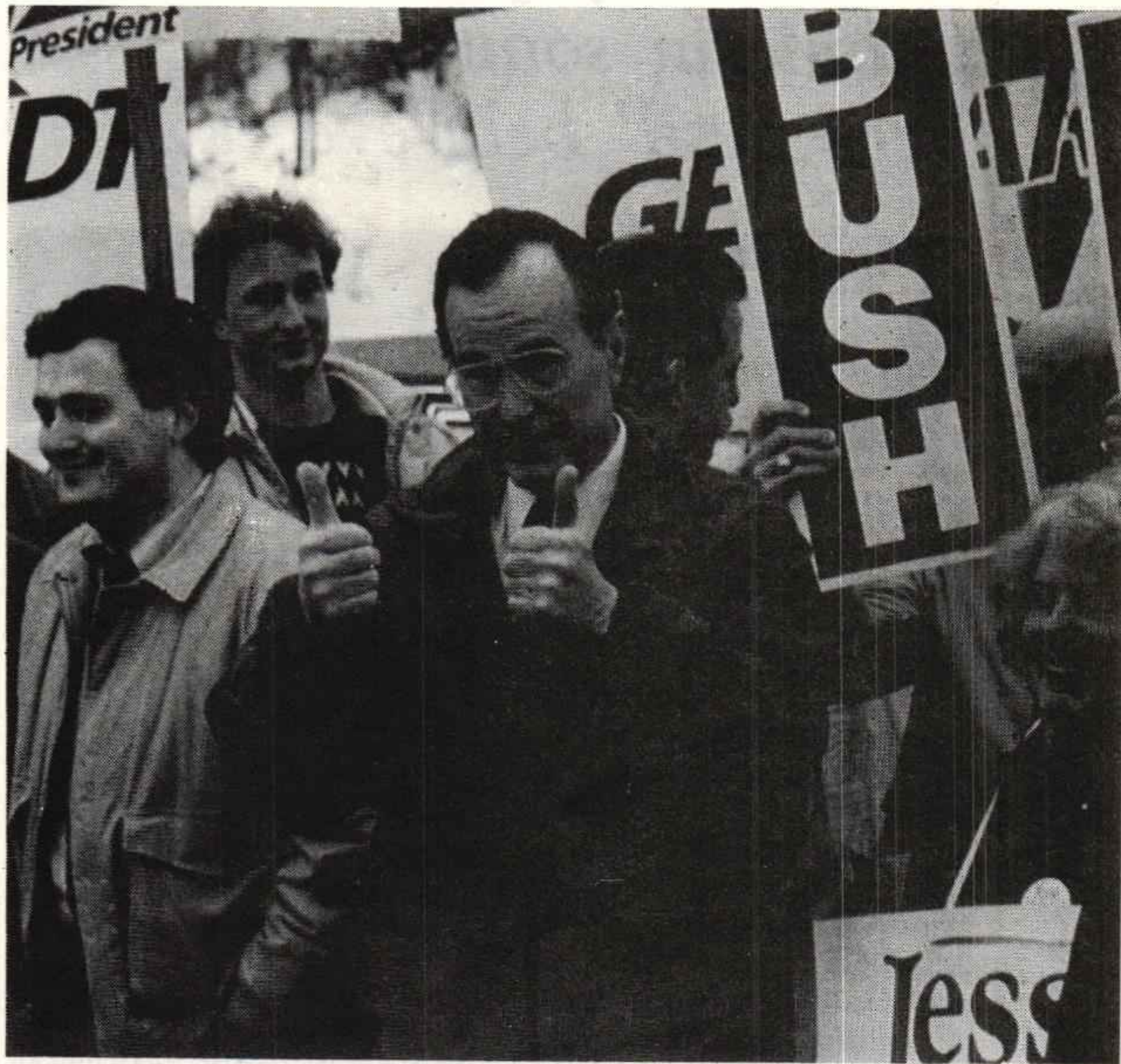
rat’lar bu sefer Başkanlığı kazanmak istiyorlarsa, seçmenleri biraz coşturacak birini bulmak zorundalar.)

Jesse Jackson’un *Süper Salı* performansı Demokrat’ların başkanlık adayı olma şansını eskisine nazaran artırdı artırmasına. Ne ki bu ihtimal hala çok küçük. Bunun tek nedeni de rengi değil. Tam tersine, bu geldiği yere kadar

lı olacak.

Uzun sözün kısası, şimdi Demokrat’lar cephesinde oyunun adı “Dukakis, Gore’a karşı”! Yardımcı rollerde: Simon, Gephardt, Jackson. Kesin tahminler için daha erken, ama Beyaz Saray için ben paramı Dukakis’e yatırıyorum. Yardımcılık için favorim Gore, sürpriz Simon.

Cumhuriyetçi cephede Bush banko. Araları iyice açık olmasa

gelişini rengine borçlu. Bir beyaz adayın, ya da rengi ne olursa olsun bir kadının onunki kadar az siyasi tecrübeyle bu noktaya gelmesi hayal dahi edilemez. Gene de adaylığı elde edecek olanaklardan yoksunluğuna rağmen, Jackson’un mücadeleye devam ederek oylarını artırmaya çabalaması gerekiyor. Bu yaz yapılacak Başkanlık kurultayında nihai listeyi belirleme gücü elindeki delege sayısına oran-

ikiliye Dole yazılmalı diyeceğim, ama bu pek mümkün görülüyor. Olsa, olabilecek en cazip Cumhuriyetçi liste olurdu. Şu anki durumda hayal.

Bundan altı ay sonra karşımıza bambaşka bir tablo çıkabilir elbette. Amerikan politikasının doğası böyle. Ve inanın, burada da Türkiye’den görüldüğünden fazla akıl alır yanı yok!

Mitterrand atakta

24 Nisan'da ilk, 8 Mayıs'ta ikinci turu yapılacak seçimlerin sonucunu 'yeni nesil' belirleyecek...

MAHMUT DEĞER

Mitterrand nesli." Düz beyaz fon üstünde, dev harflerle yazılmış iki kelime. Dikkatlice baktığınızda harflerin bir fotoğraftan kesilerek hazırlanmış olduğunu farkediyorsunuz: Ufacık bir bebek, gülümseyen edasıyla bir büyüğe elini uzatmış.

Ünlü "E.T." film afişlerinden esinlenerek düzenlenmiş bu afişlerin Fransa duvarlarını doldurmasından az süre sonra kimliği bilinmeyen bir takım eller küçük afişler yapıştırmaya koyuldular. Mitterrand afişlerinin üzerine. Afişlerde yine "Mitterrand nesli" yazıyor, ancak bu kez bir çift terliğin fotoğrafı kullanılmış. "Bebek", geleceği, sevgi ve umudu simgeliyor, "terlik" ise koca-mışlığı.

Bu karşılıklı afiş savaşı, Fransa Başkanlık seçimi kampanyası havasının özünü gözler önüne seriyor. Birincisi, seçimde "yeni nesil" diye adlandırılan 18-35 yaş grubu oyları tayin edici olacak. "Kararsızlar"ın ezici çoğunluğunu bu grup teşkil ediyor. "Nesil" sözcüğü bu nedenle öne çıkartılıyor. İkincisi, seçim kampanyası "politik öz" olarak boş geçiyor. Chirac

Mitterrand'ın yeniden başkan seçilmesi en güçlü olasılık.

ve Barre program açıklamaktan özellikle kaçınıyorlar. Mitterrand'a ve sosyalist partiye yüklenmekle yetiniyorlar. Mitterrand ise mart ortalarına gelindiği halde aday olup olmadığını açıklamış değil. Bu nedenle de program açıklamak diye bir derdi yok. Sosyalist parti "Mitterrand nesli" imajıyla "başkanımız yedi yılda bir Fransa yarattı" mesajını vermeye çalışıyor.

Yoğurdu sarımsaklasak mı?

Sağ çevrelerde de "politikada büyük ustalığı" kabul edilen Fran-

çois Mitterrand, önümüzdeki başkanlık seçimi yatırımına aslında sağın 1986 Martında hükümet olmasıyla başladı. O dönem, genel seçimlerden çok az farkla parlamento çoğunluğunu alarak çıkan sağ, ya muhalefette kalarak "yönetim bunalımı" yaratmak, böylece erken başkanlık seçiminin kapısını aralamak, ya da hükümeti kurarak sosyalist bir başkanla "birarada yaşamak" arasında bir ikilem içindeydi.

Bir erken seçimde Mitterrand büyük olasılıkla yeniden Başkan seçilebilir ve parlamentoyu dağıtarak genel seçimlere gidebilir; Mitterrand'ın yeniden Başkan seçilmesinin yarattığı seçim dinamiğiyle de sol genel seçimleri kazanabilirdi. Oysa "birarada yaşamak" formülü, hükümet olmanın verdiği avantajla, iki yılda Mitterrand'ı ve Sosyalist Partiyi zayıflatabilme olanakları açabilirdi.

Chirac ve Barre

Jacques Chirac, 16 Mart 1986 seçimlerinde en büyük sağ parti durumuna gelen RPR'ın başkanı, yani sağ çoğunluğun doğal Başbakan adayı olarak, ikinci formülü seçmeyi yeğledi. Paris Belediye Başkanı, son kozu oynamak durumundaydı. 1988'de Başkan seçilmezse büyük darbe yiyecek, hele ikinci tura bile kalmazsa bir daha partisinin başkanlık seçimine aday adayı olabilmesi bile tehlikeye girebilecekti.

Başkan Valéry Giscard d'Estaing döneminin son Başbakanı Raymond Barre ise Mitterrand'ın hazırladığı kapanı seziyor ve "birarada yaşamak" formülüne kesinlikle karşı çıkıyordu. Ancak Barre'nin, irili ufaklı partilerden oluşan UDF birliğine topluca söz geçirmesi mümkün değildi. Yandaşları UDF'de azınlıktaydı. "Sosyalist bir Başkanla birarada yaşayacak bir hükümete güven oyu vermem mümkün değil" diyordu. Yine de güven oyunu verdi tabii. "Solun ekmeğine yağ

sürmemek" savıyla ve yandaşlarına da "teknik bakanlıklar alın" emrini buyurduktan sonra...

Ayrı potalar

Geçen iki yıl, sonuçta Mitterrand'ın konumunu kuvvetlendirmesine yaradı. Chirac'ın hesapları hiç tutmadı değil: Kamuoyu yoklamalarına göre Sosyalist Parti Mart 86'ya göre oldukça geriledi. Ancak kamuoyu Sosyalist Parti'yle, sosyalist başkanı ayrı ayrı potalara koyuyordu. Mitterrand "devlet babası" pozlarında, her olumlu gelişmeye imzasını atıyor, her olumsuzlu Chirac ve hükümetine yüklüyordu. Adaylığını da mart ortalarına gelindiği halde açıklamaması bu taktiğinin bir parçasıydı. "Bakın onlar ülkeyi yöneteceklerine partizanlık yapıyorlar, ben devlete sahip çıkıyorum", dercesine!

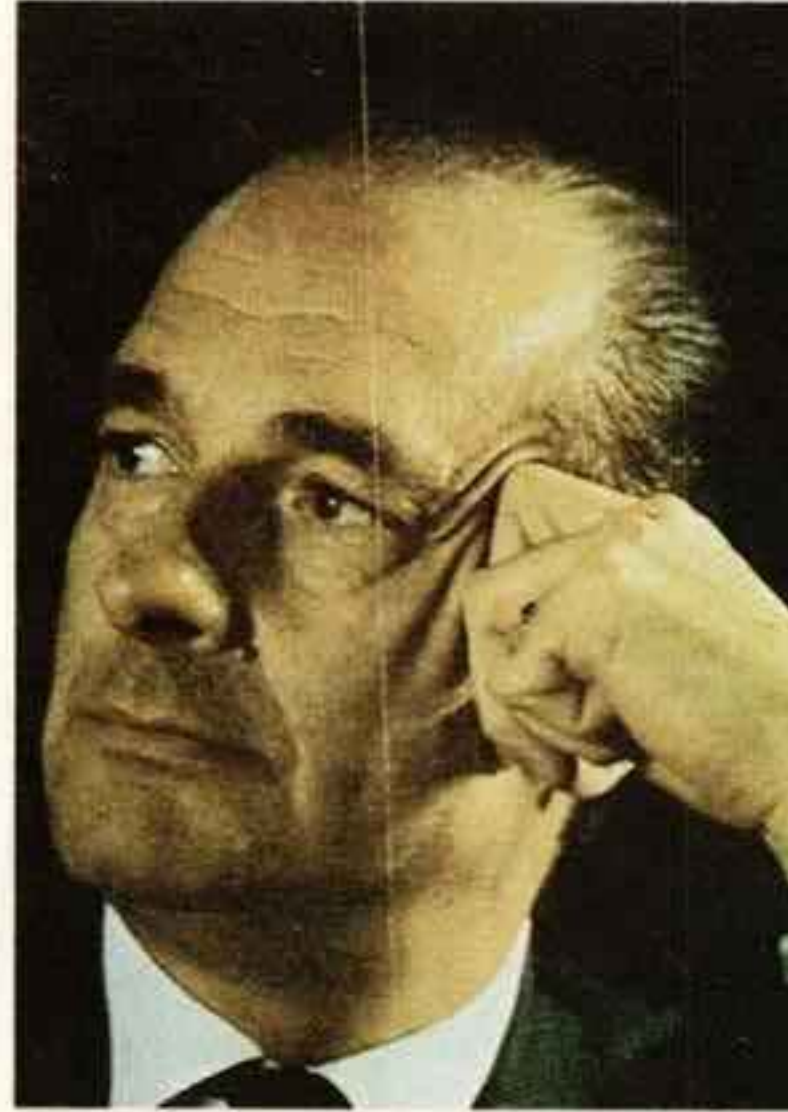
Barre ise iki arada bir derede sıkışıp kalmıştı. Bir yandan hem Mitterrand'a hem Chirac'a vurmak, öte yandan hükümete bakan veren UDF'nin tüm partilerinin onayını almak zor zanaattı. Barre'in Mitterrand ve Chirac'ı aynı potada eritmeye çalışması UDF'de huzursuzluk yaratıyor, çatlak sesler çıkmaya başlıyordu. Kaldı ki UDF'nin merkez-sağ bir bölümü Mitterrand'ın tekrar seçilmesi halinde Sosyalist Parti'yle koalisyon hükümeti kurma hesapları yapmaya başlamıştı.

Komünistler

Fransa kamuoyundaki etkisi ve militan gücü bakımından dördüncü parti Fransız Komünist Partisi adayı Andre Lajoinie'nin aşırı sağın adayı Le Pen'in çok gerisinde kalması bekleniyor. 1981 seçimlerinde, o zamanın FKP adayı Genel Sekreter Georges Marchais, ilk turda yüzde 16 oy almıştı. Lajoinie'nin kamuoyu yoklamalarındaki etkisi yüzde 5 dolaylarında. 16 Mart 1986 Genel Seçimlerinde ise FKP'nin aldığı oy-

lar yüzde 10'du. Komünist Partisi'nin sürekli gerilemesinin temel nedeni, parti içindeki sıkıntılar, ayrışmalar ve bunun kamuoyuna yansımaları. Partinin militan gücünün erozyona uğraması. Eski parti sözcüsü "yenilikçi" Pierre Juguin'in de ayrıca aday olarak ortaya çıkması, komünist oyların azda olsa bölünmesine neden olacak. Ancak Juguin'in en çok oyu Sosyalist Parti politikasından hüsrana uğrayan sosyalist seçmenlerden ve çevrecilerden alacağı da ayrı bir gerçek.

Jean-Marie Le Pen ise Fransa siyasi gündeminin beşinci kişisi

Jacques Chirac, son kozunu oynuyor.

si olmaya devam ediyor. İlk turda yüzde 10 dolayında oy alacağı beklenmekte. Ancak sorun, ikinci turda ne tavrı alacağı... Tavrı ne olursa olsun, Le Pen'e oy veren seçmenlerin ezici çoğunluğunun ikinci turda sağın adayını destekleyeceği biliniyor. Le Pen'in 8 Mayıs'ta yapılacak ikinci turda açıkça sağ adayı desteklememesi, siyasi arenadan silinmesini getirebilir. Çünkü bilinçli aşırı sağ oy potansiyeli Fransa'da yüzde 3'ü aşmıyor. Le Pen'in yüzde 10'lara kadar tırmanabilmesi hünerli demagojik çıkışlarıyla geleneksel sağ seçmen-

lerin bir bölümünden -hatta az da olsa bir kesim sol seçmenlerden- oy koparabilmesinden kaynaklanıyor. İkinci tura kalan sağ adayı açıkça desteklememesi halinde, Başkanlığı tepsiyle sola ikram ettiği anlamında algılanacağını iyi bilen Le Pen, Chirac'ın seçilmesi halinde hükümete girebilmenin hesapları içinde.

De Gaulle'cu Mitterrand Mitterrand'cı Chirac

Fransız sosyalistleri son dönemlerde sık sık De Gaulle'e referans veriyorlar. De Gaulle'un geleneksel mirasçısı Chirac ise gittikçe Mitterrand'ı taklit ediyor.

Bir zamanlar Fransa demek, de Gaulle demekti. Fransa'nın kurtarıcısıydı, devletin babasıydı. Şimdi François Mitterrand aynı sahneyi oynuyor. Geçenlerde "Wall Street Journal" a bir demeç veren eski sosyalist Dışişleri Bakanı Roland Dumas şöyle diyor: "Geçmişte De Gaulle gibi, bugün Mitterrand, tüm Fransa'yı temsil ediyor, yalnızca halkın bir bölümünü, yeni solu değil".

Jacques Chirac ise Mitterrand'ın 70'li yıllardan beri izlediği yolu kendine model görüyor. Mitterrand ikinci turda solun tek adayı kalabilmek için önce komünistlerin oy potansiyelini geriletme, kendine akıtmak çabası göstermiş, bunu açıkça da dile getirmişti. 1981'e geldiğinde de bu çabasının semeresini görmüştü. Ancak bugün FKP'nin gerilemeye devam edip, yüzde 5'lere kadar düşmesi işine ne kadar geliyor, o da ayrı bir konu. Chirac da Barre'in önüne geçebilmek için Mitterrand'ın izlediği bu yolu seçmiş görünüyor. En azından ikinci tura kalmayı başarıp, bir sonraki başkanlık seçiminde umudunu sürdürebilmek kaygısıyla.

De Gaulle'cu Mitterrand, Mitterrand'cı Chirac... böyle bir sava bir kaç ay önce ancak gülünürdü. ■

Demir Lady'nin paskalya seferi

İşçi Partisi Sözcüsü:

"Thatcher, AT vizesine karşılık Türkiye'nin ek nükleer yük üstlenebileceği umudunda."

STEPHANIE MILLS

İngiltere Başbakanı Margaret Thatcher'ın Nisan ayı içinde Ankara'yı *sebeb-i ziyaret*i, kendisine müttefik bulmak ve *taht-ı himayesinde* gördüğü Turgut Özal'dan *medh-ü sena*'lar işitmek, gözlemcilere göre.

Bu kanı, her iki liderin de uyguladığı politikaların benzerliğinden kaynaklanıyor. Örneğin, Türkiye konusunda yazıları ile tanınan Andrew Finkel, Thatcher ve Özal'ın ekonomik politikalarının

birbirini andırdığını, ayrıca Özal'ın Türkiye'de aynen Thatcher'ın İngiltere'de kullandığı muhafazakar önlemleri denediğini vurguluyor.

Neden beğeniyor?

Yine de iki politika arasında bazı farklar var. Bu yazara göre, "Thatcher'ın İngiltere dışındaki popülaritesi, acı ilacı içirerek ekonomiyi düzeltmesi, ancak bunu Türkiye'deki gibi insan haklarını sınırlandırmadan yapması."

Bu görüşü kısmen paylaşanlardan biri de İşçi Partisi dış politika sözcü yardımcısı George Ro-

bertson: "Thatcher'ın Özal'a yakınlığı, Türk Başbakanının Thatcher'ın kendi malı kabul ettiği ve 'Thatcher modeli'ni izlemesinden kaynaklanıyor."

Neler konuşacaklar?

İngiltere Başbakanlık sözcülerine göre, Thatcher Ankara'da bulunduğu süre içersinde politika, ticaret ve savunma konularında geniş ikili temaslarda bulunacak. Güvenlik nedeniyle ayrıntıları şimdilik açıklanmayan gezinin 6-8 Nisan tarihleri arasında gerçekleşeceği ve Thatcher'ın Ankara'nın yanı sıra bir başka kente daha uğrayacağı belirtiliyor.

Yortu'dan istifade...

Türkiye'nin NATO müttefiki olarak büyük önem taşıdığını ve Özal'ın İngiltere'yi ziyareti sırasında Thatcher'ı davet ettiğini vurgulayan Başbakanlık sözcüsü, Ankara'da görüşülecek konuların ayrıntılarının şu anda tartışılmayacağını ancak NATO'nun modernizasyonu ve Türkiye'nin Avrupa Topluluğu'na üyelik başvurusunun gündemde olacağını söylüyor.

Soğuk bakışlar

Yine Başbakanlık yetkililerine göre Thatcher'ın Ankara ziyaretinin Avam Kamarası'nın Paskalya Yortusu tatiline denk düşmesi sadece bir rastlantı.

Öteyandan Andrew Finkel, Avrupa'lı liderlerin Türkiye'yi ziyaret etmek için geçen Kasım yapılan seçimleri beklediklerini belirtiyor:

"Bu, seçimlerin adil kabul edildiğinin bir ifadesi. Ve aynı zamanda sanırım Batı Avrupa'lı liderlerin Türkiye'yi ziyaretlerinin başlangıcı."

İşçi Partisi sözcüsü George Robertson'a göre de, Türkiye'nin Avrupa Topluluğuna yaptığı başvuru, Avrupa'da dikkatlerin bu ülkeye odaklanmasına yol açtığı gibi Bn. Thatcher'ın ziyaretinin de

başlıca nedeni:

“İngiltere hükümeti bu başvuruyu AT’ye getireceği ekonomik yük nedeniyle büyük coşku ile karşılamadı karşılamasına. Ancak Thatcher AT’nin zaten fazla heveslisi değil. Bu yüzden de Yunanistan ve Almanya gibi düşmanca tavırları takınması da söz konusu olmadı.”

“Thatcher, Özal ile bir pazarlık tasarlıyor da olabilir: Hesaba göre o, Türkiye’nin başvurusuna olumlu tavır takınacak, buna karşılık Türkiye de onun NATO’nun nükleer silah modernizasyonu konusundaki keskin tavrına daha bir sıcak yaklaşacak! Zira Türkiye, SSCB’ye yakınlığı yüzünden nükleer silah bulundurma konusunda Thatcher’dan çok daha duyarlı. Ama belli olmaz, belki onlar da böyle bir ‘*al gülüm - ver gülüm*’ hesabına yanaşırlar.”

Özal’ın cazibesi

Robertson, Thatcher’ın mart ayı içinde Brüksel’deki NATO zirvesinde yaşadığı zor anlardan sonra tavizsiz tutumuna bir müttefik arayışı içinde olduğuna inanıyor. “Fransa ile çelişkiye düşen, Kohl’la arasında anlaşmazlık çıkan Thatcher’ın yeni yandaşlara gereksinimi var. Bu nedenle de Özal’a cesaret vererek dünyanın o köşesinde nüfuz kazanmayı arzuladığından hiç şüphem yok.”

Ticari konular gündeminde ise İngiliz ihrac ürünlerinin şansının artırılması, savunma kontratları ve üçüncü Boğaz köprüsü inşaatı var.

Dikenli konular

İnsan hakları ve Kıbrıs sorunu da iki lider arasında görüşülecek konular arasında.

İşçi Partisi’ne göre Türkiye, AT’ye katılmadan önce ülkedeki politik tartışma ortamının yeniden normale dönmesi doğrultusunda adımlar atmak zorunda.

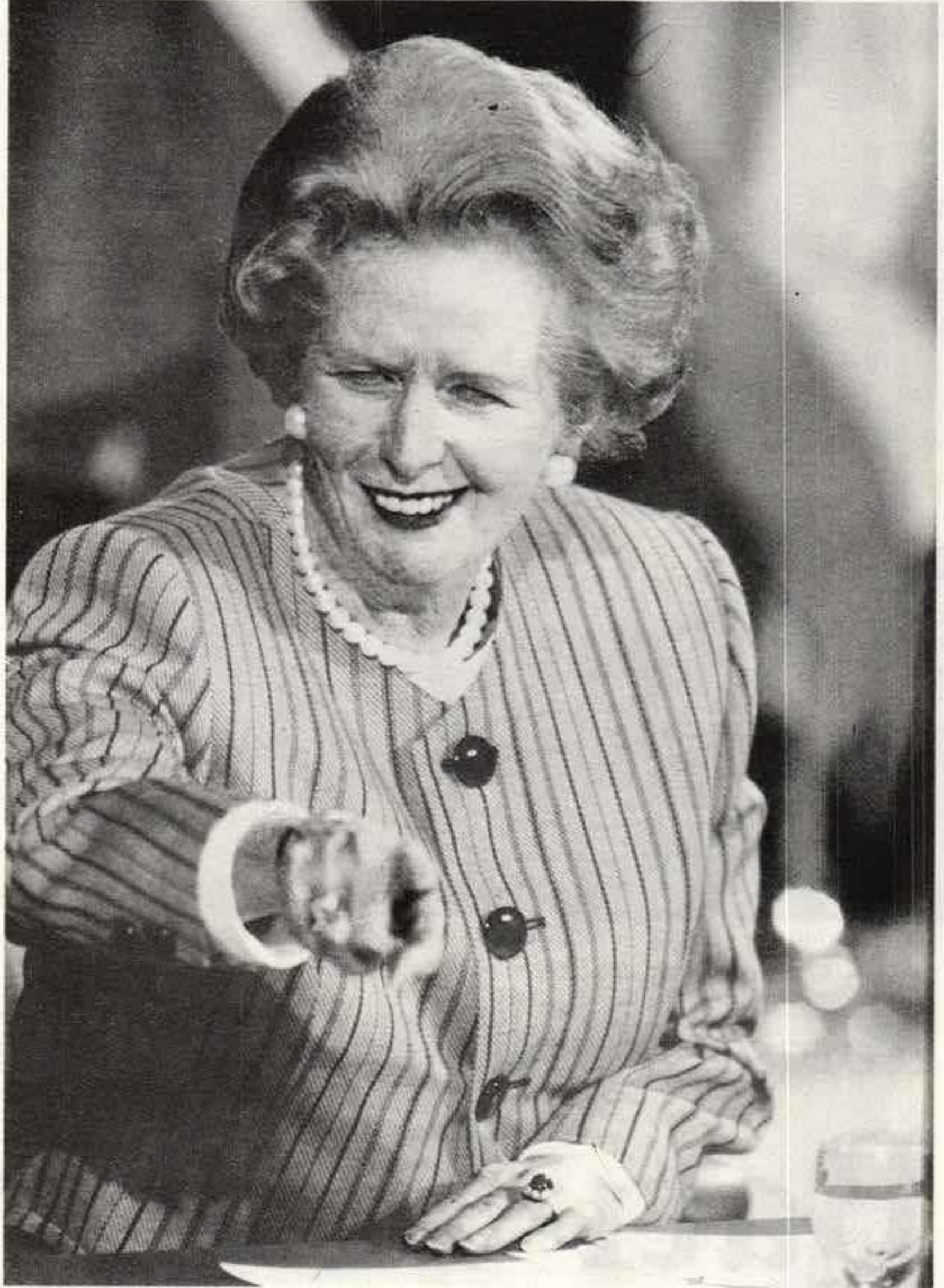
“Türkiye’de insan hakları so-

runlarının görüşüleceğini ummak istiyorum, ancak bundan çok da emin değilim. İngiltere hükümeti Türkiye’de insan haklarının iyileştirilmesini talep edenlerin de ön saflarında yer almıyor almasına; ancak Thatcher’ın diğer Avrupa ülkelerinin bu konuya gösterdiği duyarlılık nedeniyle konuyu gün-

lacağını sanıyorum”, diyor.

Hamiyetperver Lady

Finkel, iki politikacının da bu ziyaretten çıkarları olduğu görüşünde. “Avrupa Topluluğuna yaptığı başvuruyu en büyük dış politik girişimi olarak gören Özal, partisi içinde bu başvuruya kültürel

deme getirmesi beklenebilir.”

İngiltere’nin Kıbrıs’la olan doğrudan bağlantısının ona sorumluluk yüklediğine inandığını söyleyen Robertson, “Kıbrıs’ın yeni Cumhurbaşkanı ve Özal ile Papandreu arasındaki yeni dostane ilişkinin soruna ne gibi yeni çözümler getirebileceğinin de tartış-

nedenlerden karşı olan güçlü dinci kanattan kendini uzak tutmaya çalışıyor. Türkiye, ekonomisi ihracata yöneldiği için Avrupa Topluluğuna, Özal da Thatcher’ın desteğine muhtaç. Türkiye’de birçok yönden beğenilen Thatcher ise Özal’ı hem müttefiki hem de himaye ettiği biri olarak görüyor.”

ARİS ABACI

Davos zirvesi arifesinde patlak veren *Gümülcine* (Komotini) olayları, 23 Şubat'da *İskeçe* (Ksanti)'nin *İnhanlı* Evlalos köyündeki arazi sorununun tekrar su yüzüne çıkması ile, Türk Yunan ilişkilerinin "yeni" bir döneme girdiği '88 in bu ilk aylarında Batı Trakya sorununu ister istemez gündeme getiriyor. İster istemez diyoruz çünkü bu konu ne yazık ki Türk ve Yunan kamuoyunda gerektiği şekilde bilinmiyor. Cevaplanması gereken o kadar çok soru ve iki ülke kamuoyuna, saptırılmış bir şekilde verilmiş o kadar çok konu var ki, insan nereden başlayacağını şaşıyor doğrusu.

Ancak işin içyüzünü araştırmaya başlamadan önce, bu konulara bakış açımızı, yaklaşım tarzımızı belirlememiz gerekir. Bilindiği gibi bu konular üzerinde, elimizde resmi tezler, resmi görüşler var. Resmi Türk ve Yunan görüşlerini bu yazımızda ele alacağız. İkinci bir yaklaşım ise, uluslararası hukuk profesörlerinin de kullandığı hukuk dilini kullanan *tekni-sist* yaklaşımdır. Söz konusu yak-

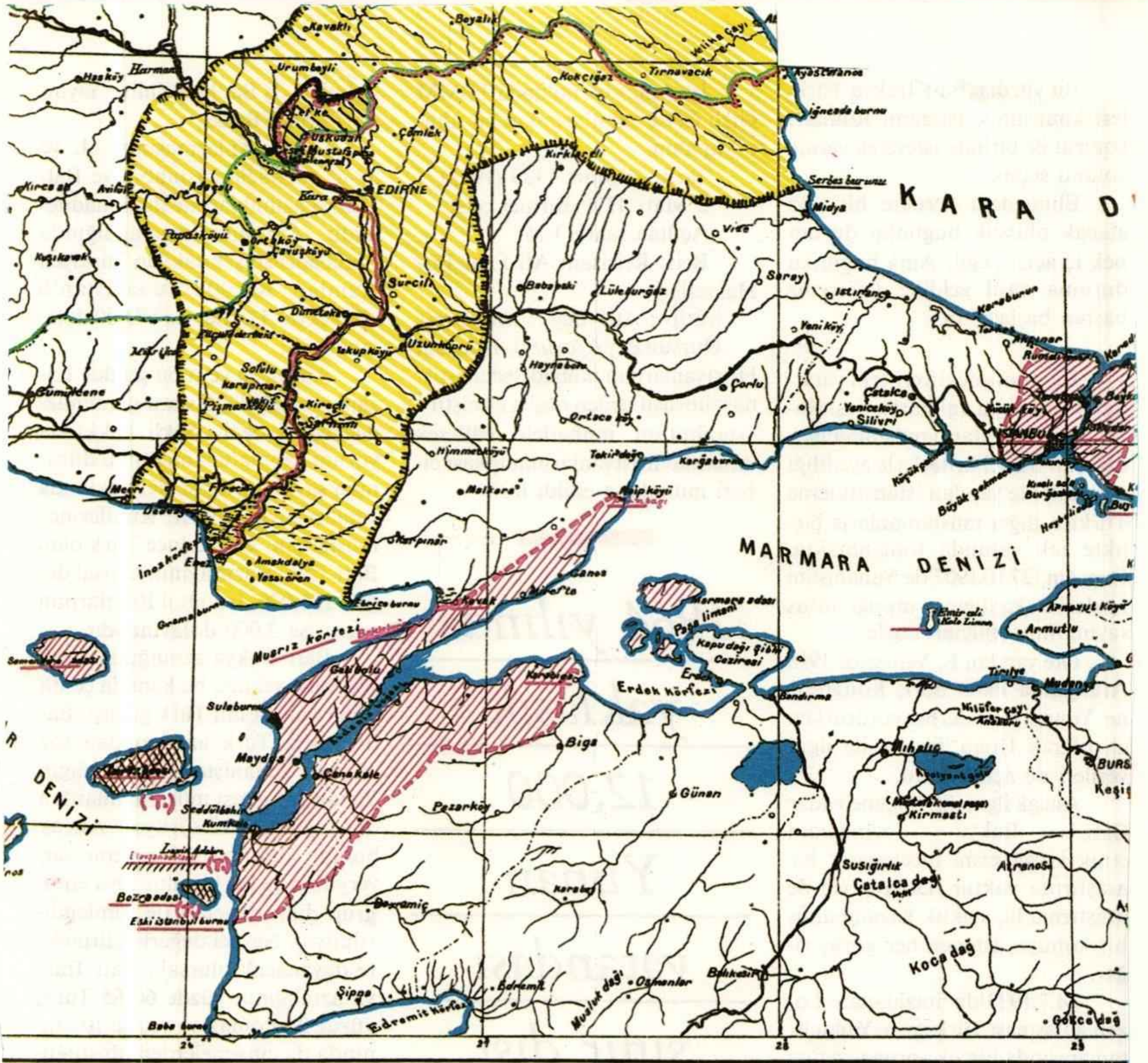
İsmet İnönü ile Venizelos arasında imzalanan 1930 tarihli dostluk anlaşması, aynen Davos gibi gergin bir dönemi izlemişti.

Komşular arasındaki karakedi:

Batı Trakya

Türkiye ile Yunanistan arasındaki pürüzlü konuların arasında kökü tarihin derinliklerine uzanan azınlıklar sorunu da bulunuyor

Lozan Antlaşması ve ona ekli dört haritanın birleştirilmesinden elde edilen bu harita İsmail Soysal'ın Türkiye'nin Siyasal Anlaşmaları adlı eserinde yer almaktadır (cilt I TTK Yay. Ankara, 1983). Harita, Türkiye'nin Trakya sınırlarının belirlenmesi sürecinin başlangıcını vermektedir. 30 Ocak 1923 de imzalanan mübadele anlaşması ile Batı Trakya'da oturan müslümanlar ile İstanbul rumları kapsam dışı bırakılmış, ortaya çıkan pürüzler 1926 Anlaşması ile çözümlenmeye çalışılmış. nihayet gergin bir dönemden sonra 10 Haziran 1930 da mübadele sorunları çözümlenmiş, ardından Ekim 1930 da dostluk Anlaşması imzalanmıştı.

- 1913 İstanbul Andlaşması sınırından 1915'de Türkiye'nin Bulgaristan'a bıraktığı toprak
- Bulgaristan'ın 1919 Neuilly Barış Andlaşmasına göre Trakya sınırları
- Türkiye'nin 1923 Lozan Andlaşmasına göre Trakya sınırı (Md. 2)
- Lozan Boğazlar Sözleşmesine göre Askerlikten arındırılan yerler (Md. 4) : (1936 Montreux Sözleşmesiyle Yunanistan'ın Boğaz önündeki Semendire ve Limni Adaları hariç-kaldırıldı)
- Trakya sınırına ilişkin Sözleşmeye göre askerlikten arındırılan bölgeler (Md. 1) (1938 Selânik Anlaşmasıyla kaldırıldı)
- Lozan Andlaşmasına göre ayrılan Anzak (Arıburnu) Mezarlığı (Md. 129)

laşım bütün konularda olduğu gibi, azınlıklar konusunda da "insan hakları" kavramını göz ardı edebiliyor. Demek ki bir Üçüncü yaklaşım da insan haklarını temel edinen görüştür. Ancak "insan hakları" olarak tanımlanan kavram, soyut olmadığı gibi mutlak bir değere de sahip değil. Saptırıl-

mış olarak kullanıldığında demogojiye ve nesnel olmayan sonuçlara neden olabilir.

Böyle sonuçlara varmanın nedenlerinden biri de insan haklarında çifte standart uygulamaktır. Bunu önlemenin yolu da, elimizdeki azınlık konusunu ilişkili oldu-

ğu başka azınlık konusu veya konuları ile kıyaslayarak araştırmaktır. Sonuç olarak Batı Trakya Türklerinin haklarını sağlıklı bir şekilde savunmak gerekiyorsa, Türkiye içindeki müslüman veya müslüman olmayan azınlıkların durumuna da bir göz atmak gerekir.

Bu yüzden Batı Trakya Türkleri konusunu, İstanbul Rumları konusu ile birlikte işleyerek verme yolunu seçtik.

Elimizdeki verilere bir göz atacak olursak bugünkü durum pek iç açıcı değil. Ama bugünkü duruma nasıl geldik? İsterseniz baştan başlayalım...

İşe, elimizdeki verilerin yarattığı bir zorluğu anlatarak başlayalım. Hristiyanların müslümanlardan salt dinsel kriterlerle ayrıldığı dönemlerde yapılan istatistiklerde Türkler, diğer müslümanlarla birlikte tek sütunda toplanmakta. Örneğin, 27.10.1907'de Yunanistan İçişleri Bakanlığının yaptığı nüfus sayımının sonuçları böyle.

Öte yandan E. Venizelos 1918 Aralık ayında Paris Barış Kongresi'ne Yunan istemlerini götürürken ek olarak Doğu Trakya ile ilgili verileri de açıklıyordu.

Ancak ilginçtir, bugüne kadar Batı Trakya azınlığının etnik kökenlerini inceleyecek bir araştırma yoktur. Dolayısıyla de araştırma ile açıklık kazanmamış bir konuya, istenen her görüş sığar.

24.7.1923'de imzalanan Lozan anlaşması Türkiye ile Yunanistan arasında birçok soruna çözüm getiriyordu. Ancak 30.1.1923'de İnönü ile Venizelos arasında imzalanan etabli anlaşması geriye, günümüze dek varlığını koruyacak bir sorun bırakıyordu. Bu anlaşma ile Türkiye'den yaklaşık 1,300,000 Rum (1912-1925) Yunanistan'a, Yunanistan'dan da 500,000'e yakın Türk, Türkiye'ye göç ediyordu. Ancak İstanbul, İmroz ve Bozcaada Rumları ile Batı Trakya Türkleri anlaşma dışı bırakılıyordu.

Gizli Celse

Balkanları bir barut fıçısına çeviren azınlık sorunlarına bir de İstanbul Rumları ile Batı Trakya Türkleri sorununu eklemenin nedeni ne idi?

İsterseniz bu noktada TBMM Gizli Celse zabıtlarından bir alıntı yapalım.

Tarih: 4 Mart 1339 (1923)

2 Mart 1339 Birinci celse

Açılma saati: 1.15

Reis: Reisisani Ali Fuat Bey
Hazretleri

Kâtip : Atıf Bey (Kayseri)

Dursun Bey (Çorum) -İstanbul

Hristiyanlarının mübadeleden istisnası hususu neden neş'et etmiştir? İstanbul'un mübadele edilerek Anadolu hristiyanlarının ipkası ciheti münakaşa edildi mi?

1964 yılında

yaklaşık

12,000

Yunan

vatandaşı

sınır dışı

edildi.

Dursun Bey — Paşa hazretleri Anadolu hristiyanları mübadelesi takarrür etti. İstanbul hristiyanları da yerlerinde kaldı. Birinci sualim, İstanbul'u mübadeleye tabi tutmak imkansızlık iktinam edilecek derecede mi idi? Bu imkansızlık neden ret edilemedi?

İsmet Paşa — Efendim İstanbul hristiyanlarının mübadele edilememesinin sebebi bütün müttefiklerin ısrar etmelerindendir.

Kaynak: TBMM Gizli Celse

Zabıtları. İş Bankası Kültür Yayınları. İkinci Baskı.

Lozan Anlaşmasının 14. ve 37-45 maddeleri İstanbul ve Batı Trakya azınlıkları ile ilgili maddelerdir. Anlaşma imzalandığında "mübadele dışı bırakılan Türkiyeli Rumlar 300,000 Yunanistan'lı -B.Trakya- Türkler ise 87,000 dolayında idi.

Ancak şu veya bu şekilde Lozan'ın öngördüğü statü günümüzde geçerli değil. Şekli hakkında yorum yapmadan bugünkü durumun sayısal dengesizliği hakkında şunları söyleyebiliriz: Kimilerince müslüman, kimilerince Türk olan Batı Trakya azınlığının sayısal değeri 120,000, İstanbul Rumlarının sayısı ise 3,000 dolayındadır.

Batı Trakya azınlığının etnik kökenine gelince, bu konuda çeşitli tezler var. Resmi Türk görüşü Batı Trakya Türk azınlığından söz ediyor. Yunanistan ise azınlığın Yunan vatandaşı müslümanlardan oluştuğunu ileri sürüyor. Ancak burada altını çizmekte yarar var, yeryüzünde hiç bir ulus veya etnik grup dini inançları ile isimlendirilmiyor. Nesnel değerlendirmelere dayanacak olursak, Batı Trakya azınlığının yüzde 60-65 Türk, yüzde 25 Pomak ve yüzde 10 oranında da çingenelerden oluştuğunu söyleyebiliriz. Ancak Yunanistan'ın Batı Trakya azınlığı konusunda —Lozan olsun, 1968 protokolü olsun— "muhatap" olduğu bir ülke var, o da Türkiye. Bunu da burda belirtmek gerekir.

Batı Trakya müslümanlarının büyük çoğunluğu ile Türk olduğu konusundaki tek resmi kabul, 1954'de Pengalos Hükümeti zamanında yapıldı. Zamanın Batı Trakya azınlık konuları sorumlusu General Fesopulos, Batı Trakya yerel yönetimine, "müslüman" kelimesinin "Türk" olarak değiştirilmesini emretti. Olay, bugüne kadar iktidara gelen tüm Yunanlı yetkililerce "büyük gaf" olarak nitelendirilmiştir.

İstanbul Rumları

Batı Trakya Türkleri ve İstanbul Rumları konusunu içiçe ele alırken yapacağımız iki şey var. İki azınlığı tanıtıcı bilgi verip, karşılaştıkları sorunları ortaya koymak. İstanbul Rumlarından başlayalım.

Elimizdeki verilere göre 1962'den başlayarak İstanbul Rum nüfusuna bir göz atalım.

Yıl	İstanbul Rumları
1962	54,556
1963	55,089
1964	43,667
1965	38,667
1966	35,882
1967	33,289
1968	31,133
1969	26,322
1970	26,067
1971	22,644
1972	19,122
1973	16,267
1974	13,310
1975	11,345
1976	10,123
1977	8,756
1979	6,722
1982	3,900

1957-58 öğretim yılında 44 Rum ilkokulunda öğrenci sayısı 5,544, 1987-88 öğretim yılında ise 13 Rum ilkokulunda öğrenci sayısı 254 olarak veriliyor.

Son iki öğretim yılında Rum liselerinde durum şöyle:

Rum Liseleri	Öğrenci Sayıları
Fener Erkek Lisesi	13
Zoğrafyon Erkek Lisesi	93
Zapyon Kız Lisesi	89
Fener Kız Lisesi	6
Merkez Kız Lisesi	13

İstanbul'un 6 Rum lisesindeki öğrenci sayısı ise üç değişik yılda şöyle:

Yıl	Öğrenci Sayısı
1962	1,996
1968	1,375
1987	214

Communautés européennes

PARLEMENT EUROPÉEN

Documents de séance

1984-1985

31 juillet 1984

DOCUMENT 2-397/84

PROPOSITION DE RESOLUTION

déposée par M. John David TAYLOR

conformément à l'article 47 du Règlement

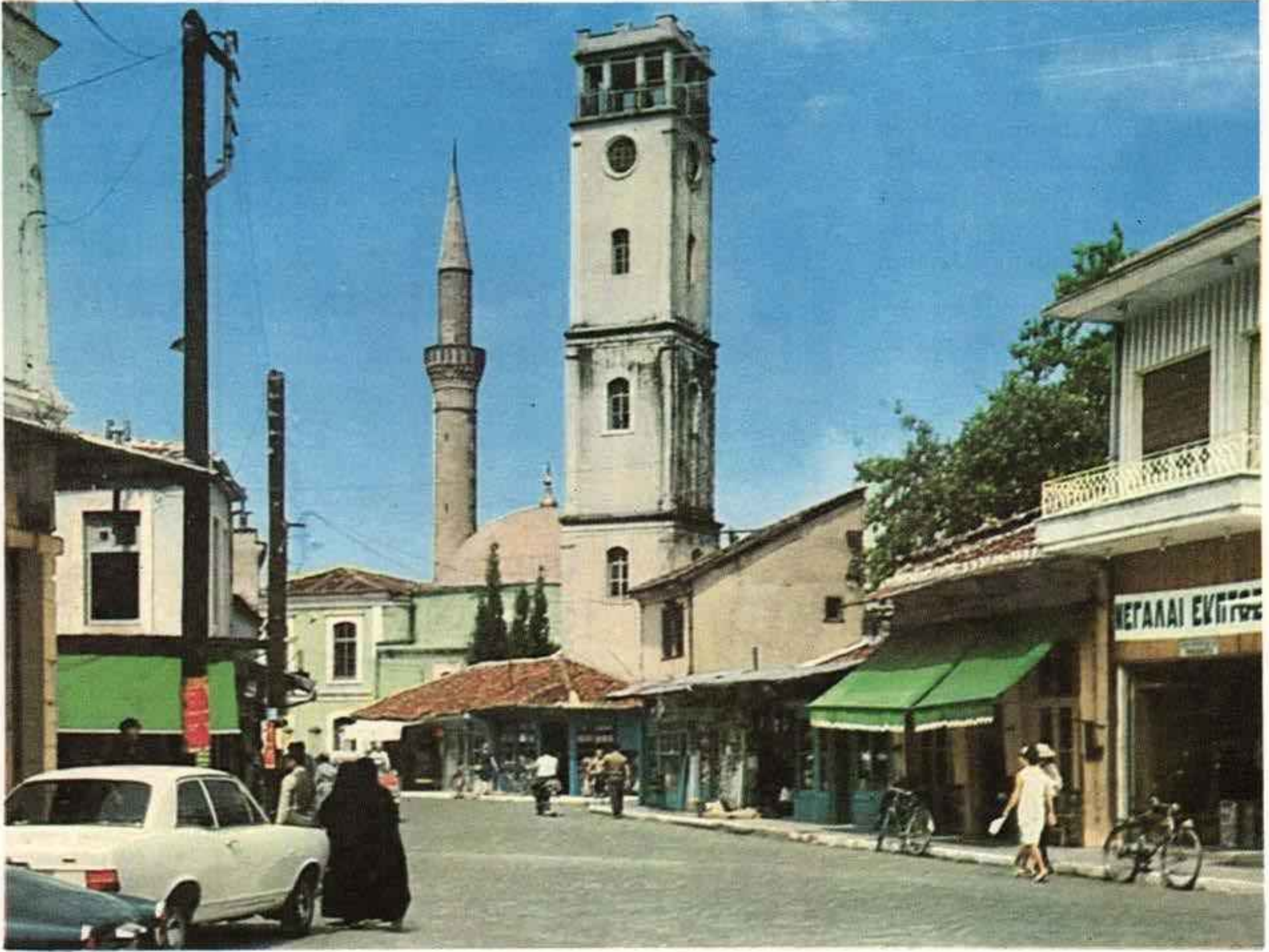
sur la situation régnant en Thrace occidentale

Le Parlement européen,

- inquiet de ce que la Communauté musulmane de Thrace occidentale se voit actuellement refuser nombre des libertés fondamentales dont jouit le reste de la population grecque,
  - considérant que, dans de nombreux cas, les logements des habitants de la région ne sont que des constructions délabrées aux équipements insuffisants,
  - conscient de la situation économique tragique dans laquelle se trouve la région,
  - inquiet de ce que les musulmans :
    - se sont vu refuser des prêts par les banques grecques étatisées,
    - ont été l'objet de sévères restrictions dans l'obtention de l'autorisation de construire un logement,
    - ont été l'objet de restrictions dans l'achat ou la vente de propriétés,
    - ne se sont vu accorder que deux écoles secondaires dans une région qui compte 200 écoles primaires,
  - surpris et choqué du fait que sa commission juridique a préalablement nommé un député grec rapporteur sur cette situation,
- déplore le traitement infligé aux populations de la Thrace occidentale par les gouvernements grecs successifs ;
  - déplore que la minorité musulmane se voit refuser des établissements d'enseignement secondaire appropriés ;
  - demande à la commission compétente du Parlement européen de charger un député d'une nationalité autre que grecque d'étudier de manière approfondie la situation des musulmans de Thrace occidentale en vue de suggérer les moyens dont les fonds communautaires peuvent contribuer à mettre définitivement fin au dénuement social manifeste dans lequel ceux-ci se trouvent actuellement ;

Batı Trakya'daki sorunlar zaman zaman Avrupa Parlamentosu'nun da gündemine geliyor. Yukarda yer alan Avrupa Parlamentosu tutanaklarında, Parlamento üyelerinden John D. Taylor'un onaya sunduğu öneri metninden bir bölüm yer alıyor. Karar taslağında, Grek nüfusun kullandığı bir kısım temel haklardan yoksun bulunan, devlet bankalarından borç talepleri reddedilen, mülk alım-satım hakları kısıtlanan, eğitim olanakları sınırlanan, konutlarını tamir için bile inşaat malzemesi alamamak gibi trajik ekonomik koşullarda yaşayan Batı Trakya müslümanlarının durumunu incelemek üzere bir Yunanlı parlamenterin görevlendirilmesi eleştirilerek, Avrupa Parlamentosu adına başka bir ulustan üyenin görevlendirilmesi, ve ciddi bir incelemenin yapılması isteniyor.

Ticaret hayatı zayıf:

Gümölcine (Komotini) Çarşısı şehrin önemli iş merkezi. Saat Kulesi'nin arkasında Yeni Cami gözüküyor. Resimde de görüldüğü gibi kadınların yüzde 80'i giyim olarak çarşıyla gezmeyi tercih ediyor. Buna karşılık fanatik bir tutuculuk yok. Türkler, çoğunluğu çarşıda olmak üzere küçük esnafılık yapıyorlar. Dükkan sahibi olan esnafın sayısı nüfus oranına uygun. Buna karşılık büyük şirket sahipleri arasında Türkler'e rastlanmıyor. Kaldı ki, yeni işyeri açmak veya çalışma izni almak bezdirici formaliteleri gerektiriyor. Azınlığın büyük kısmı geçimini çiftçilikten sağlıyor. Türkler arasında büyük toprak sahipliği de yok. Toprakta makinalaşma oranı Türkiye'ye göre daha yüksek. Aynı yıl iki yada üç ürün alınabiliyor. Çiftçinin geliri arasında en büyük kalemi tütün üretimi sağlıyor. Yunanistan'ın bütününde tütün ekiminin desteklenmesine karşılık Batı Trakyalı Türkler bundan pek pay alamıyorlar. Alıcı olarak piyasaya giren devlet genellikle diğer yerlere göre daha düşük fiyat veriyor. Özel sektör ise aynı tütünü bir yıl sonra devletten daha ucuza almayı tercih ediyor.

İlkokullarda ise, 13 okulun 1986-87 yılı öğrenci sayısı 280, 1987-88 yılında 252'dir.

Bir araştırma tekniğine göre ilkokul öğrenci sayısı toplam nüfusun yüzde 9'unu oluşturuyor. Dolayısıyla 214 öğrenciyi temel olarak alırsak, İstanbul Rumlarının bugün 2,800 kişi dolayında olduğunu söyleyebiliriz.

Neden azaldılar?

İstanbul Rumlarının yaşamını şu veya bu şekilde etkileyen, Yu-

nanistan'a göç etmelerinde rol oynayan olayları sıralayacak olursak en önemli dört noktaya dikkat etmemiz gerekir:

— 1941 Mayısında müslüman olmayan azınlıklardan 25-45 yaşlarında olanlar mecburi askere alınırlar. Askere alınan yaklaşık 15,000 Rumdan bir bölümü 8 Aralık 1941'de, bir bölümü de 6 ay sonra terhis edilir.

— 1941 müslüman olmayan

azınlıklara Varlık Vergisi uygulanır. Vergiyi ödeyemeyenler ise, Anadolu'ya çalışmaya gönderilir.

— 1955'de, Menderes Hükümeti zamanında İstanbul'da ünlü 6-7 Eylül olayları yaşanır. Bu arada Vurulan İkinci Kuş da, Harbiye'ye tıkkılan solcular olur.

— 1964'de 12,000'e yakın Yunan vatandaşı İstanbul'lu sınır dışı edilir. Olayın İstanbul Rumları ile ilgisi, bu 12,000 kişinin aileleri ile birlikte göç etmeleri olmuştur.

İstanbul Rumlarının sorunlarından biri de Rum okullarına uzun süreden beri Rum öğretmen atamalarının durmuş olmasıdır. Bu durumun sonuçlarından biri de çoğu Rum okulunun Rum müdürden yoksun olmasıdır.

1968'de Türkiye ile Yunanistan arasında imzalanan bir protokole göre Batı Trakya ve İstanbul'a sırası ile Türkiye ve Yunanistan tarafından okul kitabı gönderiliyor. İstanbul Rum okullarına Yunanistan'dan son kitaplar 30.10.1981'de gelmiş. (*Batı Trakya kitaplarına, sırası gelince değineceğiz.*)

Anlaşmaya göre, Batı Trakya ve İstanbul'a iki ülke tarafından gönderilecek kontenjan öğretmenleri en fazla 35 kişi olabiliyor. İstanbul Rum okullarına bu sene Yunanistan'dan 21 öğretmen gelmiş. Ancak burda önemli bir sorun daha var. Kontenjan Öğretmenleri karşılıklı misillemelerle okullara geç geliyor. İstanbul Rum liselerindeki ders çizelgesine göre şu anda okutulan derslerin oranı şöyle: Lise yüzde 40 türkçe, yüzde 60 rumca, Orta yüzde 48 türkçe, yüzde 52 rumca. Resmi Yunan verilerine göre B. Trakya'ya bu yıl Türkiye'den 29 kontenjan öğretmeni gelmiş.

Bu bilgilere ek olarak İstanbul Rumlarının *Iko* ve *Apoyevmatini* adlı iki günlük gazete çıkardıklarını da belirtelim.

Gelelim Batı Trakya'ya

Batı Trakya azınlığı konusu yaklaşık 120,000 kişilik bir topluluk olarak daha canlı bir görünüme sahip. Ancak konunun özüne inmeden, belirtmemiz gereken bir iki nokta var. *State Department*'in Şubat ayı başlarında basına duyurulan insan hakları raporunda, Batı Trakya azınlığının baskı altında olmadığı sonucuna varıyor. Bu arada Batı Trakya konusu bugüne kadar Avrupa Parlamentosu düzeyinde de ele alınmış. Örneğin, Avrupa Parlamentosu'nun tutanak-

Siyasete ilgi az

Batı Trakya Türkleri arasında Yunanistan'daki siyasal yaşama karşı görünür bir ilgisizlik var. Herhangi bir siyasal partiye üye olanların sayısı onlarla ifade ediliyor, neredeyse bir elin parmaklarını geçmiyor. Buna karşılık, her dönem iki ya da üç Türk asıllı milletvekili çeşitli siyasi partiler kanalıyla parlamentoya girebiliyor. Eskiden daha çok eşraf arasından seçilen milletvekilleri artık aydınlar arasından seçiliyor. Seçilen milletvekillerinin şimdiye kadar meclis kürsüsünden sorunları dile getirdiğine pek rastlanılmadı. Azınlıklar arasından seçilen milletvekili sayısı Yunanistan'da her seçim devresinde yeniden değişen seçim sistemine göre farklılıklar gösteriyor. Genellikle İskeçe'den bir, Gümülcine'den iki Türk milletvekili çıkabiliyor. 1980'ler öncesinde seçim sistemine göre partiler bütün adaylarını tek liste halinde seçmene sunarlar, seçmen de istediği milletvekili adayının karşısına çarpı işareti koyardı. Bu usul azınlık oylarının dağılmasına yol açıyordu. Örneğin 1980'de oyların parça-

lanması yüzünden İskeçe'den milletvekili çıkarmak mümkün olmamıştır. 1985 yılı ve sonrası için yürürlüğe konan "*kuvvetlendirilmiş nisbi temsil*" sistemine göre ise her bölgede oylar, aday sayısının bir fazlasına bölünmekte, bu barajı atlayamayan milletvekili adayları için tüm Yunanistan için geçerli olan yüzde 17'lik genel parti barajına uygun olarak yeni bir sıralama yapılmaktadır. Bu usul de Türkler açısından kayıp getirmiş, son seçimler Gümülcine'den tek milletvekili çıkarılabiliştir. Şu anda Gümülcine'deki milletvekili yeni demokrasi partisinden Mehmet Müftüoğlu, İskeçe'deki ise PASOK'tan Ahmet Faikoğlu'dur. Milliyet arşivinden sağladığımız yukardaki resimde, soldan sağa Yeni Demokrasi Milletvekili Av. Mehmet Müftüoğlu, B.Trakya Yüksek Tahsil Derneği'nden Gerçek Gazetesi Sahibi İsmail Rodoplu, müftülüğe bağlı vaaz ve irşat heyetinden M.Hüseyin, Av. Hasan Kaşıkçıoğlu ve Belediye Meclisi Üyesi Hacı Osman bir Batı Trakya seçmeni ile konuşuyorlar.

larında 2-1362/82 ve 2-397/84 numaralı evraklar İngiliz parlamenter John David Taylor ve Ian Paisley'in Parlamento'ya sundukları karar tasarısını içeriyor. Söz konusu karar tasarıları, Batı Trakya müslüman azınlığının diğer Yunanlılar için geçerli olan çoğu temel özgürlüklerden yoksun olduğunu belirtip, mal varlığı, eğitim ve inşaat izinleri gibi konularda sorunlarla karşılaştığını vurguluyor.

Kapatılan Dernekler

Yaklaşık 120,000 nüfuslu B. Trakya azınlığının 12,000 öğrencili 240 ilkokulu ve 117 öğrencili iki lisesi bulunuyor. *Gümölcine*'de (Komotini) bulunan *Celal Bayar Lisesi*'nin lise kısmında bir tek öğrenci bulunuyor. Komotini'de çıkan *Akın* gazetesine göre 83 sonrası öğrenci sayısı şöyle:

	1983-84	1986-87
Komotini	227	85
Ksantni	305	42

Batı Trakya'da çıkan gazeteler ise şunlar: *Akın*, *Gerçek*, *İleri*, *Trakya'nın Sesi*, *Yankı*. Ayrıca, *Hakka Davet*, *Yuvamız* ve *Çocuk Dergisi* dergilerini de belirtebiliriz.

Dernekler: Komotini Türk Gençler Birliği, Batı Trakya Türk Öğretmenler Derneği, Batı Trakya Yüksek Tahsilliler Derneği, Ksantni Türk Birliği. Öğretmenler Derneği ile Gençler Birliği, İstinaf Mahkemesi'nin 1729/87 sayılı kararı ile resmen kapatılmış durumda. Kararın gerekçesi derneklerin Türk adı altında etkinlik göstermesi. Ancak burada dikkatimizi çeken bir nokta var. Söz konusu karar, alınışından yaklaşık iki ay sonra —Davos zirvesinin arifesinde— Halka, dolayısıyla da azınlığa duyurulmuş, ardından bilinen 29 Ocak *Gümölcine* (Komotini) olayları patlak vermiştir. Azınlık içinde bu patlama, bir birikimin getirmiş olduğu tepki olarak değerlendiriliyor.

Dertleri büyük

Ancak dilerseniz Batı Trakya'daki durumu bir de azınlığın ağzından dinleyelim.

Cahit Ali Osman (Feshedilmiş Batı Trakya Türk Öğretmenler Derneği Başkanı) "Eğitim alanında büyük sorunlarımız var. 1968 protokolu Türkiye ve Yunanistan'ın azınlıklar için birbirlerine okul kitabı göndermesini öngörüyordu. Okullarımıza Yunanca kitaplar geliyor. Ancak 1960'dan beri elimize Türkiye'den kitap geçmiyor. Bizim için geçerli olan eğitim sistemi, genel eğitim sistemi-

Derneklerin kapatılma sebeplerinin başında Türk adı ile faaliyet göstermeleri geliyor.

nin çok gerisinde. Çağdışı eğitim yapıyoruz. Biz burada bir eğitim raporu hazırlayıp Yunanistan Milli Eğitim Bakanlığı'na gönderdik. Ancak cevap alamadık. Eğitim alanında karşılaştığımız önemli sorunlardan biri de sınav sorunudur. Çocuklarımız ilkokulu bitirirken, ortaokula girmek için sınava tabi tutuluyor. Ancak bu sınav Yunanlı çocuklar için geçerli değil. Ayrıca çocuklarımız ilk orta ve lise sonda Türkçe eğitim gördükle-

ri derslerde, Yunancadan sınava giriyorlar. Temel derslerden biri olan *Hayat Bilgisi*, iki sene önce-sine kadar Türkçe okutuluyordu. Şimdi bu dersi de Yunanca yapıyoruz."

Feshedilmiş Türk Gençler Birliği'nin Başkanı **Arif Hüseyin** ise '79'dan sonra bölgenin üniversite gençliği ile aralarında çıkan soğukluktan yakınıyor.

1956-67 arası Yunanistan'da milletvekilliği yapmış, 31 yıllık gazeteci **Akın Gazetesinin** sahibi **Hasan Hatipoğlu** ise "Ağır faturaları hep azınlıklar ödedi, İstanbul Rumları da zor günler yaşadı" diyor. "Azınlığımız yasa dışı yollara başvurmamıştır. Gerçek Yunan vatandaşı gibi, eşit haklarla yaşamak istiyoruz."

1977-1981 dönemi muhafazakar **Nea Dimokratia** Partisinden milletvekilliği yapmış **Celâl Zeybek** de, "Zararı Batı Trakya Türkleri ile İstanbul Rumları görür. Biz iyi ilişkiler zinciri olmak istiyoruz", diyor.

Sorunlar zinciri

Batı Trakya azınlığının karşılaştıkları sorunları, Yunan diplomatik çevrelerinin görüşüne de yer vererek, sıralayacak olursak şunları söyleyebiliriz.

• Eğitim sorunları: Türkçe kitaplar 1960'lardan kalma. Azınlık çocukları ilkokuldan ortaokula geçmek için sınava giriyorlar. Orta ve Lisede Türkçe okudukları derslerden Yunanca sınava giriyorlar. Bütün bunlara bir de üniversiteye girişte karşılaşılan güçlükleri de katarsak eğitim sorunlarını belirlemiş oluruz. Bu durumun somut sonuçları ise orta, lise ve üniversite için azınlık çocuklarının Türkiye'ye göçmesi, Yunan üniversitelerinde bir tek Batı Trakyalı Türkün bulunmamasıdır. Ancak bu sorunlara karşı Yunan tarafının getirdiği karşı görüş ise azınlığın çocukları sürekli Türkçe konuştukları, dolayısıyla de Yunancayı

Şer'i hükümler yürürlükte:

Gümölcine'nin (Komotini'nin) en büyük camilerinden biri de Eski Cami. Dini kurumlar Batı Trakya'daki Türk azınlığın içinde önemli bir yere sahip. Lozan hükümlerine göre seçimle gelmesi gereken müftü şimdiye kadar hep atama ile görevlendirilmiş. Müftülük çoğu zaman mahkeme görevini de üstleniyor. Örneğin miras davalarına bakıyor. Bu durumda arazinin miras yoluyla paylaşımından bire bir oranında yararlanabilen kadın, diğer malların bölüşümünde erkeğin aldığı payın yarısını alabiliyor. Müftülüğün kıydığı nikah tıpkı kilisenin kıydığı nikah gibi geçerli oluyor. Kaldı ki tüm Yunanistan'da 1981 yılına kadar evlenme işlemleri sadece dini kurumlar kanalıyla yapılabiliyordu. Daha sonra isteyenin resmi nikah yaptırabilme hakkı tanındı. Bu durumda azınlık arasında eskiden kalma, tek tük, çok karılı evliliğe rastlanabiliyor. Birden çok karı alma şer'i hükümle uygun ve teorik olarak halen uygulanabilir olduğu halde hiçkimse tarafından tercih edilmiyor.

öğrenememeleridir.

- Batı Trakya Türklerinin sorunlarından biri de üniversite diplomalarının tanınmamasıdır. Bunun örneklerine çok sık rastlamak mümkün. Bu sorunun mağdurlarından biri Birol Akifoğlu. Batı Trakya'da ilkokul ve Liseyi bitiren Akifoğlu, 1984'de İstanbul Cerrahpaşa Tıp Fakültesi'nden mezun olmuş. Askerliğini bitirdikten sonra 1986'da diplomasının tanınması için sınava girmiş. Başaramamış. Bir sonraki yıl, 1987'de şansını iki kere daha denemiş. Yine başara-

mamış. Halen Ksanthi'de manavlık yapıyor.

Bu kuralın dışında kalıp diploması tanınanlar da var, ancak bunlar pek fazla değil.

- 1920'de çıkan bir kanuna göre müftüler seçimle işbaşına gelir. Ancak söz konusu kanun hiç bir zaman uygulanmamış. Birkaç yıl önce İskeçe (Komotini) müftüsünün ölümü ile tayinle işbaşına getirilen müftü, göreve getirilişinden 7 ay sonra istifa etmiş. Ardından da halen Komotini müftüsü olan **Meçu Cemali** göreve getirilmiş.

Ancak edindiğimiz bilgilere göre önümüzdeki günlerde Yunan Meclisinde bu konu ile ilgili yeni bir kanun oylamaya sunulacak.

- 1938'de Metaksas döneminde çıkan bir kanuna göre belirli bir süre ülke dışında yaşayan ve Yunan kökenli olmayan kişiler, vatandaşlıktan çıkarılabiliyor. Batı Trakya azınlığının karşılaştığı sorunlardan biri de budur.

- Ayrı bir sorun olarak karşımıza çıkan *vakıflar* konusunda da Yunan Hükümeti yeni bir kanun hazırlıyor. Bugüne kadar

azınlığın istemi, vakıfların bir merkezden yönetilmesi idi. Bu istem hala geçerliliğini koruyor.

- Karşımıza sorun olarak çıkan konulara, traktör ehliyeti, inşaat izinleri, av tüfekleri izni gibi konuları da ekleyebiliriz.

Batı Trakya konusunda bir değerlendirme yapmak gerekirse bir iki noktaya dikkat etmek gerekir.

- Batı Trakya'daki azınlık Türk müdür, müslüman mıdır? Azınlığın tümü Türk olmayabilir. Ancak büyük bir çoğunluğu Türk'tür. Bu yüzden bunu ne saklama-

ya gerek vardır, ne de her iki tarafın şoven kesimlerinin kullanması yararlıdır.

- Batı Trakya azınlığına karşı baskı olarak nitelenen politika özellikle Cunta zamanında yürürlüğe konmuştur. İrili ufaklı baskı politikaları bu dönemden sonra *Noa Dimokratia* ve *PASOK* partileri tarafından uygulanmıştır. O zaman karşımıza bir soru çıkıyor. Azınlık milletvekilleri neden hep bu iki partiden seçiliyor?

- Müftü tayini sorununda konuyu Patriğin seçimi ile kıyaslamak sanırım yanlış olur. Gümül-

cine Müftüsü ile Patriğin konumları değişiktir. Batı Trakya'da müftülerin seçimle değil de tayinle iş başına gelmeleri tabii ki büyük bir ayıptır. Patriğin seçiminde böyle bir şey söz konusu değildir tabii, ancak o da tam anlamıyla seçimle gelmez iş başına. Patriğin ölümünden sonra Mitropolitler Kurulu toplanıp bir aday listesi hazırlar. Bu liste Türkiye'nin İçişleri Bakanlığına gider ve Bakanlık uygun görmediği isimleri listeden çıkarır. (Bugünkü Patriğin seçiminde Bakanlık Kadıköy Mitropoliti'ni listeden çıkarmıştı.) Ardından liste Patrikhaneye gider ve Mitropolitler kurulu toplanıp üç kişilik bir aday listesi saptar. Böylece Mitropolitlerin oyları ile üç adaydan biri Patrik seçilir. Tabi buna benzer bir uygulama Yunan kilisesinde de geçerlidir.

- Kamuoyunu bilgisiz tutmakla Batı Trakya sorunu çözülmez. Bölgedeki müslüman nüfusun 2.4'lük bir doğurganlık göstergesine sahip olması —Hıristiyan nüfusun doğurganlık göstergesi 0.8'dir— belki Yunan tarafını kaygıya düşürmektedir. Bugünkü verilerle Batı Trakya azınlığının ne derecede dostluk zinciri olabileceğini bilmiyoruz. Davos bu işe bir çözüm getirir mi, onu da bilemeyiz ancak ümitsizliğe de kapılmamak gerekir. Batı Trakya Türkleri ve İstanbul Rumları sorunu "müttefiklerimiz" de yardımı ile hükümetlerimizin yarattığı bir sorundur. Dolayısıyla Türk-Yunan Dostluk Dernekleri sağlıklı bir iş yapmak istiyorsa, önemli görevler üstlenmeleri gerekir. Bugünkü şartlar elverir mi bilemiyoruz ama Dostluk Derneklerinin Batı Trakya'da bir şube açmaları çok ilginç olurdu.

Belki bugüne kadar sorunlar B. Trakya'daki müslüman ve hıristiyan nüfus arasında önemli bir gerginlik yaratmamıştır. Ancak emin olun bu iş böyle devam ederse o da olacak.

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΝΟΜΟΣ ΡΟΔΟΠΗΣ
ΔΗΜΟΣ ΚΟΜΟΤΗΝΗΣ
ΓΡΑΦΕΙΟ ΜΗΤΡΟΩΝ - ΣΤΡΑΤΟΛΟΓΙΑΣ

ΑΡΙΘ. ΠΡΩΤ. 2244

Κομοτηνή, 16 Σεπτεμβρίου 1988

ΠΙΣΤΟΠΟΙΗΤΙΚΟ

Ο
ΔΗΜΑΡΧΟΣ ΚΟΜΟΤΗΝΗΣ
ΠΙΣΤΟΠΟΙΕΙ ΟΤΙ:

Επώνυμο: Ιμπραήμ
Κύριο Όνομα: Ελίφ
Πατρώνυμο: Ιμπραήμ
Μητρώνυμο: Σαβριέ
Το Θρήσκευμα: Μουσουλμανικά

Φέρεται γραμμένος εις τα Μητρώα Αρρένων του Δήμου μας με αριθ. 14971/3 και έτος γεννήσεως 1976 (Τίτλος επιμέτρησης ελδομένης έφε)

και ότι είναι αυτός που εικονίζεται στην πιο πάνω φωτογραφία.

Η πιο πάνω γεννήθηκε στην Δοξ. Γεφάρια από Έλληνες γονείς, κατοικεί στην Κομοτηνή και είναι άγαμος.

Το Πιστοποιητικό αυτό εκδίδεται για την έκδοση διαβατηρίου.

Η ΠΡΟΪΣΤΑΜΕΝΗ
ΓΡΑΦΕΙΟΥ ΜΗΤΡΟΩΝ - ΣΤΡΑΤΟΛΟΓΙΑΣ

Ελεούσης Σαργατζίδης

Ελεούσης Σαργατζίδης

ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΣ ΚΑΡΠΑΚΤΗΣ

Komotini Belediyesi tarafından Elif İbrahim'e verilen belge: "Soyadı: İbrahim, Adı: Elif, Baba adı: İbrahim, Ana adı: Sabriye, Dini: Müslüman. Belediyemizin kayıtlarında 14971/3 no ve doğum yılı 1976 olarak kayıtlıdır. Resimde eşkale bulunan kişi F. Almanya'da Yunanlı anne babanın çocuğu olarak doğmuş olup, Komotini'de yaşamaktadır."

Sabriye mi Yunanlı, İbrahim mi?

YENİ TOPLUM

SOSYAL DEMOKRAT

■ Aylık Siyasi Kültürel Dergi ■

Bu sayıda: "İSMAİL CEM, ERTUĞRUL GÜNAY, ASAF SAVAŞ AKAT, ŞAHİN ALPAY, KOREL GÖYMEN, ERCAN KARAKAŞ, MURAT KARAYALÇIN, YETKİN ARÖZ, NECMİ BAYSAL" **Sosyal Demokrat Partilerde "Örgütlenme"** sorununu incelediler.

NEBİL İLSEVEN: "**INF Antlaşmasından Sonra NATO İttifakı ve Türkiye**"

ŞAHİN ALPAY'ın derlemesiyle
"**Sosyalizmin, Özgürlük ve Eşitlik İdealleri Ancak Demokrasiyle Gerçekleşir**"

YUNUS M. GÜZTOKLUSU:

"**Afganistan: Tanklarla Dönen Sosyalizm**"

MELİH ÜNEL: "**İspanya Sosyalist İşçi Partisi Kurultayı**"

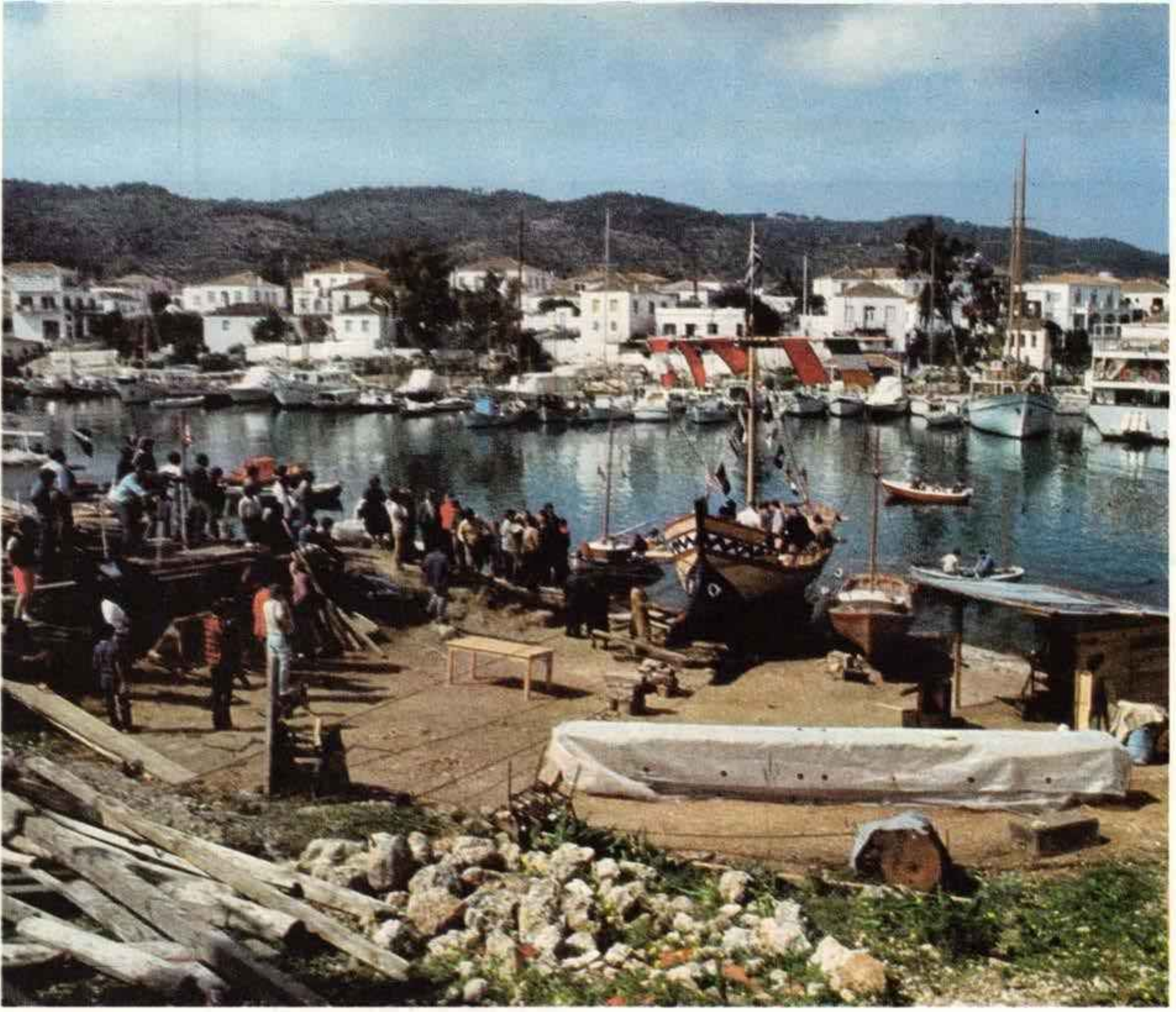
AYDIN KÖYMEN: "**Basın Sendikalar ve Demokrasi**"

Kültür: **İstanbul Sinema Günleri**

2. SAYISI ÇIKTI...

YAZIŞMA ADRESİ: **Sosyal Demokrat**
Meşrutiyet Caddesi 143 Kat: 2
Tepebaşı-İSTANBUL
Tel.: 143 69 28

Davos'un ilk meyvası: Turizm

Davos ortamının ilk meyva vereceği kesimlerden birinin turizm olması bekleniyor. Turizm, Türkiye'nin ümit bağladığı, Yunanistan'ın ekonomisini dayandırdığı sektörlerin başında geliyor. Bizim yıllar yılı patlamasını beklediğimiz, ama özellikle son yıllarda somut ataklar yaptığımız turizm sektörü, Yunanistan'da bir sürü temel sorununu çözmüş gibi. Hele bizim gözümüzle, yıllar yılı yerleşmiş kanaatlerimizle Yunan turizmi pek de kolay erişemeyeceğimiz düzeylerde gözüküyor.

Oysa gerçek, kabataslak edinilen izlenimlerden biraz daha farklı.

Yunanlı turizmcilerin de bizim hiç yabancı olmamız or-

tak bir derdi var: Bürokrasi... Yatla gelen turist kullanacağı telsizden, turizm acentasının alacağı binnek aracına kadar karışan bürokrasi...

Bürokrasiye, şimdiye kadar her iki tarafça uygulanan ve birbirlerinin bindikleri dalı kesmeye yönelik anlamsız sorunlar çıkaran katı politikalar da eklenince, sektörün her iki ülke için yaratabileceği olanaklar gerekenin altında değerlendirilmiş oluyor.

GÖKKUŞAĞI, Davos sonrası ortamında Yunan turizminin bulunduğu noktayı, sorunlarını ve TÜRSAB'ın davetlisi olarak Türkiye'ye gelmeye hazırlanan Yunanlı turizmcilerin bize bakışlarını araştırdı.

Subatın 16'sında bir basın toplantısında gazetecilere Yunan Turizmi hakkında bilgi veren Ulusal Ekonomi Bakanlığı'nın Turizm İşleri ile sorumlu müsteşarı **Nikos Skulas**, kendisine Türkiye ile işbirliği konusunda yöneltilen bir soruya şu cevabı veriyordu: "Türkiye ile turizm konusunda Davos'dan esinleniyoruz. İki ülke tarafından kurulacak komitelerin tesbit edeceği süreci bekliyoruz."

Davos'dan esinleniyorlar ama, Yunanlı yetkililer somut bir şey söylemekten de kaçınıyorlar.

Davos'un, ilk meyvelerini turizm ve genelde ekonomik alanda

vereceği kuşkusuz. Ancak yetkililerin bu çekimser tavrının bir nedeni olmalı. Davos zirvesinden sonra Yunanistan'da yetkilisinden kamuoyuna kadar dillerini yutmuşçasına sorulardan kaçınmanın altında, Yunan dış politikasının 180 derecelik Davos dönüşünün pek o kadar geniş katılımı alınmış bir karara dayanmadığı gerçeği bulunuyor. Bırakın turizm müsteşarını, Yunan Dışişleri bile daha yeni yeni ne olup bittiğini kavramaya başladı.

Ham meyva

Türkiye ile ilişkilerin yumuşaması her iki tarafta da işbirliğinden yana olan kesimlerin ümitlerini artırıyor.

Bu, Türkiye'de olduğu gibi Yunanistan'da da böyle.

Somut çıkarlar temelinde gelişecek dostluğun ayaklarını basabileceği en sağlam alanlardan biri de kuşkusuz turizm.

Ancak, Davos'un ilk ürününün, başka bir deyişle en kolay meyvasının elde edilebileceği bu alanda çalışan turizmcilerde bile sanki olayın biraz daha ısınmasını bekleyen bir hava hakim gibi gözüküyor. Hatta bir kısmı, doğrudan Türkiye hakkında görüş açıklamaktan da kaçınıyorlar.

Açıkcısı meyva henüz ham...

Olgunlaşması için çabaları biraz daha yoğunlaştırmak gerekiyor. Bu amaçla, önümüzdeki aylar içinde Yunanlı turizmcilerin TÜRİSAB'ın davetlisi olarak Türkiye'ye gerçekleştirecekleri ziyaret büyük önem taşıyor.

Bu ziyaret öncesinde Yunan turizmini, dinamizmi ve sorunları ile birlikte tanımakta yarar var.

Büyük sektör

AET tarafından yapılan bir araştırmaya göre Avrupalı turistlerin yüzde 36'sı tatillerini Yunanistan'da geçirmeyi tercih ediyorlar. Yunanistan bu yıl, 2 milyon 120 bini İngiltere'den, 1 milyon

130 bini F. Almanya'dan ve yarım milyona yakını İtalya'dan olmak üzere 7 milyonun üzerinde Avrupalı turisti ağırlamaya hazırlanıyor. Beklentilere göre, bu yıl dünyanın dört bir tarafından gelenlerle birlikte 8 milyon 610 bin turist komşu ülkeyi ziyaret edecek.

Hesaplara göre Yunanistan'a gelen turistler kişi başına ortalama 290 doların üzerinde harcama yapıyorlar. Toplam turizm geliri de 2 milyar 200 milyon doların üzerinde.

Resmi veriler turizm sektöründe 210 bin kişinin çalıştığını gösteriyor. Dolaylı şekilde turizmle uğraşanlar da katıldığında bu sayı 310 bine ulaşıyor. Bu çapta bir iş alanı toplam çalışanların yüzde 8'ini oluşturuyor.

Yunanistan yatak sorununu çoktan çözmüş durumda. 1987 haziranında ülkedeki toplam yatak sayısı 375 bine ulaşmış durumda. Bu rakam, planlananlar dahil, Türkiye'dekinin iki katı...

Son durum

Yunan turizminin genel durumu konusunda Yunanistan Turizm Kurumu (EOT) Genel Sekreteri K. Skuras'tan bilgi aldık.

—1987 turizm sezonundan çıkardığınız sonuçlar ve 1988'de beklentileriniz nelerdir?

1987 Yunan turizmi için iyi bir yıldı. Ülkemizi 8 milyon turist ziyaret ederek toplam 2.2 milyar dolar döviz bıraktı. Buna, kruvazyerlerin, kredi kartı kullanan turistlerin ve Olympic Hava Yollarının getirdiği geliri de katarsak turizmden elde ettiğimiz döviz 3.2 milyar doları bulur. Bu miktar beyan edilmemiş gelirlerin yüzde 52'si ve ihracat değerinin yüzde 77'sini bulur. 1988 için turizmimizin daha da gelişeceğini söyleyebilirim. Uğraşlarımız sonucu, ABD ile turizmde işbirliğimizi geliştirip, yüksek gelir getiren turist ülkeleri ile ilişkilerimizi geliştirdik. Buna paralel olarak tabi Avrupa pazarı da var.

—Yunanistan'da turizm sektörü Yunan halkının yaşama düzeyinin yükselmesi yönünde olumlu sonuçlar veriyor mu?

Turizm sektörünün ülkemizde yüksek düzeyde olduğunu söyleyebilirim. Ancak bu bütün sorunları çözdüğümüz anlamına gelmez. Bütün çabalarımız turizm hizmetinin sürekli daha yüksek düzeylere ulaşması yönündedir. Yunan turizminin yeni yönetiminin amacı da budur. Seyahat acentelerinin çalışma şartlarının düzelmesi, kaçak otelcilikle mücadele için bir dizi önlem almaktayız. Sonuç olarak, hiç çekinmeden turizmimizin hükümetimizin izlediği ekonomik ve toplumsal siyasetin diğer kesimleri gibi Yunan halkının yaşam düzeyinin yükselmesi yönünde çalıştığını söyleyebilirim.

Skuras, Türkiye ve Türk turizmi ile ilişkiler konusundaki sorularımızı yanıtlamaktan özellikle kaçındı. Doğrusunu söylemek gerekirse bu tutumunda diğer turizmcilerin çoğunluğundan fazla farklı bir eğilim gösterdi denemez.

Hava hakimiyeti

Skuras'ın altını çizerek vurguladığı konulardan biri Yunan Hava Yolları Olympic'in gelirleri.

Sivil Havacılık Kurumu kayıtlarına göre, Yunanistan'a her yıl hava yoluyla 3.5 milyon turist geliyor. Yaklaşık yarım milyon turist de transit geçiş yapıyor. Bunun önemli bir kısmı Olympic ile seyahat ediyor. Olympic'in Türkiye seferleri ile gidip gelenlerin yıllık sayısı da 62 bin dolayında.

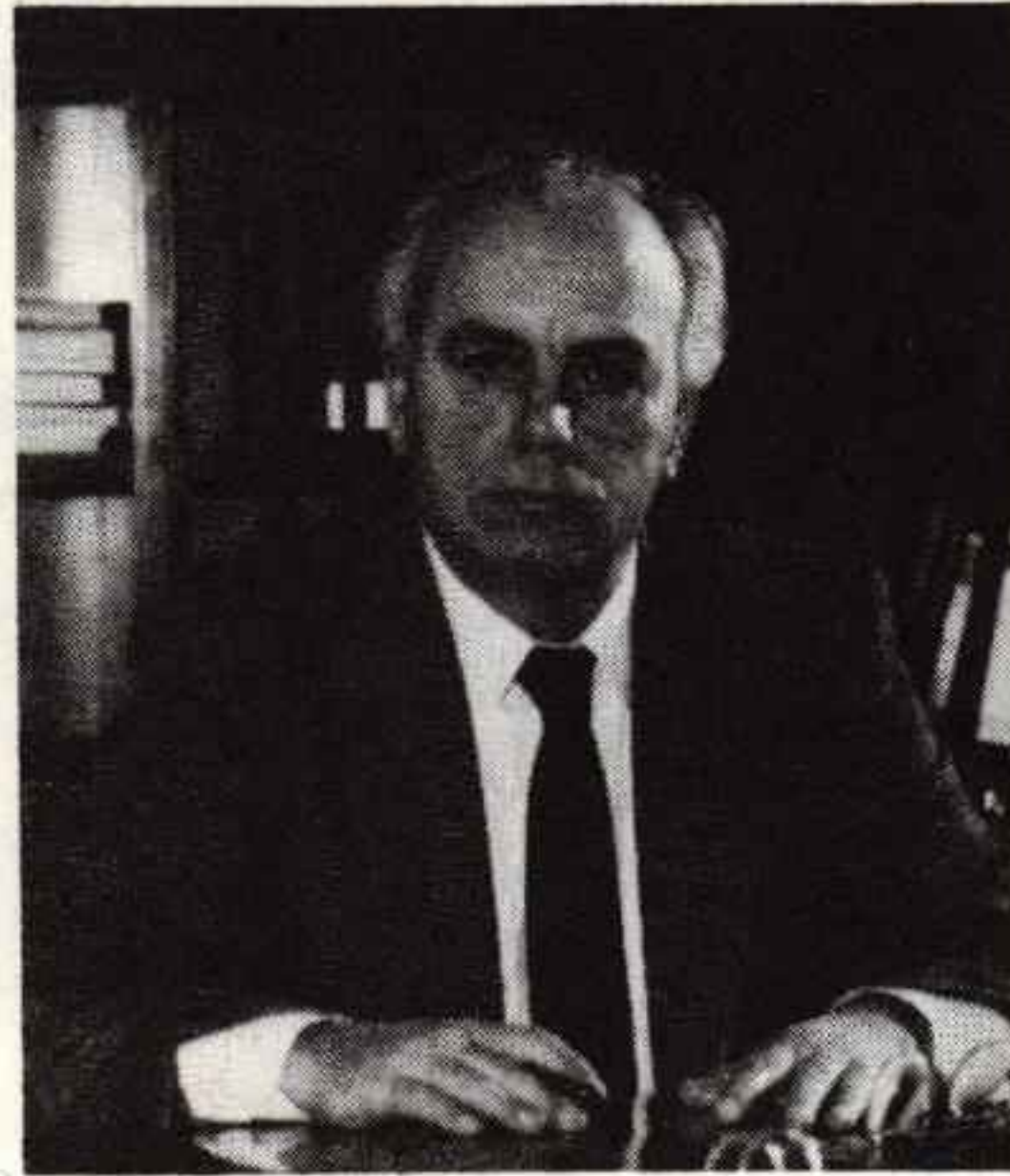
Yunan Hava Yolları 1987 yılında açığını yüzde 71 oranında düşürüp 19.8 milyar drahmiden (yaklaşık 147 milyon dolar) 5.8 milyar drahmiye (yaklaşık 43 milyon dolar) indirmiş. Yine 1987'de -1986'ya göre- dış hatlarda yüzde 19'luk yolcu artışı, iç hatlarda da yüzde 5'lik bir düşüş kaydedilmiş.

Olympic Hava Yollarının şu andaki kredi borcu yaklaşık 60

milyar drahmi (445 milyon dolar) 1987 içinde toplam 34.25 milyar drahmi (253 milyon dolar) gelir elde eden Olympic, 1988 için 4 milyar drahmilik kazanç bekliyor. (Bu kazanç 18.5 milyar drahmilik borç faizlerinin ödenmesinden sonra elde edilecek).

Anlamsız komedi

Turizm alanında iki tarafı en çok ilgilendiren konulardan biri de yatçılık. Karşılıklı olarak uygulanan anlamsız önlemler tekneleri ile

Skuras işbirliğinden umutlu.

seyahat eden turistleri bezdirecek biçimlere varmış durumda.

Yunanistan Yat Bilirkişisi ve Komisyoncuları Birliği başkanı **Ghiolman**, aynı zamanda Yunanistan Seyahat Acentaları Birliği ikinci başkanı.

Ghiolman, ile yaptığımız söyleşide, hem Yunanistan'da bürokrasinin sektör üzerindeki etkilerini dinleyerek bize benzer taraflarını keşfetmenin tadına vardık, hem de Türk şirketlerinin ünlü Yunan turizmini biraz zorlamaya başladığı konusunda bazı ipuçları edindik.

Açık sözlü **Ghiolman**, iki tarafın birbirine karşı uyguladığı politikanın anlamsızlığını veren komik örnekler de sıraladı:

—Yunan turizminin belli başlı sorunları nelerdir?

—Turizmimizin yüksek düzeylerde seyrettiğini söylüyoruz ama karşılaştığımız sorunlar o kadar çok ki... Örneğin Yunanistan'

da teknesi ile bir marinaya giren bir yabancı hizmet talep etmek için VHF kullanamaz. Çünkü ülkemizde yasaktır. Diyelim ki transfer edeceğim bir müşterim var. Teknenin geç gelmesi durumunda, bana haber veremediği için, saatlerce beklemek zorunda kalıyorum. Tekne kiralayan acentelerin bir diğer eksikliği de ufak otobüs, minibüs almaya hakkımız olmasındır.

Reklam kampanyası konusunda da önemli sorunlarımız var. Diyelim ki bir Yunan şirketi bir dergiye reklam vermek istiyor. Bu nu yapmak için önce doları bankadan alış fiyatına satın almak zorundadır. Buna ek olarak dışarıya transfer edeceği para miktarına bir de yüzde 18'lik KDV eklenir. Sonuç olarak reklam kendisine yüzde 25 daha pahalıya mal olur. Düşünün bir kere, diğer ülkeler yüzde 20'den yüzde 50'lere varan devlet yardımı vardır.

Bütün bu sorunlar 1992'den sonra daha da artacaktır. Zaten 1 Ocaktan itibaren yabancı şirketler gelip büro açabiliyorlar. Şu ana kadar büyük bir akım söz konusu değil. Çünkü yabancı personel pahalıya mal oluyor. Ancak gümrük vergileri ortadan kalktığında durum tamamiyle değişecek. Size bir örnek vereyim. Şu anda otobüs alabilmek için önce izin almamız gerekiyor. Bu, Yunanistan'a gelip çalışan yabancı bir şirket için geçerli değil.

—Peki yabancı şirketler geldiğinde onlarla birlikte sizin de şu anki istemleriniz de karşılanmayacak mı?

—Şu anda büyük Yunan şirketlerinden çoğu yabancı sermaye tarafından satın alınmış durumdadır. Son olarak en büyük yat şirketlerimizden biri yabancılar tarafından alınmıştır. Yunanistan'a turist getirmek için dış ülkelerde alt yapı kurmak gerekir.

—Yunanistan'daki marinaların sayısı nedir?

—Toplam 12 marinamız var.

Toplam yat sayısı ise 12,000'dir. Ancak çoğu mandra ve garajlarda bulunuyor.

—Bu yatlardan kaç profesyonel hizmet vermektedir?

—Profesyonel hizmet veren teknelerin sayısı 1,900'dür. Ancak burda belirtmek isterim. Cruiser denen hız teknelerinin ülkemizde kiralınması yasaktır.

—Son olarak Türkiye ile işbirliği ve rekabet konularına değinelim isterseniz?

—Biz 700 tekneye sahipken Türklerin elindeki teknelerin sayısı ancak 10'u buluyordu. Bugün ise Yunanistan'daki profesyonel tekneler 1,900. Türkiye'dekiler ise 1,800'dür. 1986'da Yunanistan yabancı teknelerin kiralınmasını yasakladığında 500-600 teknelik bir grup olduğu gibi Türkiye'ye gitmişti. Türkler bu konuda akıllı davrandılar. Böylece Türkiye Yunan yatı satmaya başladı. Türkiye'de bugün yatçılık Türk yatçılığı değildir. İngilizdir, Hollandalıdır, Fransızdır... Yunanistan'ın hemen hemen bütün adalarında denizaltı balıkçılığı yasaktır. Türkiye'de aynı şey geçerli değildir tabi. Bunun gibi daha çok örnek var.

Sizce iki ülke arasında nasıl bir işbirliği kurulabilir?

Son yıllarda dış ülkelere Yunanistan ve Türkiye'yi birlikte içeren tur istemleri alıyoruz. Sanırım işbirliği durumunda, elde edilecek sonuçlar, birbirimize ekonomik savaş açmaktan çok daha olumlu sonuçlar getirecektir. Örneğin Ege'de iki ülke tarafından da yatlar için karşı önlem alınması kadar mantıksız bir şey yoktur. Biri, teknenin ikinci bir Yunan adasını ziyaret etmesini engeller. Öbürü teknedeki Türkiye'ye gitmesi durumunda 100 dolar vergi alır. Tabi sonuç olarak da tekneler zikzak çizerek, bir Türk sahili, bir Yunan sahiline uğrayarak bunu geçiştirmeye çalışıyorlar. Birbirimizle alay ediyoruz yani. Ben çok eskiden Türkiye'ye vizenin kaldırılmasını önermiştim. ■

Internationale Tourismus-Börse 5.-1

Almanya'da flaş ülke

Türkiye

Türkiye'ye bu yıl gelecek turist sayısında beşte bir oranında artış bekleniyor.

CEMAL DEMİRER

Turizm sektöründe dünyanın en büyük fuarı olan Berlin Uluslararası Turizm Borsası (ITB) bu yıl 5 Mart ile 10 Mart tarihleri arasında düzenlendi. Fuardan sonra açıklanan sayılara göre bu yıl da yeni dünya rekorları kırıldı. 72 bin metrekarelik bir alana kurulan ITB'ye bu yıl tüm dünyadan 146 (1987; 140) ülke ve 2724 (1987; 2419) firma katıldı. Altı gün süren fuar boyunca 27 bin (1987; 23 bin) turizm uzmanı 300 kadar seminerde bir araya gelerek turizm konusunda görüş alışverişi yaptılar.

150 milyar dolarlık pasta

Turizm uzmanları aralarında tartışırken turizm hizmetlerine "mal", "ürün" ya da "üretim" gibi sözcükleri, turistlerden söz ederlerken de "tüketici" sözcüğü-

nü yakıştırıyorlar, turizmden elde edilen gelire bakılınca uzmanların niye bu sözcükleri seçtikleri çok kolay anlaşılıyor. Dünya turizm örgütü World Tourism Organization (WTO) ile ekonomik işbirliği ve kalkınma örgütü OECD'nin açıkladığı sayılara göre geçtiğimiz 1987 yılında tüm dünyada 355 milyon "tüketici", yani turist, "mal" için, yani turistik seyahat ve hizmetler için toplam 150 milyar Amerikan doları döviz bırakıyorlardı gittikleri ülkelerde.

Almanlar birinci

Federal Almanya vatandaşları bu konuda dünya birinciliğini geçen yılda hiç kimseye kaptırmıyorlardı, istatistiklere göre Federal Alman turistler 1987 yılında toplam 23.5 milyar Amerikan dolarıyla başta gelirlerken onları 21.3 milyar dolarla Amerikalı turistler izlemekteler. Alman ve Amerikan turistler turizmden elde edilen geli-

rin neredeyse üçte birini harcıyorlar, onları 11.4 milyar dolarla İngilizler, 10.7 milyar dolarla İtalyanlar, 8.1 milyar dolarla Fransızlar ve 8.0 milyar dolarla Hollandalı turistler izliyorlardı. Bu sayıların 1988 yılında daha da artması bekleniyor!

Pastadaki payımız

Federal Almanya'da enflasyonun hemen hemen yok denilecek kadar az olması, Amerikan dolarının Mark karşısında sürekli değer yitirmesi ve turizm firmaları arasındaki amansız rekabet sonucu bu yıl dış ülkelere turistik seyahat yapacak Federal Alman sayısında artışın süreceği ve yeni bir rekor kırılacağı tahmin ediliyor.

Son iki yıldır Berlin Uluslararası Turizm Fuarı ITB'de "flaş" ülke olan Türkiye'ye gelen turist sayısında bu yıl yüzde 19'luk bir artış bekleniyor, OECD'nin açıkladığı sayılara göre. 7 bin kilometrelik sahilleri, binlerce yıllık tarihsel ve kültürel mirası, elverişli iklimi, mark ve dolar karşısındaki ucuzluğuyla Avrupalı turistler için biçilmiş kaftan olan Türkiye bu dev turizm pastasından payına düşeni alıyor mu gerçekten?

Altyapı yatırımları

Bu yılki ITB'de Türkiye 30'un üstünde irili ufaklı firma ile temsil ediliyordu. Kültür ve Turizm Bakanı Mustafa Tınaz Titiz, 7

Mart Pazartesi akşamı Berlin'e geliyor, 8 Mart Salı günü de Türk pavyonunu gezerek bilgi alıyor, daha sonra kendisi gazetecilere bilgi veriyordu. İşte Tınaz Titiz'e sorulan sorular ve verdiği yanıtlardan birkaç örnek:

"Sayın Tınaz Titiz, sizin başkanlığınız için hem en kolay hem de en zor bakanlık deniliyor. Türkiye son 2-3 yılda başta Federal Almanya olmak üzere tüm Avrupa'da o denli moda oldu ki, turistlere gelmeyin deseniz bile gelecekler neredeyse. Bu bakımdan işiniz kolay. Ancak, 'Türkiye kitlesel turizme hazırlıklı değil, bu işin üstesinden gelemeyiz' diyenler de az değil. Siz ne diyorsunuz?"

"Hemen her yerde söylediğim bir söz var, onu burada da tekrarlayayım: Kolaylığı, zorluğu bu işi ne kadar yaptığınıza bağlı. Çağlayan ne kadar büyük olursa olsun, insan kabı kadar su içermiş o işten. Ama inanıyorum ki, Türkiye'nin büyük turistik potansiyeline layık olacak biçimde biz de bu işin servis ve alt yapısını temin etmek için olağanüstü bir gayret sarf ediyoruz. Son yıllarda turizmde meydana gelen büyük değişikliklere paralel olarak biz de gerek servis kolaylıkları, gerek yatırım ve yetiştirilmiş insan gücü açısından olağanüstü bir çaba içindeyiz. Zannediyorum ki Türkiye'ye gelen turist sayısı arttıkça ona paralel olarak onlara verebildiğimiz servisi de artırabiliyoruz, o açıdan benim şu anda herhangi bir endişem yoktur."

"Siz kendiniz söylüyorsunuz en önemli üç noktanın personel, altyapı ve servis olduğunu. Bu konuda son çalışmalar hakkında bilgi verir misiniz?"

"Özellikle altyapı konusuna birşey söylemek istemiyorum, onu rakamlar zaten söylüyorlar. 120 bin yatağımız var, bu sayıyı 1988 sonuna dek yüzde 30 artıracığımızı tahmin ediyorum. Buna paralel olarak hem benim bakanlığım

hem diğer bakanlıklar büyük yatırımlar yapıyorlar, Türkiye'de enflasyon kontrolü ve diğer amaçlarla yatırımları bir miktar yavaşlatmak söz konusu ise de bunun geçerli olmadığı tek alan turizmdir, yatırımlar konusu böyle.

Eğitilmiş personel konusunda haber niteliği taşıyan yenilik şu: Bugüne dek devlet tarafından yapılan yatırımların bundan böyle özel sektöre de açılması meselesidir. Bundan böyle turizmde ihtiyacımız olan becerili insan gücünü devletin yanı sıra ve hatta daha ağırlıklı olarak özel sektör yetiştirecektir. Turizm yatırımı konusunda getirdiğimiz teşvikleri, aynen eğitim alanına da getiriyoruz."

Çevre kirliliği ve Dalyan

"Biliyorsunuz kitle turizmine açılan ülkeler büyük bir sorunla karşılaşılıyorlar. Bu da doğanın kirlenmesi ve bozulması. Dalyan örneğini ele alırsak orada şimdiye dek eldeğmemiş yerlere büyük tesisler yapılacak. Bunun çevreye etkisi ne olacak?"

"Bu sorunuza iki etapta cevap vermek istiyorum. Bizden önce kitle turizmi girmiş olan ülkelere bizim geri kalmamız tabii ki mümkün olan bir geliri daha geç elde etmek gibi bir dezavantaj yarattı. Ama bunun yarattığı bir avantaj da onların günah ve sevapları bize ne yapmamız ve ne yapmamamız konusunda ışık tuttu. Zannediyorum ki bütün mesele bu; doğayı ve kültürel kalıntıları bozmaksızın insanların ihtiyaç duydukları asgari konforu bu çevre içinde onlara verebilmek. Turizm mimarisi denilen de bu birbiriyle çelişik gibi görünen iki şeyi birleştirebilmektir. Bu konuda İtalya, İspanya gibi ülkelere çok şeyler öğrendik.

Bundan böyle turizmin master planları yapılırken doğal çevremizi ve kültürel zenginliklerimizi olduğu gibi muhafazaya çalışıyoruz.

Dalyan'ı örnek verdiniz. Zannediyorum ki bu konuda da dünyaya örnek olacak birşey yaptık. Orada baştan 6 bin kişilik olan ve gerçekten de dev sayılabilecek tesisleri sırf o çevrenin doğal potansiyelini koruyabilmek için bir kararname ile altıyüz yataklı bir yere indirebildik, oranın milli park olduğunu da bakanlar kurulu kararıyla bütün dünyaya ilan ettik."

Kaplumbağaların zaferi

Bakan Tınaz Titiz'in bu durumu Berlin'de de ilan etmesinden yirmidört saat kadar sonra Alman haber ajansı DPA 9 Mart günü saat 15.21'de 230 numaralı şu teleks haberini geçiyordu abonelerine:

Almanlara göre, Türkiye ucuz değil

"Federal parlamento ekonomik işbirliği komisyonu federal hükümete başvurarak Türkiye'deki Dalyan koyunda yapılması istenen otelle ilgili olarak Türk hükümetine verilmesi düşünülen 10.7 milyon marklık yardımın derhal durdurulmasını önerdi. Komisyon Türkiye'ye yardımın ancak çevre sağlığıyla ilgili önlemler yerine getirildiği takdirde onaylanmasını istedi. Türkiye'ye yönelik istemlerin başında otelin en fazla 620 yataklı bir otel olması, bölgenin milli park ilan edilmesi ve bölgedeki deniz kaplumbağalarının korunması geliyor."

DPA'nın haberi böyle sürüp gidiyordu. Demek ki bakanlar kurulunun tüm dünyaya ilan edilen

kararı Bonn'daki ekonomik işbirliği komisyonuna henüz ulaşmamıştı.

Ucuzluk bunun neresinde?

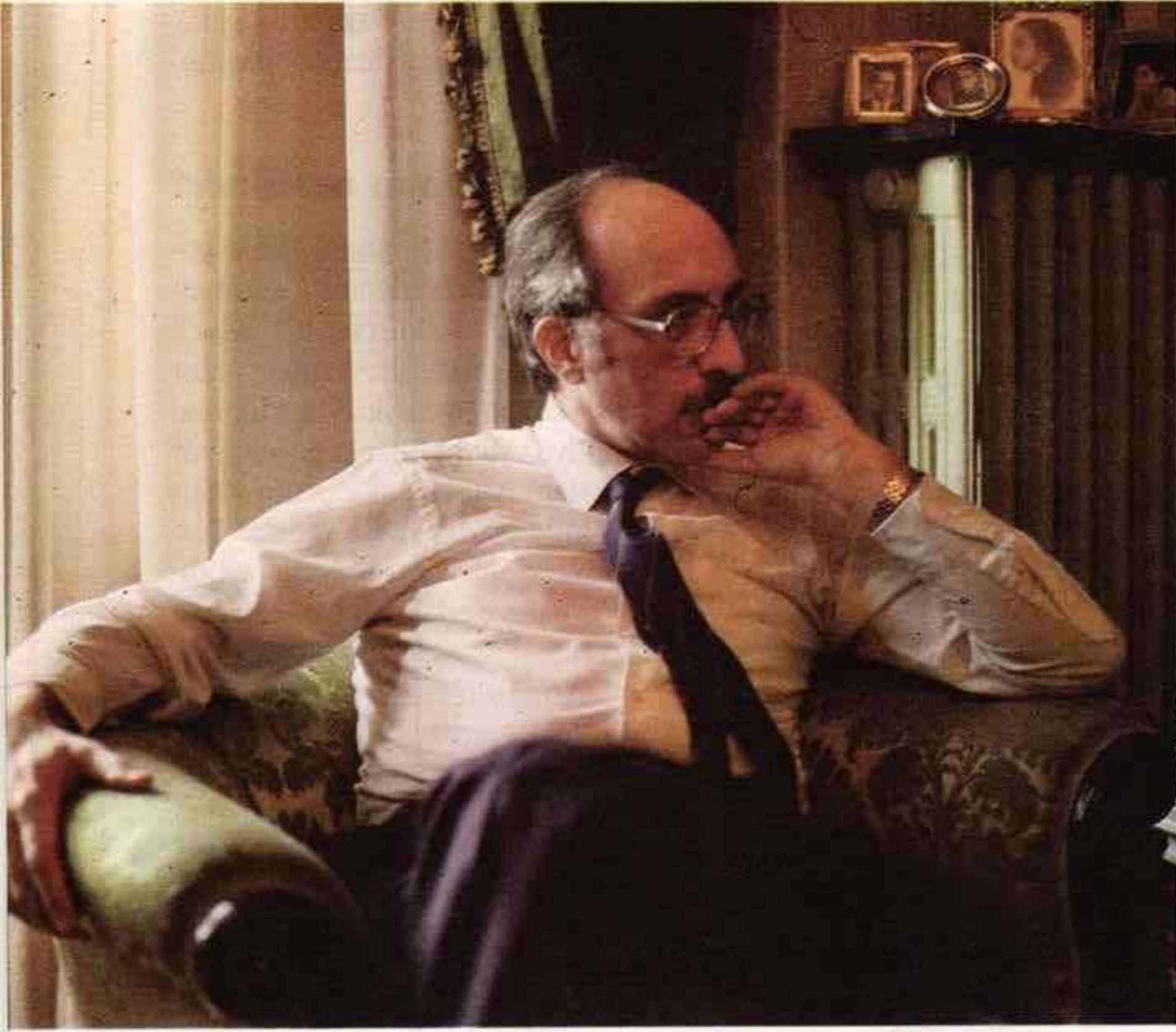
Türkiye, Alman markına göre en ucuz ülkelerden biri, satın alma gücüne bakılırsa bir Mark Türkiye'de yüzde yüz artıyor ve bir Mark karşılığında iki Marklık mal alabiliyor ya da hizmet görebiliyor turistler. Ancak bu durum kağıt üzerinde böyle, ya da sadece Türkiye'yi iyi bilen ve izinlerini kendileri organize edebilen turistler için geçerli.

Alman turistlerin önemli bir bölümü ise uçak, transfer ve gecelemeyle birlikte rezervasyon yaptırarak tek bir fiyat ödüyorlar. Federal Almanya'daki birçok tüketici kuruluşu bu durumda Türkiye'nin diğer ülkelere kıyasla hiç te ucuz olmadığını ileri sürüyor ve Türk turizmcilerinin aşırı talep karşısında fırsatçılık yaptıklarını belirtiyor. Fiyatlarla servis ve altyapı hizmetleri arasında dengesizlik belirgin bir biçimde ortaya çıkarsa son 2-3 yıldır açılmaya başlayan bir döviz kapısının yeniden yüzümüze kapanması da olası tabii.

İşte ITB sırasında gazete sütunlarını dolduran ilanlardan birkaç örnek: Almeria/Güney İspanya, 21 gün yarım pansiyon 1305 DM, Alanya/Türkiye, 14 gün yarım pansiyon 1400 DM (*her iki fiyat ta Nisan ve Mayıs ayları için geçerli ön sezon fiyatları*)... Yugoslavya Hvar adası 21 gün yarım pansiyon 950 DM (*ön sezon*), Fethiye 2 hafta yarım pansiyon 1080 DM (*ön sezon*), Kanarya adaları 2 hafta 1890 DM, Marmaris 2 hafta 1700 DM... Bu örnekleri çoğaltmak mümkün elbette.

Turizm ve Kültür bakanı Tınaz Titiz çağlayan ne kadar büyük olursa olsun elimizdeki kapı kadar su içeriz diyor, çağlayanın büyüklüğü ortada, mesele eldeki kabı iyi kullanmaya kalıyor herhalde. ■

Selçuk Erez

“Yaşamak için nasıl vitamine ihtiyacım varsa, bunu anlıyorsam, demokrasi ihtiyacımı da fark ediyorum.”

“**1** 960 ihtilalinden sonraydı. Babam... Babam ikinci kadın doğum kürsüsünü kurmuş. Öğretim üyesi...”

Günün birinde aniden haber geldi: 147 öğretim üyesi... Kimi komünistmiş, kimi homoseksüelmiş, kimi bilmemne... 147 öğretim üyesi üniversiteden atılmış. Biri de babam...

Babam her sabah altıda uya-

nır, traş olur, gömleğini giyer, hastaneye giderdi.

Ben babamın her sabah saat altıda uyandığını, kravatını taktığını, ceketini giydiğini, traş olduğunu, fakat saat yedide gidecek bir yeri olmadığını idrak edip çöktüğünü gördüm.”

Sokağa bakan pencerelerin bir kısmı pembeye uçan boz perdelerle örtülü. Yahut perdeler sadece boz da, günışığının sıcaklığı bal

tadında süzülüyor içeri. Işık, kütüphanenin cevzinde hareleniyor.

Kütüphane yerden tavana. Köşede ceviz masa: Yazıhanesi. Üstünde abajur. Yanıyor.

“Kütüphanemi bir arkadaşla tasnif ettirdim. Çok aktif olarak kullanıyorum onu,” diyecek bir ara.

‘Kullanmak’... Önce yadırgıyor insan bu deyişimi. Ama Selçuk Erez’i biraz tanıyınca anlıyor: Raf-lardaki kitaplar onun bir uzantısı, bir parçası. Ellerinden söz eder gibi söz ediyor kitaplarından. Ameliyat masasında ellerine nasıl hakimse kitaplarına da öyle hakim olmak istiyor.

Selçuk Erez. Doktor.

‘Doktor’ Latince **docere** kökünden türemiş, ‘öğretmek’ anlamına. ‘Öğreten’ demek. Bunun Yunanca kökü **dokein** ile Sanskritçe kökü **dasasyati** uygun, saygın, tekin, kutlu kavramlarını ifade ediyorlar. ‘Hekim’in de benzer manaları var. ‘Hikmet’ten geliyor.

‘Doktor’, yani. Sadece tabip değil Prof. Selçuk Erez.

“Nasıl bana kimse, ‘bu kadar kıymetli ve sıkışık zamanında niçin salata yiyorsun?’ sorusunu sormazsa; sormaması lazımsa; çünkü yaşamak için vitamine ihtiyacım varsa; bunu anlıyorsam; demokrasi ihtiyacımı da fark ediyorum. Bu öyle hafie alınacak bir ihtiyaç değil.

Bir yerde senin canını yakan demokrasi, hiç kaçınılmaz, yarın benim de canımı yakacaktır. Ben ondan rahatsız oluyorum. Çok bencil bir nedenle. Vitamine olan ihtiyacım kadar; hatta daha müb-rem bir ihtiyacım olduğunu algıladığımdan, demokrasi benim derdim oluyor.

Radyasyon gibi bir şey: ‘Ne olacak canım, görmüyoruz. Nere-mizi yakıyor?’ diyemeyiz. Radyasyon fazlalığı ile mücadele etmek soyut bir şey gibi gelebilir insana. Ama değil.

Benim besin bulabilmem için

çevre kirliliğiyle mücadele etmem; benim yarın çocuğumun evine tekmeyle girilip de, alıp götürülüp de, canına okunmaması için demokrasi konusunda düşünmem, demokrasi konusunda davranmam, demokrasi konusunda çalışmam lazım.

Bu bir hobi; golf merakı gibi, balık tutma merakı gibi bir tutku değil. Bu hepimizin derdi esasında. Bunu algılamak lazım, bu konuda eylemde bulunmak lazım.”

Bir deymi var Amerikalıların, “rahatına bak!” anlamına: “Kendini evinde hisset!” derler. İşte Doktor Erez’in odasındaki geniş koltuklara kurulunca tam anlamına ‘evimizde hissediyoruz’ kendimizi. O doğrudan söze giriyor: Türkiye’nin geleceğinden, demokrasiden...

“Kuşkusuz bugünden daha iyi bir Türkiye görüyorum. Görmek istiyorum.

Bir kere demokrasiyi algılamış, içine sindirmiş; sadece muhalefet partisi lideri, yahut gazete başyazarı açısından değil, okumuşu-okumamış, yazmış-yazmamışının demokrasiyi içine sindirdiği, bunun önemli bir faktör olduğunu anladığı bir Türkiye düşünüyorum. İktidarının demokrasiye saygı duyma dürtüsünü ve zorunluluğunu hissettiği bir Türkiye görmek istiyorum.”

“Demokrasi var. Seçim yapıyor, çoğunluğu alan iktidara geliyor”, diyorlar.

“Ne münasebet. Demokrasi her düşünceye saygı, her düşüncenin ifadesine olanak sağlamak, farklı düşünceler yüzünden birbirinizi ezmek, oturup dinlemek demek.

Oylama, belli bir düşünceyi vurgulamak için zaman zaman kullandığımız bir şey. Milletvekili seçmek için, şunu bunu... Ama bunun haricinde düşünce suçu diye bir şey yoktur. İnsan haklarına, insanın her türlü hukukuna karşı

saygı vardır. demokrasi denince ben bunu anlıyorum. Yoksa yüzde 90’mış, yüzde 10’muş...”

“Acaba biraz gebe miyim?” diye bir soruya cevap veriyor sanki!

“Yüzde 1 dahi olsanız. Yani, Budist olsanız, homoseksüel olsanız, çıplak dolaşsanız dahi insanlar size bakacak, ‘bu da bir tarz... garip, benim tarzıma uymuyor, ama saygıyla karşılarım, ada-

mı rahatsız etmeyeyim,’ diye düşünecekler. Demokratik ortam böyle bir ortamdır.

“Bu gerçekleşebilir mi?..”

“Klasığın dışında bir örnek verelim:

1940’larda varlık vergisi ödemeyenler Aşkale’ye sürülmüştü. Harbin sonunda demokrasi taraftarı ülkelerin ağır basması ile bir iki günde salıverildiler.

Türkiye demokrasiye, insan

haklarına, hukuka inandığı için salıvermedi bu insanları. Dünyada esen rüzgarlar o istikamette olduğu için; yarı inanarak, yarı inamayarak salıverdi. Aynı hadisenin tekerrürünü bekliyorum. Geniş çapta. Belki bu kadar vurgulayıcı, akut, bu kadar ani, bu kadar ivergen değil ama yavaş yavaş...

Onun ötesinde Türkiye’de çok az sayıda —beni rahatsız edecek kadar az sayıda— demokratik düşünen, eylemiyle etkileyeceğini bilen insan var...

1980 öncesi eylemlerinde yer almış, kafasına vurulmuş insanlar var. Bunları esasında ‘anarşist’ diye düşünüyorduk. Belki yanlış yoldaydılar. Belki yöntemleri yanlıştı...”

Peki doğru tarafları neydi?

“Soralım: Nasıl bir ortamdan geçiyoruz?

Aile baskısı: ‘Konuşma, annenin babanın önünde, sus!’

Okul baskısı: ‘Öğretmene fazla soru sorma. Zaten 60 çocuk var, seninle uğraşacak zamanı yok adamın.’

Askerde: ‘Hazır ol! ötesine karışma!’

Üniversitede de öyle...

Belli bir yaşa geliyoruz bakıyoruz, bizde demokratik tepki gösterme mecali kalmamış!

Bu çocuklar bunu bir yerden yırttılar. Çocuk değil bunlar, erişkin insan oldular— bu insanların ruhlarında demokratik tepki tohumu var. Bir kısmı ebediyyen ezildi gitti ama mühim bir kısmında var. Bu bir hareket noktası olabilir.

Bunun haricinde, belki biraz ters gelecek ama: 1980 öncesi anarşik ortamdan korkan, yılan insanlar çok sayıda çocuğu dışarıda, batıda eğitim görmeye yolladılar. Bunlar da demokrasi mikro-bunu kaptılar.

Sonra Almanya’da, İngiltere’de, Hollanda’da çok sayıda işçi çocuğu var. Orada kalsalar da, rüzgarları esecek buraya...

Bunların bir karışımı Türki-

ye’de demokrasi kıvılcımının alıp yürütmesine yol açacak. Batı etkisi, artı, bu bahsettiğim insan tipleri ile başlayacak Türkiye’de demokrasi. Ve iyiye doğru gidiş...”

“Bugün bir bürokratik yapı var. Kendini devletin sahibi olarak gören, Osmanlı geleneğinin devamı bir kesim. Demokrasinin önündeki en büyük engellerden biri de bunlar. Bu kesim ne olacak?”

“Bunun eğitilmesi, istemeden, zorlamayla eğitilmesi söz konusu.

Örnek verelim: Bedrettin Da-

Türkiye’de çok az sayıda demokratik düşünen insan var.

lan. Belediye Reisi seçildiği zaman eski eser korumacılığının önemini pek anlamamıştı. Davranışı, sözleri bence bunu yansıtıyordu. Aradan zaman geçti. Şimdiki konuşmalarına bakıyorum. Bir yerde algılamışa benziyor, anlamışa benziyor.

İnönü... Diktatörün daniskasıydı. 45’lerde vesaire... Sonra? Zorlandı koşullar. Muhalefete indi.. (yahut muhalefete yüceldi demek lazım.) Arkasından, demokrasiye inanmış, demokrasiye saygılı, demokrasiye hizmet eden bir

insana dönüştü. Yaşlı, bilmem kaç yaşında İnönü bir tekamül, bir gelişme geçirdi.

Şu anda karşımızda duran, şu anda demokrasiyi 60 yaşına, 50 yaşına, 30 yaşına kadar kavramamış insanları da, biraz zorlanarak değiştirebiliriz sanıyorum.

İnsanlar tekamül edebilir, diktatör de tekamül edebilir.

Nasıl?

Kamuoyu baskısıyla, çevre baskısıyla. Bu adamlar da yola geliyor. İçinde bir tereddüt başlıyor.

Sen doğum kontrolüne başlatıyorsun, Başbakan çıkıyor, Bulgaristan’ı tehdit ederken, ‘biz 80 milyon olalım, sana gesteririm,’ tipinden bir laf ediyor. Ama sonra, doğum kontrolünün hakikaten zorunlu bir şey olduğunu anladığını sezdirecek türden laflar etmeye başlıyor. Demek bu konu üzerinde hiç durmamış, bu konu üzerinde yanlış izlenimler edinmiş bir adam zamanla eğitiliyor.

Bu Türkiye’nin geri kalmışlığının bir göstergesi. Adamı üst mevkiye geldikten sonra eğitmek zorunda kalıyoruz. Oysa başka ülkelerde o mevkiye gelebilmek için eğitim görmüş olmak lazım!”

Gülüyoruz. Başka?

“Belki çok kahramanca değil ama gündelik yaşantımızda demokratik davranarak çoluk çocuğumuza, bizimle çalışanlara örnek olabiliriz. Yüz kişinin örneği zamanla çoğalır. Bu çok ütöpik bir şey gibi geliyor ama başka yolu, kestirmesi yok galiba...

Mesela üç beş arkadaşla yaptığımız, ve bir dereceye kadar da başarılı olan bir çalışma var: Bu ‘Taksim Toplantıları’...

On sene evvel başladı bunlara. Hareket noktamız şuydu: Türkiye’de farklı düşünen insanlar arasında bir diyalog ortamı yok. Ne yapalım?

Değişik insanlar bir araya gelelim: Oturalım, beraber bir yemek yiyelim; ilginç bir adamı dinleyelim...

Ve enteresan sonuçlar çıktı ortaya: Örneğin, Doğu Perinçek gelip Vehbi Koç'a hatırlıyor, o da ona, 'Siz nasılsınız?' diyor. Oturuyorlar, merhabalaşıyorlar, üç beş laf ediyorlar...

Aynı şekilde düşünmelerine imkan yok. Fakat uygarca, medenice bir platforma katılıyorlar.

Şimdiye kadar görülmezdi: Erdal Bey geldi. Süleyman Demirel'in konferansını izledi. Eskiden olsa... Karşı partinin adamı konferans verecek te ben gideceğim, onu dinleyeceğim!... Nerede!

Buna benzeyen platformlar Ankara'da olamaz mı, İzmir'de olamaz mı, Eskişehir de olamaz mı? Yani herhangi bir ilimizin insanları parti, düşünce farkı gözetmeden bir araya gelseler. Bir adamı çağırırsalar, çeşitli meseleler hakkında görüşmeye başlasalar... bu bir adımdır.

"Bu toplantılarla ülkede demokratik anlayışın gelişmesine katkıda bulunuyorsunuz. Yeterli mi?"

"Hayır. Örneğin, vicdan azabı hissediyorum: 'Muzır neşriyat' davası görülen bir arkadaşın duruşmasına gidemedim.

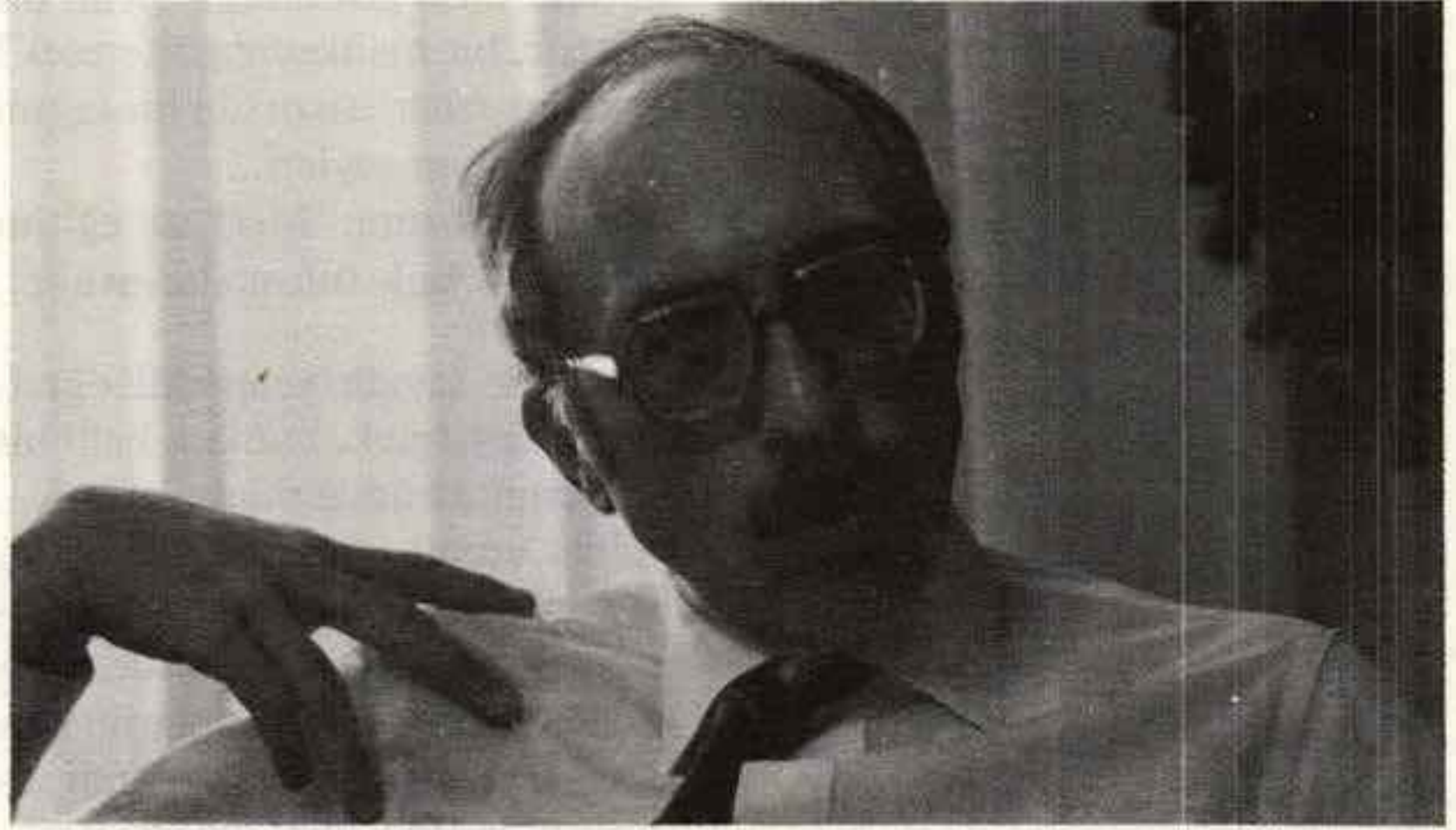
Bir öğleden sonra beş hasta bakmayıp, gidip soğuk adliye koridorunda arkadaşımı beklesem, dayanışma göstersem, bu çok basit ama demokratik bir adımdır. Ufak ufak jestlerle, davranışlarla birbirimizi etkileyeceğiz."

"Gerçekten olabilecek mi bu?"

"Ben o konuda iyimserim. Bunun göstergesi nedir deseniz. Bir algı, bir izlenim. Böyle objektif, belli bir grafiği yok. Ama belli bir yere gelmişiz. Yine örnekleyelim:

Üniversitede, tıp fakültesinde bundan 15-20 sene önce yapılan doktora önsözlerini bir görseniz tüyleriniz diken diken olur."

Kalkıyor, kitaplıktan bir dosya alıyor.

"Bu aynen var:

'Siz hocamın emek verdiği bir talebesi olmak kadar hisse sahibi isem bu benim için eleştirilmez iftihar payesi olacaktır. Bu emeğin karşılığı da abedi minnet ve şükran borcu olup hasbelkader her muvaffakiyetimde sizleri tanzim ile anmak için hakiki bir sebep olacaktır...'

'Muhterem hocam aziz büyüğüm, size hitap etmek için kelime bulamıyorum.'

Vallahi, aynen var. Ben uydurmadım!

'Layık olduğunuz yer kalbimin en temiz köşesidir. Sizinle gurur duyuyorum. Bize bu hazzı hediye ederseniz çok mesut ve şanslı insanlar oluruz... Ellerinizden öper, huzurunuzda tanzim ile selamlarım.'

Uygar bir ülkenin hangi üniversitesinde bir tezin önsözünde böyle şeyler yer alır?

Bakıyorsun aradan zaman geçiyor, bu şaklabanlık azalıyor. Bugün, 'bana bu tezin hazırlanmasında yardım etmiş olan aziz profesöre teşekkür ederim'den ibaret söylenenler.

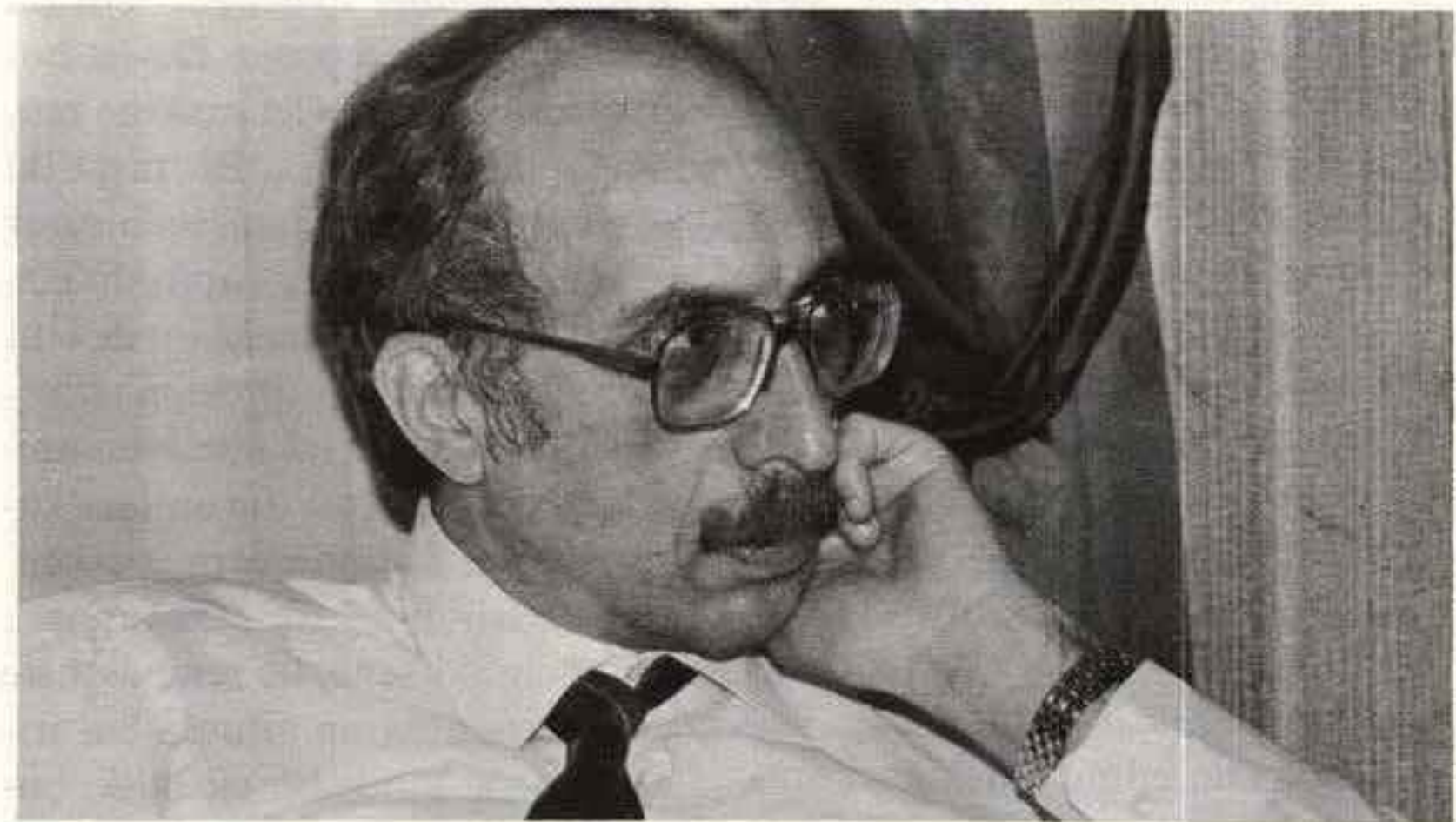
Başka bir örnek: Türkiye'de yaşayan sivrisinek yavrusu türlerinden biri bir Türk bilim adamı tarafından keşfedilmiş ve *Aides Refiki* adı verilmiş.

Bilim adamının ismi Refik değil. Peki nereden çıkmış bu ad? Babasının adı mı? Dedesinin mi?

Hiç biri değil. O sırada Sağlık Bakanı Refik Saydam'mış.

Yalaklığın boyutuna bak!.

Bugün, bütün alaturkalığımıza, bütün geriliğimize rağmen üni-

versitede bu boyda aşık ar tabasbus yok."

"Üniversitelerin durumundan hoşnutsunuz yani?"

"Bu üniversite sisteminde hiç bir şey olmaz. Ne olur? Bir takım pratik bilgi sahibi insanlar yetişir. Ama Türkiye'nin sorunlarını çözecek insanlar çıkmaz. Türk üniversitelerinden çıkan insanlar tesa-düfen ülkenin bazı sorunlarına çözüm getiriyorlarsa, bu, üniversiteye rağmen oluyor. O adamlar kişiliklerindeki başka nedenlerle o noktaya gelmiş oluyorlar.

sındaki farkı gösterecek? Kim bir hastane, bir mahkeme gösterecek? Oturtup ezberletiyorsun bir takım saçma sapan şeyleri...

Bir çözüm: Merkezi eğitim yapmak! Açık üniversite usulü... TV ile...

Çok sayıda yetenekli öğretmen yetiştirmek, bunlara belli bir seviyenin üstünde maaş vermek... Bunlar ütöpik. Ama bu yapılabilir.

Üniversiteye gelince... Biliyorsunuz YÖK'ü eleştirmek suç. Üniversite Türkiye'nin sorunlarını halledecek adam çıkaracak: Kendi sorunları üzerine düşünmesi yasak.

Geçenlerde bir gazeteci geldi bizim fakülteye. Kaçan kaçana... Bir iki kişiyle konuşabildi, o da isminden bahsedilmemesi, fotoğrafının çekilmemesi kaydıyla!

Ne yapmalı?

"Üniversite yasalarını demokratikleştirmek lazım. Üniversiteleri, Ankara'dan, masabaşından yönetilen değil, kendi kendilerini yöneten kurumlar haline getirmek lazım. Bunlara, kendilerini doğru yönetecek dürtüler, motivasyonlar getirmek lazım.

Çalışmalar objektif kriterlerle denetlenmeli. Şu anda Türkiye'nin hangi lisesi başarılı anlamak kabil. Üniversite giriş sınavları neticelerine bakınca görülüyor.

Giriş sınavlarını yapan örgüt kapasite sahibidir. Ona, mesel: devlet tıp imtihanı yaptırabilirsiniz. Değişik üniversitelerden mezur olanlar, fakülte bitirdikten sonra 'icra-yı tababet eylemek' için bu imtihanlardan geçerler. Devlet hukuk imtihanı... devlet makine mühendisliği imtihanı... Bir taşla iki kuş vurursunuz: Hem yeteneksiz ve yetersiz adamı ev yapıp da elalemin kafasına yıkmaktan alakoyarsınız. Hem de fakültelerin, üniversitelerin gerçek durumları kamuoyunun önünde ortaya çıkar.

Belirli bir kıstas koyarsın... Öğrencin iki sene, üç sene üstüste genel ortalamasının altında başarılı oluyorsa, sende bir eksiklik, bo-

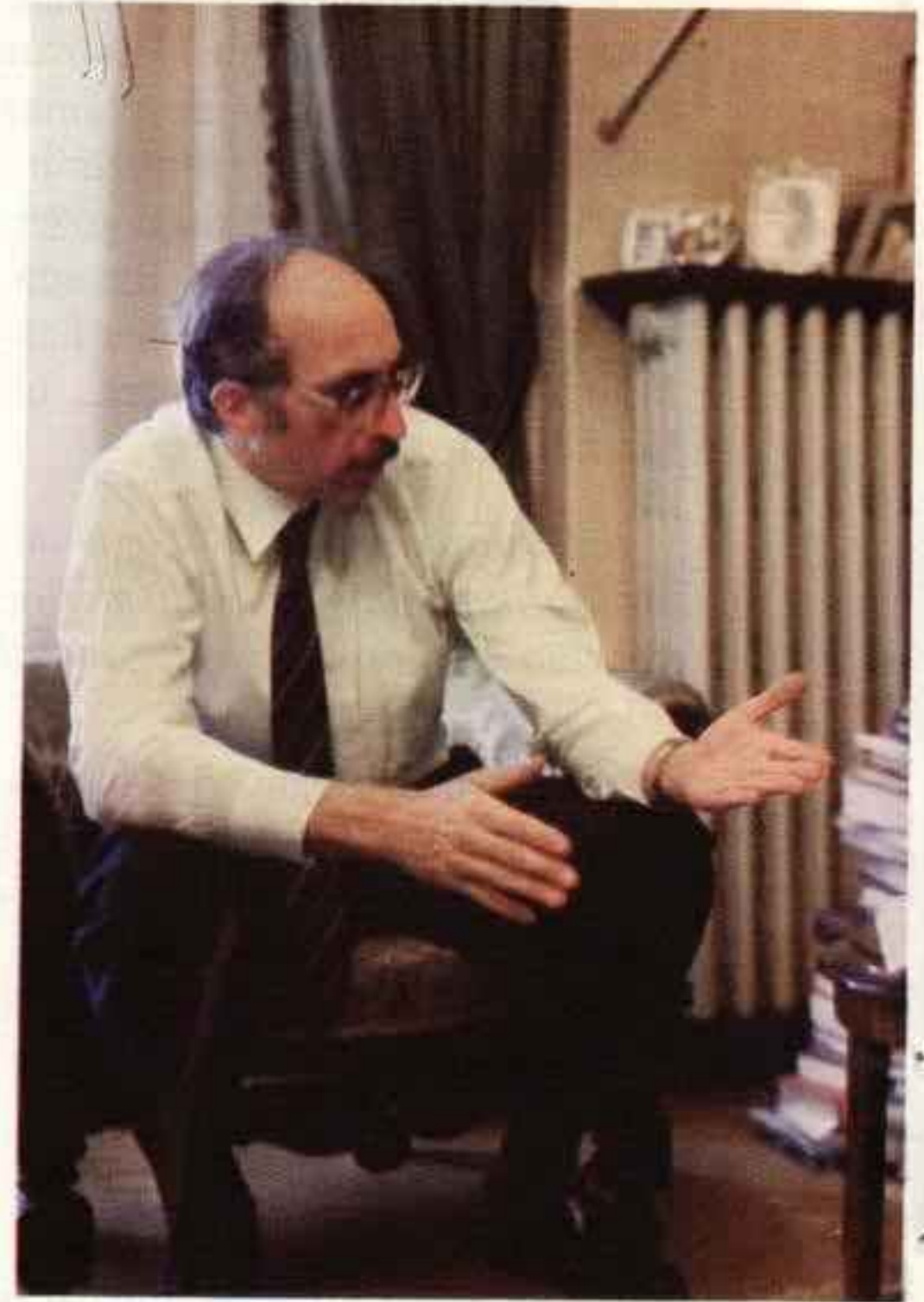
zukluk var, sen devletten, bu toplumdan aldığının karşılığını veremiyorsun, dersin. O zaman üniversiteler arası bir kurul veya bakanlık sana el koyar.

Dağıtırsın fakülteyi, yeni baştan kurmaya, reorganizasyona gidersin.

Böyle objektif yollarla denetleme demokratiktir. Kimse karşı gelmez. Bu şekilde fakülteye kendi kendine çeki düzen verme dürtüsü getirmiş olursunuz.

Yani çözüm?

Adem-i merkezi sistem, bir de

Üniversitedeki sistem çok olumsuz, çok eksik, çok bozuk." Düzelmeye mi?

Tabii ki düzelir. Bir kere üniversite kapısına gelmiş dayanmış insanların daha iyi yetişmesiyle.

Esasında insan yavrusu, insan çocuğu çok algılayıcı, araştırmacı, öğrenmek isteyen bir yaratık. Bu öğrenme ihtiyacını, isteğini köreltiyoruz, karartıyoruz.

Neden? Öğretmen yetersiz. 60-70 kişiye bir kişi! O çocuğu kim elinden alıp tarlaya çıkaracak, kayın ağacı ile bilmem ne ağacı ara-

fakültelerin etkin denetlenmesi.

"Bu söyledikleriniz hastaneler için de geçerli mi?"

"Bir hastane İstanbul'a hizmet ediyorsa İstanbul halkının bir şekilde o hastanenin işleyişinde söz sahibi olması lazım.

Hastane yönetim kuruluna o bölgece seçilmiş insan koyarsın. Beş kişilik bir yönetim kurulu olur. 3 kişisini yöre halkına seçtirirsin.

O zaman halk şöyle düşünür: 'Ben enfarktüs geçirdiğimde bu hastaneye gideceğim. Memnun de-

ğilsem, gidip kuyrukta bekliyorsam, bana yanlış Yunus şeyler yapıyorsa, hastane yönetimindeki temsilcimden bunun hesabını sorarım.”

“Sağlık alanında tek sorun yönetim değil. Devletin bu alana yatırım yapmadığını da gözlemliyoruz.”

“Şu andaki durum kötü. Pe-ki bu tersine döner mi? Döner.

Gidin, bu son ay zarfında gazetelerdeki havadisleri bir tarayın. Sağlık konusu çok büyük yer işgal ediyor. Türk tıbbının hep eleştirisi yer alıyor gazetelerde.

Şimdi yavaş yavaş anlıyoruz ki sağlık bütçesi artırılacakmış. Bunun önümüzdeki yıllarda yukarı doğru hafif hafif gittiğini göreceğiz. Basın sayesinde, kamuoyu tepkisi sayesinde.”

Yeterli olabilecek mi?

“O zaman arayış özel sektör kapatacak. Özel müesseseler gelişecek.”

“Zaten var özel hastaneler...”

“Bakalım son on onbeş sene içinde açılmış olan var mı? Mese-la Koç, Sabancı, Şarik Tara... Hiç biri açmamış. Neden? Hem kamu harcamasını düşük tutuyoruz, hem özel sağlık kurumu açacak insanı özendirmiyoruz.”

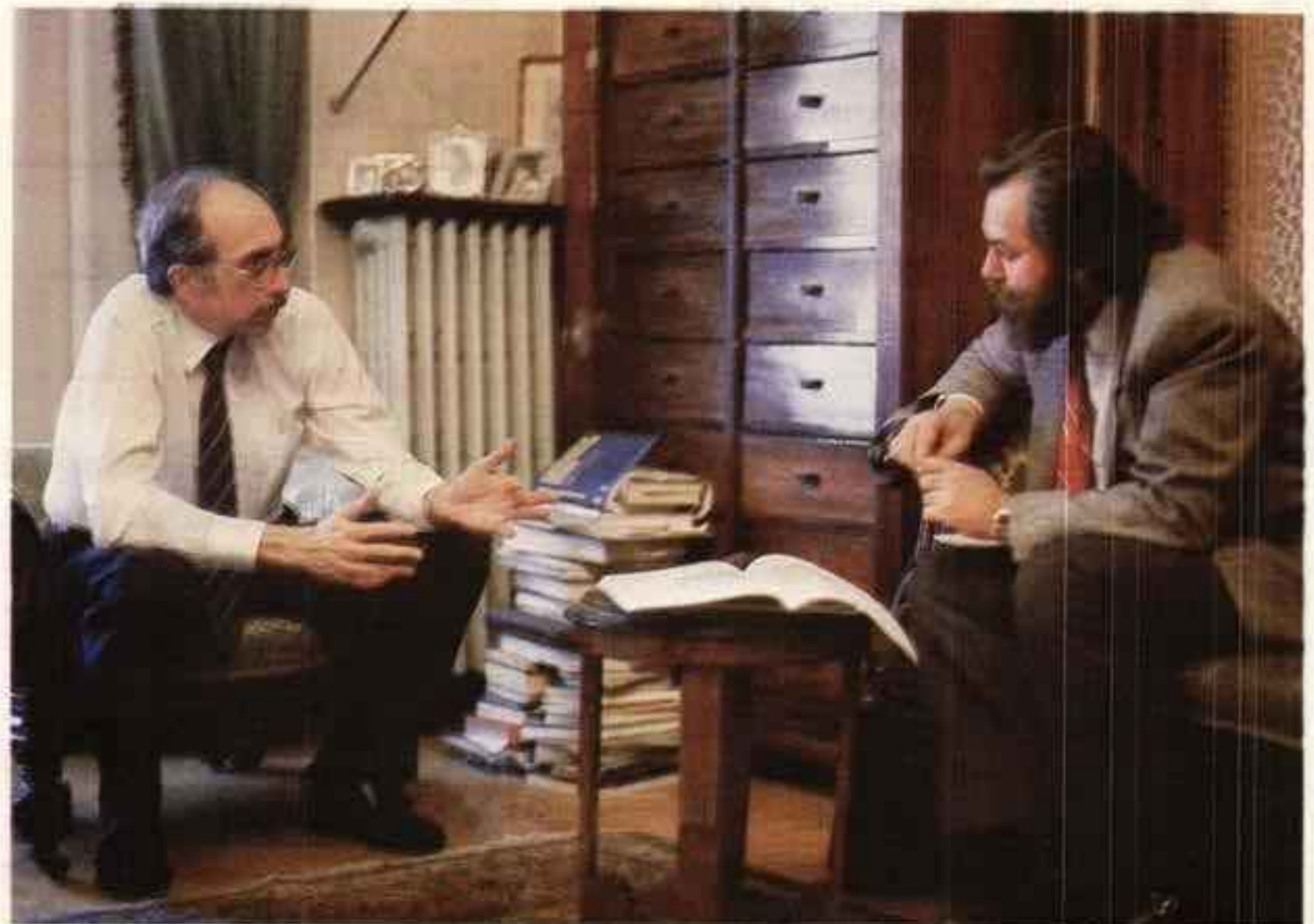
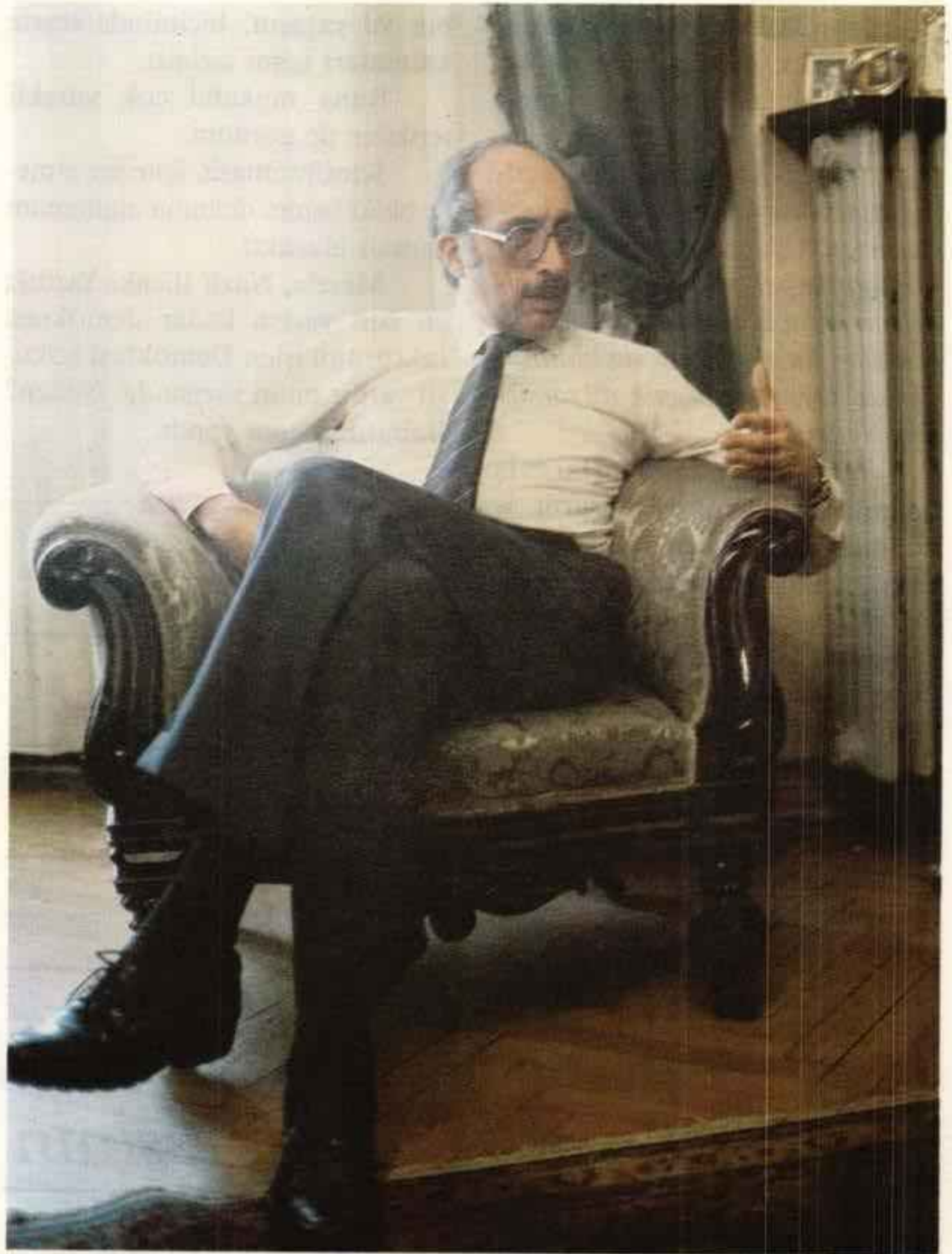
“Özel klinikler için pek parlak şeyler yazılmıyor basında.”

“Doğru dürüst denetle!”

“Gündeme rüşvet giriyor.”

“Kriterler koy, Kıstaslar koy. Aynı şey kan bankalarında oldu... Özeller varken sorun değildi. Ama bulduğunuz kanın kalitesi ikinci sınıftı. Özel kan bankaları kapatıldı. Onun yerine hiç bir şey getirilmedi. Devlete ait örgütlerde iyileşme sağlanamadı. Sonunda ameliyatlarda kan bulunmaz oldu.

Çaresi? Özel kan bankasını, özel laboratuvarı, özel polikliniği denetleme kriterlerini koy, denetle. Aynı zamanda iyi bir şey yapılması için özendirme getir. Bu açık kapanır.

Dr. Selçuk Erez, Ali Taygun

Tabii ki kamuya ait hastanelerde, sağlık örgütlerinde de bu bütçeyle olmaz, daha düzeltmesi lazım.”

“Konu özel sektörden açılmışken görüşünüzü alalım. Batıda insan hakları, demokrasi gibi konularda pek siyasi ayrım yapılmıyor. Kimi iş çevreleri insan hakları alanına aktif katkıda bulunuyorlar. Oysa bizde çok duyarsızlar. Neden?”

“Bunu algılamıyorlar. İş adamları... Hem de başarılı iş adamlarımız. ‘İnsan haklarını er-telerim. Başta ki hükümetin dediği şekilde davranırım. Başka insanların haklarını harcasa da sıra bana gelmez. Maddi olanaklarımla düze çıkarım.’ Böyle düşünüyor.

Bunun yanlısını nasıl anlata-yım bu adama? Herhalde devlet TV’si onu bu konuda aydınlatma-yacak. Herhalde devlet okulu ona bu konuda belli bir eğitim verme-yecek.

Eğer kalmışsa, basında tek-rarlanarak belki... Ama basın tek fonksiyonu kamuoyunu eğit-mek değil tabii.

Demek yine kişisel, insani ta-vırlarla yaklaşacağız. Örneklerle, tartışma ile, konuşma ile... Onun da kestirmesi yok.

Bir yerde o adam belki batı-ya açıldığı, batıda kendi gibi in-sanların değişik davrandıklarını gördüğü vakit değişir. Nasıl han-gi tür golf sopasını kullandığını gördüğünde etkileniyorsa, belki de batıdaki meslektaşının bu konu-larda harcama yaptığını, zaman ayırdığını, bu konuda efor sarfet-tiğini görecektir. Çok uzun iş... Zor iş.

“Demokrasiye böyle candan bağlılığınız neden?”

“İnsanın canı yanması lazım! Eğitim olmayan yerde tecrübe eği-timin yerini alıyor.

Beni canım 147’ler sorunuyla yanmıştı. İnsanların tepkilerini gördüm. Babamın en iyi arkadaş-larının, ‘bana dokunmayan yılan

bin yıl yaşasın’ biçiminde sessiz kalmaları içimi sızlattı.

Buna mukabil çok yürekli tepkiler de gördüm.

İçim yanmasa, içim cız etme-se belki benim de bunu algılamam zaman alacaktı.

Mesela, Nazlı Ilıcak. Yazdığı en son yazıya kadar demokrasi faktörünü işler. Demokrasi koku-su vardır onun yazısında. Neden? Babasının canı yandı.

Biz anlaşılan, yavaş yavaş sıkıntı çekerek, demokrasinin gereğini öğrenip, algılayacağız.

Vardığım netice: Galiba 70 milyondan bir kısmımızın hapse girmesi, bir kısmımızın işten ko-vulması, yani bir kısmımızın bir şekilde canımızın yanması lazım.

Uzun, pahalı, çok meşakkat-li, güç bir yol ama bizi oraya gö-türen de bu.

Kimi milletler kitle halinde acı çekmiş, birbirini öldürmüş, kan dökmüş... Tabii bu aşama olu-

yor... Biz, anlaşılan, yavaş yavaş, kronik bir şekilde acı çekerek, sıkıntı çekerek algılayacağız bunu. Kafamıza böyle dank edecek... İçi-mize böyle sinecek...

“Mesleğiniz dışında, başka şeylerle uğraşabiliyor musunuz? Okuyabiliyor musunuz, mesela?”

“Okumaya arkadaşlarımın yüzde 90’ından daha fazla zaman ayırabiliyorum. Ama tatmin edi-yor mu? Etmiyor.

Okuma bende bir nevi de zo-runluluk. Haftada bir Güneş ga-zetesine bir yazı yazıyorum. Yeterli bir yazı yazmak için birikim lazım, malzeme toplamak lazım.

Erken uyanıyorum, beş bu-çuk altıda. Yoğun olarak okuyabi-liyorum. Kütüphanemi bir arkada-şa klasifiye ettirdim. Çok aktif olarak onu kullanabiliyorum. Not çıkarıyorum.

Bu bir yerde bana stres olu-yor, ama bir yerde de beni işimden gücümünden, yani hekimlikten uzak-laştırıyor. Dünyada olup bitenleri daha iyi anlıyorum. Düşünmeme sebep oluyor.

Nasıl geçiyor bir günü?

Not defterinden herhangi bir safya açıyor: 1 Mart Salı...

“Sabah beş buçuk-altı uyan-ma... 7.30 kadar okuma... 7.30’da hareket etmek zorundayım. Doğu-munu yaptığım hastalarımı gidip özel hastanede göreceğim. 8.30’dan sonra Cerrahpaşa Tıp Fa-kültesi. Orada eğitim var. Mesela, bugün 11’de ameliyatım varmış. 12.30-13.30 ders. O bitince 13.30’da bir arkadaş ile yemek...

Ondan sonra muayenehane, saat sekize kadar. Buradan da eve dönüp yatmak.”

“Geceleri okumuyor musu-nuz?”

“Yatmadan evvel bir saat. Daha ziyade tıbbi konularda olu-yor. Ertesi günkü dersi hazırlıyo-rum.”

“Siz nasıl bir eğitimle yetiş-tiniz?”

“İngiliz Erkek okuluna git-

tim, yabancı dil öğrenmiş oldum. Ondan sonra burada kadın-doğum ihtisasına başladım. Bir sene sonra baktım hiç bir şey öğrenmeme imkan yok. Hafaganlar basıyor beni.

Müracaat etmeye başladım sağa sola. Amerikada kendime bir ihtisas yeri buldum: Columbia Üniversitesi'nde. Gittim. Kadın-doğum ihtisasını New York'ta yaptım.

Bitti, döneceğim. Bir de extram olsun dedim. Kadın-doğum kanseri konusunda ileri ihtisas yapmak üzere Houston'a gittim. Orada da bir sene kaldım, sonra döndüm."

"*Düşüncelerinizin oluşmasında..?*"

"...Üniversitedeki demokratik ortamın katkısı var.

Burada, hastayı hocanın yaptığı şekilde tedavi etmek zorundasın.

Orada değişik bir şey yaparsın, adam sana, 'niye?' der. Tepkisi hiç bir zaman, 'vay, niçin benim söylediğim şekilde hasta tedavi etmiyorsun!' olmaz.

Ya, 'makul, dediğin yapılabılır' der. Veya, 'Yok,' der, 'dediğin saçma!'. Ama oturur sana anlatır neresinin saçma olduğunu."

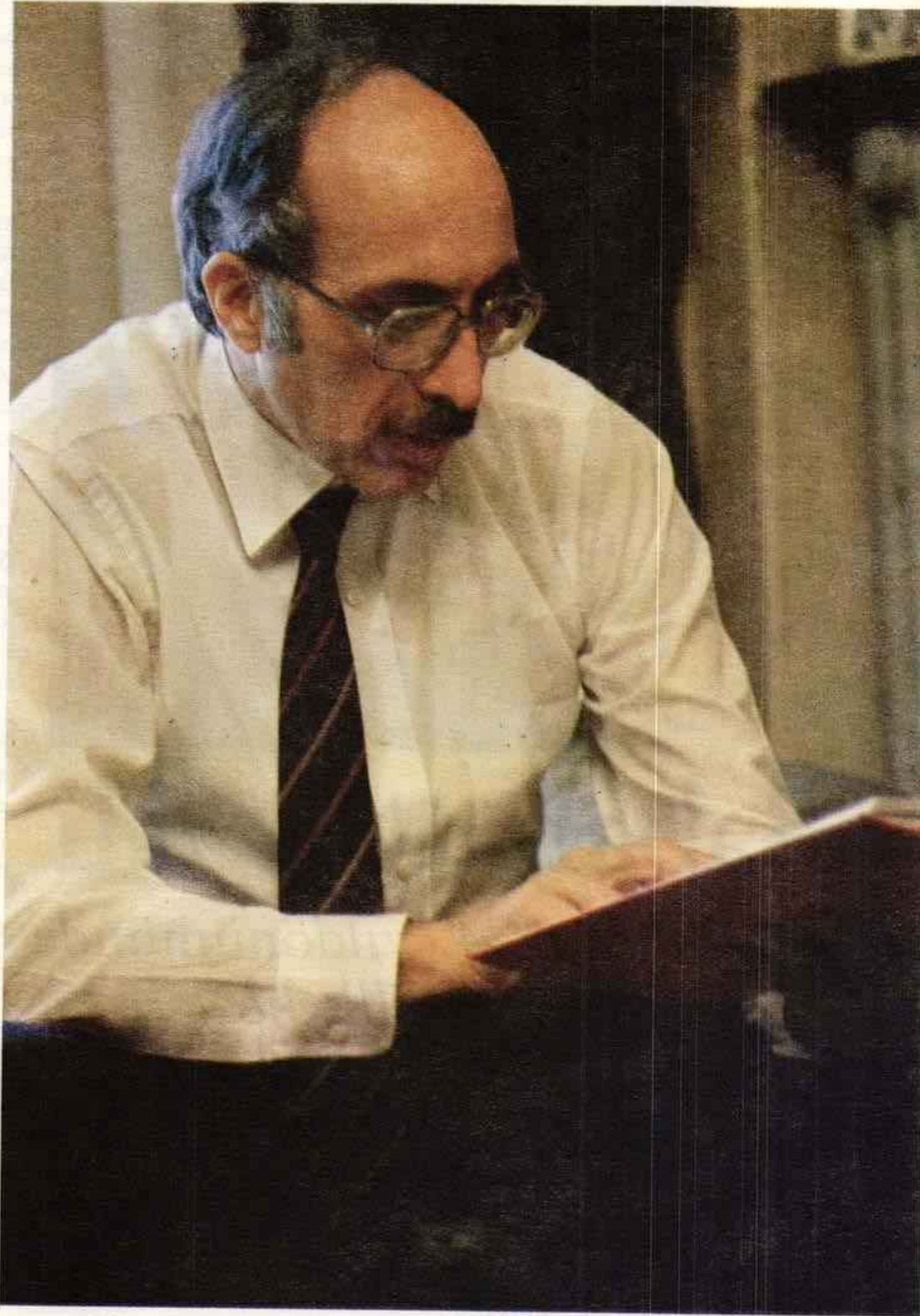
"*Sanatla ilgilenebiliyor musunuz peki? Tiyatromuzun, sinemamızın son durumunu nasıl değerlendiriyorsunuz?*"

"Doğrusu, çok fırın etmek yememiz gerek.

Nedenlerini düşünüyorum. Tabii önce birikim...

Sonra, elimdeki bilete bakıyorum 800 lira. Bu paraya bilet satılan ülkede olmaz. Daha fazlası olmaz.

Türkiye'de, sansürüyle, yetersiz geçmişiyse... Bu kadar kötü, bu kadar olumsuz koşullara rağmen... Bakıyorsun: İyi filimler yapılmaya başlıyor. Bakıyorsun, çiçekler yetişiyor bataklıkta, güzel çiçekler. Hoş bir şey. İnsanlara yaşama sevinci veren bir şey, içimi açan bir şey."

Nasıl olabiliyor bu?

"Olmaması lazım. Katiyen. Tam tersi. Sinemanın 's'si ile uğraşmaması lazım. Onu bırakıp bakkal dükkanı açması lazım. Demek, ne olursa olsun insanlar yaratıcı olmak zorunda hissediyorlar kendilerini.

Büyük sanatçıları düşünüyorum, adamda *fıkr-i sabit*! Bir şey yazacak, bir müzik besteleyecek,

bir film yapacak. Ona kimse bakmasa, filmini yırtsanız adam yine gidecek, yine yapacak. Aman iyi ki böyle insanlar var. Hayatı anlamlı kılan zaten böyle insanlar. Allahtan Türkiye'de de üç beş tane böyle insan çıkıyor."

Yazıhanenin üstünde bir tepsi. İçinde kahvelerimiz. Soğumuşlar. İki saat olmuş, unutmuşuz içmeyi. ■

Sabahattin Ali

Ölümünün 44. yıldönümünde kendi imzasıyla ilk kez!

Türk edebiyatının en önemli isimlerinden biridir Sabahattin Ali. Gerçekçi Türk hikâyeciliğinin en güzel örneklerini vermiştir. Onun insan sevgisiyle dolu, sıcacık ve gerçekliği kavrayan hikâyelerini çoğumuz zevkle okumuştur. Ya *Kuyucaklı Yusuf*'a ne demeli? Türk romanının köşetaşlarından biri kuşkusuz. Boşuna değil, Nâzım Hikmet'in *Kürk Mantolu Madonna* üzerinde onca duruşu. Ne güzel bir aşk öyküsüdür bu. Velhasıl günümüz Türk edebiyatında çok şeyler vardır Sabahattin Ali'den.

Sabahattin Ali ile ilgili anılar, belgeler, onun duyarlı bir kişiliği olduğunu sergiler. Nitekim, yapıtları da bu düşüncüyü pekiştiriyor.

Duyarlıdır, insan sevgisiyle doludur. Bu yüzdendir, ezilen, garip, bırakılmış, horlanmış insanları yazmış olması. Fransızlar boşuna dememişler "*Türkiye'nin Gorki'si*" diye!

Sabahattin Ali ilk önceleri romantik şiirler, daha sonra hikâyeler yazmış; ve yayımlandıkça da o dönemin edebiyat çevresinde olay olmuştur. *Değirmen* (1935) ilk hikâyeler kitabıdır. Böylece Türk edebiyatı köyü, köylüyü; kasabayı, kasaba yaşamını gerçekçi bir şekilde yansıtan "*gerçek*" bir yazarla tanışır. Ardından *Kağrı* (1936), *Ses* (1937) adlı kitapları gelir. Artık Türk edebiyatında bir "*Sabahattin Ali gerçeği*" vardır. Üstelik,

"klasik" çizginin savunucuları da hayretle bu sanatsal gelişmeyi izlemektedirler. Hikâyelerinin yanı sıra Sabahattin Ali dünyayı kavrayışıyla da tanınır ve haklı bir saygı görür.

1937 yılı önemli bir yıldır. Çünkü Sabahattin Ali'nin ünlü yapıtı *Kuyucaklı Yusuf* o yıl yayımlanır. Daha önce bir kısmı tefrika edilmiş ve kitap olarak çıkmadan da büyük bir ilgi uyandırmıştır. *Kuyucaklı Yusuf* benzeri olmayan bir bakış getirmiştir kasaba yaşamına ve insana.

Sonra diğer romanları yayımlanır Sabahattin Ali'nin. Dönemin politik ortamıyla ilgili *İçimizdeki Şeytan* (1940) ve sıradan bir insanın sıradan olmayan aşkının öyküsü *Kürk Mantolu Madonna* (1943). Sonra yine hikâyeleri: *Yeni Dünya* (1943) ve ironik masalların bulunduğu *Sırça Köşk* (1947). Kitaba adını veren "*Sırça Köşk*" adlı masalı, yönetimce pek hoş karşılanmamış, böylece yazıları yüzünden açılan davalara bir yenisi eklenmiştir.

Sabahattin Ali romanlarının, hikâyelerinin, şiirlerinin yanı sıra dergiler çıkarmış, makaleler yazmıştır. Ama bunların da birçoğu, yukarıda belirttiğimiz gibi kimilerince pek beğenilmemiştir. Bu yüzden birçok dava açılmıştır hakkında. Ama Sabahattin Ali yazmaya devam eder. Onun yazmasını bir tek şey engelleyebilirdi ki, nitekim o da bir "*son*" olarak senaryolaştırılmıştır.

Sabahattin Ali, henüz 41 yaşındayken bile ona usta niteliğini kazandıran yapıtlar vermişti. Ama, herhalde kimileri bu kadarı yeter diye düşündüler ve senaryo tam 40 yıl önce gerçekliğe uyarlandı. Kim bilir, yaşasaydı daha nice başyapıtlar vercekti.

Örnek alınan ve "*hedef*"lenen Avrupanın "*demokratik*" ülkelerinde olsa, herhalde Sabahattin Ali'nin heykeli dikilirdi. Ama ne yazık ki, ülkemizde onun hâlâ bir mezarı bile yok. ■

Bu memleketi kurtarmak için

Memleketi, içinde bulunduğu gerilikten kurtarmak için herkesin kendine göre şifalı bir tedbiri var. Herkes için yalnız kendi tedbiri doğru, bunun dışında kalanlar ehemmiyetsiz, yanlış... Yarı münevverlere mahsus bir dar görüşlülük, bir "basitleştirme" itiyadı ile, bir çok okumuş yazmışlar, tutturuyorlar:

"Efendim, bu memleketi kurtarmak için her köyde bir okul açılmalıdır, ondan sonrası kolay..."

"Efendim, memleketi yükseltmek için her eve bir tezgâh verilmelidir, üst tarafı kendiliğinden olur..."

"Efendim, evvelâ hırsızlar asılsın, yalnız namuslular kalsın, baki bu memleket ne olur..."

Son zamanlarda buna bir de "nüfusumuzu çoğaltalım, memleket Avrupa seviyesine çıkar" vecizesi katıldı. "Bu vatan yüz milyonu besler!" diyor ve bu yüz milyona beş on tane çocukla katılmak için derhal icap eden tedbiri almıyanlar vatan haini sayılıyor. Cezaî mahiyette bekârlık ve çocuk vergileri ile nüfus artması sağlanmak isteniyor.

Bu vatan yüz milyonu besler, doğru! Ama bugünkü haliyle on sekiz milyonu zor besliyor... Bu da birinci hüküm kadar doğru. Acaba böyle teklifler yapanlar, nüfus artması ve azalması gibi şeylerin milletin ekonomik durumu ile sınıksız bağlı olduğunu bilmiyorlar mı? Yoksa bilmiyormuş gibi yapmayı daha mı muvafık buluyorlar?

Daha birkaç ay evvel "nesebi sahih olmıyan çocuklar" meselesi zihinleri bir hayli meşgul etmişti. Köylerde imam nikâhı ile evlenmenin, iki, üç karı almanın önüne geçilemediği zikredilerek buna bir çare aranıyordu.

Şimdi bekârlar evlenmiyor diye yanıp yakılmak ne tuhaf oluyor!

Acaba bekârlık vergisi teklif edenlerin, Adliye Vekâletinin bu gayri meşru evlenmeler hakkındaki anketinden ve nesebi sahih olmıyan çocuklar meselesinden haberleri yok mu? Halkın büyük bir kısmı birden fazla kadın almıya mecbur oluyor, küçük bir kısmı da hiç evlenemiyorsa, bunun sebepleri üzerinde derin derin düşünmek lâzım değil midir? Üç beş maddelik bir kanun müsveddesi hazırlıyarak bütün işleri halletmiye kalkmak, memleketin içtimaî bünyesindeki karışıklığa, iktisadî münasebetlerdeki sakatlıklara bile bile gözleri yumarak tatlı bir rüya âlemine dalmak değil midir?

* *

Acaba "Çok çocuk yetiştirmemiz lâzım!" diye, kalöriferli odalarında, kristal yazı masalarının başında "lâf ile dünyaya nizamat" verenler, bu "çok çocuk"ların halini bir gördüler mi? Ankara'nın Yenışehir tarafında sefil çocuk görülmez, çünkü Yenışehir halkının göz zevkini ve vicdan rahatını pek düşünen Ankara vilâyeti, böyle çocukları oraya sokmaz, onlar yalnız Bendderesi ve Dağ mahallesi semtlerini süslerler, oralarda dilenir, sürünür, hırsızlık ederler. Fakat İstanbul bu lüksü pek yapamıyor, İstanbul'un her yerinde bu sarı benizli, değnek gibi bacaklı, saçları uzamış, yalın ayak çocukları görmek mümkün. Çeşme yalaklarında uyuyan dilenci şebekeleri tarafından işletilen, akşam üzerleri incecik sesleriyle "En, en, en son havadis" diye bağıarak, koltuklarında yağmur yahut kardan ıslanmış birkaç gazete ile caddelerde koşuşan, vapur iskelelerinde, morarmış ellerindeki ufak mukavva kutuları uzatarak: "Yeni hayat... Hani ya, Yeni hayat!"(*) diye yalvarıp sokulan bu çocuklara gösterdiğimiz büyük, insanî alâkaya dayanarak mı daha çok çocuk istiyoruz?

Yoksa Bektaşinin çamurdan yaptığı insanlar için söylediği gibi: "Rızkını vermiyecek olduktan sonra yap yap koyuver!" prensipini mi ele alacağız?

* *

Hayır, rızkını vermediğimiz, veremediğimiz müddetçe ne çocuk, ne nüfus isteyemeyiz. Karnını doyuramadığımız, sıhhatini koruyamadığımız, tahsilini temin edemediğimiz her çocuk, "bu memlekete yüz milyon lâzım!" diyenlerin gözüne, onları gaflet uyuklarından uyandırmak için sokulmuş birer parmaktır. Bize yarının hastanelerini, darülacezelerini, cezaevlerini dolduracak, cahil, mesleksiz, serseri yüz milyonun lüzumu yok! Bize insan gibi yaşamak, hayatın nimetlerinden istifade etmek imkânlarına, hiç olmazsa bu sakat tedbirleri tavsiye edenler kadar sahip yirmi milyon vatandaş, daha faydalıdır. Bunun için, işi kabuğundan değil, çekirdeğinden ele almak, evvelâ bu memlekette sefaletle, cehaletle içtimaî müsavatsızlıkla, hülâsa bütün geri taraflarla hep birden mücadele etmek lâzımdır. Hiçbir içtimaî mesele tek başına var olamaz, hepsi birbirine zincirleme bağlıdır. Zincirin bir halkasını ele alıp üst tarafını unutursak, köylerde on çocuk doğurup bilgisizlik, bakımsızlık, sefalet yüzünden ancak ikisini yaşatabilen anaları, sıtmadan, veremden ölen, trahomdan kör olan yetişkinleri düşünmeden, "fazla çocuk doğurmuyoruz da ondan küçük ve geri millet olarak kalıyoruz!" diye bağırırsak, gülünç vaziyete düşmüş oluruz.

Bize yeni bir hayat getirecek yeni bir nesil, yeni bir hamle, yeni bir dünya görüşü gerek... Ama istediğimiz bu yeni hayat, yukarıda söylediğimiz, çocukların sattığı cinsten, sefil ve korkunç bir "Yeni hayat!" değil...

A. Metin imzasıyla 9 Şubat 1944 tarihli *Tan* gazetesinde yayınlanan yazıyı **Asım Bezirci** gün ışığına çıkardı.

(*) "Yeni Hayat": O sıralarda 2 buçuk kuruşa satılan bir çeşit küçük karamela.

Parmak uçlarında 28 yıl

Meriç Sümen

Ülkemizin 'prima balerina'sı, öğretmen ve idareci kimliğiyle Türk balesinin geleceğini yönlendirmeye hazırlanıyor.

YEKTA KARA

Dimdik, vakur bir duruş, vücudun her bir kasına hakim olabilmenin getirdiği kendine güven, hareketlerde sürekli denetim, bütün o kontrol mekanizmasının ötesindeki yumuşaklık, sesine, konuşmasına yansıyan coşku, çok ifadeli bir yüz, delici bakışlar ve hepsinin

altında yatan inanılmaz bir enerji kaynağı.

Meriç Sümen... Ülkemizin yetiştirdiği en ünlü dansçı, devlet sanatçısı, 'prima balerina' Meriç Sümen. Makyajsız yüzü ve son derece yalın giysileriyle karşımda oturduğu şu an bile baleyle özdeş güçlü sanatçı kişiliğini duyumsamak elde değil.

Kuşu Gölü, Giselle, Don Kişot, Ferhat ile Şirin, Uyuyan Gü-

zel, Bahçesaray Çeşmesi, Romeo ve Juliet, Esmeralda, Çeşmebaşı ve diğerleri... Meriç Sümen'in 28 yıllık dans yaşamını unutulmaz kılan doruk noktaları!

Türkiye'de bale alanında onun çapında kariyer yapan kimse yok. Ne bu denli uzun süre dans eden olmuş; ne de evrensel boyutlarda böyle üstün başarıya ulaşan bir dansçımız çıkmış. Bunu nasıl açıklıyor?

Daima vurguladığım bir nokta vardır. Bale kabiliyetle, sevmekle olmaz. Uzun vadede asla yeterli değil bu özellikler.

Küçük bir öğrenciyi ele alalım: Çocuk çok yetenekli, baleyi de seviyor... Ama öncelikle karakterini incelemek gerekir. Çalışmayı sevmek, inadı sevmek, acı çekmeyi sevmek, hırslı olmak, işte bu özellikler çocukta oluşmuyorsa çeker gider. "Çıkıyor, olmuyor," der, gider.

Oysa sonunda çıkar birtakım şeyler ortaya. Ama sen 'ölüyorum' dediğinde çıkar. Düşün bir kez, hiçbir insan bu kadar özveride bulunabilir mi? İnsan yapısına, karakterine aykırı! Bu açıdan sanırım ben en güzel huya sahibim: Hocam provamın çok kötü olduğunu söylediğinde o an çok mutsuz olurum, ama ertesi gün paramparça ederim ortalığı, çünkü bu beni muazzam kamçılar.

Bu işe dört elle sarılmış sanatçılarla, dünyanın en büyük dansçılarıyla çalışmaya başladığımda on yedi yaşındaydım. Yani gençliğin her şeyi arzu ettiği ve arzuladığı her şeyi yaptığı yaşıydım. Ve bana her şey men edilmişti. Çünkü çok küçük bir sakatlıkta çok meşhur bir hocanın dersine giremeyecektim. Bu benim için ölmek kadar büyük bir ıstıraptı. Sevdığım tatlıyı, yiyecekleri saklardım hep. Eğer o günkü provam hakikaten iyi geçmişse, yerdim. İyi geçmemişse yememekle cezalandırırdım kendimi. Boğazına çok düşkün bir insanım. Nasıl ceza vereceğim kendime? İşte böyle.

Bale için her türlü özveride bulunduğu halde çocuk doğurma riskini göze almış, bir süre baleye ara verip, anne olmuş. Bu, bir anlamda büyük bir kumar değil mi?

Öyle. Doğum yapmış bir dansçının dönüşü ile sakatlık geçirmiş bir dansçının dönüşü aşağı yukarı aynı olabilir. Anne olmanın verdiği haz bambaşka elbet.

Ben çocuklara her zaman düşkündüm. Ama mesleğimden ötürü yasaktı bana çocuk doğurmak, bu yüzden çok ağlardım.

Oysa anne olduğum zaman çok daha iyi dans etmeye başladım. Zaman içinde çok sinirli yapmıştı bale beni, çünkü çalışmalarım iddialıydı. Türkiye sınırları dışına çıkmak istiyordum. Türkiye'de birinci olmak bana yeterli gelmiyordu.

Öte yandan kendimde bir eksiklik hissediyordum. İnsan, rolü ne olursa olsun seyirciyle hissettiği şekilde birleşir. Ben kendimde bu eksikliği hissediyordum. Evet, kadındım, beğenilen bir kadındım, ama bir noksanım vardı. Yeterli güleliyordum, birşeyim eksikti benim. Anne olduktan sonra onu tamamladım. Nitekim doğum sonrası sahnede dans ederken kendimi çok daha akıllı, çok daha büyük görmüşümdür.

Hamilelik olayının bir de 'zorunlu dinlenme' yanı var. Bale çok yıpratıcı bir sanattır, inanılmayacak derecede acı veren bir sanat. Ufak sakatlıklarda 10-15 gün sonra çalışmalara girebilirsin. Oysa çocuk olayı varsa, yani karnında çocuğunu taşıyorsan çalışmaya uzun bir süre dönemiyorsun. Bu seni hem psikolojik, hem de fizyolojik olarak çok rahatlatıyor. Bambaşka bir dünyada yaşıyor, istirahat ediyorsun. Ardından o istirahat dönemi bitiyor. O kadar özlemişsin ki baleyi, yani senin doğup büyüdüğün, esas ait olduğun dünyayı. Bu sefer anne olup daha bilinçli daha coşkulu dönüyorsun özlemini çektiğin o dünyaya.

Kadın ve ana olmanın zorlukları bir yana, bale sanatının kendine özgü sorunlarını, sıkıntılarını da yaşadı. Bu zaman zaman kendisini belli çelişiklere düşürdü mü?

Bir sıralar... Çok şey zaten bir arada gitmez. Ben beş tane işi hayatımda hiçbir zaman denemedim. Hep bir taneydi. Anne olunca iki oldu. Ama bütün telaşlarıma, çabalarıma rağmen gene de istediğim gibi başaramadım. Ne istediğim gibi dansçı oldum, ne de dilediğim gibi ana. Belki benim taleplerim çok fazla; tatmin olmuyorum. Daha var, eksik var. Hepsini biliyorum. Etimle kanımla imkanlarımın sonuna kadar çırpındığım anlarım çok oldu. Ama benim de iki bacağım, bir kafam, bir kalbim var. Daha fazla olmuyor. Bazen çok mutlu oluyorum. "Aferin!" diyorum kendime. Bazen de, "Hiç bir şey yapamıyorum, nedir bu?" gibisinden kızdığım günler oluyor. Yine de öyle çok büyük sorunlarım olmadı. Ancak sakatlandığım zamanlarda büyük sorunlar yaşamışım.

Elbet zorluklar devam ediyor. Çünkü evlat büyütmek çok zevkli

ve zor bir şey. Hele ki bunun mesuliyetini biliyorsan. Çocuğumu çok iyi bir insan olarak yetiştirmek istiyorum. Böyle bir titizliğim var.

Bizim konservatuvarlardaki eğitim sistemi, bale bölümleri... Bu konuda ne düşünüyor?

Ben yetersiz görüyorum. Türkiye'de Türk bale hocası bizim istediğimiz şekilde yetişmedi. Neye yetişmedi? Bale sanatı Türkiye'de en genç sanat kolu. İhtiyarları bizleriz. Benim gibi üç beş arkadaşın daha var. Konservatuvarlar gelişirken biz baleyi bırakıp hocalık yapamazdık. Zaten daha biz birşey bilmiyoruz, kariyerimiz yok, nasıl hocalık yapacağız, diye düşünmüştük. Galiba işin doğrusu da buydu. Fakat bu sürelerde İstanbul'da bazı hanımlar hocalık aldılar. O arkadaşlarımız da mutlaka baleye çok saygılıdırlar, ama yeterli olduklarını sanmıyorum. Zaten kendileri de bunu biliyor. Bu nedenle de senelerdir Ankara Konservatuvarı'na dışarıdan hocalar geliyor. Ben buna taraftarım, ta ki bizler kendimizi yetiştirinceye kadar.

Bir süre önce Sovyetler Birliği'nde bu amaca yönelik öğrenim gördü, gerekli ön hazırlıkları yaptı. İlerisi için neler düşünüyor?

Evet, birbuçuk yıl Moskova'da kaldım. Temsil için gitmiştim. Sonra oradaki hocalarım ilerde ne yapacaksın ne edeceksin diye konuşurken hoca olacağım dedim. Beni bir sınava soktular. Müzik, psikoloji, eğitim konusunda sorular sordular, kazandım. Öğrenci gibi okuttular beni. Şimdi yine düşünüyorum. İki sene sonra bir okul olsa gider yeni bir stil okurum. İnsan kendini yeniliyor.

Meriç Sümen yeni bir doğumun eşiğinde. Türkiye'deki bale sanatına yoğun katkıda bulunacağı farklı bir alanda yeniden doğuyor. Öğretmen ve idareci kimliğiyle genç dansçıların gelişimini sağlayacak, Türk balesini geleceğini yönlendirecek ikinci bir kariyer muştuluyor bize! ■

Aheste çek kürekleri mehtab uyanmasın...

Klasik Türk Musikisine gönül vermiş bir usta: Münir Nurettin

FÜREYYA ERSOY

Artık Münir Nurettin Bey'in sesinden "Aheste çek kürekleri mehtab uyanmasın" yaz gecelerinde Kalamış'daki yalılardan taşmıyor. Ne yalılar kalmış, ne Münir Nurettin Bey... Dahiliye Vekaleti'nden Affan Bey'in üçüncü kuşaktan torunu, yalıyı çoktan 14 daireli apartman uğruna, Karadenizli taşarona teslim etmiş bile.

Zamanının acımasız kolları arasında yitip gidenler sadece anılar değil; anılarla birlikte bir tarih de avuçlarımızdan kayıp gidiyor. Bunun bir parçası da klasik Türk musikisi ve o müziğe can vermiş sanatçılar.

Müzik eğitimine *Darü'l-Feyzi Musiki Cemiyeti*'nde, başhanen-

de Ethem Nuri Bey'den fasıllar meşk ederek başlayan Münir Nurettin, 1917 yılından itibaren konserlerde hanende olarak yer alır. Daha sonra dönemin devlet konservatuarı *Darü'lhan*'a girerek, Ahmet Irsoy'un talebesi olur. Sanatçı, ziraat öğrenimi için Macaristan'a gittiğinde bir süre müzik çalışmalarına ara verir. Döndüğünde Tanburi Hikmet Bey, Udi Hayriye Hanım, Leon Hancıyan gibi sanatçılarla *Şark Musiki Cemiyeti*'ni kurar.

Klasik Türk musikisi geleneği içinde yetişen Münir Nurettin ilk kez 1923'de *Mızıka-yı Humayun*'a girdiğinde batılı sanatçılar ve üslupları ile tanışır. Bu kurumda mülazım (*teğmen*) rütbesiyle hanende olarak çalışır, Cumhuriyetin ilanından sonra da aynı rütbeyle *Riyaset-i Cumhur İncesaz*

Hey'eti'nde görevini sürdürür. Üç yıl sonra 1926'da heyetten ayrılarak İstanbul'a dönen sanatçı "Sahibinin Sesi" firması ile anlaşarak plak doldurmaya başlar.

Paris ve hafızlar

1927 yılında sanatçıların gözünde sanatın beşiği sayılan, Paris'e gider. Yağmur sesinin yankılandığı eski çatı aralarında saklı ilham perileriyle buluşur orada. Gizemli bir büyüye sahip bu kentte bir yıl kalır, şan, solfej, piyano dersleri alarak müzik eğitimini sürdürür.

Yurda döndükten kısa bir süre sonra da Fransız Tiyatrosu'nda (*Ses, Dormen Tiyatroları*) Mesud Cemil Bey, Ruşen Kam, Artaki Candan, Nubar Tekyay eşliğinde ilk Avrupai solo konserleri başlatır. Toplumsal yaşamın her alanında dönüşüm ve değişimlerin yaşandığı bir geçiş dönemi sanatçısı olmasına karşın Münir Nurettin her zaman klasik üslubunu koruyarak zamana ayak uydurmasını bilir ve kendisini ayrı kılar. Hafız Yaşar, Hafız Sami, Hafız Sadettin Kaynak gibi sanatçıların çağdaşı olduğu halde dinsel kökenden gelmeyen bu tek sanatçımız yaşamı boyunca dört yüz kadar plağa sekiz yüz parça okur.

Aktörlüğü...

Münir Nurettin'in şimdiki kuşaklar tarafından pek bilinmeyen bir özelliği de aktörlük yönüdür. Dönemin meşhur aktörlerin-

Münir Nurettin konserlerinden birinde...

den Muhammed Abdülvehhab'tan esinlenen Münir Nurettin, "Allah'ın Cenneti", "Kahveci Güzel", "Sadullah Ağa" gibi çok sayıda film çevirir, bir çok Mısır filmine de müzik yapar. Ülkenin dört bir yanında gösterilen bu filmlerle daha çok tanınır ve sevilir.

Ancak halktan gördüğü bu ilgiye rağmen hiç bir zaman gazinolarda okumayı kabul etmez. 1942'den itibaren İstanbul Konser-

vatuvarı İcra Heyetinde görev alan Münir Nurettin 1953 yılında Dr. Nevzat Atlığ'ın istifasından sonra İcra Heyetine şef olur. 1976 yılına kadar bu görevini sürdürür, bu arada 1958 yılına kadar da İstanbul Radyosu'nda stajyerlere hocalık yapar, üslup dersleri verir.

Sisli anılarda yiten geçmiş...

Evet, zaman durmaksızın akıp gidiyor ve daha dünmüş gibi gelen şeyler bir bakıyoruz yılların

ardında kalmış. Biz de zaman yitiklerinden birini, musikimize "solo icra" başta olmak üzere büyük yenilikler getirmiş Münir Nurettin'i anımsadık, gerilerde kalmış anıları, olayları yineledik.

Bir bahar günü Kadıköy'ün ara sokaklarında gezerken tozlu bir vitrinde rastladığımız kollu gramofon ve yanındaki Münir Nurettin Bey'in plakları, bize onu da güzün bahara erdiği bir 27 Nisan günü yitirdiğimizi anımsattı. ■

Halil Aksoy

1940'lı yılların başında bütün sinemalarda kısa bir fragman halinde onun bir şarkısını dinletirlerdi. Böylece halk bu büyük müzik ustasını tanımak, dinlemek fırsatını bulurdu.

Münir Nurettin Selçuk'u 1955 yılı ocak ayında Bağdat'a yaptığımız bir seyahat sırasında tanıdım. Üstadın başkanlığında bir sanat topluluğu ile Irak hükümeti tarafından davet edilmiştik. Bize tahsis edilen bir yataklı vagonla Suriye'den geçiyorduk. Vize sorunumuz çıktı. Gümrük görevlisi hepimizi geceyarısı uyardı. Önce aksilik çıkardı, sonra bir şart ileri sürdü: "İçinizde Safiye Ayla varsa, bana bir şarkı söyleyin, ben de geçmenize izin vereyim".

Mesud Cemil Bey, rahmetli, "Daha ünlüsü var efedim" dedi, "Münir Nurettin Bey lütfederse yaşadınız". O hiç itiraz etmedi. Tanburunu eline aldı. Hicaz makamından kendi eseri olan "unutulur, unutulur" şarkısını, her zamanki gibi çok hafif bir sesle okudu, hepimizi mesdetti. Artık Suriye kapıları bize açıldı.

Ölümünden iki ay önce İstanbul Türk Musikisi Devlet Konservatuvarı'nın bahçesinde karşılaştık, çok hafif ve nefes gibi bir sesle bana, "Halil, sana vasiyetimdir eğer bu telif hakları meselesini halletmezseniz, iki elim yakadadır, bunu bilesin" dedi.

Ömrünü gerçek milli değerlerle donatmayı başaran ve musiki tarihimize çok müstesna bir yeri olan Münir Nurettin Bey'i burada tekrar rahmet ve minnetle anıyorum.

Doç.Dr.Halil Aksoy, İTÜ Türk Musikisi Konservatuvarı öğretim görevlisi.

Necdet Varol

Münir Nurettin Selçuk'un son zamanlarına kadar düzenlenen tüm konserlerinde ona eşlik ettim. Bir keresinde Ege, Çukurova, Güneydoğu Anadolu bölgesindeki kasabaları kapsayan bir konserler dizisi düzenlenmişti. Konserlerinde hiç taviz vermezdi. "Halk dinlemez" düşüncesiyle hareket etmezdi. Önce klasik bir parçayla giriş yapar, onu, ardından saz eserleri, taksim izler, son olarak folklorik fasıllarla konserleri bitirirdik. Herkesin "kabak çekirdeği yediği" salonlarda çıt çıkmaz, sinek uça duyulurdu. "Kasaba küçüktür, halk anlamaz" anlayışıyla davranmadığı için hep ilgiyle izlenirdi. Halkın elinden tutarak halkın müzik zevkinin gelişmesi gerektiğini bilirdi. Genelde Emin Ongan (keman), Sadi Işıl-ay (sazlar), İzzettin ve Burhanettin Ökte ve ben bu konserlerde sürekli yer alırdık.

Necdet Varol, kanun icracısı, İTÜ Türk Musikisi Konservatuvarı öğretim görevlisi.

Tülün Korman

Onu ve özelliklerini nasıl anlatacağımı bilemiyorum. Musiki ve giyim konusundaki titizliğinin unutulması mümkün değil... Alıngan bir insandı. Alçak sesle konuşurdu. Konuşurken kendisini duymakta zorluk çektiğimiz için kulağımızı eğer, söylediklerini dinlemeye çalışırdık. Yüksek sesle konuşmamamız için bizi ikaz ederdi.

Sakin görünürdü. Ancak o görüntünün içinde çok hareketliydi... İyi bestekârdı. Bestelerinin bir özelliği vardı. Hecelere bölünmezdi. Sonraları bestekârlığı bıraktı. Merak ettiğim için kendisine bir keresinde sordum, "Geçen gün tamburu elime aldım, çalmaya başladım. Kendi kendime tekrarladığının farkına vardım. Bu yüzden bıraktım" dedi.

İstinye'yi çok severdi. Ölümünden 20 gün önce onunla İstinye'yi gezmeye gittik. kendisine simit, kestane aldık ve aldıklarımızı arabanın içinde ağır ağır yedirdim. O zaman yavaşça "İçime birşeyler oluyor, besteledirimi gözden geçirsek iyi olacak" dedi, ancak ömrü yetmedi.

İçerisi çok dolu bir insandı...

Tülün Korman, İTÜ Türk Musikisi Konservatuvarı öğretim görevlisi.

Yürek hoplatan yaz

Yaz geliyor. Kış mevsiminin soğuk ve ıssız atmosferinde 'karanlığa' gömülen kısıcık günler yine bir renk cümbüşü haline dönüşecek. Modacılar, içinde bulunduğumuz günlerde '88 yaz kreasyonları için birbiri peşi sıra defileler düzenliyorlar. Sıcak yaz günlerini denizle kucak kucağa geçirmek isteyen hanımlar için avuç içi kadar bikinitiler revaçta. Ancak tek parça mayolar da çok farklı biçimleri ve

renkleriyle hanımların vücudunu sarmaya hazır.

Yılın renkleri tek parça mayolarda siyah, lacivert ve beyaz. Kendine, daha doğrusu vücuduna güvenenler ten rengi mayoları da seçebilir. Bikinilerde ise hakim renkler pembe ve siyah. Bu yılın mayolarında göze çarpan bir özellik, mayolarda tek rengin belirleyici olması. Bütünüyle desenli mayolara yer verilmiyor. Buna karşın, küçük boyutlarda desen seçimi bikini ve

mayolara ayrı bir estetik unsur katıyor.

Bu arada modacılar, yaz gecelerinin önemini de gözardı etmiyorlar. Ilık gecelerin sık giysisini seçmek mevsimin doğası gereği. '88 yazının gece giysileri bütün hatları ortaya çıkarıyor. Etekler diz boyunun üzerinde. Vücuda yapışan giysilerin kesimi bronzlaşmış omuzları açıkta bırakacak şekilde yapılmış. Dileyenler yaz gecelerini beyaz, spor giysilerle de geçirebilir.

Mayo ve bikini fiyatları 100 bin liradan başlayıp astronomik düzeylere kadar varıyor. Gece giysilerinden bahsetmeye herhalde gerek yok. Hele ki aksesuar olarak kıyafete uygun takı da kullanılacaksa...

Kısacası bu yaz hanımların giyeceği mayolar ve giysiler, herşeyden önce fiyatlarıyla erkeklerin yüreklerini hoplatacak. ■

7. Uluslararası İstanbul Sinema Günleri

Koşturmaca başlıyor

Ozanın Suskunluğu

Yedinci sanat'' sinemaya gönül vermiş olanlar yorucu olduğu kadar keyifli bir koşturmacaya hazırlanıyor. İstanbul Kültür ve Sanat Vakfı tarafından düzenlenen ve bu yıl yedincisi gerçekleştirilecek olan *''Uluslararası İstanbul Sinema Günleri''* nin başlamasına kısa bir süre kala sinemaseverlerin gündemini seçilen filmler, bir sinemadan diğerine nasıl yetiştirileceği, film aralarında nerelerde vakit geçirileceği gibi konular işgal ediyor. 4-17 Nisan tarihleri arasındaki şenlikte filmleri günde yaklaşık 14 bin kişinin izleyeceği öngörülüyor. Gösterimlerin yapılacağı sinemalardan beşinin Beyoğlu bölgesinde bulunması nedeniyle, şenliğe hazırlanan bir başka kesim de Beyoğlu esnafı. Özellikle besin maddeleri satan esnafın tümü, hergün onbin kişiden payına düşebilecek müşterilerin hesabını yapıyor.

6 film den 160 filme

İlk kez 1982 yılında, İstanbul Kültür ve Sanat Vakfı büyük ilgi gören *''Müzik Festivali''* bünyesinde sinemaya da yer verilmesini kararlaştırdı. Düzenlenen ilk haftada Harbiye Konak Sineması'nda altı film gösterildi. Aralarında Ken Russell'ın *''Valentino''*, Ariane Mnouchkine'in *''Moliere''* gibi yapıtlarının da bulunduğu altı film 12 bin kişi tarafından izlendi. Bu ilk deneyimin başarıyla sonuçlanması sonucu bugün *''Uluslararası İstanbul Sinema Günleri''* bağımsız bir şenliğe dönüşmüş durumda.

Bu yıl onüç gün boyunca sergilenecek 160 yapıt, toplam 12 bin 119 dakika, yani yaklaşık 202 saat uzunluğunda. Bu, günde ortalama beş saat uyuyan bir insanın yaklaşık 41 günlük, sekiz saat uyuyan bir insanın da yaklaşık 25 günlük

Randevu (Rendez-vous)

Fransa yapımı, 97 dakika
Yönetmen: André Téchiné
Prodüktör: Alain Terzian
Müzik: Philippe Sarde
Oyuncular: Lambert Wilson, Juliette Binoche, Jean-Louis Trintignant

Taşralı bir tiyatro öğrencisi olan Nina başkenti keşfetmeye çalışmaktadır. Aşk ve tiyatro hülyaları içinde içgüdülerine göre tek başına çevreyi dolaşmakta, iyi ya da kötü rastlantılara göre hareket etmektedir.

Bir gün tesadüfler onu Paulot ile tanıştır. Basit bir satıcı genç olan Paulot dürüst bir insanın güven verici yüz ifadesine sahiptir. Nina, Paulot'la olan ilişkisini arkadaşça bir düzeyde tutmaya çaba gösterir. Ancak Paulot, kendisinin bile şüphelenmediği saldırgan bir yönünü ortaya çıkarır. Nina'ya karşı duyduğu aşırı sevginin bunaltısı ile sarsılmıştır. Bu onu, daha sert ve güçlü kılar.

Umulmayan bir zamanda Nina'nın yaşamına bir aktör olan Quentin girer. Geçmişteki bazı olaylar nedeniyle başarısızlığa uğramış olan Quentin, sürekli Nina'nın başarısızlık, ölüm gibi olayları algılayışını test eder. Nina'nın yaşamına yıldırım gibi giren bir kişi olarak hem onun ruhunu satın olan bir şeytani güç, hem de yaşamına yön veren kişidir artık.

Film gelişirken birden Scrutzler ortaya çıkar ve Nina'nın yaşam deneyimini tamamlamasına yardım eder. Paulot ve Quentin arasında gidip gelen bir ilişkiyi sürdüren Nina için, kararlı ve yorgun bir yönetmen olan Scrutzler bir denge unsurudur. Scrutzler Nina'nın kendini bulması, sahne yaşamı içinde kendini şekillendirmesi için uğraşmayı seçer...

RENDEZ-VOUS

UN FILM DE
ANDRÉ TECHINÉ

uyku saatine eşit bir süre.

Sinema Günlerinin en uzun bölümünü 2,113 dakika tutan on-yedi filmle "*Ustalara Saygı*", en kısa bölümünü de 280 dakika tutan üç filmle "*Canlandırma Sineması*" oluşturuyor. Yabancı filmler içinde en uzun film Andrey Tarkovsky'nin 185 dakika süren "*Andrey Rublev*" adlı yapıtı, en kısa film ise Agnes Varda'nın üç dakika süren "*Ne Güzel Mer-*

divenlerin Var". Türk filmleri içinde en uzun film Nesli Çölgeçen'in yarışma dışı gösterilecek 125 dakikalık "*Selamsız Bandosu*".

Gösterilecek kısa filmler dışındaki yapıtların sadece beş tanesi, "*Sunset Bulvarı*", "*Viyana'ya Hoşgeldin*", "*Bir Varmış Bir Yokmuş*", "*Oğlan Kıza Rastlar*" ve "*İçerdekiler*" siyah-beyaz, geri kalan yapıtların tümü renkli. Bu yıl sinema günlerinde izleyiciler ade-

ta bir Fransız filmleri yağmuru ile karşı karşıya, bunda bu yılın ülkesi olarak Fransa'nın seçilmiş olmasının büyük etkisi var. Fransız filmlerinin toplamı, uzun metrajlı filmlerde yirmidört, ancak bunun dokuz tanesi değişik ülkelerle ortak yapımlar. Fransa'nın ardından en çok filmi gösterilecek ülke, yirmiüç filmle Türkiye (bunlardan yalnızca biri Almanya ile ortak yapım.) Bu iki ülkeyi onbirer filmle SSCB ve İtalya izliyor.

Bu renkli festivali izlemenin ufak bir faturası da var. Bütün filmleri izlemek isteyen bir sinema-severin toplam 320 bin lira ödemesi gerekiyor. Zamanını ayarlamak ise izleyicinin kendisine kalmış bir şey.

HOŞÇAKALIN ÇOCUKLAR

(*AU REVOIR LES ENFANTS*)

Fransa yapımı, 103 dakika

Yönetmen: *Louis Malle*

Prodüktör: *Gerard Molto*

Görüntü Yönetmeni: *Jean-Claude Laureux*

Oynayanlar: *Gaspard Manesse, Raphael Fejto, Francine Recette*

1944 ocağı, Fontainebleau'daki Petit Collège'de ikinci yarıyılın başlangıcı. Oniki yaşındaki Julien Quentin, 150 öğrencisi bulunan bu katolik yatılı okulunun en küçük öğrencisidir. Öğrencilerin gündelik yaşamlarının rutini zamanın atmosferini yansıtmaktadır: Soğuk, hava saldırıları, karaborsa, işgalci Alman kuvvetleri.

Ufak, tefek, heyecanlı ve merak dolu bir çocuk olan Julien sınıf arkadaşlarının karizmatik lideridir. Okuma merakı zaman zaman onu büyüklerin şiddet ve karmaşa dolu dünyasına karışmaya yöneltse de, çoğunlukla çocuk olarak kalmayı yeğler. Ağabeyi François kendini bir filozof olarak gören bir çocuktur. Aynı zamanda da okuldaki karaborsa trafiğini idare etmektedir. François'ın bu işteki yardımcısı, mutfakta çalışan ve

Dolunay

Türkiye yapımı, 100 dakika

Yönetmen: *Şahin Kaygun*

Görüntü yönetmeni: *Salih Dikişçi*

Müzik: *Server Acim*

Oyuncular: *Macit Koper, Aslı Altan, Kenan Bal*.

Yaşamdan aradığını bulamamış genç ve güzel bir kadın, çevre ile bağlarını korumasını sağlayacak tek dayanağı olan ressamlığını sürdürüyor. Kendinin bile çözemediği bir arayışın içinde. Bir gün uzaklardan eve bir konuk geliyor; ilişkilerin kopmaya yüz tuttuğu mimar kocanın bir

arkadaşı. Genç kadının çocukluk anılarından koparılmış eski bir fotoğraf sanki. Kadının geçmişle ilgili gizlenmiş, küllenmiş duyguları birer birer gün ışığına çıkıyor. öykü bu noktada gelişip, bu noktada sonuçlanıyor zaten. Sonrası... Umutsuzluğun giderek ölümcül bir tutkuya dönüşmesi.

Uzun yıllar fotoğraf sanatının başarılı bir temsilcisi olan Şahin Kaygun ikinci yönetmenlik deneyimi olan bu filmde "*vizörden görebilmenin*" ustalığı ile başarılı bir yapıt ortaya koyuyor.

Yansımalar (*Déjà vu*)

Yugoslavya-İngiltere ortak yapımı, 102 dakika

Yönetmen: Goran Marković

Prodüktör: Aleksandar Stojanović

Sanat Direktörü: Slobodan Rundo

Müzik: Zoran Simjanović

Oynayanlar: Mustafa Nadaravić

(Mihailo), Anica Dobra (Olgica),

Miroslav Mandik (Zoran), Petar

Bozovic (Eski polis Stole).

Son on yıldır Yugoslav sinemasında yaşanan değişimlere büyük katkıda bulunan, toplumsal sorunları filmlerinde cüretkar bir biçimde ele alması ile tanınan genç yönetmen Goran Marković'un bu filmi 1987 Puya festivalinde en iyi yönetmen, en iyi senaryo, en iyi görüntü, en iyi kadın ve erkek ve en iyi makyaj ödülleri sahibisi. Psikolojik bir film olan *Déjà Vu* (Yansımalar) aynı zamanda 1988 sinema oskarları için Yugoslavya'nın adayı.

Filmin kahramanı Mihailo bir zamanlar başarılı bir piyanist

olan, ancak tatmin olmamış bir sanatçıdır. Uzun bir süredir kent varoşlarındaki bir eğitim merkezinde piyano öğretmenliği yapan Mihailo artık piyano çalmamaktadır. İş yerinde dalga geçmenin dışında kimsenin ilgilenmediği ve biraz "tuhaf" kabul edilen sanatçı, yalnız ve içe dönük bir yaşam sürmektedir.

Ancak eğitim merkezindeki mankenlik kurslarına öğretmen olarak gelen Olgica, sanatçının yaşamının tümüyle değişmesine yol açar. Bütün normlardan bağımsız yaşayan Olgica da mantık sınırlarını zorlayacak kadar değişik bir kişiliğe sahiptir. Olgica ile karşılaşmasından sonra Mihailo'nun yaşadığı heyecan verici, yoğun erotik değişiklik, onda bir takım psikolojik etkilere de yol açar. Mihailo, yaşadığı her şeyin çok önceleri çocukluk ve ilk gençliğinde de başına geldiği düşüncesine kapılır. Olgica ile ilişkisi yoğunlaştıkça geçmişte yaşadığı olaylar, anne-babasının bo-

şanması, babasının savaş zamanı işbirlikçi olmakla suçlanıp yargılanması, ilk gençlik deneyimleri, annesinin ölümü, bilinçaltında büyük sarsıntılara yol açar. Olgica'nın Mihailo'nun okul konserinde çalmasını istemesi olayları kritik bir noktaya getirir.

Bir sanatçı olarak kendini ifade edememesi Mihailo'nun en büyük psikolojik problemidir. Bu Olgica'ya duyduğu sevgiden bile ağır bastığından, Mihailo gün geçtikçe bilinçaltında daha çok sarsılır. Bu dönemde Olgica'da Mihailo'dan ayrılır. Artık Mihailo giderek bir manyak gibi davranmaktadır.

Marković'in bu ilginç filmi, Sinema Günleri '88 bünyesinde de Uluslararası Altın Lale Film Yarışması kapsamında gösterilecek ve büyük ödül için yarışacak. Balkan ülkeleri sinemasının güzel bir örneği olan *"Déjà Vu"* (Yansımalar) özellikle psikolojik filmlere ilgi duyanların kaçırmaması gereken bir film.

diğer öğrencilerin mağdur ettikleri bir yetim olan Joseph'dir.

Yarıyıl başında okula üç yeni öğrenci gelir. Diğer öğrencilerden değişik olan bu çocuklar çevreye uyum sağlamakta güçlük çekerler. Bu öğrencilerden Jean Bonnet, Julien'in sınıfındadır. Siyah gözlü, narin yüzlü bu çocuk zeki, duygulu ve birikimi olan bir öğrencidir. Güzel piyano çalar, derslerinde ba-

şarılıdır, ancak çok az konuşur. Geçmiş sırlarla dolu gözüken Jean Bonnet'i arkadaşları sevmeyiz. Bu yüzden de sürekli onunla alay eder, rahat bırakmazlar. Julien, bir rastlantı sonucu kendisini tedirgin eden bu çocuğun gerçek adının Bonnet olmadığını öğrenince onunla daha yakından ilgilenmeye başlar.

Fransız sinemasında "Yeni Dalga" akımının ünlü yönetmeni

Malle, bu son filminde İkinci Dünya Savaşı'nın karanlık atmosferini iki küçük çocuğun şiirsel ve trajik yaşantısının ardından başarılı bir biçimde veriyor. Fransız Sinema Sanat ve Teknikleri Akademisi tarafından verilen "Cesar" ödülleri bu yıl 7 dalda sahibi olan "Hoşçakalın Çocuklar" görülmeli gereken bir film.

PARLAYAN GÜNEŞ

(BLAZING SUN)

Güney Kore yapımı, 100 dakika
Yönetmen: Ha Myong-Chung
Oynayanlar: Ha Myong-Chung, Cho Yong-Won, Lee Heh-Young

1930'lu yılların sonunda, Japon işgali altında yaşamaya çabalayan genç bir çiftin öyküsü... Kore sinemasının bu genç yönetmeni, ülkesinin yakın tarihini ve ülkesinin ulusal kimliğini ustalıkla bir sinema dili ile seyirciye aktarıyor.

SEVGİLİLERİME GÜNCE

(DIARY FOR MY LOVES)

Macaristan yapımı, 144 dakika
Yönetmen: Marta Meszaros
Oynayanlar: Zsuzsa Czinkoczy, Anna Polony, Jan Nowicki, Pal-Zolnay, Mari Szemes

Sinema öğrenmek üzere Moskova'ya giden genç bir Macar kızının ülkesinin işgali ile sonuçlanacak bir süreci yakından yaşaması. Macar sinemasının usta kadın yönetmeni Meszaros'un büyük ölçüde özyaşam deneylerine yaslanan, 1987 yılında Berlin'de Gümüş Ayı Ödülü'nü almış bir filmi.

KUĞUNUN ŞARKISI

(SWAN SONG)

Çin Halk Cumhuriyeti yapımı, 100 dakika

Yönetmen: Zhang Zeming
Oynayanlar: Kong Xianghu, Chen Rui, Mo Shaoying, Liang Yujin

Fotoğraf(The photograph)

Yunanistan-Fransa ortak yapımı, 102 dakika.

Yönetmen: Nicos Papatakis
Müzik: Christodoulos Halaris
Oyuncular: Christos Tsangas, Aris Retsos, Zozo Zarpa, Christos Valavanidis, Despina Tomazani

Yunan sinemasının 70 yaşındaki yönetmeni Papatakis'in "Fotoğraf"ı 1986 yılında gerçekleştirdiği bir film. Yaşamını uzun yıllardır Fransa'da sürdüren Papatakis, bu filminde de 26 yaşındaki Ilias Apostolu'nun diktatörlük döneminin baskıları nedeniyle 1971 yılında Castoria'dan ayrılarak Fransa'ya göçmen olarak gidişini anlatıyor.

1971, Yunanistan'da diktatörlüğün dördüncü yılıdır ve yaşam her geçen gün zorlaşmaktadır. Apostolu bu koşullarda, yirmi yıldır Fransa'da yaşayan uzak bir akrabası olan Yerasimos Tzivas'ın yanına gitmeye karar verir. Ülkesinden ayrılmadan bir kaç gün önce bir kaldırım kenarında bulunduğu ve nedenini bilmeden Tzivas'ın adresinin yanına koyduğu fotoğraftan kaynaklanan bir yanlış anlama bir dizi olayı ve dramatik bir finali de birlikte getirir.

Nicos Papatakis'in bu ilginç filmi "Bir Avrupa Sinemasına Doğru" adlı bölümde gösterilecek. Sinemaseverler için Akdeniz kültürünün ortak noktalarını taşıyan, keyifle izleyecekleri bir film.

Yaşlı bir bestecinin, oğlu, kızı, sanatı ve yeni Çin toplumu ile ilişkileri, kendi yerini bulma çabaları... Yeni Çin sinemasının ilginç bir örneği...

BİRBİRİMİZİ ÖYLE SEVMİŞTİK Kİ!

(*C'ERAVAMO TANTO AMATI*)

İtalyan yapımı, 104 dakika

Yönetmen: *Ettore Scola*

Oynayanlar: *Nino Manfredi, Vittorio Gassman, Stefania Sandrelli*

Almanlara karşı birlikte savaşmış üç yakın dost savaştan sonra birbirlerinden koparlar. Yirmi-beş yıl sonra tekrar karşılaşırlar. Üçü de aynı kızdan hoşlanmaktadır.

İÇERİDEKİLER

(*DOWN BY LAW*)

ABD yapımı, 106 dakika

Yönetmen: *Jim Jarmush*

Oynayanlar: *Tom Waits, John Lurie, Roberto Benigni, Nicoletta Brasch*

Louisiana'nın yoksul mahallelerinden birindeyiz. Bir disk jockeyi, bir muhabbet tellalı ve bir İtalyan turist kaldıkları hapis haneden kaçıp mutluluğu yakalamaya çalışırlar. Ama...

OĞLAN KIZA RASTLAR

(*BOY MEETS GIRL*)

Fransız yapımı, 100 dakika

Yönetmen: *Leos Carax*

Oynayanlar: *Denis Lavant, Mireille Perrier, Carrol Brookes, Elie Poicard*

Alex ve Mireille'in öyküsü. 1960 doğumlu iki Parisli gencin karşılaşmaları ve aşkları. Ama acaba herşey için çok mu geç kalmıştır.

Adının alaycı ifadesine aldanmamalı. Sıradan bir aşk öyküsü değil! ■

Parlayan Güneş

Sevgililerime Günce

Dünya festivallerinden Sinema Günlerine

VECDİ SAYAR

Siz de benim gibi kentleri insanlarıyla sevenlerden misiniz? Ben hep, sevdiğim insanların yaşadığı kentleri sevdim. Bir de, bencileyin gezginlerin durak yerlerini, yani festival kentlerini. İşte size sevdiğim on kent-on festival kenti. Ve bu on kentten on sinema ustası. Hepsi de konuğumuz olacak *Sinema Günleri*'nde. Kimi kendi kalkıp gelecek, kimi filmini gönderecek İstanbul'a.

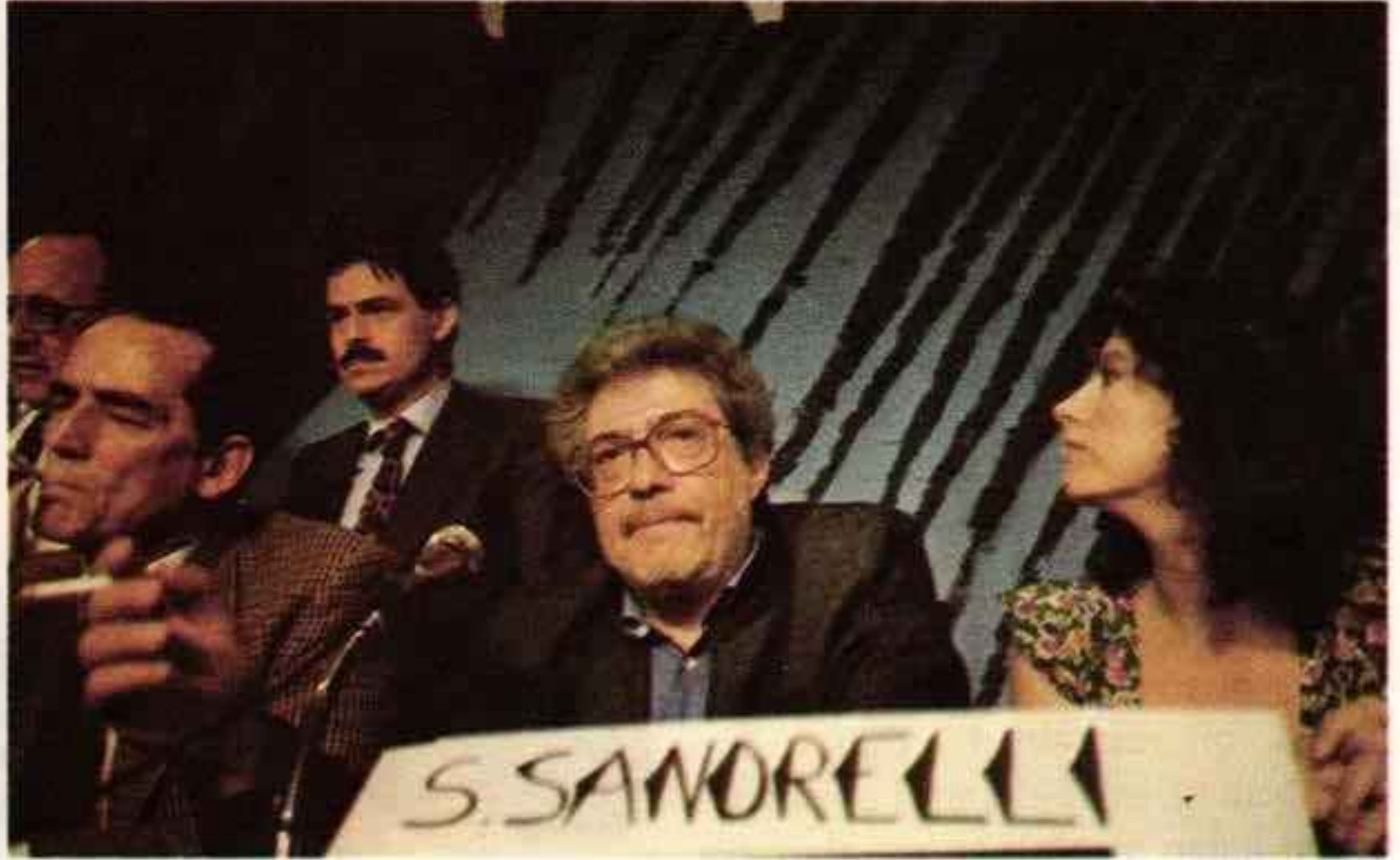
Berlin'de heyecanlı bir basın toplantısı. Sovyet Sinemacılar Birliği'nin yeni başkanı Elem Klimov coşkuyla *Glasnost*'un sinemaya getirdiklerini anlatıyor. Yeni bir devrim olarak tanımlıyor yaşadık-

larını. Klimov, bu yıl İstanbul'a gelemiyor ama Ronald Holloway'ın belgeseli "*Klimov*" geliyor karımıza. Berlin'de *'Altın Ayı'*'yı kazanan Gleb Panfilov'un "*Tema*"sı ve Tarkovski toplu gösterisi ile birlikte görkemli *glasnost* şöleni'ne katılmak üzere.

Sovyet ve Polonyalı ustaları

Berlin'de bırakıp bir başka kente, geçiyorum. Fransa'da, dünyanın en büyük festivalinde, Cannes'da bir İtalyan ustanın basın toplantısı var. Ettore Scola "*Aile*"sinin en yakın fertleri ile oturuyor. Bir yanında Vittorio Gassman, öte yanında Stefania Sandrelli.

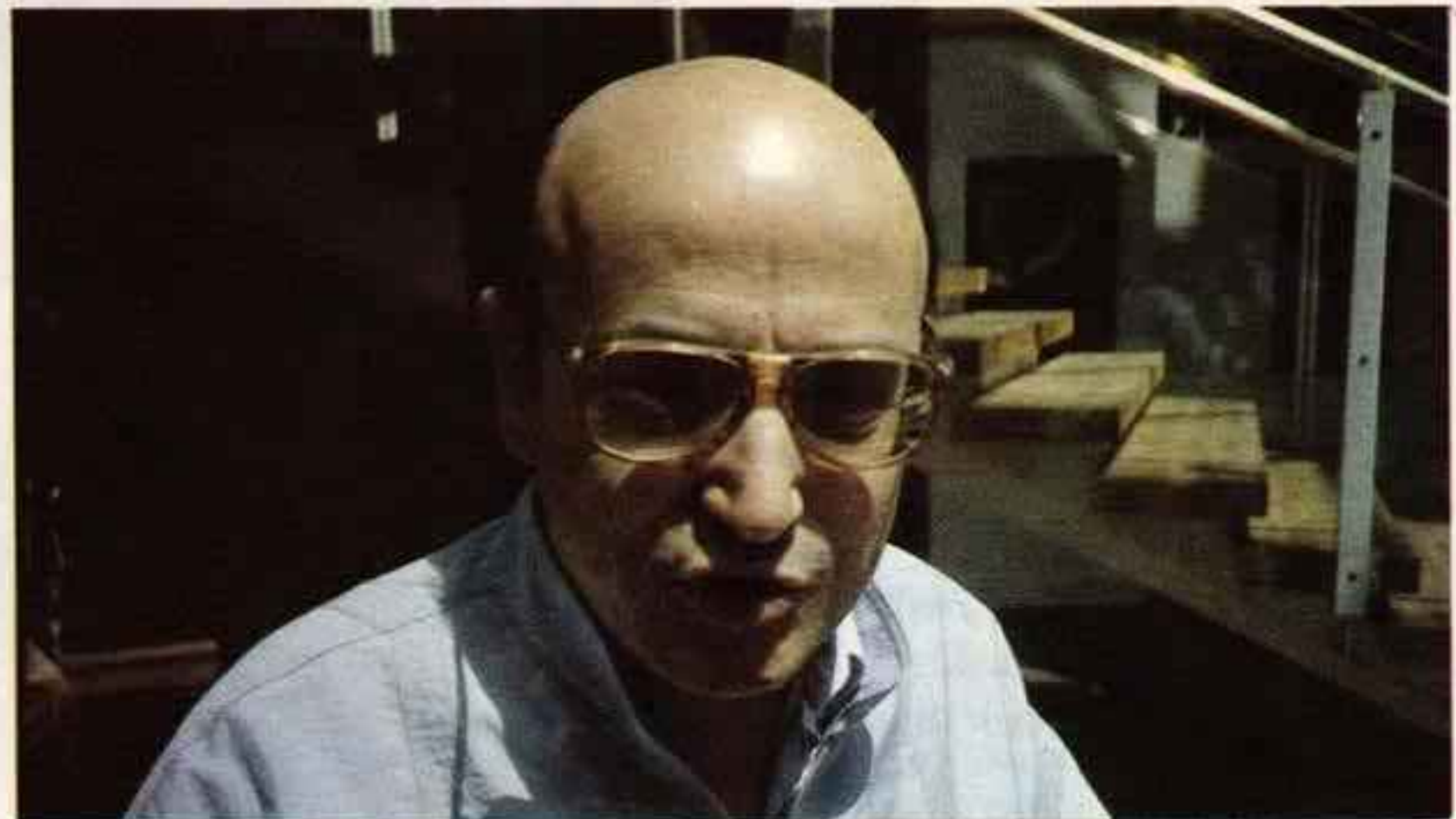
Scola usta önümüzdeki Ma-

Gassman ve Sandrelli, Scola'nın önemli yapıtında başrollerini paylaşıyorlar.

M. Radford, İngiliz sömürgecilikinin son günlerini anlatıyor.

Theo Angelopoulos İstanbul'a gelemeyeceği için üzgün. Festivalde Yunan sinemasını Papatakis temsil edecek.

yıs ayında Cannes Festivali'nin jüri başkanlığını yapacak. Bu yüzden İstanbul'a gelebilmesi oldukça az olasılık. Ama ne gam. Tam beş başyapıtı gelecek karşımıza. 1974 yapımı "*Birbirimizi Öyle Sevmiştik ki*", 1976'da Cannes'da En İyi Yönetmen Ödülünü kazandığı "*Çirkinler, Kirliler ve Kötüler*", 1977 yapımı "*Özel Bir Gün*", 1980'de Cannes'da En İyi senaryo Ödülünü kazanan "*Teras*" ve 1981 yapımı "*Aşk Tutkusu*."

Scola ailesinin gözdelelerinden Gassman ve Sandrelli bu filmlerin ikisinde (*Birbirimizi Öyle Sevmiştik ki* ve *Teras*) başrolleri paylaşıyorlar.

Muhammed Khan, Mısır toplumunu "*Önemli Bir Adamın Karısı*" ile göz önüne seriyor.

Istvan Szabo, "*Kahin*"i yetiştirebilirse soluğu İstanbul'da alacak.

Cannes'da Festival Sarayı'nda Theo Angelopoulos'la karşılaşıyoruz. Ve hemen söz Venedik'ten açılıyor. Venedik'te geçen yıl en beğendiğim film olan "*Arıcı*"dan. Marcello Mastroianni'nin rolünün hakkını verebilmek için nasıl bir çaba gösterdiğini, Yunancayı kendisinin konuşmak için direnişini anlatıyor.

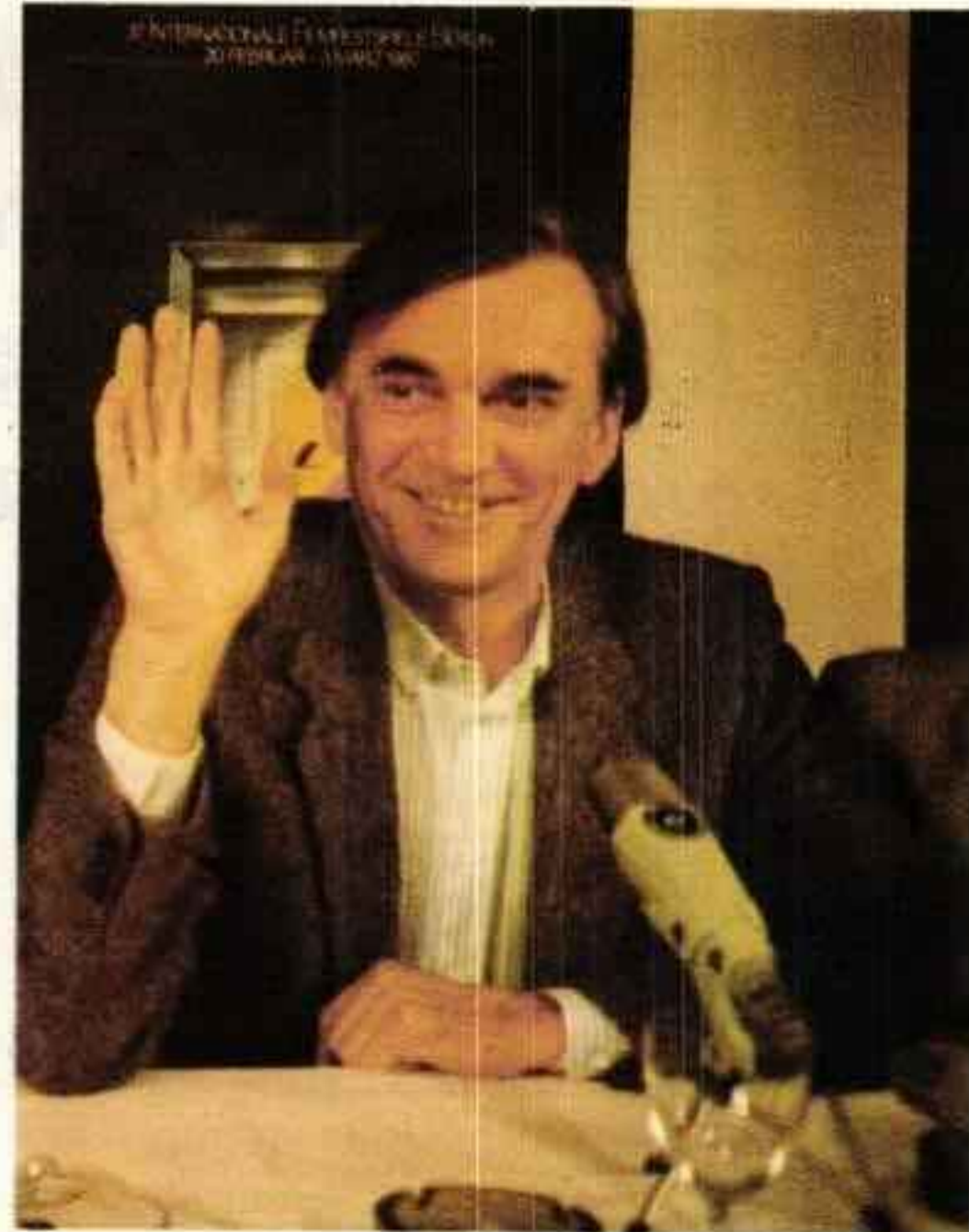
Angelopoulos, "*Arıcı*"nın kahramanı gibi düşünceli. Yeni projesinden söz açıyor. Yeni projesinden söz açıyor. Nisan ayında çekimde olacağı için İstanbul'a gelemeyeceğinden ötürü üzgün. Yunan Sinemasını temsil edecek Pa-

patakis var nasılsa diyor.

Kahire'de bir Mısırlı usta, Muhammed Khan. "*Önemli Bir Adamın Karısı*"ndan söz açıyor. Bir emniyet amirinin karısının dramını anlatıyor ama Mısır toplumuna ilişkin pek çok ipucu veriyor filminde.

Sonra eski bir dostla karşılaşıyoruz. Genç İngiliz sinemacı Michael Radford'la. Atıf Yılmaz'la birlikte kış ortasında havuzbaşında güneşleniyoruz. Rio de Janeiro'da. Radford, Rio'da ilk gösterimini yaptığı "*Beyaz Yaramazlık*"ta İngiliz sömürgecilerin Kenya'daki son günlerini anlatıyor.

Sonra, gene Avrupa ve gene sevdiğim kentlerden biri: Budapeşte. Bu kez şenlikte ortalarda görünmüyor Istvan Szabo. Çünkü çekimi devam ediyor. "*Kâhin*" adlı filmini önümüzdeki Cannes Festivaline yetiştirmeye çalışıyor. Ve eğer filmini tamamlayabilirse bu yıl İstanbul'a kesinkes geleceğini söylüyor. Elia Kazan'ın başkanlığını üstlendiği jüride görev almak üzere. ■

Holloway'in belgeselinde Klimov'la tanışacağız.

35 yıldır — Müşterilerinin “Pepo Efendi” demekten büyük keyif aldıkları Birol Sözer (solda) dükkânıyla birlikte yaşıyor.

Nerede eski şıklık...

Pepo Efendi zamana direniyor İkinci Büyük Savaş’tan bu yana şapkalarla yatıp şapkalarla kalkan Pepo Efendi’nin derdi melonların fötr’lerin barcelona’ların giderek azalması

Isak Efendi kapıdan çıkmadan son bir kez aynada fötr şapkasını düzeltti. Bu alışkanlık ona rahmetli پدرinden kalmıştı, o da her sabah bu maun çerçeveli kristal aynada son bir kez şapkasını düzeltmeden evden çıkmazdı. Kafasına üşüşen hatıralardan sıyrılıp, “hey gidi günler hey” diye mırıldanarak kapıdan çıktı. Eski ahşap merdivenleri ağır ağır indi, demir kapıdan güneş ışıklarının ardından ye-

ni bir güne başlayan Galip Dede Caddesi’nin gürültüleri duyuluyordu.

Artık İsak Efendi son bir kez fötrünü düzeltip, tanışlarına selam vere vere Galip Dede Caddesi’nden Yüksekaldırım’a inmiyor. Çünkü artık İsak Efendi yok; o olmadığı gibi eski melon’lar, Barcelona’lar, İspanyol fötr’ler ve onların sahipleri de yoklar... Bir zamanlar kibar giyimin ayrılmaz parçası kabul edilen şapkalar ve

sahipleri zaman içinde yitmiş gitmiş. Artık kaplamacıların, Anadolu’nun dört bir yanından gelen esnafın doldurduğu, tünelin yanından Yüksekaldırım’a inen Galip Dede Caddesi’nde eski İstanbul beylerine rastlanmıyor; “bonjour madam Estella”, “sabah-ı şerifler hayır olsun” gibi hitapların çınladığı bu yerlerde, şimdi lahmacunlu, bol arabeskle bir dünya hüküm sürüyor. Bir zamanlar şık topuklu iskarpinlerini tıkırdatarak geçen levanten hanımlar yerini, ağzı sakızlı, sökük etekli Karaköy yosmalarına terk etmiş. Bütün bu yeni dünya içersinde Galip Dede Caddesi’nde ufak, tozlu bir dükkân zamana direniyor. Kapısında “Pepo Şapkaevi” yazan bu ufak dükkâna girdiğinizde, bembeyaz saçları ile gülümseyen yaşlı bir adam sizi karşılıyor.

Şapkalarla geçen bir ömür

Pepo Şapkaevi’nin sahibi 71 yaşındaki Birol Sözer şapkalarla ilk tanışmasını anlatıyor: “Eniştem Samsun’da şapkacıydı, mesleği ondan öğrendim. İkinci Dünya Savaşı sırasında askerdim, 1942’de tezkere alınca bu dükkâna geldim. Şapkacılığa başladım, o gün bu gündür bu dükkân bizi doyurdu çok şükür.”

“Önceleri burada kiralar beş liraydı, fötr şapkaların düzinesine 17 lira öderdik” diyor Birol Sözer. Yorgun bir savaşçı gibi o günleri yeniden yaşıyor. “1960’larda bir Barcelona şapka 40 liraya kadar yükselmişti, bir beş lira zam yaptığımızda artık kimse şapka almaz diye düşünmüştük, oysa şimdi fötrler 60 bin lira oldu, her şey değişti.”

Pepo’nun eski bir müşterisi, Cibali’li kereste tüccarlarından Muzaffer Bey dükkâna giriyor. Muzaffer Bey, eski dostuna selam verdikten sonra nostaljisini tazeliyor: “Artık ne o eski insanlar, ne o eski alışkanlıklar, ne de o eski ustalar var.” Ona göre, Pepo belki

de Türkiye'nin son şapka tamir ustası. "Nerede olursak olalım, biz eskiler artık kalkıp ona geliyoruz. Yılların yükünü taşıyan tozlu çarpık şapkalarımız, onun usta ellerinde yeniden hayat buluyor."

Nerede o eski şapkalar

Bir zamanlar Fransa'dan gelen iki üç aylık şapka modellerinden üretilen şapkalar, artık çok gerilerde kalmış. Şimdilerde 60 bin lira olan hakiki bir fötrü özleyen müşteriler fiyatlara ulaşamadığın-

başladığı şapkalar, değişen zaman içinde bir köşeye atılırken, şapkacılar, tamirciler de birer birer kapanmış.

Herkesin Pepo diye hitap ettiği, adeta esas adının unutulduğu Birol Sözer artık, "Ben tek kaldım. Zaten şapka da yok ki neyi temizleyip tamir edeceksin" diyor. "Eskiden tamire gelen şapkaları kurutemizlemede temizletir, tami-rini yapar, kalıba çekerdim. Şimdilerde kurutemizlemeciler bile şapka temizlemek istemiyor. Binde bir şapka temizlenmesi isteniyor ki, adam da haklı. Diğer elbiselerle birlikte atıp temizleyemeyeceği bu tür angaryalara girmek istemiyor."

"Bakın" diyor, "Beyoğlu'na çıkıp bakın, yüz kişiden bir kişide fötr ancak görürsünüz. Ne o eski giyimler, ne o eski insanlar yok artık. Eskiden mektepliler bile şapka giyerdi, mecburiydi bu. Küçük yaşta şapkaya alışan insanların, bu alışkanlığı yaşamı boyunca sürüp giderdi. Şimdi her gün yüzlerce mektepli geçiyor bu caddeden, içlerinde bir tane şapkalı yok. Fötrü alanlar ya Anadolu'lu tüccarlar, ya da ihtiyarlar. Varsa yoksa düğmeli kasketler, bereler. Eskiden kasket köylerde giyilirdi. İnsanın giyimi onun ne olduğunu anlatırdı. Şimdi başlar ayak, ayaklar baş. Bir curcuna bu şehir-i İstanbul."

Birol Sözer ya da müşterilerinin kullanmaktan ayrı bir haz aldığı adıyla Pepo Efendi'nin küçük, sevimli dükkânı kuru bir hü-zünle dolu. Kıt kanaat geçinmesini sağlayan müşterileri Pepo Efendi'yle hem eskimeyen bir dostluğu, hem de yoğun bir nostaljiyi paylaşıyor. Dükkânın eski bir müşterisi zamana ayak direyen bu ilişkiyi şöyle anlatıyor: "Bir bu zat kaldı eskilerden. Taa Bostancı gibi yerden kalkıp geldim. Pepo Efendi gibi biz de tarih oluyoruz. Dün bir kasket aldım mecburiyetten. Utandım, gösteremedim Pepo ustaya..." ■

dan, sandıklardan, dolaplardan çıkarılan eskiler Pepo'ya getirilip idare ediliyor.

Şapkaya talep duyanlar ise artık ya 8 bin, 8,500 liralık fötrleri, ya da düğmeli kasketleri yeğliyorlar. Bir zamanlar hünerli ellerin tek tek el emeği, göz nuru ile yapılan şapkaların yerini fabrikasyon ürünler doldurmuş. Önceleri salt gayrimüslimlerin başını süsleyen, daha sonra Cumhuriyet'le birlikte tüm beylerin kullanmaya

Abone olmak kolay

- Tanışan, danışan bir toplum isteyenlere...
- Kendi görüşü olmayan değil, ama başkalarının da görüşleri olabileceğini kabul eden, bunları bilmek isteyenlere...
- Doğrularını hayatla sınamaya hazır, yani kendisini evrenin merkezine koymayan insanların toplumunu isteyenlere...
- Kaba, sığ, acımasız, önyargılı bir dünyaya mahkum olmak istemeyenlere...

10 sayı fiyatına 12 sayı

GÖKKUŞAĞI

AYLIK AKTUALİTE DERGİSİ

Gökkuşağı'na

☐ 6 aylık (10,000 TL)

☐ 1 yıllık (20,000 TL)

abone olmak istiyorum

Bedelini Yapı Kredi Bankası, Çemberlitaş Şb. 2984-3 no.lu hesaba yatırdım. Dekont fotokopisi ektedir.

Adı, Soyadı: _____

Mesleği: _____

Doğum Yılı: _____

Adresi: _____

Şehir: _____

Cemal Nadir Sok. 17

Cağaloğlu, İstanbul

Tel: 511 75 48

Bulmacanın çözümleri

SOLDAN SAĞA

- 1 ŞUT (Topa vuruş "şut"tur. "Şut" devrilirse "tuş" olur.)
- 4 KATRE ("Raket"in harfleri karıştırılırsa, damla anlamında "katre" çıkar.)
- 9 EFE (Ünlü sepettopçu.)
- 10 OSMAN (Osmanlı büyüğü.)
- 11 KBB (Potasyum simgesi K ile Brigitte Bardot'u simgeleyen BB harfleri yan yana gelirse KBB olur.)
- 12 RIO DE (Yani "Rio" de!)
- 13 LOLİTA (Nabakov'un ünlü romanı.)
- 15 İLEF (E ile G arasında F yer alır.)
- 16 NETİ (Tenis ağını.)
- 20 TASMAN ("Tasma" bir tür boyun halkasıdır.)
- 22 TEN İS ("Ondur"un İngilizce karşılığı.)
- 25 İLE ("Eli"nin tersi.)
- 26 O PERA (Beyoğlu'nun eski adı "Pera"dır. "Ol Beyoğlu"nun karşılığı bu anlamda "O Pera" olur.)
- 27 NİZ (Bendeniz-bende = niz.)
- 28 PETAL (Taç yaprağının İngilizce karşılığı "petal"dır.)
- 29 EME ("Emine"den "İn" eksiltirilirse "eme" kalır.)

YUKARIDAN AŞAĞIYA

- 1 ŞEKLİ ("Ekşil"nin harflerini karıştırırsak, biçimselin eş anlamlısı olan "şekli" çıkar.)
- 2 UF BOL ("Uf" çok, yani Uf bol.)
- 3 TEB'LE (Çok kapılı antik Mısır kentinin adı "Teb"dır. O halde, "Teb'le.")
- 4 KÖRT (Raket sallanan yer.)
- 5 ASİANS (İngilizce Asyalılar.)
- 6 TMO ("Tom"un harfleri karıştırılırsa, Toprak Mahsulleri Ofisi'nin kısa yazılışı olan "TMO" oluşur.)
- 7 RAD (Anlamı "ensiz" olan "dar"ın baş aşağısı.)
- 8 ENE (Kene-K = ene.)
- 14 İFTİRA ("İrtifa"nın harfleri karıştırılırsa, tanımı "kara çalma" olan "iftira" oluşur.)
- 17 EMİNE (Ömer Kavur'un filminin adı "Yatık Emine"dır.)
- 18 TALİM (Beni "tali"m = talim.)
- 19 İNEZE ("Ezine"nin harfleri karıştırılırsa, tanımı "güçsüz, zayıf" olan "ineze" oluşur.)
- 21 ASAL (Yani, As + al.)
- 22 İSTOP (Dur!)
- 23 EPE ("Kanepe"den "kan" çıkartılırsa, bir kılıçoyunu türü olan "epe" kalır.)
- 24 NET (Ağ.)

Mantık Oyunu

Çözüm:

Bedri Sülüngil 8
Davut Arslangil 7
Ahmet Arslangil 4
Cafer Sülüngil 2

Çorba

Zamlar

Kurumlar Vergisi arttı mı?

Gökkuşluğu dergisinin Şubat sayısında E. Ahmet Tonak'ın "net vergi yükü" üzerine ilgi çekici bir yazısı yer aldı. Yazıda, 1950 sonrasında ücretlilerin ödediği gelir vergisi ile şirketlerin ödediği kurumlar vergisindeki artışlar karşılıklı değerlendirilerek bazı sonuçlara varılıyor:

Bu arada, kurumlar vergisinin payında tüm 1981 sonrası dönemde "hayli dikkat çekici" bir artış görüldüğü vurgulanıyor. 1980 öncesinde vergi gelirleri içindeki payı yüzde 5 dolayında seyreden Kurumlar Vergisi'nin, 1981'den sonra payını yüzde 10-11 dolayına ve 1986'da yeni bir sıçramayla yüzde 15'e yükselttiği "gösterildikten" sonra şu önemli sonuca varılıyor: "Bir bakıma, 1980 sonrası siyasi ve ekonomik istikrar'ın sermaye açısından kabulü zor bir sonucu da artan kurumlar vergisi payıdır".

Bu, 1980'ler üstüne şimdiye kadar söylenen ve yazılanların tersi sonuçlara varan çok ciddi bir iddiadır ve bu nedenle de üzerinde durulmalıdır.

İlkönce, kurumlar vergisinin yükümlüler bakımından bileşimine yani hangi kesimlerden tahsil edildiğine bakalım. 1950-59 döneminde bu vergi hasılatının ortalama yüzde 65'inin KİT'lerce ödendiğini, aynı oranın 1961-70 döneminde yüzde 43 olduğunu, ekonomik krizin bedelinin KİT'lere yüklendiği 1970'li yılların ilk ya-

rısında bu payın yüzde 24 dolayına düşmesine karşılık, ikinci yarısında yüzde 20'nin de altına indiğini (1976-80 için yüzde 17) görüyoruz. Demek ki, bir kere 1950-70 dönemi için kurumlar vergisi ödeyicileri ile sermaye veya özel şirketler kesimini özdeşleştirmek mümkün değildir. 1970'ler için de bu ancak kısmen yapılabilir. Öte yandan 1980'lerin ilk yarısında KİT'lerin kurumlar vergisi içindeki payının, bunların fiyat politikalarıyla tekrar önemli ölçülerde kârlı kılınmalarına bağlı olarak yüzde 35'e çıktığını hem bu açıdan hem de kurumlar vergisi gelirlerindeki sıçramayı açıklayıcı öğelerden birisi (en önemlisi değil) olması bakımından dikkate almak gerekir.

Kurumlar vergisinde 1981 sıçramasını açıklayıcı temel öğe, 1981 sonrasında "vergi alacağı" denilen tekniğin uygulanmaya başlamasıdır. 1980 sonuna kadar salt kurumlar vergisi oranı yüzde 25 iken (KİT'lerde yüzde 35 idi), buna ek olarak bir gelir vergi stopajı da alınıyor ve dağıtılmayan şirket kârları üzerinde yüzde 40 oranında bir vergi yükü oluşuyordu. Dağıtılan kârlarda ise, paydaşlar ödedikleri gelir vergisi stopajını, gelir vergisi beyanlarında mahsup edebiliyorlardı. Vergi alacağı bu uygulamaya sadece biçimsel bir değişiklik getirmiştir. Gelir vergisi stopajı ismen kaldırılmış, kurumlar vergisi oranı ise

yüzde 40 yapılmıştır. Ancak sermaye şirketlerinden pay alanların kâr paylarının 1/3'i (veya aynı şey demek olan, kurumlar vergisi paylarının 1/2'i) oranında bir bölümü bunların vergi alacağı sayılmış ve gelir vergisi beyanlarında indirim hakkı tanınmıştır. Daha basit olarak şöyle: 1981 öncesinde bir bölümü gelir vergisi tahsilatı içinde gösterilen yüzde 40 oranındaki kurumlar vergisinden, 1981'den sonra tümüyle kurumlar vergisi tahsilatı olarak gösterilen yüzde 40 oranındaki bir vergiye geçilmiştir. Bunun etkisi, kağıt üzerinde kurumlar vergisi tahsilat rakamını artırmak olurken, gelir vergisi hasılatını da düşürücü olmuştur. Yani toplam vergi gelirleri açısından toplamı sıfır olan bir yer değiştirme ortaya çıkmış, vergi alacağı gelir vergisi stopajının yerini almıştır. Nitekim, kurumlar vergisinde ortaya çıkan sıçrama sadece 1981 yılıyla sınırlı kalmış, 1985 sonuna kadar geçen sürede vergi yerinde saymış, hatta esnekliği düşmüştür. Buna koşut olarak gelir vergisi tahsilatında sabit fiyatlarla önemli bir gerileme ortaya çıkmıştır.

1981 sıçramasını açıklarken şunları da dikkate almak gereklidir: a) Vergi alacağı uygulaması 1981'den sonra yürürlüğe girmekle birlikte, 1980'de kazanılmış ancak 1981'de vergi ödemesi yapılacak kurum kazançlarına da uygulanması kararlaştırılmış, bu nedenle etkisi 1982 yerine 1981'de görülebilmektedir. b) 1980 yılında, üç rakamlı fiyat artışı nedeniyle nominal kazançlar şişmiş, bunun da kurumlar vergisi beyanları üzerinde önemli yükseltici etkisi olmuştur. c) Gerek 1981 gerekse 1986 sıçramasında etkili olan bir faktör de, kurumlara getirilen ilave vergi avantajlarının kurum statüsünün daha fazla tercih edilmesine yol açmış olmasıdır. Dolayısıyla, kurumlar vergisindeki artışlar, gelir vergisinde potansiyel hasılat artışların-

daki bir gerilemeyle birlikte gitmiştir. d) Sadece 1981 sıçramasıyla ilişkili bir başka etken, kurumlar vergisinin 1981 ve 1982'de yüzde 50 oranında uygulanmasıdır. Yukarda vergi alacağını açıklarken basitlik amacıyla belirtmediğimiz bu oran yükseltmesinin özellikle büyük sermaye gruplarına getirilen ek vergi teşvikleriyle önemli ölçüde törpülediği, ancak buna rağmen bu çevrelerden gelen baskılar sonucunda ve esasen dışa açılma politikalarının gereği olarak kısa sürede yürürlükten kalkarak tekrar yüzde 40 oranına döndüğü eklenmelidir.

1986 sıçramasında etkili olan esas değişiklik ise, bir yandan kurumlar vergisi standart oranının yüzde 46'ya çıkarılması, öte yandan, buna koşut olarak, sermaye şirketlerinden elde edilen kâr payları üzerinde vergi yükünün sıfırlanmasıdır. Bu yenilik artık "vergi alacağı" tekniğinin yürürlükte kalmasına da gerek bırakmamıştır. 1981'de gelir ve kurumlar vergilerinin birleştirilmesi yolunda atılan adımlar, 1986 sonrasında tamamen gerçekleşmiş ve kurumlar vergisi fiilen vergi sistemi dışına çıkarılmıştır. Bilindiği gibi, kurumlar vergisinin varoluşunun mali gerekçesi, sermaye şirketi veya kurum statüsünün sağladığı avantajlar nedeniyle şirket tüzel kişiliğinin ayrı bir vergi ödeme gücüne sahip olduğunun kabul edilmesidir. Oysa gelir ve kurumlar vergisinin birleştirilmesiyle gerçekte vazgeçilen, ek bir vergi olması gereken kurumlar vergisinden başka bir şey değildir. Kurumlar vergisinin şeklen gelir vergisine tercih edilmesinin asıl nedeni ise, kurumlar vergisi aracılığıyla büyük sermaye çevrelerine tercihli vergi kayırmalarının yapılabilmesidir. Türkiye bu konuda bir istisna değildir.

Doç. Dr. Oğuz Oyan

Asırlar boyunca uygarlığın kültür ve sanatın beşiği olmuş Kütahya'mızın tarihi, kültürel ve turistik değerlerinin tanıtılmasına derginizde yer verilmesi faaliyetlerimize katkı sağlayacaktır. Katkılarınız için teşekkür eder saygılar sunarım.

Oral Kiper
Kütahya Belediye Başkanı

Aynı alanlarda fakat karşıt kutuplarda yer alan Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı İmren Aykut ve Tez Koop İş Sendikası 3 No'lu Şube başkanı Aynur Karaslan'la yapılan röportajlar çok yerindeydi. Başarılarınızın devamını dilerim.

Fuat Direybetoğulları/Aydın

Derginizi severek okudum fakat fazla lüks buldum. Kullandığımız kağıdın kalitesini düşürerek derginin fiyatı azaltılamaz mı? Okumayı çok istiyoruz. Ancak fiyat durumu işi bozuyor.

Adem Sönmez/Salihli

İstikrar kime yarar?

ALİ TAYGUN

Geçen yaz Dikili Şenliği'nde, nereye gitssek bir takım adamlar, ellerinde video kameraları, çek babbam çekiyorlardı konukları.

Reha Hanım (*İsvan*) gözünü budaktan sakınmaz. Yüzledi. "Nedir bu", diye sordu, "kimsiniz siz?"

Memur fütursuz, —bence bir mizah duygusu da vardı— "arşiv için çekiyoruz," diye cevapladı, "1990 hazırlığı!"

Apırdık, köpürdük, basın toplantısı yaptık. Biraz rahat bıraktık.

***

Şimdi de Ankara'yı sarmış söylentiler. Bana telefonda fısıldadı bir dost: "Hazırlanıyorlarmış. Geliyor!"

Gelen, darbe. "Edediyete akıp giden her on yılda bir" ya..!? Bu hesaplara bir, bir buçuk yılımız var. Sonra bir sabah...

...Acaba?

Şimdi, bu darbe dediğin can sıkıntısından yapılmaz. Objektif koşulları var darbenin. İlk koşul, içinden çıkılır gibi görülmeyen bir ekonomik bunalım. Bunalım, hükümeti acz içinde bırakacak. Yani hükümet, 'hükümet edemeyecek'.

Bunun sonucu, çıkarları büyük ölçüde zedelenmetehlikesiyle karşı karşıya kalan birileri ortaya çıkacak: İradenin kaynağı. Darbeyi bunlar destekleyecek.

Sonra, *hem* darbenin bir hükümet alternatifi olacak, *hem de* bu alternatifin darbesiz iktidar imkanı bulunmayacak.

Bütün bu unsurlar bir araya gelse dahi yeterli değil: Geniş kamuoyunun darbeyi onaylaması gerek. Yani talep yaratılmadan kimse böyle bir şeye cesaret etmez. Edemez.

* * *

Ekonomik bunalım elhak, var. Borç 40 milyar doları bulmuş. Önemli bir sanayici kesimi açık

Türkiye hepimizindir

açık eleştirmeye başlamış hükümeti. Bankalar dünyasında gelecek karanlık.

İşçinin hali zaten perişan. Gerçek ücretler düştükçe düşüyor. Ama bizimkiler ermiş mertebesinde: yemeden içmeden çalışma mucizesini başarmışlar! Tam, "artık bundan ötesi mümkün değil," derken bir zam dalgasını daha göğüs-lüyorlar.

* * *

Özal'inkine alternatif bir yeni iktisadi çözüm öneren var mı?

Serbest piyasa'cılar arasında 24 Ocak-4 Şubat çizgisinden köklü farklılıklar içeren bir model tasarısı üretilmiş değil. Bu cephede söz konusu olan, varyasyonlar icraat eleştirileri... Üstelik, bu görüş sahiplerinin gidişatı etkileme yolları hiç de tıkanmış gözüküyor.

Öte yandan dış ticaret açığının büyümesi ile darbeler arasın-

da bir bağlantı olduğu belli. Bu açık ne zaman bir kaç yıl arka arkaya büyümüşse, ardından bir müdahale gelmiş. Bu aralar bir büyüme gene görülüyor.

Ne ki, iki proje var ufukta: GAP, AT. Türkiye'nin iktisadi düzenini olduğu gibi değiştirecek bu iki girişim, umut sermaye kesimi için. Bir darbe bunları yavaşlatır mı, uzaklaştırır mı?

AT konusunda cevap olumsuz. GAP'ın yürümesi de dış krediye bağımlı. Bu da bir darbe vukuunda yavaşlar gibi.

Ta ki, dışarıdan bir darbe talebi olsun. Var mı? Avrupa için bu söz konusu değil. ABD ne düşünür?

ABD bir seçim *sath-ı mailinde*. Bölgenin güçler dengesinde bir alt-üst oluş dışında hiç bir neden, ABD'yi Türkiye'de bir darbeyi desteklemeye yöneltmez.

Ayrıca, sessiz sedasız imzalanan SEIA, Özal'ın '*munis bir müttefik*' olduğunu bir kere daha kanıtladı. ABD'nin ona bir alternatif araması *abesle iştigal*dir.

Kısacası statükonun pekişmesi yönünde bir müdahalenin ne iç ne dış koşulları mevcuttur.

O zaman şunun sorulması gerek: Statükoyu değiştirecek yönde bir irade görünüyor mu ufukta?

Böyle bir iradenin iki kaynağı olabilir.

İlkin: Radikal dinci kesim ülkede gittikçe güçlenmekte. Batı dünyasının uzun zamandır özellikle merak ettiği konu, bunların Türkiye'de İran tipi bir rejim değişikliği gerçekleştirip gerçekleştiremeyecekleri. Ne ki bu kesimin böyle bir durumda geçerli olabilecek net bir iktisadi modeli yok. İktidara gelebilmeleri büyük bir istikrarsızlığın yaratacağı boşluğa bağlı. Ondan sonra da ne olacağı belli değil. Bu nedenle böyle bir tabana yaslanacak bir darbe olası görülüyor.

Bunlara *karşı* bir darbe, bir 'temizlik operasyonu' ise yine

abes, şu anda kimse için bir tehlike arz etmiyorlar.

Geldik sola.: Müdahalelerin ezeli muhatabına.

Sosyal demokratlar kendilerine özgü modelleriyle iktidara yürüyorlar mı? Bugün SHP'de gayretin esas odağı iç toparlanma, yapılanma. Genel bir muhalefetin ötesine geçebilmiş değiller. Hükümeti bizar edici, bunaltıcı bir baskı yaratamıyorlar. Günün egemenleri için bir korku, halk için bir umut kaynağı olamadılar. Önlerini kesmek için bir darbe neden söz konusu olsun?

İşçi sınıfının politik hareketi olmaya aday kesimler içinse 12 Eylül bitmiş değil. Sendikalar, ellerini kollarını bağlayan yasa hükümlerinden daha kurtulamadılar. Siyasi hareketlerin davaları tümüyle bağlanmadı bile. Ülkeyi saran depolitizasyon süreci etkisini devam ettiriyor. Solun bu cenahı da bir yenilenme içinde. Kendine dönük.

* * *

Öyleyse 'mutasavver' darbe kime karşı yapılacak? Hangi tehlikeyi ortadan kaldırmak için? Kimi iktidara getirmek için? Neyin desteğiyle?

Bu soruların açık seçik karşılığı bulunmadan bir müdahale hazırlığından söz etmek için erkendir.

Öyleyse sadece bir vehimden mi ibaret bu söylentiler? Mantık bu yönü gösterse de Türkiye'de böyle bir rehavete kapılmak büyük hata olur. Türkiye gibi demokratik kurumları yerli yerine oturmamış bir ülkede, kudret kaynağını milli iradede almayan, tabansız, fakat iyi organize olmuş unsurların kişisel ihtirasları uğruna dahi büyük çalkantılar yaratmaları mümkündür.

Kamuoyumuz istikrarsızlık konusunda aşırı hassas. Somut gerçeğe dayanmasa da bir dizi provokasyonla yaratılacak 'anarşi hortluyor' inancı, insanlarımızın henüz cılız olan demokratikleşme

talebinden vazgeçmesine, çaresizlik psikozuna kapılmasına yol açabilir. Onları, kerhen de olsa, bir müdahalenin güvenine razı edebilir bu tehlike.

Bunun sonucunda da gerçekleşecek bir darbe, *objektif bir güç kaynağına dayanmadığı için* tek desteğini terörde arayacaktır. Üstelik bu terörün muhatabı yalnız sol olmayacak; bu arada muhalefetin her türlü susturulacak, doğacak iktisadi bunalım karşısında dayanabilmek için akıl, izan dışı yöntemlere başvurulacaktır.

Günümüzde toplumların esas dinamiğini teşkil eden çelişkilerin bir 'yapay denge'de tutulduğu görüşü, özellikle '60'lı yıllarda dünya gençliği arasında epey taraftar bulmuştu. İstikrarsızlık ortamlarının bu dengeyi bozacağı, ve doğacak boşluğu 'gelişmekte olanın' dolduracağı öngörülüyordu bu terörde. Çözumsuz kalan iktidarların 'burjuva demokrasisi'ni bir kenara atıp kaba dehşete başvuracakları, halkın da böylece gerçeği anlayıp 'devrim'e yöneleceği tahmin ediliyordu.

Gariptir, bu görüş, ilk geliştiği III. Reich öncesi Almanya'sında korkunç sonuçlar doğurmasına, somut gerçeklikte Nazi devlet terörünün hiç bir şekilde karşıtını yaratmamasına rağmen, bir kuşak sonra ABD'den dünyaya yeniden yayıldı. Bizde de benimseyenleri oldu.

İki darbe yaşadık ondan sonra. İkisinde de görüldü ki baskı ortamları bilinçlenme üretmiyor. Tam tersine, gelişme, bilincin kaynağı olan düşünce serbest tartışıldığında gerçekleşiyor. İlerleme, medeni özgürlükler üzerinde yükseliyor. Bu özgürlükler ise demokrasi mevzilerinin sağlamlığı oranında var olabiliyorlar.

* * *

Türkiye'de bugün gelişecek ve halkın çıkarlarıyla taban tabana zıt sonuçlar doğuracak bir istikrarsızlık ortamının yaratılmasında

bahane olarak kullanılacağı kesin bir kesim varsa, bu da soldur. Solun böyle bir iktidarı yoktur ama böyle bir 'imaj'ı vardır. Ve bu gerçeği ifade etmek, "aman, kayık su almasın," diye solun çenesini kapayıp bir köşede oturmasını önermek değildir.

Geleneksel devletçi solumuzun 'felaket tellallığına' ters düşecek bir tahminle Türkiye'nin ufku aydınlıktır. Bu noktaya gelişimizdeki çarpıklıklara rağmen ülkede büyük değer birikimleri olmuştur. İnsani değerler artmış, maddi refah düzeyi yükselmiş, sanayi ilerlemiştir.

Bu çok daha kestirmeden, çok daha zahmetsiz gerçekleşebilirdi, ayrı. Olan oldu. Bugün Türkiye eskisinden çok güçlü bir ülkedir. Ve hepimizindir.

Yaratılmış değerlere sahip çıkmak, siyasal ve ekonomik demokrasiyi geliştirmek, halkın güvenliğini kazanmak, iktidara yürümek! Bütün bunlar için de Türkiye'nin sorumluluğunu taşımak gerek. İstikrarı sağlamak bunun ilk adımı.

GÖKKUŞAĞI

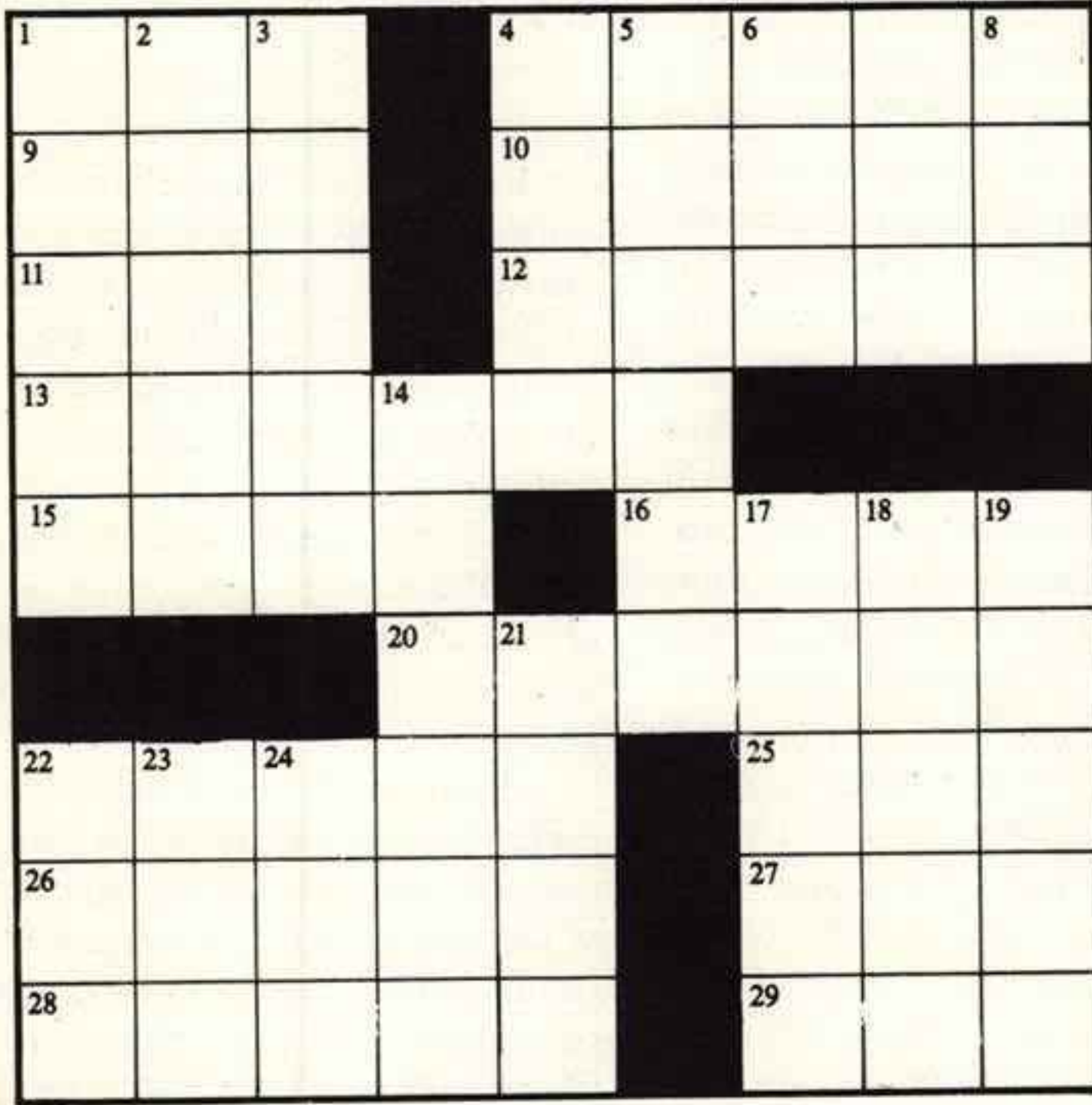
Yurt dışından (dövizle)
abone olmak için bedelini
Akbank, Bahçekapı Şb.
210874-4 no.lu hesaba veya
(Almanya)
Verlag Media Pro "GÖKKUŞAĞI"
Postgiroamt Köln
Konto: 328 208-503
BLZ: 370 100 50
no.lu hesaba yatırıp
makbuzu postalamak yeterlidir.

Türkiye ve Kuzey Kıbrıs
Yıllık 20,000 TL 6 Aylık 10,000 TL

	Yurtdışı Yıllık	(Uçakla)
ABD	US\$ 27	US\$ 40
Avusturya	Sch 352	Sch 445
Belçika	BFr 1,041	BFr 1,225
Danimarka	DKr 192	DKr 242
F. Almanya	DM 50	DM 63
Fransa	FF 170	FF 215
Hollanda	Fl 57	Fl 72
İngiltere	£ 17	£ 22
İsveç	SKr 176	SKr 222
İsviçre	SFr 42	SFr 53
İtalya	Lit 36,000	Lit 45,400
Yunanistan	Dr 3,850	Dr 4,975

Oynatıyoruz

SOLDAN SAĞA

- 1 Vur topa; sırtı devrik yere gelsin
- 4 "Raket"'in karışık damlası
- 9 Ünlü sepettopçu
- 10 Osmanlı büyüğü
- 11 Potasyumlu Brigitte Bardot
- 12 Brezilya'nın en büyük kentini söyle!
- 13 Nabokov'un "Nana"'sı
- 15 Tersi: "Eli" ile "Geli" arası
- 16 Tenis ağını
- 20 Boyun halkan (hayvana söyleniyor)
- 22 Ondur (Kral Lear'ın dili)
- 25 Elinin tersi
- 26 Ol Beyoğlu
- 27 Bendesiz bendeniz
- 28 II. Elizabeth'in taç yaprağı
- 29 İnsiz Emine

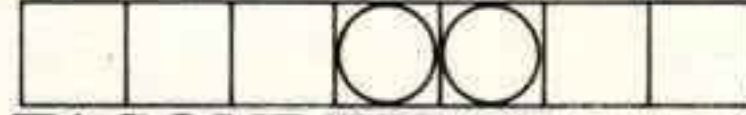
YUKARIDAN AŞAĞIYA

- 1 "Ekşil"'in biçimseli
- 2 Acı bildiren ünlem gani (2 sözcük)
- 3 Çok kapılı antik Mısır kentiyle
- 4 Raket sallanan yer
- 5 Shakespeare'e göre Asyalılar
- 6 "Tom"'un sakladığı ofis
- 7 Ensiz baş aşağı
- 8 Başsız kene
- 14 "İrtifa"dan "kara çalma"
- 17 Ömer Kavur'un yatığı
- 18 İkincilim
- 19 "Ezine"'nin ezilmiş güçsüzü
- 21 Birli kırmızı (iki sözcük)
- 22 "İs...!" (Yani, "Dur!")
- 23 "Kanepe"'deki kansız kılıç oyunu
- 24 Soldan sağa 16.daki ağ

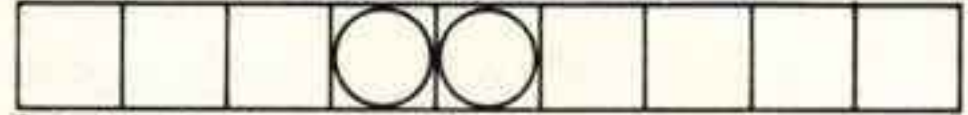
Çorba

Burada dört harf kümesi veriliyor. Her kümedeki harflerin yerlerini değiştirerek sıradan bir sözcük oluşturun ve her harfi bir kutuya gelecek şekilde, altına yazın.

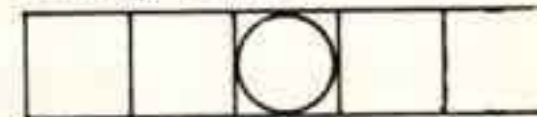
EYERSAM

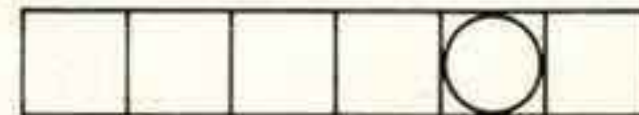
FASONLEYN

RAPZA

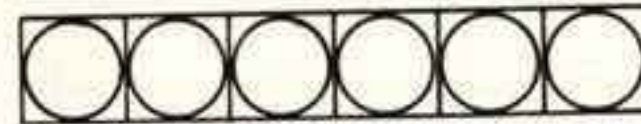
İRTİCA

Sağlığımızın bir numaralı düşmanı:

Şimdi de dairesel kutulardaki harfleri kullanarak üst çizimdeki sorunun sürprizli yanıtını bulun.

Mantık Oyunu

Arslangil ve Sülüngil ailelerinin, hepside 11 yaşının altında olan ikişer oğulları var. Yaşları birbirlerininkinden farklı olan bu çocukların adları şöyle: Ahmet, Bedri, Cafer ve Davut.

Şimdi de kimi bilgiler verelim:

1) Ahmet, kendi kardeşinden 3 yaş küçüktür.

2) Bedri, en yaşlı olan çocuktur.

3) Cafer, Arslangil ailesinin oğullarından birinin yarı yaşındadır.

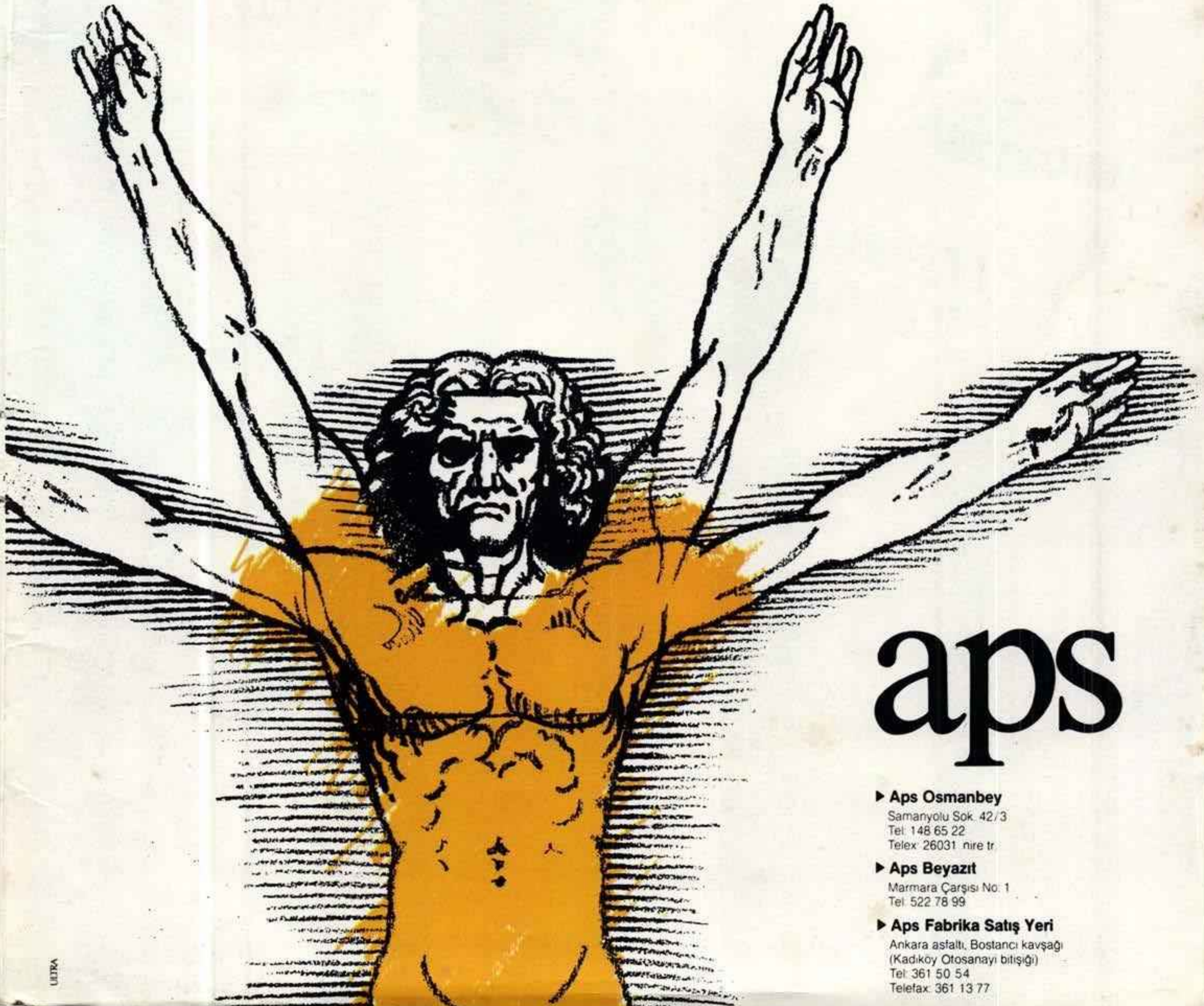
4) Davut, Sülüngil ailesinin küçük oğlundan 5 yaş büyüktür.

Her bir çocuğun yaşı ve soyadı nedir?

Hazırlayanlar: **Nevzat Erkmen**
İlker Mumcuoğlu

aps giyin, iyi giyinin.

aps

► **Aps Osmanbey**

Samanyolu Sok. 42/3
Tel: 148 65 22
Telex: 26031 nire tr

► **Aps Beyazıt**

Marmara Çarşısı No: 1
Tel: 522 78 99

► **Aps Fabrika Satış Yeri**

Ankara asfaltı, Bostancı kavşağı
(Kadıköy Otosanayi bitişiği)
Tel: 361 50 54
Telefax: 361 13 77

Yaşamın keyfine varın

HB tadıyla...

1979 yılı icra pl 467 tedbir uyarınca sigara sağlığa zararlıdır.